

Ungarisch Historischer Verein Zürich

**Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó
Előadásai és Iratai**

Szentendre 1992

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa

**Budapest - Zürich
2005**

Ungarisch Historischer Verein Zürich

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó
előadásai és iratai

Szentendre 1992

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa

Budapest - Zürich
2005

Sorozatszerkesztő: Csihák György
a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Elnöke

Az előadások közlési joga a Szerző és az Egyesület közös tulajdona

ISBN 963 9204 48 X

Ezen könyv szerzői, szerkesztői, lektorai, gépelői valamennyien ellenszolgáltatás nélkül bocsátották munkájukat a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület rendelkezésére, a találkozókön saját költségükre vettek részt. A találkozók szervezői, lebonyolítói, számtalan segítője minden munkát önként, fizetés nélkül végzett.

Fizetségük legyen a nemzet hálája!

Az Egyesület ezt a könyvet ingyen küldi 300 magyarországi könyvtárnak és további 70 ország 156 intézménye könyvtárának

www.zmte.hu

*A kiadásban közreműködött a Heraldika Kiadó
H-1113 Budapest, Takács Menyhért u. 5
Tel./fax: 36-1-209-6078; 36-20-973-6120
Email: heraldika@heraldikakiado.hu
www.heraldikakiado.hu*

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1985-ben azzal a céllal alakult, hogy elősegítse a magyar történelem, jelesen a magyar őstörténet kutatását.

Zürich Kanton 1986-ban az FD 16.10.86, és AFD 86/10506 számú határozattal elismerte, hogy az Egyesület svájci közérdekű intézmény, ezért adómentessé tette. Az Egyesület részére tett pénzádományt az adakozó illetékességi helyének előírásai rendjében adóelszámolásban érvényesítheti minden olyan országban, amely a Svájci Államszövetséggel a kettős adóztatás elkerülésére megállapodást kötött.

Az Egyesületet az öt világrészen élő, különböző nemzetiségű és anyanyelvű tagjai szorgalmas munkával és önzetten adományokkal tartják fenn, mint minden tekintetben független és semleges szervezetet. Az Egyesület és a Tagok egymás nézeteit kölcsönösen tiszteletben tartják.

Az Egyesület évente magyar őstörténeti találkozót rendez, főleg szakemberek részvételével. Szakembernek számítanak mindazok, akiktől a Találkozó Titkársága előadást elfogad. Az előadó és az előadás megítélésénél a Titkárságot kizárólag a Találkozóra szóló meghívóban foglalt szakmai szempontok vezetik.

A jelen könyv a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület által szervezett hetedik Magyar Őstörténeti Találkozón elhangzott előadásokat tartalmazza. Megjegyzendő, hogy a műsorban szereplő néhány előadás szövegével nem rendelkezünk, így kötetünkéből is kimaradt.

AZ EGYESÜLETET HÁROMSZOR ELŐTERJESZTETTÉK
AZ EURÓPA TANÁCS „RENÉ DESCARTES” TUDOMÁNYOS DÍJÁRA.

ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET
Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága
Schweiz - 8047 Zürich, Postfach 502
Postcheckkonto: Zürich 80-36214-1
zmte@freemail.hu
www.zmte.hu

Ember tervez - Isten végez. Előszó	6
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őszinte története VII.	8
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őszinte története XX.	11

Galántha-Hermann Judit (<i>Montreal</i>):	Kőrösi Csoma Sándor ladakhi munkálkodása idejének politikai háttere	15
Götz László (<i>St. Pölten</i>)	Az uráli- finnugor nyelvek genetikus nyelvcsaládi elméletének ellentmondásairól	21
Gyöngyössi János (<i>Székelyudvarhely</i>)	A székelyzsombori rovásírásos felirat	32
Lukács József (<i>Kassa</i>)	Árpád útja a Kárpát-medencébe	34
Juba Ferenc (<i>Bécs</i>)	A magyar múlt és a tenger	43
Nádasy T. Jenő (<i>London</i>)	Östörténelmünk reálpolitikai fontossága	51
Nagy Kálmán (<i>Budakeszi</i>)	A fejedelmek korának időszerű kérdései	55
Radácsi Imre (<i>Budapest</i>)	A Johannita-lovagrend magyarországi története a tatárjárásig	61
Szekeres István (<i>Budakalász</i>)	Írás és történelem	66
Szekeres István (<i>Budakalász</i>)	Hat jel a nikolsburgi ábécéből	84
Stamler Imre (<i>Somogyjád</i>)	Az eltagadott 9-10. századi magyar államszervezet	107
Tomerle János (<i>Budapest</i>)	A magyar nyelv történelmi alaktana	121
Török Albert (<i>Székelyudvarhely</i>)	Az aranyosszéki helynevek elrománosítása	128
Vámos-Tóth Bátor (<i>Honolulu</i>)	Magyarországi Tamana nevek	125

FÜGGELÉK

Jegyzőkönyv	157
Az előadások tartalmi kivonata	158
Házirend	169
Nyilatkozat	170
Műsor (tervezet)	171
Sajtóközlemény	173
Statisztika	174
Meghívó a Nyolcadik Magyar Őstörténeti Találkozóra Kaposvárra	176
Körlevél a tagokhoz – Meghívó Szentendrére	178
Előadók és szerzők	180
Meghívó az 1992. évi zürichi előadásokra	181
Festveranstaltung in Zürich 1992	182
Meghívó az 1992. évi budapesti előadásokra	183
Einladung/meghívó a ZMTE 1992. évi záró előadására és bankettjére ..	184
Meghívó az 1993. évi zürichi előadásokra	185
Meghívó az 1993. évi budapesti előadásokra	186
Meghívó közös előadásokra a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézetével és Múzeumával. Budapest 1993	187
Meghívó évváró ünnepségre. Budapest 1993	188
Meghívó a 2005. évi budapesti előadásokra	189
Meghívó a 2005. évi hódmezővásárhelyi előadásokra	190
Meghívó a Budai Várpalotába 2005. június 3-án	191
Meghívó a Budai Várpalotába 2005. augusztus 14-én	192
A ZMTE kiadványai	193
Kiadványaink megvásárolhatók	197
ZMTE 4. sz. (Szeged 1992) kiadvány tartalomjegyzéke	198
ZMTE 5. sz. (Történelmi tanulmányok 1) tartalomjegyzéke	199
ZMTE 9. sz. (Tab 1993) kiadvány tartalomjegyzéke	200
ZMTE 11. sz. (Tapolca 1994) kiadvány tartalomjegyzéke	202
ZMTE 49. sz. (Altenberg 1990) kiadvány tartalomjegyzéke	204
ZMTE 50. sz. (Tapolca 1997) kiadvány tartalomjegyzéke	206
Asztaltársaságaink	209
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve	210
20 Jahre Ungarisch Historischer Verein Zürich	211
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület iskolái	212
Ajánló	213
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tudományos Tanácsa	214
Info	215

EMBER TERVEZ – ISTEN VÉGEZ

ELŐSZÓ

A mikor Londonban még csak a harmadik magyar őstörténeti találkozót tartottuk, azt mondta ott Teleki László – Teleki Pál öccse –, hogy már nyugodtan meghalhat, mert megérte azt, hogy van a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület.

Azóta nagy utat jártunk meg és a mostanival ötvenegyedik kötetünket indítjuk útjára – igaz: a hetedik találkozó anyagával. *Tervünk Isten akaratából így teljesedett.*

Nyilván helyesen jártunk el, amikor huszonegy évvel ezelőtt elhatároztuk, hogy munkánkban súlyt helyezünk őstörténetünk kutatására. Ott kezdődött történelmünk, ami nemzettudatunk alapja. Aki megismerkedik valamennyi kötetünkkel, az egész magyar történelmünkhöz útmutatást nyerhet.

Ez a kötetünk még meg sem jelent, amikor az európai űrszonda 2005. január 14-én leszállt a Földtől 1,2 milliárd kilométer távolságban lévő Titánra, a Szaturnusz egy holdjára és onnan képet, hangot közvetít. David Southwood az európai űrkutatási szervezet (ESA) tudományos igazgatója nemzetközi sajtótájékoztatóján azt mondta, *ettől a pillanattól kezdve a tudományban mindent újra kell olvasni, és valószínűleg újra is kell fogalmazni.*

Az Észak-Amerikai Egyesült Államokban megjelenő és a tudományos világban mértékadónak tekintett Science folyóirat 2000. évi novemberi számában (2000. november 10. Vol. 29. 1155-1159. old.) a genetikai szakterület nemzetközi élvonalának 17 elismert képviselője az európai népek származásának és ősei európai betelepődése idejének felderítésére indított kormányközi közös genetikai kutatásai első eredményeit ismertette, aminek alapján *újra kell írni egész Európa emberi történelmét.* És ez még csak a kezdet – a tudományban is, Európában is. Tempora mutantur, nos et mutamur in illis.

Ezen genetikai szakemberek közleménye a magyar nép eredetének és őstörténetének megismeréséhez is döntő fontosságú új adatokkal és teljesen új szempontokkal járul hozzá. A mai európai népek ma is a rájuk jellemző (genetikai önazonosságukat igazoló és a nyugat-európai népekben legfeljebb alacsony gyakorisággal, ha egyáltalán előfordul, ősi genetikai markert (Eu19 jelzésű haplotípust) hordozzák. *Ennek a magyar népesség tagjai között 60%, a lengyelekben 56,4%, az ukránokban 54%, az udmurtokban 37,2%, a makedónokban 35 %, míg a horvátokban 29,3 % gyakorisággal előforduló markernek létezése mintegy 40-35 ezer éves*

---

múltra becsülhető. Ez az időtartam megfelel a Homo sapiens sapiens első európai betelepődése óta eltelt időnek. Ezzel szinte egyidőben megjelent az ugyancsak M45-ből eredő M3-as egyes helyeken Szibériában és később Amerikában is.

Amióta a nyelvtudomány átvette az őstörténeti kutatás irányítását, azóta ez a legnagyobb értékű útmutatás, ami megerősít számos más, korábbi kutatási eredményt.

Az elmúlt év novemberében Szabó István Mihály, az MTA rendes tagja és egyesületünk tagja könyvét kiadta a Mundus Kiadó: „A magyar nép eredete. Az uráli népek eurázsiai-amerikai őstörténete” - címmel.

Összefoglalólag megállapíthatjuk, hogy noha a magyar műveltség gyökerei behálózzák a világot, a Kárpát-medencében itthon vagyunk 40-35 ezer éve. Korai történelmünkkel kapcsolatosan most tehát új kérdéseket kell foglamoznunk és új válaszokat kell keressünk. A Tarih-i Üngürüş – mint írott forrás, a régészet, az embertan és a génkutatás eredményei ügyefogyottá teszik a 150 éves vitát. De ez már a következő ötven kötetünk tárgya lehet.

Adj meg a Magyarok Istene.

Zürich, 2005. Napisten hava

Csihák György

A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET ŐSZINTE TÖRTÉNETE VII.

„**L**egyél bátor és hű, mint a fenyő, amely színét akkor se változtatja, amikor a hó az ágát a földre nyomja” – mondta Hirohitó császár 1946. januárban.

Most is embertpróbáló időt éltünk. Évtizedes falak omlottak, Európában egyszerre kelt a béke reménye és az újabb háború irtózata. Egy egyesület élete nem szakítható ki környezetéből.

Amikor egy évvel előbb, újabb őstörténeti találkozónk helyéül ismét Felsőört (Oberwart-Burgerland) választottuk, a döntés helyességéről meg voltunk győződve. A felgyorsult időhöz igazodva utóbb úgy döntöttünk, hogy – első ízben – elfogadjuk magyarországi tagjaink meghívását és végül, a találkozót a Szentendréhez tartozó Lajos-forrás Turistaházban tartottuk.

A megnyitót két polgármester és két országgyűlési képviselő mondta, majd a Találkozó elnöke dr. Pandula Attila (Budapest), és társelnöke Dúcz László (Szentendre), ddr. Juba Ferenc (Bécs), dr. Nádasy T. Jenő (London) és Zichy Iréne-Henriette (Stockholm).

A Találkozón tíz országból harmincegy szakember és hatvan vendég tárgyalta meg az elhangzott huszonhárom előadást és elkészítettük újabb egyesületi szövegünket „Államalapításunk” címmel. Elhatároztuk, hogy a következő találkozót Kaposvárott tartjuk, ahol a város polgármestere és a Megyei Múzeumok Igazgatósa vendégei leszünk, a Megyei Közgyűlés védnöksége alatt.

A rendkívül nehéz körülmények ellenére, minden eddiginél szebb eredményekről számolhattunk be a találkozó idején megtartott egyesületi taggyűlésünknek. Több országban tartott, rendszeres előadásaink sikeresek. Az Első (Benidormi) Magyar Őstörténeti Találkozó címen kiadott első évkönyvünket díjtalanul megküldtük Magyarországon százhetvennyolc intézmény könyvtárának és további hatvanhárom ország százhuszonnégy intézményének. Az utóbbi két találkozón készített és közben gondos munkával megírt Magyarok Őstörténete kiadványunkat (negyvennyolc oldal) Magyarországon kiadtuk. Szervezetten beindítottuk könyvterjesztésünket és a sajtóval való együttműködésünket. Már erről a találkozónkról is – ezideig első esetben – több országos és helyi lapban jelent meg méltatás.

Összesített egyesületi számlánkat sikerült nullszaldóval zárni, ami a korábbi évekkel szemben komoly siker. A választott és független számviteli ellenőrök jelentése és ajánlása alapján a közgyűlés elszámolásunkat elfogadta.

Szívesen vette tudomásul taggyűlésünk, hogy kezdeményezésünkre megalakult nyolc magyarországi szervezet részvételével, Budapesten, a Magyar Történelmi

Egyesületek Tanácsa. Megbíztuk Forrai Sándort, illetve Nagy Kálmánt, hogy javaslatukat nevünkben is terjesszék elő az illetékeseknek a Vérszerződést megőrkítő emlékmű felállításáról Ópusztaszeren, illetve a Honfoglalás 1100. évfordulójával és az EXPO '96-tal kapcsolatban.

Határozatilag jóváhagyta a taggyűlés első Magyar Történelmi Iskolánk előkészületeit.

Jegyzőkönyvi dicséretben részesült Csihák Györgyné (Zürich), Duft Johannes (St. Gallen), Holéczy Ákos (Arlesheim), Loewengreen Iréne (Zürich), Missura Tibor és felesége (St. Gallen), Mistárz Károly (Volketswil), Molnár László (Sopron), Ochsenbein Peter (St. Gallen), Pandula Attila (Budapest), Sárkány Kálmánné (Budapest), Váczi Gyula (St. Gallen) és Zichy Iréne-Henriette (Stockholm).

A taggyűlés egyhangúlag megválasztott újabb egy évre elnöknek, az alábbi személyeket pedig az elnökség tagjaivá, akik a feladatokat így osztották fel maguk között: jegyző L'Eplattenier Yvette (Zürich), pénztáros Loewengreen Iréne (Zürich) és Sárkány Kálmánné (Budapest), titkár Pandula Attila (Budapest), alelnök Nádasy Jenő (London), Juba Ferenc (Bécs), Darai Lajos (Budapest), Lindegger Peter (Winterthur), rendezvényi felelős Aerni Agathon (Bern), Almási Gábor (Heidelberg), Gyöngyössy János (Székelyudvarhely), Fejes Pál (Szeged), Kubik István (Zürich), Lukács József (Kassa), Stamler Imre (Somogyjád), szervező Szekeres István (Budakalász), sajtó Sebestyén László. Az Iskolavezetőség tagjai: Bárdi László (Pécs), Beöthy György (Budapest), Bergou Jánosné (Budapest), Darai Lajos (Kápolnásnyék), Farkas József (Mátészalka), Fejes Pál (Szeged), Juba Ferenc (Bécs), Kálnási Árpád (Debrecen), Nagy Kálmán (Budakeszi), Pandula Attila (Budapest), Stamler Imre (Somogyjád).

Eddigi legnagyobb veszteség ebben az évben ért bennünket. Eltávozott közülünk Götz László (St. Pölten), Kovárcei István (Malmö) és Mile Tibor (London).

Götz László nemcsak nekünk volt kellemes és hasznos társunk. Övele sírba szállt az utolsó magyar, aki az elmúlt negyven év magyar őstörténeti kutatások eredményét magas szinten összefogta. Ilyen széles ismeretekkel rendelkező tudással ezen a szakterületen, pillanatnyilag a magyarság körében senki nem rendelkezik. Ötkötetes: Keleten kél a nap című könyvének kiadását mégis megakadályozzák a Hazában. A könyv máig éli emigráns életét.

Kovárczy István, több mint harminc éven át, egymaga adta ki, negyedévenként példányonként mintegy száz oldal terjedelemben Északi Vártán című, magyar történelmi szaklapját, amelyet az egész világon élő magyarság körében sikerrel terjesztett. Maga is kiváló történészünk volt. Akkor, amikor a Kárpát-medencében élő magyarságnak évtizedeken át, egyetlen történelmi szaklapja sem volt – ő állt az északi vártán.

Mile Tibor agro-közgazdász, történész – a magyar versek legjobb fordítója volt angolra. Élete végéig, töretlen hűséggel, kiváló ember volt.

Ledőlt Egyesületünk – és az egyetemes magyarság – három világítótornya. Magyarországon senki, egyetlen szóval sem emlékezett meg róluk. Nyugodjanak békében.

Feltámadunk!

Az év során nemcsak Zürichben, hanem immáron Budapesten is tartottunk záróünnepséget, ahol új egyesületi tagjaink ünnepélyes beiktatása történt. Mindkét ünnepségünkön Juba Ferenc volt az előadónk. Előadásának címe: A magyar tengerhajózás kultúrhatásai évezredünkben – Zürichben németül és Budapesten magyarul.

Az ünnepség méltó volt egyesületünkhöz, amely mindmáig az egyetemes magyarság egyetlen olyan magyar történelemmel foglalkozó, tudományos szervezete, amelyet magánszemélyek hoztak létre és tartanak fenn.

Zürich – Turicum, 1993. magvető hava

Csihák György

(Folytatás a következő kötetben)

A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET ŐSZINTE TÖRTÉNETE XX.

Sorsunk úgy hozta, hogy ez az első magyarországi nagyrendezvényünk kötete jelenik meg abban az évben, amikor az eddig kialakult rendünkben nagyrendezvényt sehol nem tartottunk. A 2005. év – átállásunk időszaka.

A természettudomány erőteljes térhódítása, a történelemtudományban új utak keresését parancsolja, miközben sok, már régebben ismert adat értéke megnő, és számos, eddig beidegződött feltételezés pedig alapját veszíti. Egyesületünkben arra a meggyőződésre jutottunk, hogy végigtekintve immár húsz évi céltudatos tudományszervező munkánkat, az eddig megjelentetett közel hatvanezer kötetünk, a tudás mai szintjén minden érdeklődő számára, erős fogódzkodót kínál a magyar történelem egészére. A továbbiakban az új kihívásnak kell megfelelnünk.

Múlt év novemberében, idén pünkösdkor, majd ősszel két alkalommal többnapos rendezvény keretében igyekeztünk megérteni, hogy „mit üzen a genetika a korai magyar történelemkutatásnak”? Mivel a távlat 40-35 ezer év, nyilvánvaló, hogy a megközelítés teljesen újszerű kell legyen. Egyesületünk életképessége és ereje ezúttal is abban mutatkozik meg, hogy alig van a tudománynak olyan fő ága, amely területről ne lennének velünk kiváló kutatók, oktatók, szakemberek. Így a feladatot is rendkívül sok oldalról közelítjük és reméljük, hogy a közeli jövőben mind oktatásunkban, mind rendezvényeinken, az új helyzetben is helytállunk. Áttekintve kiadványainkat megállapítjuk, hogy 50 kötetünkben 8 olyan dolgozat van, ami világviszonylatban is a genetikai kutatás élvonalába tartozik (Matstunoto, Tauszik), 83 ilyen dolgozatunk van az embertan tárgyköréből is. Nyugodtan állítható, hogy a "20 éves a ZMTE" füzetünkben közölt 1144 tudományos értekezés között aligha van 100 olyan, ami talán nem kapcsolható közvetlenül ehhez, a mára új típusú kutatáshoz. Tehát nem véletlenül jelöltek bennünket háromszor az Európa Tanács René Descartes tudományos díjára.

A szokásos havi előadások teljesítése mellett a múlt év szeptemberében Szabadkán kezdett tanártovábbképzésünket folytatjuk – havonta egy-egy hétvégen két-két előadónk oktat egész nap, sőt másnap mennek előadni Magyar-kanizsára is. Nyáron a Budai Várpalotában két ünnep alkalmával egy-egy egész napos előadássorozatot tartottunk a Magyar Kultúra Alapítvány felkérésére, ahol a Heraldika Kiadóval közös könyvbemutatót is tartottunk. Az év végén, havi két-három előadással bekapcsolódunk Budapesten a Két Hollós Könyvesbolt előadássorozatába: teremben és a Zenit TV-ben, ismét könyvbemutatóval is.

Augusztusban Budapesten tartottuk évi rendes taggyűlésünket a szokásos rendben. Elbúcsúztattuk örökre eltávozott, igen értékes egyesületi tagjainkat: Faragó Józsefet (Kolozsvár) L'Eplattenier Yvettet (Zürich), Lindegger Petert (Win-

terthur) és Loewengreen Irénét (Zürich). Pénztárosunk jelentése szerint a gazdasági évet ismét negatív egyenleggel zártuk, a hitelező én voltam. Vagyonunk nincs. Jegyzőkönyvi dicséretben részesültek tudományos tanácsunk tagjai a teljes évi egyesületi műsor tudományos szervezéséért. Elnökségünkbe választottuk a következő személyeket: Aerni Agathon (Bern), Almási Gábor (Oftersheim), Beke Zoltán (Rozsnyó), Bergou Jánosné (Budapest), Cser Ferenc (Sydney), Csámpai Ottó (Pozsony), Darai Lajos (Kápolnásnyék), Germann Georg (Bern), Juba Ferenc (Bécs), Kovács Veronika (Helsingborg), Költő László (Kaposvár), Lányi Ernő (Budapest), Lukács György (Koppenhága), Marinka Ludwig (Unterengstringen), Sancz Klára Lujza (Budapest), Sándorfi György (Budapest), Slavic Magdolna (Szabadka), Szederkényi Tibor (Szeged), Timaru-Kast Sándor (Ingelheim), Tüttő György (London) és Vajda Gábor (Szabadka). Az elnök ismét én lettem.

Az elején említettem: a 2005. évről szóló beszámoló ebben, az egyenlőre utolsó kötetünkben jelenik meg, ahol az első magyarországi nagyrendezvényünkről tudunk beszámolni. Összesen rendeztünk 18 magyar őstörténeti találkozót, 12 magyar történelmi iskolát és 10 övezeti történelemszétalálkozót. Ez ötven rendezvény – és a véletlen így hozta: ez az ötvenedik kötetünk. Abban az évben adtuk ki első kötetünket és írtuk első egyesületi iratunkat "Magyarok öntörténete" címmel. Most ennek az átdolgozásán fáradozunk, az új kívánalmak, eredmények alapján. Felhívásunkra akkor létrejött a "Magyar Történelmi Egyesületek Tanácsa" – de nem csinált semmit. Aki akkor a könyvterjesztést vállalta – ellopta könyveinket. Perben kellett leverjünk, miközben feljelentett minket az ügyészség és az adóhivatalban – ahol a tárgyalás éppen folyt, ott mindég a másik kettőre hivatkozott. Akkor még a nyugati világban öt-hat színvonalas, magyar történelemmel foglalkozó magyar lap élt – mára mind elnémult – a Haza még nem pótolja.

Az 1992. évről szóló beszámoló végén írtam, hogy "Feltámadunk" – ma is ebben a reményben zárom soraim

Zürich-Turicumban, 2005. nyészet hava elején.

Csihák György

(Folytatás a következő kötetben)

---

*EZ, AZ „EGY EZREDÉVI SZENVEDÉST“ TÚLÉLŐ NEMZET
A MAGYAR HIVATÁSTUDAT SZERINT VÁLASZTOTT NÉP,
NAPJAINK SÜKÖSDI KINYILATKOZTATÁSÁNAK JÉZUSA
SZAVAIVAL IS „ISTENI“ KÜLDETÉSE VAN.*

Zachar József

AZ ELŐADÁSOK SZÖVEGE

A polgármesteri fogadáson

résztevők

Galántha-Hermann Judit (Montreal)

KÖRÖSI CSOMA SÁNDOR LADAKHI MUNKÁLKODÁSA IDEJÉNEK POLITIKAI HÁTTERE

A magát egész életében büszkén székelvénynek valló Körösi Csoma Sándor Erdélyben, a Háromszék megyei Körösön született. Tudjuk róla, hogy a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban végzett, majd a minden idejét tanulásra szentelő Csoma angol ösztöndíjjal a németországi Göttingen egyetemének diákja volt. Később is kitartóan ragaszkodott a tanulmányai idején történt nagy elhatározásához: az Ázsiában maradt magyar rokonság gyakorlati felkutatásának a gondolatához. Ismerjük messze földön híres nyelvtelhetségét, hiszen amikor 1819 novemberében Keletre indult, már 13 élő és holt (élete végére legalább 20) nyelv birtokában volt. Évekig – még hozzá hosszú évekig! – gyalogosan járta az akkori világ magyarok számára sok tekintetben ismeretlen, de mindenképpen egzotikus részeit, s előre meghatározott útvjáról csak járvány és testi épségét fenyegető veszély térítette el. Azt is tudjuk róla, hogy az általa bejárt út nagyjából megegyezik Nagy Sándor seregeinek a hadi útjával. Közkézen forog Körösi Csoma Sándorról az a hír, hogy budista kolostorokban évekig tanulta a tibeti nyelvet, s végül 1834-ben Kalkuttában jelentek meg a számára hallgathatatlanságot biztosító munkái: a tibeti-angol szótár, s a tibeti nyelvtan. Az is ismerős tény, hogy 1842 tavaszán ismét vándorbotot ragadva, mindössze Darjeeling-ig jutott, ahol a malária³ rövid idő alatt végzett vele. 1842. április 12-én a darjeelingi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Mint a 20. század emberének, korunk krónikásának, az elmúlt évek során egyre inkább feltűnt: vajon miért volt filológusunk mentora, William Moorcroft oly jóindulatú a számára teljesen ismeretlen magyarhoz? Csomával kapcsolatban sűrűn előfordul a „Terra Incognita” kifejezés – vajon ez hogyan, mire értendő? Ki és mi volt Csoma lámája, az a furcsa nevű tibeti úriember? – Bandé Szangs-Rgyas Phun-tsogh... Aztán itt van az oly sokat emlegetett zanglai kolostor ...mi lehetett a titka annak, hogy Csoma meglehetősen gyorsan jártassá vált a tibeti nyelv útvesztőiben? Hogyan avathatták budista szentté a magyar vándort, ha se nem budista, se nem szerzetes? Miért van az, hogy mi magyarok – kivétel nélkül

---

1. Theodore Duka, M.D.: *Life and works of Alexander Csoma de Körös*. Manjusri Publishing House, New Delhi – 1972; Szilágyi Ferenc: *Körösi Csoma Sándor élete nyomában*. Gondolat Kiadó, Budapest – 1987; Szilágyi Ferenc: *Így élt Körösi Csoma Sándor*. Móra Könyvkiadó – 1977

Szerző megjegyzése: a szám szinte forrásonként változik

2. Szerző megjegyzése: a halál oka szintén vitatott – lásd *Magyar Orvosi Hetilap*, 129. év. 38. szám, dr. Nagy Gyula cikkét vagy a szerző, Galántha H. Judit: *Fehér hegyek, kék pipacsok – Igazság* Kiadó, Kolozsvár – 1992 című munkáját

– mindig mély sóhajok közepette kizárólagosan sajnálkozással beszélünk a székelyek nagy fiáról?!

Megannyi kérdés – de hol a válasz? Az évek folyamán egyre jobban érlelődött bennem a gondolat, hogy sem a tudós székely erőfeszítéseinek igazi értéke, sem pedig a budizmusra vonatkozó kérdések nem válaszolhatók meg megnyugtatóan a magyar Körösi Csoma szakirodalom segítségével.

Ezt a hiányt szeretné részben pótolni a kolozsvári lapkiadó gondozásában 1992 elején³ megjelent „Fehér hegyek, kék pipacsok”⁴ című munkám, amiben megkísérlem nemcsak az általam feltett kérdések megválaszolását, de foglalkozok a mai India, s ezen belül a lakosság etnikai hovatartozása miatt Miniatiür-Tibetként nyilvántartott, 1975-ig önálló budista királyság: Szikkim hétköznapi életével, egy rendkívül egzotikus világ feltárásával is. Közben Körösi Csoma Sándor helyett beszámolok arról az útszakasról, amit ő – hirtelen bekövetkezett halála miatt – Darjeelingsből Gangtokon át Lhasszába, a tibeti fővárosba tartva már nem tehetett meg. Lhasszáig sajnos én sem jutottam el! – az adott pillanat politikai helyzete mindössze Gangtokig, a szikkimi fővárosig kínált lehetőséget.

Viszont annál kellemesebb meglepetést tartogatott Szikkim a rangpói határátlomlás előtt álló szépen festett és faragott kapujával, ami az erdélyi székelykapukra emlékeztetve azonnal otthoni érzést váltott ki! A váratlanul támadt meghatódottságot csak fokozta a kiskertekben virító pipacsok, a búzavirág és a sárga kenyérvirág tömkelegének a látványa! A tibetiekről, azaz bhutiákról messze kiáltó etnikai származásuk, huncutul csillogó szemük, őszinte tekintetük, nyílt mosolyuk, tiszta-szép öltözetük, az idegennek épp úgy kijáró barátságos köszöntésük még mindig meleg érzéssel tölt el.

Köztük járva mintegy varázsütésre világosodott meg, hogy Körösi Csoma Sándor érdeklődését is hasonló benyomások, érzések formálhatták, ami végül is nemcsak nyelvük és tudós könyveik iránt alakult ki benne az évek folyamán! Ha belegondolunk: ezt igazolja későbbi életformája.

Egy, az 1800-as évek elején Erdélyből indult magyar számára ugyan a Himalája vidékének kemény és viszontagságos élete valóban nem lehetett könnyű! Viszont az is igaz – és itt a példa kedvéért gondoljunk csak saját magunkra –, hogy egy olyan ember, mint Csoma, habozás nélkül áldoz fel mindent a nemes cél érdekében. Bár sok lemondást, aszkétizmust követeltek tőle ezek az évek – úgy vélem: egyáltalán nem érezte áldozatnak sem magát, sem pedig a Himalája vidékén eltöltött éveket! Meggyőződésem, hogy amikor oly nagy sajnálkozással emlegetjük őt, ha most köztünk lenne: minden bizonnyal kikérné magának és joggal elvárna tőlünk azt, hogy ne erre, hanem minden magyar büszkeségére

---

3. A könyv megjelenését januárra tervezte a kolozsvári kiadó, hogy még Körösi Sándor halálának a 150. évfordulója előtt (1992. április 11.) hozzá jussanak az olvasók

4. A szerző megjegyzése: a könyv címe részben a Himalája havas csúcsain, részben az itt honos, ritka szép kék pipacsra utal, ami Szikkim nemzeti virága

számítható életmunkájára figyeljünk, amiért, ha nem is tudatosan, de végeredményben mindent feláldozott!

Csoma nyilvánvalóan felismerte, hogy egy rendkívül kavargó politikai vihar kel-
lős közepébe pottyant, amire a nagyvilággal karöltve mi magyarok sem sok időt szent-
eltünk eddig.

Roppant kevés az arabok által poétikusan „Ázsia köldökének” nevezett vidék
– Körösi Csoma Sándor nyelvtanulmányainak színhelye – és a kor politikai hát-
terével foglalkozó munka. Pedig ezért a térségért a múlt században folyó, első-
sorban angol-orosz rivalizálás roppant izgalmas korszak. Ennek a politikai játsz-
mának volt közeli szemlélője, tanúja és ha tetszik, ha nem! – a Brit Birodalom
oldalán aktív szereplője, Körösi Csoma Sándor, aki egyébként a térségben szere-
pet játszó minden neves egyéniséget – mondhatnám mindenkit, aki valamilyen
oknál fogva a zavarosban halászott... személyesen ismert. Többek között a Ranjit
Singh uralkodó szolgálatában álló két volt, napóleoni katonatisztet: Allard-t és
Ventura-t, Kennedy századost, Lord Amherst főkormányzót, a skót Gerard-test-
véreket, a cseh származású George Trebecket, a francia Victor Jacquemont, dr.
Archibald Campbellt és nem utolsó sorban William Moorcroftot!

Csomával kapcsolatban Moorcroftra mindig melegen emlékezünk, hiszen lát-
szólag oly önzetlenül támogatta az idegenbe került, s általában bolondnak tartott
szegény magyart! De vajon tényleg ilyen önzetlen volt-e?

Moorcroft mindenképpen említésre méltó figura, akinek személyét, igazi külde-
tését, napjainkban is szinte teljes homály fedi. Máig se jutottak a szakértők közös
nevezőre sem személyére, sem pedig küldetésének valódi céljára vonatkozóan.
Az egyik tábor brit felderítőként kezeli, ami az akkori politikai helyzetben, az
indiai brit birodalmi terjeszkedés utolsó szakaszának küszöbén teljesen kézen-
fekvő, érthető és elfogadható.

A másik tábor viszont a legpozitívabb módon, egyszerű és nagyszerű utazó-
ként értékeli az állatorvos mindenképpen érdekes tevékenységét, aki mindenre
kiterjedő jegyzetekben örököltette meg az utókor számára a világnak ezt az elad-
dig ismeretlen sarkát.

Ha jól megnézzük a korabeli térképeket, dr. William Moorcroft és társai:
George Trebeck és dr. Guthrie, valamint a többiek utazgatásainak színhelye
összességében egy fehér foltnak megfelelő határvidéket képviselt a mai Pakisztán,
India, a volt (!) Szovjetunió, Tibet – illetve Kína között a 19. század 20-as éveiben.
A földrajzilag jogosan „Terra Incognita”-ként nyilvántartott határvidék a 19. szá-
zad elején-közepén szinté teljesen ismeretlen terület nemcsak a nyugatiaknak, de
még a körzetben egyre aktívabban mozgolódó oroszoknak is! Olyan határvidékről
van szó, ahol kisebb-nagyobb különböző, általában egymással ellentétes vallási,
társadalmi, kereskedelmi és kulturális érdekeket képviselő népcsoportok laknak,
amelyeknél mindig az adott pillanat szükséglete határozza meg a hovatartozást.

Ezért nagyvonalúan mindkét nagyhatalom egyaránt játszi könnyedségűnek tartja a térséghez való útkeresést, politikai és kereskedelmi befolyásának kiterjesztését! – ám igen gyorsan kiderül, hogy pontos helyismeret és nyelvtudás nélkül ezen a vidéken semmire se mennek.

Természetesen az angolok és az oroszok mellett a franciák és a németek is jelen voltak a térségben, mintegy belefűrészelve a lehetőségekbe, a helyszínen tartva szemmel a politikai hadszíntért. Kalandorok, kémek, katonaszökevények, igazi felfedezők, tudósok, művészek és semmirekellők nevéhez fűződik Ázsia köldökének, hat legfontosabb hegyvidékének: a Hindu Kushnak, a Pamírnak, a Kun Lunnak, a Karakórumnak, a Pir Panjálnak és a Himalája találkozási pontjának a feltárása, ami időben nem sokkal Csoma ide érkezése előtt indult meg.

Ezt a tényt csak aláhúzza, hogy az angol állatorvos, William Moorcroft élete végéig görcsösen ragaszkodott lókupec-féle szerepéhez. Ahhoz, hogy a Kelet-Turkesztánba vezető útvonalak járhatóságáról való személyes meggyőződése a Brit Kelet-Indiai Vállalat indiai ménésének új vérrel való felfrissítéséhez szükséges! Ugyanakkor bárhová ment, bárkivel találkozott, mindenkit nyájasan, de a legmélyrehatóbban kikérdezett. Szívesen, bár helytelenül politizált és valószínűleg ez okozta vesztét.

Körösi Csoma Sándort 1822. júliusának közepén, Kashmír határában hozta össze sorsa Moorcrofttal. Jó öt hónapot töltöttek együtt. Csoma mindedig az általa kitűzött célra: a Kelet-Turkesztánba jutásra összpontosított, s csak a karizmatikus állatorvos biztatására határozta el a tibeti nyelv tanulmányozását. Végül is Moorcroft anyagi támogatásával, írásbeli ajánlásával jutott el a Nyingma, azaz a legősibb budizmust képviselő tibeti szektához tartozó zanglai pártfogójához, Bandé Szangs-Rgyas Phun-tsoghoz, a ladakhi uralkodó miniszteri rangban levő udvari orvosához, a zanglai királyné régensi hatalommal bíró második férjéhez, a királyi gyermekek tanító-mesteréhez, aki a jelek szerint saját jogán, a hivatalos politikai elzárkózás ellenére meglepően széleskörű és messzenyúló összeköttetésekkel rendelkezett.⁵

Ha a birodalmi érdekeket nézzük: az angoloknak politikai céljaik kivitelezéséhez feltétlenül szükségük volt a vidék legfontosabb nyelvére, a tibetire,⁶ következőképp a daróc ruhás székely vándor jelen és későbbi tudására, helyismeretére, tapasztalataira. Az akkor még teljesen ismeretlen, mindenütt különként kezelt erdélyi magyar látszólagos naivitása, vagy részéről a nemesebb cél érdekében a tények hallgatolagos elfogadása mindenképpen Moorcroft kezére játszott. Ő ugyanis semmiféle, Csoma Sándorhoz hasonló tudományos elhivatottságot nem érzett,

---

5. Szerző megjegyzése: Csoma második és harmadik nyugat-tibeti útjának tanítómesterére vonatkozó nézetkülönbség van Michel Peissel antropológus (1979) és a Duka könyvben levő dr. Gerard-féle hosszú beszámoló között

6. Szerző megjegyzése: mivel Tibetet a nép saját nyelvén Bodhnak vagy Bödhnek hívja, a tibeti nyelvet néha bodhi-, vagy bödhinek írják-nevezik

de nagyon kapóra jött neki a magyar vándor céltudatossága! Véleményem szerint ebben rejlik Moorcroft „önzetlen” segítőkészségének titka, hiszen tény, hogy ő beszélt rá Csomát a tibeti nyelv tanulmányozására, megcsillogtatva előtte a lhásszai könyvtár nyújtotta lehetőségeket a magyarság eredetkutatásához. Logikus feltételezés, hogy a híres könyvtár tartogat régmúltra vonatkozó történelmi anyagot.

Ha hozzávesszük, hogy Moorcroft néhány évvel korábban, 1812-ben két hónapot töltött a külvilágtól – jogosan – elzárkózott Tibetben, tehát feltételezhetően tudta miről beszél. Ám érdekes, hogy csak jóval ezután, 1819-ben eredt útnak Turkesztánba lovakért! Ladakhig fennakadás nélkül eljutott. Itt viszont két évre letelepedett, szorgalmasan gyűjtötte az adatokat, s csak 1822-ben indult tovább Kashmirba – tehát már tisztán látta, hogy mire van szüksége a birodalmi érdekeknek s mit, miért mond a magyar utazónak.

Moorcroftra egyébként tökéletesen illik az ideális kém személyleírása: átlagos külsejű, jovialis és karizmatikus egyéniség, aki habozás nélkül használja ki az emberek vonzódását. Önmaga mindvégig titokzatos és következetesen arra törekszik, hogy a legkülönbélebb ismeretek birtokába jusson. Mi több, Moorcroftról bár sokat tudunk, mégis alig ismerjük. Tudjuk, hogy korát megelőző merész politikai és kereskedelmi álmokat dédelgetett. Tudjuk, hogy családi élete ellentmondásos volt, s míg kortársairól készültek portrék, addig róla egyetlen kép sem ismeretes!

Hogy Moorcroft beszervezte-e Körösi Csomát vagy sem, ez továbbra is csak találgatás tárgya lehet! A kor politikai hátterében minden jel kétségtelenül egy ilyen kísérletre utal.

Amennyire tudjuk, Csoma a brit hatóságnak rendszeresen küldött jelentéseiben csak a legfontosabb közlendőkre szorítkozva, többé-kevésbé ismert dolgokról, elsősorban saját nyelvészkedésének állásáról nyilatkozott. Egyszer viszont mégis csak közölt egy, az egész tibeti területre vonatkozó, a helyi lakosság ismeretén nyugvó átfogó földrajzi, éghajlati, társadalmi és néprajzi vonatkozású jelentést, ami a brit birodalom számára akkor megfizethetetlen értékű információ volt! – legalábbis mai szemmel nézve.

Csoma jelentéseiben a legnagyobb elővigyázatosság ellenére, mindvégig akadtak apró-cseprő figyelemre méltó új információk, amik akarva-akaratlanul az akkori brit birodalmi érdekeket szolgálták! – feltéve, ha az illetékes hatóság szellemi kapacitása megfelelő szinten állt és észrevette vagy továbbításra érdemesnek tartotta...

Csoma élete végéig tudatosan és rendkívüli kitarással ragaszkodott ahhoz az elhatározásához, hogy minden idejét tanulmányaira szenteli. Alkatilag sem volt kémkedésre alkalmas egyéniség, fanatizmusa viszont jól szolgálta tudományos

---

7. John Keay: *When Men and Mountains Meet: The Explorers of the Western Himalayas 1820-75.* John Murray. Fifty, Albermarla Street, London, 1977

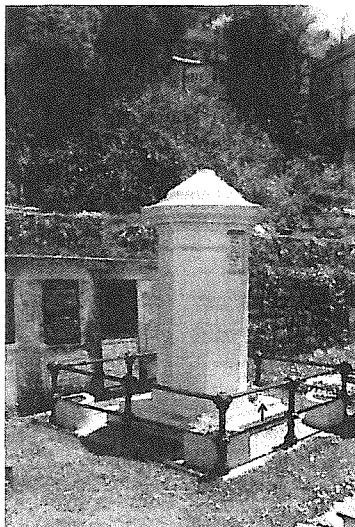

munkásságát. Így tehát ezzel és a brit politikai érdekek ingadozásával magyarázható, hogy csak ímmel-ámmal támogatták őt, amit Csoma néha sértődötten vissza is utasított.

Moorcroft és két társa 1825-ben, máig is titokzatos körülmények között, külön-külön életét vesztette. Véletlenül-e vagy akarattal történt ködösítés miatt akkoriban semmiféle vizsgálat sem indult a halál körülményeinek a kiderítésére. Mivel az indiai brit vezetést roppant érzékenyen érintette az incidens, Moorcroft papírjainak gyors begyűjtése érdekében komolyan felmerült az a gondolat, hogy Csomát titokban a tett színhelyére irányítsák! – amire végül is nem került sor, s amit ő valószínűleg úgysem vállalt volna.⁸

Az akarattal történt ködösítésre utal az is, hogy Moorcroft feljegyzései végeredményben csak hosszú évek múlva és mindig csonkán kerültek publikálásra. Tudomásom szerint a brit állatorvos jegyzetei a mai napig sem jelentek meg teljes egészében.

Ilyen megvilágításban, tehát a földrajzi egység politikai hátterében a „Terra Incognita” elsősorban nem a tibeti irodalomra, hanem Csoma tanulmányainak a színhelyére és csakis annak, akkoriban még alig-alig ismert, geopolitikai egységére értendő. Mivel a terjeszkedőben levő nagyhatalmak esetében mindenkor a helyismeret a legfontosabb, az irodalom törvényszerűen csak másodrangú helyet foglalhat el!

*Körösi Csoma Sándor emlékművere a Szerző egy kövecskét helyezett egyesületünk nevében
(nyíllal jelölve)*

---

8. Theodore Duka, M.D.: *Life and Works of Alexander Csoma de Körös*. Manjusri Publishing House, New Delhi – 1972

Götz László (St. Pölten)

AZ URÁLI-FINNUGOR NYELVEK GENETIKUS NYELVCSALÁDI ELMÉLETÉNEK ELLENTMONDÁSAIRÓL

Amikor a 19. század derekán Hunfalvy Pál és Budenz József A. Schlözer göttingai iskolájának finnugor-magyar leszármaztatásai elképzelését magukévá tették és annak nyomdokai haladva megkezdték a magyar és a finnugor nyelvek széleskörű, részletes összehasonlítását, csakhamar kitűnt, hogy a magyar egyezések – pontosabban mondva párhuzamok – száma az egyes finnugor nyelvekben nagyon különböző. De hasonló volt a helyzet a finn nyelvek egymás közötti megfeleléseinél is. Ebből a jelenségből arra következtettek, hogy az egyes finnugor népek, népcsoportok szakaszonként váltak ki egy eleve feltételezett, egységesnek vélt ősnépből, illetve nyelveik fokozatosan különültek el egy – ugyancsak hipotétikus – közös ősnyelvtől.

Így született meg – szorosan a korabeli indogermán nyelvcsaládfa sémájához kötődve – az egységesnek gondolt „uráli” ősnép hipotézise a közös „uráli” nyelvcsaládi alapnyelv elképzelésével együtt, amelynek kialakulását Kr. e. 6000 körülre keltezik. Ezek az „uráliak” aztán, a nyelvcsaládi feltevés szerint, szétváltak volna, először a szűkebb értelemben vett „finnugorok”-ra és a szamojédokra. Ezt az elszakadást általában Kr. e. 4000 tájára vagy ennél valamivel korábbra, az 5. évezred második felébe helyezik. A szamojédok különválása után azzal számolnak, hogy az ún. „finnugor” ősnép még jó ideig együtt, illetve szorosan egymás mellett élt, s az egyes csoportok nyelvjárásai is többé-kevésbé azonosak voltak. Ezt a hipotetikus nyelvi állapotot „finnugor alapnyelv”-nek nevezik.

Ez a „finnugor egység”, a nyelvészek véleménye szerint, az idők folyamán egyes népcsoportok terjeszkedése, kisebb-nagyobb vándorlások következtében egyre lazábbá vált és kb. Kr. e. 2000 körül befejeződött a keleti törzsek, az ún. „ugorok” teljes elkülönülése a „finn-permi” csoporttól, amely utóbbi részleg a későbbi időben maga is „balti-finn”, „volgai-finn” és „permi” alcsoportra oszlott.

A kivált „ugor” ősnép pedig – a séma szerint – ismét tetemes ideig, kb. 1000 évig az ún. „ugor egység”-et alkotta volna, megint csak közös „ugor” alapnyelvvvel. Ezen „ugor egység” felbomlását a finnugrisztika kb. Kr. e. 1000-re, esetleg valamivel későbbre, a Kr. e. 1. évezred első felébe keltezi, amikor is az ún. „előmagyarok” elszakadtak volna a többi „ugor”-tól, azaz a voguloktól és az osztjákoktól, akiket közös néven „obi-ugorok”-nak neveznek (mindezt l. pl. Hajdú, 1975, 35-38. old.).

Ezek bizony meglehetősen imponáló, de egyben igen meghökkentő időrendi adatok is, különösen akkor, ha meggondoljuk, hogy az uráli-finnugor nyelv-

családba sorolt nyelveknek – a magyaron kívül, amely Biborban született Konstantin bizánci császár „A birodalom kormányzásáról” című művében fennmaradt törzsnevek, személynevek és az „Etelköz” szó segítségével még legalább a Kr. u. 940-es évekig visszamenőleg dokumentálható, hosszabb szövegei pedig már a 12. század vége óta ismeretesek – gyakorlatilag nincsenek nyelvemlékeik. A finn nyelv első összefüggő emlékei a 16. századból származnak, a többi finnugor nyelvről pedig jobbra csak a 18-19. század óta vannak adataink. Ehhez járul még, hogy a finn nyelv nyelvemlékei megjelenése óta gyakorlatilag semmit sem változott (l. pl. Dencker, 1968, 5. old.), a többi finnugor nyelv pedig csak annyiban változott, hogy nem egynél közülük az eloroszosodás többé-kevésbé előrehaladott állapota figyelhető meg, amire a legcsattanósabb példa Munkácsi Bernát esete, aki 1888-1889-es vogul-osztyák kutatóútján már semmi hasznát sem vette Reguly 1843-ban összeállított szójegyzékének, mert az obi-ugorok alig 45 év múlva már egészen másképpen ejtették ki a szavakat (l. Munkácsi úti beszámolóját az Ethnographia I. évfolyamában, 1890-ben). Ami pedig a magyar nyelv 700-800 vagy akár 1000 éves emlékeit illeti, ezekben sem található egyetlen egy, „hangeltolódás”-ként értékelhető mássalhangzó-változás sem, amely mássalhangzó eltolódások pedig a modern európai nyelvtudományban a 19. század derekától kezdve, a Grimm-féle „hangtörvények” és „szabályos hangváltozások” axiómájának bevezetése óta, mindenféle nyelvhasználati vizsgálatnál és az ún. „nyelvcsaládi alapnyelvek” hangállományainak nyelvészeti úton való visszakövetkeztetésénél a legfontosabb és elengedhetetlen módszertani előfeltételt alkotják.

Ilyen körülmények között az elfogulatlan kívülálló szemlélő számra érthetetlen, hogyan is jutott a finnugrisztika az előbb felsorolt fantasztikus nyelvcsaládi időrendi kelteзésekhez, hiszen nyelvemlékekben adathozható hangváltozások teljes hiányában az égvilágon semmiféle belső (azaz nyelvcsaládon belüli) „fogódzó” sem áll a finnugor nyelvészet rendelkezésére, amelynek segítségével valamilyen nyelvcsaládi időrendet lehetne felállítani.

Így tehát a finnugrisztika számára nem maradt más hátra, mint hogy a finnugor nyelvcsaládon kívül álló, közvetett összefüggések felhasználása segítségével kísérelje meg kikövetkeztetni a feltételezett uráli-finnugor nyelvcsalád időrendjét. Ehhez a meglehetősen bizonytalan módszertani alapon álló művelethez bizonyos, az indogermán és a finnugor nyelvekben közösen előforduló szavakat használtak fel, mégpedig a következőképpen. Ismeretes, hogy az indogermán és a finnugor nyelvekben egy sor olyan azonos jelentésű és párhuzamos hangalakú szó található, amelyek igen sok finnugor nyelvben, s ugyanakkor az indogermán nyelvek több ágazatában, főleg az indo-iráni nyelvekben is előfordulnak. Ezekről a szavakról az indogermanisztika még a 19. század derekán megállapította, hogy részben az indogermán nyelvek indo-iráni ágazatának alapnyelvébe tartoznak,

részben pedig a már különvált ősiráni alapnyelvbe és a finnugor nyelvekben csakis indo-iráni vagy ősiráni eredetű kölcsönszavak lehetnek (a fordított kölcsönzés esetleges lehetősége meg sem fordult az akkori indogermanisztika képviselőinek észjárásában). Mivel pedig – amint már említettük is – ezek a szavak a finnugor nyelvek nagy részében megtalálhatók, a finnugor nyelvészek úgy okoskodtak, hogy a kérdéses szavak kölcsönzésének a finnugor alapnyelv korában kellett bekövetkeznie. Így azután arra a következtetésre jutottak, hogy a finnugor alapnyelv nagyjából egykorú lehetett az indogermán nyelvek indo-iráni, illetve ősiráni alapnyelvi fokozatival, amelyeket a 19. századi indogermanisztika annak idején nagyjából Kr. e. 4000 és 2000 közé keltezett. Ily módon került azután a „finnugor egység”, vagyis a „finnugor alapnyelv” kora is kb. Kr. e. 4000 és 2000 közé, kizárólag a most vázolt felettébb bonyolult és teljesen bizonyíthatatlan okoskodások következtében.

Másrészt pedig ugyancsak ezeknek a közösen előforduló indo-iráni – ősiráni és finnugor szavaknak egyfelől az indogermanisztika által nyelvészetileg rekonstruált indo-iráni, illetve ősiráni alapnyelvi hangalakjai, másfelől pedig a mai finnugor nyelvekben előforduló hangalakjai és ezek egymáshoz való viszonyulásai szolgáltak a finnugor összehasonlító nyelvészet számára – saját nyelvcsaládi nyelvemlékek teljes hiányában – egyedüli alapul ahhoz, hogy felépítse rájuk az eleve feltételezett uráli-finnugor nyelvcsalád ún. „hangtörténetét”, azaz a hangtörvényes nyelvészet által időbelileg egymás után kényszerítő módon bekövetkezőknek tartott „hangváltozások” – „hangeltolódások” – egymásutánját (l.pl. Harmatta, 1977).

Következésképpen a finnugrisztikának az uráli-finnugor nyelvcsalád időrendjéről, szétágazódásáról és a finnugor nyelvek időbelileg szemlélt „szabályos hangváltozásai”-ról vallott elképzelései – történelmi adatok és nyelv emlékek teljes hiányában – kizárólag ezeknek a fent említett, az indogermán nyelvekből a finnugor alapnyelvbe állítólag átvett jövevényszavaknak az indogermán nyelvcsaládon belüli mindenkori kormeghatározásaira és ún. „hangtanára” épülnek, pontosabban mondva azokra a hipotetikus indo-iráni és ősiráni alapnyelvi hangalakokra, amelyeket az indogermanisztika a hangtörvényes nyelvi rekonstrukciók módszerével kikövetkeztetett.

Magyarán mondva ez azt jelenti – és erre a tényre különösen nem – szaknyelvész olvasóink tájékoztatása érdekében igen nagy nyomatékkal külön is rá kell mutatnunk –, hogy az uráli-finnugor nyelvek időrendi adatainak, hangváltozásainak, történeti kapcsolatainak tisztázása – éppenséggel a finnugrisztika előbb vázolt módszereinek értelmében – lehetetlen az indogermán nyelvek kialakulásának, nyelvcsaládi időrendjének, hangtörténetének és történelmi összefüggéseinek alapos vizsgálata és megvilágítása nélkül. Hiszen a finnugor nyelvek feltételezett egykori egységének, majd szétválásának magyarázatára felállított

egész időrendi konstrukció hitele – beleértve ebbe még a finnugor nyelvekben feltételezett szabályos hangváltozások időbeli egymásutánjáról vallott „hangfejlődési” nézeteket is, amelyek mindettől elválaszthatatlanok – végeredményben azon múlik, volt-e valaha egyáltalán közös indogermán alapnyelv s ha volt, mikor létezett ez az ősnyelv?

Röviden szólva tehát: a fent említett indo-iráni és ősiráni alapnyelvi szavak nyelvészetileg visszakövetkeztetett hangalakjainak valóságértékével, illetve a 19. századi indogermanisztika nyelvcsaládfa-elméletének helytállóságával vagy megdőltével, valamint a közös indogermán ősnyelvi fokozatok egykori létevel vagy nemlétevel áll vagy bukik az uráli-finnugor nyelvcsalád időrendje, de éppúgy maguk az „uráli”, a „finnugor” és az „ugor” alapnyelvi fokozatok is. Azaz, a finnugor nyelvészetet éppenséggel saját módszertani alaptézisei kötik elthéhetetlen szálakkal az indogermanisztikai kutatások mindenkori állásához.

Mindebből pedig az következik, hogy a finnugrisztika számára parancsoló módszertani szükségszerűséget jelent, hogy az indogermán nyelv- és őstörténet-kutatásban bekövetkezett mindennemű változásra, az esetleges újabb felismerésekre, vagy a korábbi vizsgálati módszereknél alaposabban kidolgozott és ésszerűbb módszertani irányelvekre a legérzékenyebben reagáljon: velük a maga hagyományos nyelvcsaládi, nyelvfejlődési, őstörténeti elképzeléseit haladéktalanul összevesse, a belőlük adódó megfelelő konzekvenciákat levonja, s a szükségesnek mutató korrekciókat saját szakterületén belül késedelem nélkül elvégezze.

Nos, a „Keleten kél a nap” köteteiben már ismételtén bemutattuk (l. főleg „Boncold csak nyelvész!”, 15-45. old), hogy a modern indogermanisztikában 1945. óta mindinkább előtérbe került a zseniális orosz indogermanista nyelvtudós, *N. S. Trubeckoj herceg* elmélete az indogermán nyelvek areális nyelvkiegyenlítődések útján való kialakulásáról, amely tézis az utóbbi fél évszázad régészeti kutatásaink eredményeivel is messzemenően összhangban áll. Ezen elmélet szerint az indogermán nyelvek nem alkotnak genetikus, azaz leszármazásbeli rokonságban álló nyelvcsaládot, hanem több, eredetileg különféle nyelveken beszélő népcsoport nyelvei között hosszantartó szomszédsági kapcsolatok révén lassanként közös nyelvi elemek, ún. „izogloszá”-k alakultak ki, amelyek végül egy többé-kevésbé közérthető összekötő nyelv – „lingua franca” – kifejlődéséhez vezettek (l. Trubetzkij, 1939). Majd kisebb-nagyobb vándorlások révén a kapcsolatok meglazultak vagy esetleg teljesen meg is szakadtak, aminek következtében ezután az egyes népcsoportok nyelve is egymástól eltérő irányban fejlődött. Ily módon alakultak ki – Trubeckoj és követői szerint – a különböző, egymás között több-kevesebb rokon vonást tartalmazó egyedi indogermán nyelvek.

És éppen e ponton jelentkezik a finnugor nyelvcsaládi elmélet egyik igen lényeges belső módszertani ellentmondása. A finnugrisztika ugyanis az indoger-

finnugor és ugor alapnyelvi fokozatok egykori hangalakjainak nyelvészeti visszakövetkeztetése terén jelentkezik, amelynél nyelvészeink – saját állításuk szerint – az egész nemzetközi nyelvtudományban egyedül tudományosnak tekintett és általánosan használatos ún. „hangtörvényes”, „szabályos hangváltozások” rekonstrukciós módszert alkalmazzák. Tudnivaló, hogy ez a rekonstrukciós módszer abban áll, hogy a vizsgált nyelvcsalád különböző nyelveiből összegyűjtik a nyelvmemlékekben található azonos jelentésű szavak hangalakjait és ezen hangalakok *legrégebből adatolt* változataiból rekonstruálják az illető szó feltehető alapnyelvi hangalakját.

No már most, nézzük meg kissé közelebbről, hogyan alkalmazza a finnugrisztika a gyakorlatban ezt a „szabályos hangváltozások” rekonstrukciós módszert az uráli, a finnugor és az ugor alapnyelvi fokozatok szavainak visszakövetkeztetésénél, hiszen már tudjuk, hogy az egész módszer alapvető előfeltétele, azaz a nyelvmemlékekben adatolt régi hangalakokból való kiindulás követelménye a finnugor nyelvek esetében megvalósíthatatlan igyekezet, mert e nyelvek semmiféle olyan nyelvmemlékkel sem rendelkeznek, ahol akár csak egyetlen mássalhangzó-eltolódás is adatolható lenne. Mit tesz tehát a finnugrisztika ebben a kínos kényszerhelyzetben? Nem mást, mint hogy egyszerűen összeszámolja a különböző finnugor nyelvek azonos jelentésű szavainak *mai hangalakjait* és azt a hangalakot tekinti ősi, uráli, finnugor vagy ugor alapnyelvi hangalaknak, amelyik a legtöbb mai finnugor nyelvben előfordul. Így pl. mivel a magyar „fej” szó az összes többi finnugor nyelvben „p” hanggal kezdődik, eleve ezt a „p”-t teszik meg ősnyelvi alaphangnak. Holott ezzel a gyakorlattal valósággal fejtetőre állítják a „szabályos hangváltozások” ősnyelvi rekonstrukciós módszer azon előbb vázolt alapvető módszertani elvét, hogy mindig a lehető legrégebb nyelvmemlékekben adatolható hangalakok tekintendők az illető szó alapnyelvi hangalakjának. A nyelvmemlékbeli helyzet ugyanis a magyar „fej” szó esetében úgy fest, hogy az „f”-es magyar hangalakok tekintendők az illető szó alapnyelvi hangalakjának. A nyelvmemlékbeli helyzet ugyanis a magyar „fej” szó esetében úgy fest, hogy az „f”-es magyar hangalak már 1055-ben adatolt (a tihanyi apát-ság alapítólevelében), míg a többi finnugor nyelv „fej” jelentésű szavainak „p” hanggal kezdődő változatait csak a 16. vagy a 18-19. századból ismerjük.

Ennek ellenére azonban a finnugrisztika mintegy magától értetődően az északi finnugor nyelvek „p” kezdőhangjait nevezi ki a „fej” szó ősi alapnyelvi hangalakjának, s a fél évezreddel korábbi adatolt magyar „f” kezdőhangra ügyet sem vet. Így van ez számos más esetben is, nem csak a „p” és az „f” hangok viszonyánál, hanem ugyanúgy a „k” és a „h” hang vonatkozásában is. Ennek a gyakorlatnak keletkezésénél egészen nyilvánvalóan az indogermanisztika leparádésabb hangfejlődési szabálya, a latin és a germán nyelvekben gyakran előforduló ún. „piscis-Fisch viszony” bábáskodott, ami azt jelenti, hogy a régebből adatolható

mán nyelvtudománynak, ezt az egyre erősebbé váló areális irányzatát teljes mértékben ignorálja, egyszerűen nem vesz róla tudomást, holott előbb láttuk, hogy a finnugrista nyelvészek az egész finnugor nyelvcsaládi hipotézist, a finnugor „hangtörténet”-tel együtt egykor valósággal ráakasztották az indogermanisztika 19. századi nyelvcsaládfa-elméletére és hangtanára, azaz a finnugrisztika számára elsőrangú alapvető elvi-módszertani követelmény lenne, hogy az indogermanisztika areális nyelvkiegyenlítődései téziséit a legkomolyabban megvizsgálja és a maga finnugor nyelvcsaládi elméletét, valamint annak „hangtörténetét” ezzel az új teóriával összhangba hozza. A tényleges helyzet azonban e téren úgy fest, hogy míg az areális szemléletű indogermanisztika az indogermán nyelvek kialakulásának legkorábbi kezdeteit a Kr.e. 3/2. évezred fordulója tájára keltezi (l. pl. Nehring, 1954), addig a magyar akadémiai tudományosság legnevesebb indogermanistája, az iranológus Harmatta János még 1977-ben is Kr. e. 5000 tájára keltezi az ősiráni nyelv kialakulását (l. Harmatta, 1977). Feletébb jellemző ezzel kapcsolatban az is, hogy Harmatta ezen keltezését M. Gimbutas ún. „kurgán teóriájára” való hivatkozással és annak némi módosításával (mellesleg megjegyezve még Gimbutas fantasztikus keltezéseit is túlszámnyalva) véli alátámaszthatni, azon teóriával, amelyet pl. a neves magyar ősrégész, Makkay János így jellemez: „A Vinča-kultúra Balkánról kiinduló korai műveltség és írásterjesztő hódító útjában nem nehéz felismerni a kiindulópontot: *Renfrew és Gimbutas alapvető tényeket semmibe vevő elméleteit* az önálló európai civilizáció kibontakozásáról a Kr. e. 6. évezredtől.” (l. Makkay 1990, 120. old. kiemelés tőlünk). Megjegyezzük ehhez, hogy Gimbutas „pán-kurgán” elméletét már tíz évvel ezelőtt „Boncold csak nyelvész!” című kötetünk 50-61. oldalán részletesen bemutatuk és megállapítottuk róla, hogy szöges ellentétben áll az ismert régészeti tényekkel.

A fentiekkel kapcsolatos a finnugor nyelvészet következő belső ellentmondása is, ami abban áll, hogy nyelvtudományunk még mindig a 19. században egyedül érvényesnek tekintett genetikus nyelvcsaládi elképzelések kategóriáiban gondolkodik és a magyar nyelv finnugor *rokonsága* és finnugor *eredete* közé automatikusan egyenlőséjelet tesz, holott – amint éppen láttuk – nyelvrokonságok más viszonylatokban is felléphetnek, nem egyedül genetikus, azaz leszármazásbeli alapon.

Feltétlenül ki szeretnénk emelni ebben a vonatkozásban azt, hogy *nyelviünk rokonsági kapcsolatait a finnugor nyelvekkel egy pillanatig sem akarjuk kétségbe vonni, hanem csupán a magyar nyelv és a magyar nép finnugor eredetének elképzelését utasítjuk vissza, mivel ez a hipotézis teljességgel a légből kapott és az égvilágon semmiféle konkrét bizonyítéka nincs – vannak viszont szép számmal olyan adatok, amelyek nyelviünk és népünk finnugor eredetét egyenesen kizárják.*

A finnugrisztika következő módszertani ellentmondása a feltételezett uráli,

latin „p” kezdőhangú szavaknak a germán nyelvekben sokszor „f” kezdőhang felel meg. Az a vélekedés, hogy a „p” hangalakok régebbiek az „f” kezdőhangoknál, e „piscis-Fisch viszony” következtében már a múlt század közepe óta az egyik legalapvetőbb „hangtörténeti” szabályszerűségnek számít a nemzetközi nyelvhasználatban. Kétségtől emiatt nem tűnt fel a kívülálló külföldi nyelvészeknek a finnugrisztika turpissága, amikor az „f” kezdőhangú magyar szavakat sorozatosan a „p” kezdőhangú északi finnugor szavak későbbi fejleményeinek értékelte.

De ettől függetlenül is, ezen eljárás képtelenségét teljesen ad absurdum viszi az a mintegy „melléktermék”-ként jelentkező, de az alkalmazott módszerből szükségszerűen következő lehetetlen állapot, hogy az ily módon rekonstruált *uráli, finnugor és ugor alapnyelvi szavak mássalhangzói gyakorlatilag minden esetben megegyeznek az északi finnugor nyelvek megfelelő mai szavainak mássalhangzóival*, azaz magyarul mondva a finnugor nyelvészet ősnyelvi rekonstrukcióinak értelmében gyakorlatilag egyetlen egy északi finnugor nyelvben sem lettek volna hangeltolódások, vagyis ún. „hangfejlődés”, hanem mindegyikben még 4000 (ugor alapnyelv feltételezett kora), 6000 (a finnugor alapnyelv kora), sőt 8000 (az uráli alapnyelv kora) év múltán is ugyanazok a mássalhangzók lennének használatában, mint az említett alapnyelvek korszakaiban hosszú évezredekkel ezelőtt. Holott mindenféle „hangtörvényes”, „szabályos hangváltozások” nyelvhasználati módszer alapvető axiómája éppenséggel az a szilárd meggyőződés, hogy a szavak mássalhangzói az idők folyamán kérelhetetlen szükségszerűséggel szabályosan megváltoznak.

Ehhez járul még, hogy a nyelvemlékek fent vázolt megoszlásán kívül az ún. finnugor nyelvcsalád demográfiai adatai is amellet szólnak, hogy a magyar nyelv a finnugor nyelvcsaládba sorolt egyéb nyelvekhez viszonyítva megkülönböztetett helyzetet foglal el. A magyarul beszélők száma ugyanis kb. 15-16 millióra tehető, és ráadásul – Európában szinte egyedülálló módon – gyakorlatilag nyelvjárások nélküli egységes nyelvi tömböt képez, míg az összesen kb. 8 milliónyi többi finnugor népecske 16 önálló nyelvre és ezeken belül több mint 50 – legnagyobb-részt egymástól igen erősen eltérő – nyelvjárásra oszlik. Így pl. a kb. 6000-nyi vogul négy, egymástól annyira különböző dialektust használ, hogy alig-alig értik meg egymást. A kb. 20.000 ember által beszélt osztjak pedig három fő nyelvjáráson kívül összesen 7-8 kisebb dialektusra oszlik, amelyek szintén az érthetlenségig elütnek egymástól (I. Antal-Csongor-Fodor, 1970, 120. old.).

A fent bemutatott eljárás igazolására – hogy ugyanis a „fej” és egyéb szavak eseteiben az északi finnugor nyelvek „p” kezdőhangjait tekintik ősinek – a finnugristák általában azzal szoktak érvelni, hogy mivel a finnugor nyelvek *tulnyomó többségében* az ilyen típusú szavakban „p” kezdőhang található, így kézenfekvő,

hogy a többség őrzi az eredeti ősi hangalakot. Igen ám, de mit akarnak itt azzal mondani, hogy a „*többség*” őrzi az eredeti hangalakot? – Hiszen éppen most látuk, hogy az összes többi finnugor nép létszáma a magyarul beszélők számának csupán mintegy felére rüg, tehát ha egyedül csak a magyarban található is e szavakban „f” kezdőhang, ez már önmagában véve az összes, finnugor nyelveken beszélő emberek létszámának kétszerese!

Másrészt pedig nyelvészeink e téren gyakran úgy is érvelnek, hogy a vogulok, osztjákok és az egyéb elmaradott finnugor népecskék éppenséggel kezdetleges életmódjuk, fejletlen társadalmi viszonyaik következtében sokkal hívebben megőrizték a szavak ősi hangalakjait, mint a sok idegen hatásnak kitett, a történelem viharában többszörösen meghányt, vetett magyarok.

Ezen – a finnugor nyelvészet által feltételezett – állítólagos nyelvi konzervativizmus tézisének margójára ismét feltétlenül utalnunk kell Munkácsi Bernát már fentebb említett esetére, aki saját maga vallotta be, hogy 1888-1889-es vogul-osztják tanulmányútján semmi hasznát sem vette Reguly 1843-ból származó szójegyzékének, mert a vogulok nyelve 45 év alatt az érthetlenségig megváltozott. Joggal megkérdezhetjük tehát: milyen bizonyító erejük van ilyen körülmények között azon 19. századi obi-ugor szavak hangalakjainak a 4000, 6000 és 8000 évesnek gondolt ugor, finnugor és uráli alapnyelvi szavak nyelvészeti rekonstrukciójánál, amelyekre a finnugor nyelvészek – a magyar nyelv nagyfokú ignorálásával párhuzamosan – legfőképpen alapozzák a hipotetikus nyelvcsaládi alapnyelvi fokozatok hangalakjainak évezredekre való visszakövetkeztetését? A felelet csakis az lehet, hogy az említett körülmények következtében az obi-ugorok nyelveinek mai vagy 19. századi szavai mindenféle ősnyelvi hangalakai rekonstrukcióra teljességgel alkalmatlanok és ilyesmire való felhasználásuk módszertani abszurdumnak nevezhető.

De ettől eltekintve is, a magyar nyelv és etnikum 2/3-os túlnyomó számbeli többségét, nyelvemlékeink több mint fél évezredes prioritását, valamint népiünknek a finnugor népek közül egyedülállóan kimagasló társadalmi, politikai és művelődési viszonyait tekintve véve, egy magát tudományosnak, módszeresnek tartó, sőt a csalhatatlanság igényével fellépő nyelvészeti iskolának semmi esetre sem szabadott volna a finnugor nyelvek rokonsági viszonyainak kutatásánál a magyar nyelvet oly mértékben mellőznie, mint ahogy ez történt, illetve történik még ma is, ide s tova már másfél évszázad óta. Az adott körülmények által meghatározott helyzetben egyedül a magyar nyelvből kiindulva lehetett volna valóban módszeres nyelvhasonlítást művelni, a feltételezett ősi nyelvi állapotot – illetve állapotokat – megközelíteni. Éppúgy, amint pl. az indogermanisztika sem a mai cigányra, az albánra és az afgánra építette fel nyelvcsaládi és nyelvfejlődési elméletét, hanem a legrégebbi nyelvemlékekkel, ősi kultúrákkal rendelkező és nagy számú népességek által beszélt óind, óperzsa, ógörög és latin nyelvre.

A finnugrisztika viszont legelső sorban a kulturálisan legalacsonyabb fokon álló, de számarányukat tekintve is csak elenyésző mennyiségeket képviselő töredéknépecskék nyelveire alapozta hipotetikus nyelvcsaládfáját. Olyan nyelvekre, amelyeknek legrégibb nyelvemlékei jórészt alig 200-250 évre nyúlnak csak vissza. Ráadásul ezek a népszilánkok a 19. század második felében, a rendszeres nyelvhasonlító vizsgálatok és az anyaggyűjtés nagyobb mérvű megindulásakor már az eloroszosodás többé-kevésbé előrehaladott állapotában leledzettek (l. Pápai, 1890, de vö. Munkácsi Bernát fent ismertetett tapasztalatával is Reguly 45 évvel korábbi vogul szójegyzéke használhatatlanságáról 1888-89-ben).

Mindezen eddig felsorolt belső ellentmondásokon felül azonban még az ember-tan is egyértelműen cáfolja az ún. uráli-finnugor nyelvcsalád egykori létezését. Már a 19. század vége óta ismeretes ugyanis – és pl. Nagy Géza már 1894-ben nyomatékosan rá is mutatott (l. Nagy, 1894) –, hogy az obi-ugorok, akiket a finnugor nyelvészet mind a mai napig „legközelebbi nyelvrokonaink”-ként tart számban – bevallottan vagy hallgatólagosan – sőt etnikailag is tőlük származtatja a magyar népet, paleo-szibirid-mongolid-őseuropid keveréknépek, s antropológiailag úgyyszólván semmi közük sincs – nemcsak a magyarsághoz, de a többi finnugor néphez sem (l. pl. László 1981, 20. old.). Ilyen körülmények között viszont biológiailag abszurd dolog olyan „ugor” ősnépi és ősnyelvi közösségről beszélni – amint a finnugrisztika teszi –, amelybe a magyarság elődei is beletartoztak volna. Ez az embertani tény kényszerítően arra vall, hogy azoknak a finnugor nyelvészeknek van igazuk, akik már régóta azt állítják, hogy a vogulok és az osztjákok – hasonlóan a láppokhoz – eredetileg nem finnugor nyelven beszéltek, ha nem csak meglehetősen késői időben vették át finnugor szomszédaiktól mai nyelvüket (l. pl. Setälä, 1916. – ismertetve Trócsányi Z. Ethnographia 1916; valamint Ränk, 1968).

De mindezzel még nem merítettük ki a finnugor nyelvészet belső ellentmondásait. Ide tartozik az is, hogy a finnugrisztika nem veszi figyelembe a magyarság és a legtöbb finnugor népecske közötti hatalmas kultúrkülönbséget sem, hanem eleve feltételezi, hogy mindazon magyar szavak, amelyeknek a többi finnugor nyelvben nincs megfelelőjük, csakis idegen nyelvekből származó kölcsönszavak lehetnek a magyarban. E tézis következménye egyfelől az lett, hogy nyelvészetünk teljesen hamis képet festett a honfoglalás kora és az azt közvetlenül megelőző időszak magyarságának művelődési viszonyairól és nyelvéről, mivel mindezeket elsősorban a vogulok, osztjákok még a 19. században is halász-vadász fokon álló kultúrájához mérték. Másfelől pedig a történelmietlen szemléletmód ahhoz vezetett, hogy a finnugor nyelvészet gyakorlatilag minden olyan magyar szót, amelynek nem volt megfelelője a finnugor nyelvekben – de legfőképpen az obi-ugorok nyelveiben, mivel ezek tudvalévően legközelebbi nyelvrokonaink – a szó szoros értelmében dobra ütött, eleve feltételezve mindezen szavainkról, hogy

csakis valamilyen idegen nyelvből átvett jövevényszavak lehetnek. Így azután a környező népek nyelvészei szabadon válogathattak ezen gazdátlan magyar szavak között. Nem is hagyták kihasználatlanul ezt a kitűnő alkalmat saját népeik egykori kulturális állapotának a lehető legkedvezőbb beállítására és csakhamar száz- és százsámra nyilvánították ezeket a szavainkat ilyen vagy olyan eredetű kölcsönszavakká, amelyeket a barbárság legsós fokán álló honfoglalás kori magyarság a környező sokkalta kulturáltabb népektől állítólag átvett.

Végül pedig – de nem utolsó sorban – feltétlenül meg kell említenünk az uráli-finnugor genetikus nyelvcsaládi hipotézis azon – talán legfontosabb – belső ellentmondását, amely tulajdonképpen nem is annyira ellentmondás, hanem sokkal inkább egyenesen az egész koncepciót kizáró tény. Ez pedig abban áll, hogy a finnugor nyelvészet az uráli ősnép és alapnyelv kialakulását K.r.e. 6000 tájára keltezi és a Káma-Urál vidékére lokalizálja, holott abban a térségben a régészet megállapítása szerint K.r.e. 4000 előtt még nem éltek emberek (l. László, 1964). *Ahol pedig nincs ember, ott kézenfekvő módon őshaza sem lehet.*

De nem sokkal jobb a helyzet az ún. „finnugor” ősnép és alapnyelv esetében sem. A finnugor együttélés és nyelvközösség idejét ugyanis – amint már említettük – a finnugrisztika kb. K.r.e. 4000 és 2000 közé keltezi és helyét szintén a Káma-Urál vidékére teszi. Nos, ebben az időszakban éltek ugyan már emberek a Káma-Urál térségében, de ezek még csak halász-vadász-gyűjtögető fokon álltak, s ennek a gazdasági szintnek megfelelően a népesség száma rendkívül alacsony volt: ismeretes, hogy halász-vadász viszonyok között a népsűrűség csak 0,01-0,09/km² között mozoghat, az adott terület ökológiai adottságaitól függően. szemléltető példát véve ez azt jelenti, hogy a mai Magyarország kb. 93.000 km²-es területének megfelelő térségben csak mintegy 930-8370 halász-vadász talál magának megélhetést.

Nem kell különösképpen bizonyítanunk, hogy ilyen alacsony népsűrűség mellett sem nyelvcsaládi ősnépek, sem pedig alapnyelvek kialakulásáról nem lehet beszélni, mert egyszerűen hiányzik az ilyesmihez elengedhetetlenül szükséges kompakt népesség.

Így tehát arra a végkövetkeztetésre jutunk, hogy a finnugrisztika „uráli” ősnépe és alapnyelvi fokozata mindenestől a mesék világába tartozik, a „finnugor” ősnép és alapnyelv egykori létezése pedig – igen enyhén szólva – olyan valószínűtlen, hogy semmi esetre sem lehet rá egy nyelvcsaládi elméletet alapozni. Ami viszont az „ugor” ősnépet és alapnyelvi fokozatot illeti, a finn-ugor nyelvcsaládi hipotézis ezen vetülete egyszerűen azon bukik meg, hogy az „ugor” ősnéphez sorolt obi-ugorok és magyarok között olyan éles antropológiai különbség van, amely az obi-ugorok és a magyarok közös származtatását biológiailag kizárja.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Antal L. – Csongor B. – Fodor I.: **A világ nyelvei.** Gondolat Kiadó, Budapest, 1970
- Dencker, R.: *Die Kultur Finnlands.* Wiesner et alii: **Die Kultur der eurasischen Völker.** Handbuch der Kulturgeschichte, 2. Abteilung: Kulturen der Völker, Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion, Frankfurt am Main, 1968
- Hajdú P.: **Uráli népek.** Corvina Kiadó, Budapest, 1975
- Harmatta J.: **Irániak és finnugorok, irániak és magyarok.** Magyar őstörténeti tanulmányok, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977
- László Gy.: **Az uráli őshaza kutatásáról.** Archaeológiai Értesítő, Budapest, 1964
- László Gy.: **Őstörténetünk.** Tankönyvkiadó, Budapest, 1981
- Makkay J.: **A tartariai leletek.** Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990
- Munkácsi B.: **Beszámnólója vogul kutatóútjáról.** Ethnographia I. 1890
- Nagy G.: **Honfoglaló Őseink.** Ethnographia V. 1894
- Nehring, A.: **Die Problematik der Indogermanenforschung.** Würzburger Rektoratsrede vom 11. 5. 1954. – Würzburger Universitätsreden, Heft 17, Würzburg, 1954
- Pápai K.: **A vogulok és osztyákoknál.** Ethnographia I. 1980
- Ränk, G.: *Völker und Kulturen Nordeurasiens.* Wiesner et alii: **Die Kulturen der eurasischen Völker.** Handbuch der Kulturgeschichte, 2. Abteilung: Kulturen der Völker, Akademische Verlagsgesellschaft Athenaion, Frankfurt am Main, 1968
- Trócsányi Z.: *Setälä, E.: „A finnugor népek őstörténete”* című könyvének ismertetése (Ethnographia XXVII. 1916)
- Trubetzkoy, N. S.: **Gedanken über das Indogermanenproblem.** Acta linguistica 1, Kopenhagen, 1939

A SZERKESZTŐ MEGJEGYZÉSE

Amikor Götz László ezt a dolgozatát írta, akkor „KELETEN KÉL A NAP” című munkája négy kötetből állt, amit saját költségén az emigrációban jelentetett meg. Ebben a dolgozatban hivatkozásai erre a kiadványra vonatkoznak. A könyv ötödik kötetét halála pillanatáig írta. Az öt kötet a Püski Kiadó gondozásában jelent meg Budapesten 1994-ben. A Szerző iránti tiszteletből hivatkozásait saját kiadványára, nem változtattuk. Ezt a dolgozatát egyesületünk Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozója írta (Szentendre, 1992).

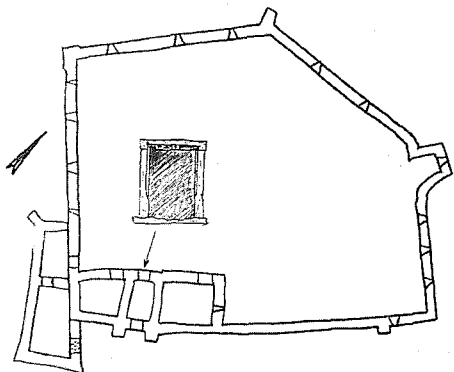
AKI MAGYAR ŐSTÖRTÉNETTEL KOMOLYAN AKAR FOGLALKOZNI, SZÍVESKEDJÉK EZT AZ ÖT KÖTETET MEGTANULNI.

Gyöngyössy János (Székelyudvarhely)

A SZÉKELYZSOMBORI ROVÁSÍRÁSOS FELIRAT

Bezetésképpen szeretném feleleveníteni néhány szóban mindazt, amit az 1991-ben tartott Zürichi Östörténeti Találkozón mondtam Székelyzsombor falu településtörténetéről, mivel mindez szervesen összefügg a község melletti magaslaton épült vár történetével.

A falu ősi magyar nemzetségnévét a honfoglalás idején kapta. A 13. század második felében és a 14. század elején szászok települtek a faluba, a falu neve Sommerburg lett és a 19. század második feléig a Szászföldhöz tartozott közigazgatásilag. A 15. század folyamán a falu egy része öröklés alapján a közeli Alsórákos földesurai, a Sükösdök tulajdonába került, akik néhány magyar jobbágycsaládot telepítenek ide. Innen datálható a faluban a száz-magyar együttélés, amelynek során a magyar elem számbelileg hamarosan túlsúlyba került. A magyarság számbeli súlyát a természetes szaporulat mellett a sorozatos – főképp a Székelyföld felől történő – betelepülés eredményezte. Az etnikai változásokat híven tükrözi a falu neve is: Zsombor – Szászzsombor (Sommerburg) – Székelyzsombor. Ma a falut szinte kizárólag székely-magyarok lakják.

A falu feletti magaslaton egy ma is meglehetősen épségben fennmaradt vár áll. Alaprajzi elrendezése és védművei alapján az erődítmény a 16. század során, feltételezhetően annak első felében épült. Rendeltetése szerint a falu menetsvére volt és a szász lakosság munkája nyomán épült.

Nincs pontos adatunk arról, hogy a 16. század második felétől fokozatosan szaporodó helybéli magyarság használta-e, avagy használhatta-e a várat szorultság esetén, lévén hogy építéséhez nem járult (nem járulhatott hozzá). Azt azonban bizonyosan tudjuk, hogy a 17. század negyvenes éveiben a székely-magyar lakosság mai számbeli fölényre tett szert, s ez valószínűleg a vár közös használatában is megmutatkozott.

1690-ben Thököly Imre török-tatár segédcsapatai két ízben is átvonultak a két Homoród mentén. Ismeretes, hogy ezek a csapatok portyázásból, szabad rablásból tartották fenn magukat. Így kerülhetett sor a zsombori vár ostromára is,

amelynek kimenetelét ugyan nem ismerjük, de azt tudjuk, hogy a következő éven, 1692-ben a várat javították és bővítették. Ekkor készült a főbejárat udvar felé nyíló ajtajának cserefa kerete is, amelynek szemöldökgerendájába a következő évszámos feliratot vészték:

ÆÆ 53 J 692 HÆMMPL

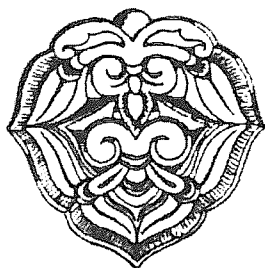
Az öt ácsmester nevének kezdőbetűit, valamint az 1962-es évszámot magába foglaló felirat első névjegyét rovásírással írták, amelynek olvasata balról jobbra: Gy. E.

Ez a felirat két szempontból is figyelmet érdemel. Először is ez az egyik legkésőbbi rovásírásos emlékünknél, amely azt mutatja, hogy a székelység a 17. század végén is jól ismerte és használta is régi rovásjeleit. Másodsorban azt bizonyítja, hogy a várat javító mesterek, ha nem is mindannyian, de részben helybéli székely mesteremberek voltak. A vár ezidőben tehát a helybéli magyar lakosság oltalmát szolgálta.

A vár saroktornyának oromzatán egy ma már olvashatatlan felirat található, amelyet e sorok szerzője 1977-ben még ki tudott betűzni:

„1802 /Lőrincz András bíró/ Szakáts Márton küsbíró /Szitás András pénztárnok/ alatt javíttatott.”

Ekkor a falut már kizárólag székely-magyarok lakták, akik anyagi javaik, gabonájuk őrzésére használták a régi várat.

merést szerez Dentu Magyária számára, ezért az ő személyétől számítjuk a magyar elődeink és a vezérek leszármazását.

Opos kágán után Csaba lépett hatalomra, majd Edemen lett a kágán, aki a khorezm-i feleségétől származott. Edemen fia Ügék, aki Árpád nagyapja, akiről még sok szó esik ebben az előadásban. Vissza kell még térni azonban nagyapjához Ügék személyéhez. Ügék feleségül vette Atilától származó hun királylányt, a mesebeli szépségű Emesét. E házassággal biztosította uralkodó dinasztiájának jogi, s területi öröklését és természetesen a hun vezetőség támogatását is.

Ügék fia Álmos 819-ben született, s tovább építette apja messzetekintő, uralkodását megalapozó kapcsolatait. Ebben az időben a Dentu Magyária székhelye Zaporogye (ma Zaporozsec) volt. Azonkívül már több városa is ismeretes volt a kereskedők előtt. Álmos 839 és 850 között képviselte a vezéri törzset Kiebben, s hozzáfogott Kiev város kijépítéséhez, átalakításához, székhellyé. Magával az építkezéssel hadnagyait bízta meg, akik közül ismeretes volt főleg Csák, Keve és Gereb. A nevük után ítélve a Tarján törzs egy-egy nemzetségének lehetnek vezető tagjai.

A kievi erődítmény három kiemelkedő dombon épült, minden dombon egy-egy várral, amelyek háromszöget alkottak, s így össze voltak kötve. Az egyik erőd a Szent András dombon, a másik a Kiselevka dombon, s a harmadik erőd a Cyril utcán (a mai Frunze utcán) volt található.

Mindhárom különálló várnak külön nemzetiségű temetője is volt. Maga Kiev város neve levezethető a – Keö – Keve – Köve – Kijev – eredettel. A város építkezését, megerősítését 840-ben be is fejezték, s Álmos áthelyezte ide a székhelyét Kijevbe, ahol 839 és 850 között képviselte a vezéri törzset. Közben megnősült, s feleségül vette a legerősebb Nyék–Onogur törzs vezetőjének a lányát. Ebből a házasságukból született aztán Árpád vezér, aki szintén Onogur királylányt vett feleségül.

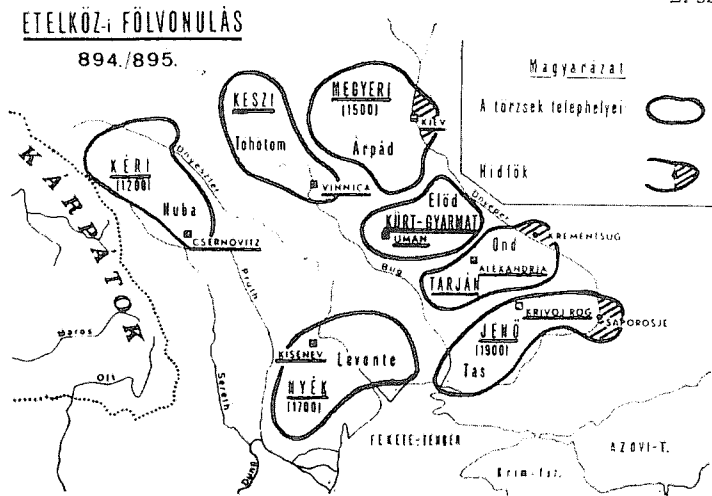
Ebben az időben már csatlakozott a magyarokhoz Nyék, Kéri és Keszi törzs. Ezeknek Kük–Türk vigyázó törzsek elnevezésük volt, s a szállás területük Lebédia volt. Ez azonban már Kazár területen volt, így nem is tartozott a Dentu Magyáriához.

Ezek a megmozdulások, s az új helyzet kialakulása mind kapcsolatban voltak, s hozzájárultak a rengeteg besenyő által keletkezett problémához. Őseink első ízben 870-ben kerültek kapcsolatba a besenyőkkel, akiknek akkoriban hét törzsük volt, ami azt jelentette, hogy harci erejük, s tömegük ez időben erősebb volt mint Dentu Magyáriáé. Árpád azonban nagy előrelátással leányát Ágocskát a besenyő vezér-kágánnak adta feleségül, s így a családi kapcsolatok alapján 895-ben már közösen, a besenyőkkel együtt, szerződés alapján kettős hadjáratot hajtottak végre a bolgárok ellen.

Árpád már 888-ban elhatározta, hogy népét áttelepíti a Dentu Magyáriából Etelközbe. Népéből azonban nem mindenki értett vele egyet, így például a Gyarmat törzse a vezető népével kivált a többiektől, s visszahúzódott az előbbi hazájuk területére, amely a Kaukázustól délre terült el a Kur folyó vidékén.

2. sz. vázlat

Az áttelepített törzsek elhelyezkedése az Etelközben

Árpád, aki négy lófarkú főkagán, vezére a magyar népnek. Rá hárult tehát a Dentu Magyária felszámolása, a terület kiürítése és a népe áttelepítése. Külön megegyezés értelmében a besenyők Tevele kágán vezetésével rögtön megszállták a Dentu Magyária kiürített területét. Árpád így biztosította az előrevonulás hátterét, hogy idegen ellenség ne ékelődhessen be közéjük, s ne támadhassa hátbá népét. Ez a megegyezés a besenyőkkel érvényesült akkor is, amikor a magyarok kiürítették Etelközt, a besenyők rögtön megszállhatták ezt is.

Árpád a maga idejében nemcsak mint kiváló hadvezér és diplomata volt, de ezen felül nagy körültekintéssel, s szervező képességgel rendelkezett, így a vezetésre is a legalkalmasabb volt. A vezérkarának vezetésére Kurszánt nevezte ki, s egyben megbízta a hadsereg teljes átszervezésével is. A számozásnál az új, tízes rendszert vették alapul, így egy tumán 10 ezer embert – azaz lovaszt jelentett.

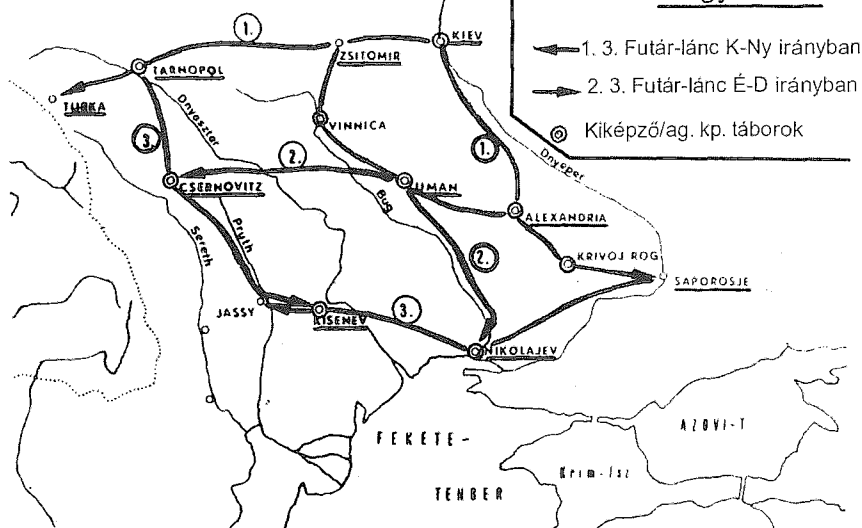
Mint ismeretes, itt Etelközben tartották, 890-ben, a hét törzs Vérszerződését. Miután Árpádot egyhangúlag választották vezérül a törzsek, úgy is lehet értelmezni, hogy ez a Szabír Birodalom immár 1000 éves történetének folytatása a magyar vezéri törzs elnevezéssel. Árpád közben várta az alkalmas időt arra, hogy megkezdhesse áttelepíteni népét a Kárpát-medencébe, s ennek érdekében szövets-

ségeket kötött. A diplomáciai lépések egyik eredményként 892-ben katonai szövetséget kötött Arnulf Frank királlyal. Háborút vezettek a morva ZWENTIBOL (ma Svatopluk) ellen is és ezt a háborút meg is nyerték. Majd 894-ben Kurszán vezér vezetésével még végigszágulhattak egy tumánnal Pannónián és újból szétverték az ellenálló morva sereget.

3. sz. vázlat

**FUTÁR- HÁLÓZAT- KIKÉPZŐ- ÉS AG-I
TÁBOROK ETELKÖZBEN**

Magyarázat

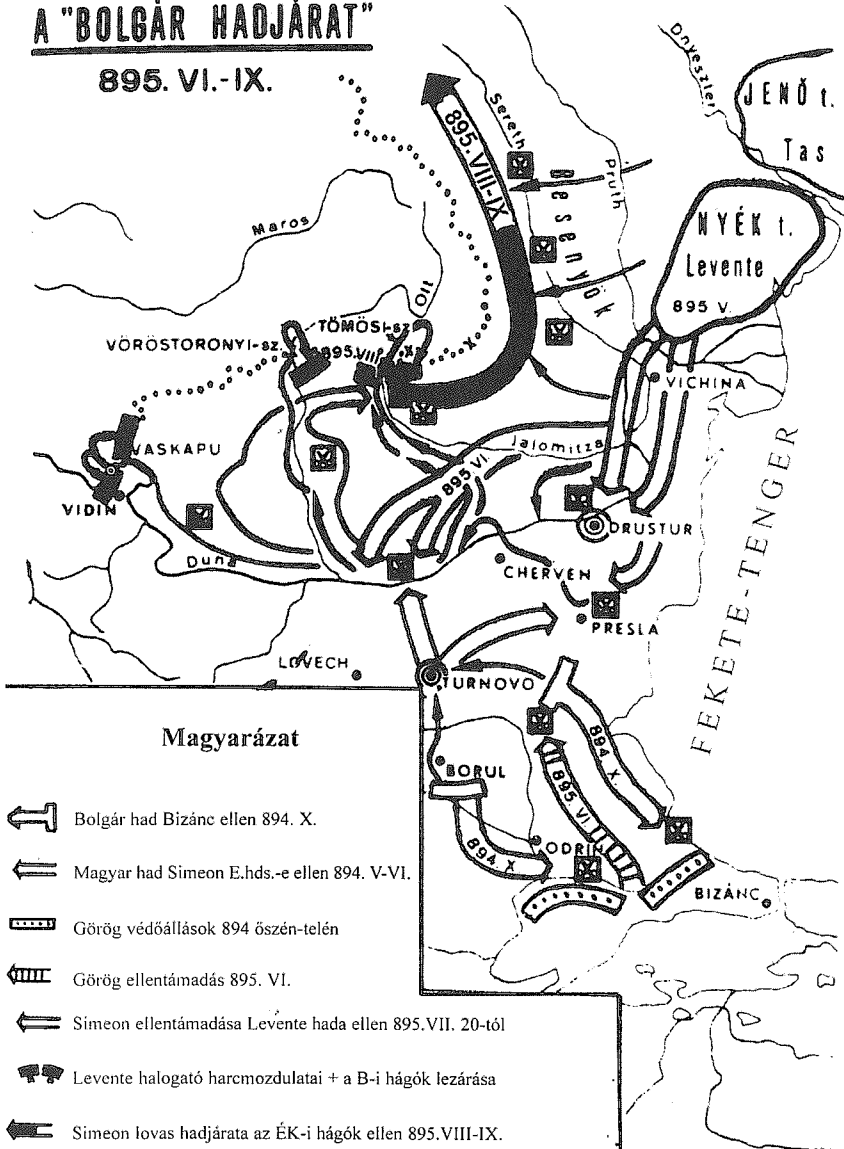
A katonai futárok láncolatának vázlata és a kiképzőtáborok elhelyezkedése

Az Etelközbe visszatérő magyar harcosok hírül hozták, hogy az átszágulott területen avar törzsek élnek, s ezek közül három törzsnek – ABA, BORS és ÖRSUR kágánok vezetése alatt lévőknek eltökélt szándéka hozzájárulni a magyarok által tervezett honegyesítés gondolatához. Meg kell azonban jegyezni, hogy e térségben, vagyis a Kárpát-medencében – a Duna–Tisza között, fel egészen a Bodrogekig, ebben az időben a Felső-Bulgárián kívül még nyolc kis király uralkodott. Ezek közül előreláthatólag öten csatlakozni fognak Árpád népéhez, s a többi nyilván ellenáll, vagy ellenségesen fog viselkedni. Nagy potenciális ellenségnek kellett tartani Salánt – Felső-Bulgár helytartóját.

Azonban Árpád hadserege nagyon jól felkészült a honegyesítésre, s az új haza érdekében Árpád személyesen vette fel a kapcsolatot a Duna medencében a hun, az avar és a székely népcsoporttal. Árpád lovas tumánjai öt előkészítő hadjárat sorozatában vált harcedzetté, kitűnően felszerelt és kiképzett, önállóan gondolkodó, bevált vezetőkkel összeforrott, az új haza érdekében mindenre kész kiváló hadsereget alkottak.

A "BOLGÁR HADJÁRAT"

895. VI.-IX.

A bolgár hadjárat résztvevőinek közös katonai állása

A honfoglalás 895-ben lett elindítva. Árpád taktikája szerint kettős hadviselésre esett a választás. Az egyik hadművelet a bolgárok ellen irányult, amit Árpád legidősebb fia – Levente a Nyék törzs vezére és Jenő a Tas törzs vezér harcos egységei hajtottak végre. E hadművelet taktikája szerint megegyeztek a görögökkel, akik rendelkezésükre bocsátották hajóikat és a Dunán felszállítva őket, közösen betörték Bulgáriába. Ezzel a hadművelettel a harcoló Levente csapatai lekötötték Simeon bolgár cár főerejét. Ez sikerült is, mivel meglepő megjelenésükkel, s ellenállhatatlan lendületükkel szinte órák alatt szétverték az ellenes sereget. Ami az elhelyezésüket illeti Levente Nyék törzse a Dunától északra és Jenő Tas törzse a Dunától délibb térségben működött.

A már említett harci szövetség értelmében a görögökkel közösen folytatták a katonai hadműveleteket. Az elért győzelmes harcok sikerei után a magyarok 30'000 bolgár foglyot adtak át a görögöknek. A görögök azonban elárulták a magyar szövetségesüket és visszaadták a bolgár foglyokat Simeon cárnak, aki így újabb erővel ronthatott rá a magyar harcosokra. Ettől az új helyzettől megváltozott a magyarok harci taktikája is, s halogató módszerhez folyamodtak. Felfelé haladva a Duna mentén elérték a Kárpátokhoz, ahol elzárták a szorosokat, s nem engedték rajta áthaladni a bolgárokat. Ezek a hadműveletek azonban nagyon kemények voltak, e harcokban elesett Árpád fia – Levente is. Közben a besenyők állandóan oldalról támadták a bolgárokat, így Simeon cárnak le kellett mondania arról, hogy segítségére siethessen Salánnak, Felső-Bulgária vezérének.

Egyidejűleg a Bulgária felé törő Levente hadával, megindult a magyarok zöme is 895 májusában nyugatra a Kárpátok felé. Huba vezér ezredei szinte napokon belül megszállták a Kárpátok fontosabb hágóit – a Borgói szorost, a Tatár, a Vereckeit és az Uzsoki szorost. Nagy segítségnek számított az a tény is, hogy a székely lovas hadtest ezredei lovagoltak eléjük, s katonailag biztosították a völgyeket támadás ellen a magyarok fáradtságos átvégődése idejére. Így az Etelköz kiürítése, illetve a Dnyeper folyó és a Kárpátok lánc között elterülő széles síkság átvágása minden különös zavaró esemény nélkül történt.

Tehát Árpád áthalad a Kárpáti szorosokon, már magához vette a székelyeket is és egészen Ungvárig hatolt. Valahol ezen a vidéken halt meg Álmos.

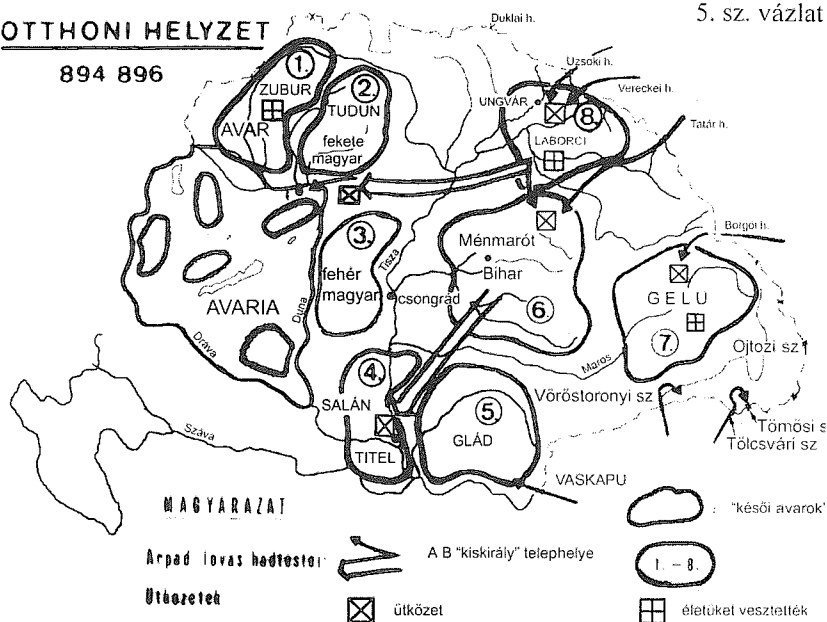
Árpád minden kis királynak e térségben üzenetet küldött. Az ismeretes szöveg szerint meghirdette, hogy ő mint Atilla király vérbeli leszármazottja és utódja, jogos örökségének átvételére érkezett népével ebbe az országba. A követei tolmács nélkül közölték a Föld Ura – Árpád felszólítását, hogy hódoljanak neki. Akik engedelmeskedtek a felszólításnak, azoknak a népeknek teljes jogú csatlakozást biztosított a közösségben, akik viszont nem engedelmeskedtek, azok életükkel fizettek, mint Laborc és Ungvári, Zubur és Nyitrai, Gelu és Gyulai fejedelem. Akik behódoltak mint Ménmarót a bihari fejedelem, azok Árpád fejedelem kegyéből megtarthatták országuk területét életük végéig. S végezetül, aki

elszaladt, megszökött, mint a titeli Salán, annak az ügyét lezártak tekintették.

Végezetül meg kell jegyezni, hogy a honfoglalás idején Árpád népe egy millió embert számlált,* viszont az itt talált népeknek az összege kétszerese – tehát két millió volt. Így Árpád legnagyobb érdeme az, hogy egyesítette az ittlévő kis királyságokat egyetlen fennhatóság alá, s így tulajdonképpen megvalósította az ország egyesítését.

OTTHONI HELYZET

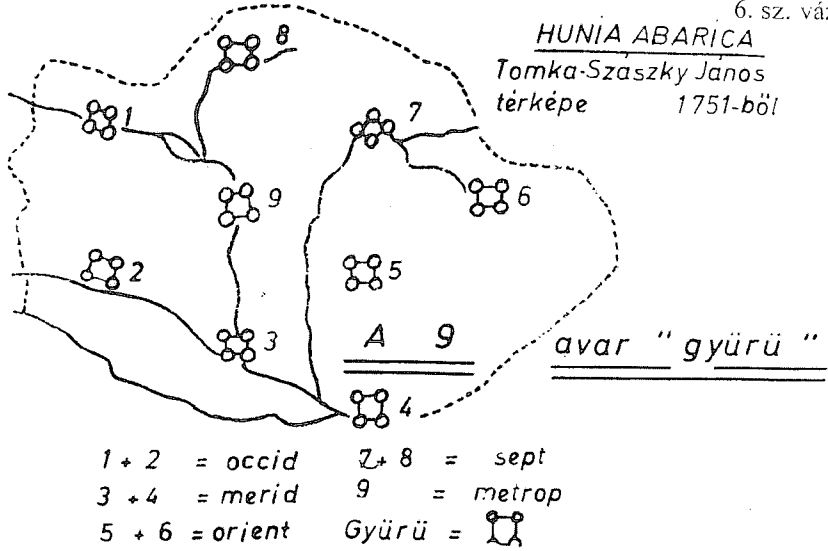
5. sz. vázlat

A Kárpát-medencében lévő őslakosság törzsi elhelyezkedése Árpád bejövetele idejében

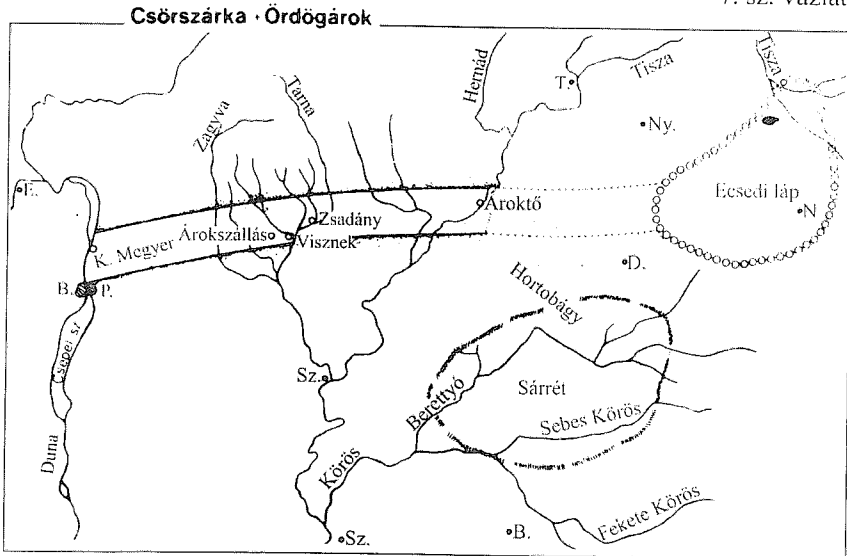
* A talán leginkább megbízható becslés ötszázezer fő. Szerk.

6. sz. vázlat

*A hun – avar védelmi rendszer a Kárpát-medencében
az avar „gyűrűk” (földvárak)*

7. sz. vázlat

*A bejövő magyar hadaknak 895-ben a mesterséges módon kiépített
akadály rendszerrel is meg kellett küzdenie*

FELHASZNÁLT IRODALOM

Szabó Károly: **Kézai Simon krónikája.** Bécsben nyomtatott Jacob és Holzhausennél, 1861 év

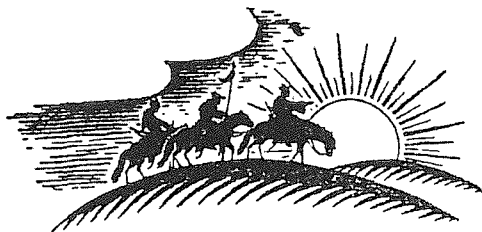
Hóman Bálint – Szekfü Gyula: **Magyar Történet,** I. kötet. Budapest 1935

Padányi Viktor: **Dentu Magyária.** Transsylvania Kiadó, Buenos Aires, Argentína, 1963

Fehér M. Jenő: **Középkori magyar inkvizíció.** Editorial Transsylvania Könyvkiadó Vállalat, Buenos Aires, Argentína, 1968

Katona Sándor: **Árpád és Hannibál.** Buenos Aires, Argentína, 1977

László Gyula: **Árpád népe.** Budapest, 1986

Juba Ferenc (Bécs)

A MAGYAR MÚLT ÉS A TENGER

Az első világháború végén bekövetkezett összeomlásunkig, 1918-ig, illetőleg az 1920. évi június 4-i trianoni békediktátumig, amely hazánkat szét tépte és tengerfosztottá tette, nemzetünk életében jelentős szerepet játszott a tenger. Hazánk 1918-ig az európai tengeri nagyhatalmak sorában a 6., a világban a 8., kereskedelmi tengerészetünk a 16. helyet foglalta el. Ezért megdöbbentő tény, hogy tengeri történelmünket illetően közönségünk teljesen tudatlan. Ez végeredményben nem is csodálható, hiszen amit tud, azt főleg a pánszláv-os-kommunista pártagitátoroktól, vagy azok szakmailag tudatlan újságírókától tudja.

Már a múlt században feltűnt, hogy fiainkat mily nagy mértékben érdekli a tenger. A nagy részben szláv vezetőségű egykor haditengerészetünkben is feltűnt, hogy a magyarok a legjobb tengerészek. Híres tengerészeket adtunk a világnak. Az először Amerika földjére lépő viking Leifs Erik nevelőapja Tyrker – minden germán állítás ellenére – magyar volt éppen úgy, mint a törökök legnagyobb admirálisa Pijala pasa, a szultán veje, vagy Velence révtengernagya 1849-1856 között, sepsimartonosi Gyújtó Károly. A magyar tengernagyok közül Semsey Gusztáv a navigáció, Kalmár Sándor a tengerképészet, kásonjakabfalvi László Elemér a tengertan, a budapesti születésű Wulff Olaf a tüzérségi harc, nagybányai Horthy Miklós a modern tengeri harcmodorba a kódosítást és a repülőgépet bevezetve a hadászat, a győri származású norwalli Konek Emil, haditengerészetünk utolsó törzskari főnöke a műszaki fejlesztés terén szerzett érdemeket. Érdemdús kereskedelmi tengerészkapitányaink lettek munkanélkülivé, mint a magyar tengeri postaszolgálatot Braziliáig bevezető Peterdi István, Trianon utáni első tengeri hajónknak, a „Háros”-nak a parancsnoka Rákos Lajos, aki később a Lloyd's egyetlen magyarországi agentje lett, vagy az izraeli tengerészet megalapítói közül Radán Alfréd és Sági Ödön, a kínai császári mandarin rangot elért Kompolthy Jób és Faragó Ödön, a Duna-tengerhajózás nautikai megalapítója Kádár Ferenc, hogy csak egypár nevet említsünk. Fiaink tengerészkeszségét bizonyították sportvitorlásaink, gróf Festetich Rudolf, Fa Nándor és Gál József, Kopár István olyan földközi utazásaikkal, amiért Angliában nemesség jár. (Nálunk pedig esetleg egy újságcikk.) Az említett példák alapján felmerül a kérdés, hogyan lehetséges ez egy szárazföldi népnél? Erre kizárólag östörténetünk és az örökléstan adja meg a választ.

Egy szakmailag elfogadott östörténetünk – sajnos – nem jöhetett létre, mert azt nemzetünk pángermán, pánszláv megszállói és kiszolgálói erőszakkal, vagy ma

már elavult nyelvtörvényekre és hipotézisekre hivatkozással megakadályozták. Ma már azonban főleg idegen és külföldi magyar tudósok munkái alapján világossá vált, hogy nemzetünk az újkőkortól kezdve, számos ötvöződés során alakuló néprajzi képpel két vonalon érkezett a Kárpát-medencébe: a Kaukázustól északra a Fekete-tenger – Duna vonalon, és a Kaukázustól délre a Káspi mediterraneumból kiindulva Anatolián, a Földközi-tengeren, Balkánon át. Ennek bővebb kifejtésére nincsen módunk, ezért a megfelelő szakmunkákra utalunk. Az említett vándorlásokra tekintettel joggal mondhatjuk, hogy szabir-szittyá-hun-méd-pártus-anatoliai-görög-balkáni ötvöződött népességünk évezredekelt tengerek partjain, ami alatt a tengeri magatartásmintákat felvehette, kifejleszthette és továbbadhatta az utódoknak ezt a tudást. Kiszely szerint honfoglalás-kori lakosságunk a 9. században kb. 300'000 ókori (autochton), 300'000 avar és kb. 300'000 árpádi népből tevődött össze.

Az említett módon hazánk területe a Káspi-mediterraneummal, a görög-ékei-levantei világgal volt kapcsolatban és ezek a kapcsolatok Anatolián át Mezopotámiáig terjedtek. Így érthető, hogy Torma Zsófia Erdélyben teljes mezopotámiai párhuzamot talált, Vlassa pedig a világ első-, egy kikládi típusú hajójának a képét találta kőbe vésve.

Az északi vonallal kapcsolatban az az érdekes, hogy a Nestor krónika a Káspi-tengert Kváliz-, az arabok Kazár tengernek nevezik, ugyanis a kalizok a kabaroknak a kazár birodalomból leváló utódai. A Fekete-tengert pedig a 17. századig „mazar”, „magior”, „mazara”-tenger néven ismerik. A magyar-viking kapcsolatokra bőséges irodalom utal. Ezek alapját a hunok által alapított Kiev és környéki vasipar képezte. A fémművészet tekintetében Fettich Nándor munkáira utalunk. A skandináv-viking hajózáslók pl. a magyar tarsolyművészet hatása alatt készültek. Atila népének túlélőivel kapcsolatban pedig fontos tudnunk, hogy Dengizik és Ernák a Duna-Fekete-tenger térségének a tengeri hajózását és kereskedelmét tartották kezükben. E kereskedelem alapját a termelő háttér gabonája és marhaállománya jelentette.

Fenti, távirati stílusban vázolt ősi, tengerparti létünk tökéletesen megmagyarázza tengerkészségünket. Ennek örökölhetőségét magyarázza az Árpádoknak a törekvése kezdettől kezdve az Adria felé.

Árpádi parancsára Zuárd Thessalonikiig vonult, Kadocsa pedig népével elfoglalta a Durazzo-Raguza közti területet. Később utódaik a horvátokba olvadtak, akik 800 körül kezdtek bevándorolni. Szent István királyunk leánytestvérét Orseolo Otto velencei dogehoz adta feleségül. Sógorát Bizánc ellenében segítve, lábát már 1026-ban megvetette az adriai parton. Fiának a házasságát a horvát

király leányával tervezte, ami – sajnos – csak terv maradt. Szent László királyunk hűgát a horvát királyhoz adta feleségül. Miután húga megözvegyült, ő és a legnagyobb horvát párt Szent Lászlónak ajánlotta fel a horvát trónt, amit ő el is fogadott. Horvátországot 1095-ben csatolta hazánkhoz. 800 év után, 1918-ban a horvátok, a pánszláv eszmék hatása alatt, örömrivalgással egyesültek rács és szlavon testvéreikkel, miután Jellasic szobrát kivont kardjának hegyében hazánk felé mutatva felállították és Fiumében, Szent István napján, a dómban betiltották a himnusz éneklését. A „testvéri” örömöket most javából élvezik...

Könyves Kálmán, 1105-ben, tengeri kapcsolataink erősítése céljából Dalmáciát és Szlavóniát csatolta hazánkhoz és a szicíliai király, Roger leányát vette feleségül. Velence Zárát 1202-ben elfoglalta, mert hajóépítéséhez kellett e terület fája. II. Endre keresztes hadjáratára, amelynek végén felvette a jeruzsálemi királyi címet – bérbevett hajókkal indult. 1241-ben, a tatárok elől Dalmáciába menekülő IV. Béla felismerte egy hajóhad szükségét, megalapította az első magyar hajóhadat és hadikikötőjévé Trau (ma Trogir) városát tette. Ekkor még nem volt különbség hadi és kereskedelmi hajó között. Középkori tengeri hajóhadunk Nagy Lajos alatt érte el hatalma csúcsát és még Velence hajóhadával is sikeresen tudott szembeszállni nagynevű zsoldos parancsnokai, Ugolino és Simone Doria alatt. Velence emiatt az 1358. évi zárai szerződésben kénytelen volt lemondani az Adria keleti partjairól a magyar Korona javára, Quarnerotól Durazzoig. Raguza még ez évben, Cattaro 1370-ben kérte Magyarországhoz csatolását. Kérésüket a király teljesítette. Raguza lett a hadikikötő. A nápolyi Anjou-kapcsolatok a kultúrára gyakoroltak nagy hatást. Raguzában alapították a világ második legöregebb gyógyszerárát 1317-ben (az első Pozsonyban 1312-ben) és a világ első vesztegintézetét 1377-ben. A magyar tengerparti kapcsolatokra a családi összeköttetések is utalnak, mint pl. a de Andreis, Zrinyi, Frangepán, Jakcsy családé.

A Balkánon az ottomán haderő céltudatosan nyomult előre, tengerpartunk egy része is már uralma alá jutott. Hunyadi János, déli határvárunk, Nándorfehérvár (ma Belgrád) kapitánya döntően legyőzte a törököt 1456-ban. Ennek jelentőségét mutatja, hogy a csata emlékére III. Callixtus pápa elrendelte az egész világon a déli harangszót. Hajóhadunk 1440-ben, a várnai csata idején még tengerzár alatt tudta tartani a Dardanellákat, de lassan hanyatlott. Amikor a valonai pasa 1480-ban flottájával elfoglalta Otrantot és a pápa Mátyás királytól kért segítséget, ő már csak katonát tudott küldeni: Magyar Balázst, aki 600 huszárral érkezett oda. Remek ötlettel elvágta a török hajóhad vízvezetékét, mire az ivóvíz hiányában kénytelen volt elvitortlázni. Ez az első és egyetlen eset, hogy huszárok egy hajóegészségügyi fogással megszalasztottak egy hajóhadat. Ennek emlékére IV. Sixtus pápa érmet veretett!*

Mohács után a török lassan Érsekújvárig hatolt (eddig a vonalig a török

* Az éremre saját képét tette. Szerk.

adóösszeírások alapján nem volt tót, Blaskovics szerint!) és egész tengermel-
lékünkre. Mintha a magyarok évszázadok óta nem védtek volna déli határaikat,
azzal az álnok indokolással, hogy azokat védeni kell, 1630. október 5-én II.
Ferdinánd meglévő tengerpartunkból, Fiumétól kezdve Temesvárig egy „Cs. kir.
határőrvidék”-nek nevezett sávot lehasított. Ebből a magyarokat kiűzték és abba
délslávokat meg nincstelen németet, olaszt, stb. telepítettek. Bár jogosan csak
azok tekinthetők őslakosnak, akik az államalapításkor már ott laktak, Trianon
ezeket a gyarmatos megszállóinkat őslakosnak nevezte és ezért Dél-Magyaror-
szágot az SHS királyságnak adta. A török lassú kiszorítása által (49 % magyar és
51 % császári haderővel) jött létre 1797-ben a campoformidoi béke. Ebben II.
Lipót a magyar király jogán kapta vissza Dalmáciát, de azt jogtalanul Ausztriá-
hoz, családi tartományához osztotta. Alapjául szolgált a karlócai „béke”, amely
szerint „Erdély és Magyarország a Bánság kivételével a császár tulajdonába men-
nek át”. A kérdést a kiegyezés során is nyitva hagytuk, nehogy ennek feszegetése
miatt az egész kiegyezés meghiúsuljon.

Később, minden jogtalansága ellenére, mintegy hálából, az országgyűlés elfo-
gadta a Habsburg-ház leányágának az örökösödési jogát.* A Fiumét szabadkikötő-
vé nyilvánító III. Károly leánya, Mária Terézia így lett Magyarország királya. Ő
szentesítette az „Editto politico”-nak nevezett tengeri törvényt, amely rendezte a
tengeri hajók, kikötők, tengerészek, tengeri közigazgatás és magánjog egészét.
Kiválóságára jellemző, hogy hazánkban 1934-ig maradt érvényben. 1776-ban
Fiumét, mint a „Magyar Szent Korona Külön Testét” az országhoz visszacsatolta,
élére egy m. kir. kormányzót állítva. 1800-ban I. Ferenc (mint II. Ferenc német-
római császár) kiadta szabadalmi diplomáját az első magyar tengerhajózási tár-
saság részére. Ez után, 1804. augusztus 15-én deklarálta, hogy felvette házának
neve után az „ausztriai császár” címet, mert Napóleon a Német-Római Birodalmat
megszüntette. Ezért 1807-ben az említett szabadalmi diploma bővítését már mint
I. Ferenc írta alá. Velencében 1820-ban alapította a Tengerészhadapród-kollégiumot.
Fiume élete a m. kir. kormányzók alatt mind nagyobb léptekkel haladt előre.
1833-ban megépült a kikötői Ferenc kórház. Megnyitására írott „kórházavató val-
cer”-ét Ürményi kormányzónak ajánlotta a szerző, Zaitz katonakarmester. Meg-
nyílt a vesztegintézet és a gimnáziumban tanárkodott első, igazi tengerészverseket
író költőnk, Császár Ferenc, Fiume és Buccari város patriciusa.

Már ekkor feltűnt a magyar ifjúság érdeklődése a tengerészet irányában.
Gyűjtő Károly 1816-ban tengeri alhadnagy, 1847-ben gróf Dandolo flottapa-
rancsnok szárnysége. A „Novara” fregatt 1852-1854 évben végrehajtott föld-
körüli kutatóútján a hajó I. tisztje gyulai Gaál Béla.

Mint kadét vett részt Máriássy, Semsey, Kalmár. Szolgálatban állt már dr. Vajtay
sorhajóorvos is, aki – sajnos a „Radetzky” fregatt felrobbanásakor életét vesztette.

* Pragmatica Sanctio 1723: 1. és 2. t.-c. Szerk.

Az 1848-1849-i szabadságharc alatt a kormány a tengeren is kívánt harcolni az elnyomók ellen. Ezért megvásárolta az „Implacabile” nevű hajót. Ezt gróf Domini Vince vitte Londonba felfegyverezni. Ott azonban mindent elárult az osztrák követnek. Az angolok – jellemzően – a követ kívánságára elkobozták a hajót. Így csak a Duna maradt ellenállási területnek, ahol a „Mészáros” hadigőzös parancsnoka Kenessey tengerészkapitány lett. A világosi fegyverletétel, 1949. augusztus 13-a után hazánk egész szuverenitása elveszett, tengerpartunk is osztrák igazgatás alá került. Miután hazánk passzív ellenállása erejétől fosztotta meg az egész Habsburg birodalmat, a címzetes ausztriai császár, Ferenc József a közigazgatási vereség után elfogadta a Nemzet békülő jobbját. Létrejött az 1867. évi XII. tc. Július 8-án Ferenc Józsefet királlyá koronázták. Kormányunk azonban a velünk ellenséges horvátokkal is békésen akart élni. Velük megbeszélve jött létre a magyar-horvát kiegyezést, az 1868. évi XXX. tc. Ez kimondotta, hogy Magyarország Horvát-Dalmát-Szlavonországgal egy állami közösséget képez, csak egy államterület és egy állampolgárság van. 29.000 km²-et, – mai országunk 1/3-át! –, azaz 7 vármegyét Horvátországhoz tartozónak ismertünk el. Hivatalos nyelvük, lobogójuk, címerük a horvát. Képviselőiket, hivatalnokait maguk választották és előbbiek a magyar országgyűlésben horvátul beszéltek. Ekkor a horvát lobogót ki kellett tűzni az országházra. Buccari, Portore, Veglia és Cherso (ma Bakar, Kraljevica, Krk és Cres) magyar zászló alatt felvonulva kérte hazánkhoz csatlakozását. Mi – sajnos – a drága horvátokra tekintettel, kérésüket megtagadtuk. Közigazgatásuk horvát volt, csupán a tengeri közigazgatás volt közös és a fiú M. Kir. Tengerészeti Hatóság felügyelete alatt állott.

Fiume élete üstökösszerűen ívelt felfelé. A kis halászkikötőből világkikötő lett. Telket adtunk a haditengerészeti akadémia részére. Kiépült a kikötő, amelynek csupán hullámgátjai 25.000 kg. ezüstünkbe kerültek. Kiépült a fiú vasút, szakiskolák, megépült a M. Kir. Tengerészeti Akadémia, az ún. világítótorony. Létrejöttek a tengerhajózási részvénytársaságok, az „Adria” a „Magyar Keleti”, az „Atlantica” stb. A horvát tengerpart ellátásra bőkezűen szubvencionáltuk a magyar-horvát tengerhajózási vállalatokat. Hajóparkunk világviszonylatban a 16. lett. Dohány-, rizshántoló-, torpedó-, tengeralattjáró gyár létesült, amely pl. a dán királyi haditengerészetnek szállította a tengeralattjárókat. A Ganz-Danubius hajógyár megépítette a bergudi sólyát, amelyen a „Szent István” csatahajó épült. Nagyvilági propagandájukban máig is azzal hancegnek a jugoszlávok, hogy „Rijekában már 75 éve építünk 20.000 tonnás csatahajókat!” – amit persze az ostoba nyugati világ bevesz, mert fogalma sincsen, hogy akkor Jugoszlávia nem létezett!

Közös, cs. és kir. osztrák-magyar haditengerészetünk költségvetésének 30 %-a terhelt bennünket. Hozzájárulásunkkal a nyelve német volt. A hajók időnként kiküldetési utakra mentek a nagyvilágba a tengerésszé nevelés, világlátás, kul-

turális célok fejlesztése érdekében, néha békét célzó hadi kiküldetésre. „Friedrich” korvettánk 1875-ben Borneo keleti részét térképezte fel és ezen a jogon adott földrajzi, magyar neveket, mint pl. Tátra-, Mátra-, Andrássy hegység, stb. „Pola” hajónk többek között László Elemér parancsnokságával a Vörös- és a Földközi-tenger oceanográfiai felmérését végezte el. Semsey a „Frundsberg”-gel csendesóceáni, a „Zrínyi” keletázsiai utat tett. Világkörüli útját hajóorvosa, dr. Gáspár Ferenc írta meg. A „Szigetvár” hajóorvosa dr. Bozóky Dezső „Két év Keletázsiban” c. művében írta le etnográfiai és földrajzi tapasztalatait, gazdag néprajzi gyűjteményét a Hopp Ferenc keletázsiai múzeumnak ajándékozta. Híresek voltak a „Saida” és a „Donau” utazásai; a kiel csatorna megnyitásán a Károly István m. kir. herceg parancsnoksága alatt álló flottaosztág képviselte a Monarchiát. Karmesterük a fiatal Lehár Ferenc volt. Hadihajóink résztvettek a nemzetközi flottatüntetéseken a balkáni események idején, „Kaiserin Elisabeth” cirkálónk a boxer-lázadás leverésében, ami után pekingi tengerészkülönítmény óvta követségünket Wulff Olaf sorhajóhadnagy parancsnokságával. „Taurus” állomáshajónk Konstantinápolyban biztosította nagyhatalmi érdekeinket Horthy Miklós fregattkapitány parancsnokságával. „Najade” hadihajónk volt a dr. Leidenfroszt Gyula vezette I. és II. Adria tengerkutató expedíció hajója. Ez a tudományos munka tulajdonképpen folytatása volt a „Deli” és „Előre” gőzös tengertani kutatásának, amelyet mi már 1874-ben elkezdettünk. Haditengerészetünk szervezésében zajlott le gróf Zichy által magyar részről pénzelt „Tegetthoff” osztrák-magyar északsarki expedíció is, amely Weyprecht és Payer vezetésével felfedezte a Ferenc-József-földet. Ezen számos nevet adtak a térképezésnél, amely a magyar részvételt mutatta: Budapest-fok, Simonyi hegység, Zichy Föld, stb.

Haditengerészetünk remekelt az I. világháború alatt. Wulff Olaf a dunai monitorokkal megsemmisítette a belgrádi erődök ellenállását. Ezáltal vált lehetővé csapataink átkelése a Száván. Kisebb egységeink biztosították egész tengerpartunk ellátását végző kereskedelmi hajóinkat. Nagyobb egységeink az olasz háború kitörésekor egész partjuk bombázásával akadályozták csapataik felvonulását a tiroli frontra. Az olasz „Giuseppe Garibaldi”, „Amalfi”, a francia „Leon Gambetta” csatahajót tengeralattjáróink elsüllyesztették, minekutána nagy egységeik nem mertek többé megjelenni az Adrián. Tengeralattjáróinknak a Földközi-tengerre kifutását az ellenség az otrantoi szoros elzárásával kísérelte megakadályozni. Horthy Miklós parancsnoksága alatt a „Novara”, „Saida” és „Helgoland” cirkáló itt vívta győzelmesen a Monarchia legnagyobb tengeri csatáját. A haditengerészeti repülő-fegyvernemet a magyar Mikuleczky Ferenc sorhajóhadnagy teremtette meg. Haditengerészetünk dicső tevékenységének méltatására – sajnos – nincsen módunk. Így idézzük a velünk szemben mindig elfogult és – mondhatnám – ellenséges franciák haditengerészeti közlönyét. Ezt írta: „Az osztrák-magyar haditengerészet négy éven át dacolt a világ három legnagyobb tengeri

hatalmával, küzdött elhatározottan, bátran és becsülettel, ami által elnyerte ellenségeinek elismerését és nagybecsülését.” Mindezt annak ellenére, hogy a szláv szabotőrök az ellenség kezére játszottak. Vízrebocsátáskor szétnyitották a „Szent István” csatahajó horgonyláncát. Akadályozták a „Novara” elkészültét. A Cseh Skoda-gyár könnyen olvadó rézből készítette a 30.5-es hajóágyuk lövedékeit. Ezek az első lövéskor megolvadva nyomban meg is merevedtek és a závárokat nem lehetett többé kinyitni. Amikor a flottaparancsnok Horthy a csatahajókkal kifutott, hogy az otrantoi zárat újból áttörje, a „Szent István” előtt nem nyitották ki a kikötőzárát. Kinyitás után az ejtőlépcső beleakadt a zárba. Alig értek ki a tengerre, bemelegedtek a csapágyak. Elsüllyesztése után a kb. 700 hajótöröttet meztelenül a lehorgonyzott „Pola” szeneshajóra tették, 8 napig élen-szomjan, ruha, takaró nélkül magukra hagyták, hogy lázadásba vigyék a szerencsétleneket. XI. sz. torpedónaszádunkat csak délszlávokból és cseh-tótokból álló személyzete átvitte az ellenséghez. Koch Method fregattkapitány, titokban a jugoszláv nemzeti tanács tagja, írja emlékezéseiben, hogy a cattaroi lázadást ők szervezték és a flottát át akarták vinni az ellenséghez. A vörös lobogót csak álcázásra használták. Ezt bizonyítja a lázadás 30. évfordulóján a csehszlovák antifasiszták által kiadott emlékérem is, amelynek felirata nem „kommunista”, hanem „nemzeti felkelés”. Ezt bizonyítja a statisztika is: a flotta személyzetének 48,9 %-a volt szláv. A lázadás 392 vádlottjából viszont 59,9 %-ot tettek ki a szlávok!

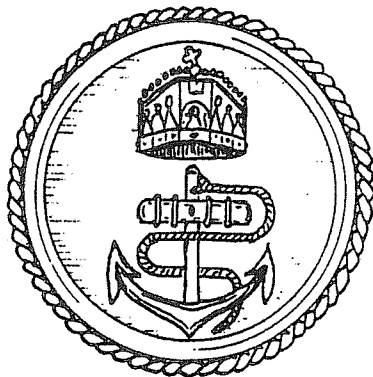
Az 1918 évi összeomlás után a trianoni békeparancs hazánkat hét részre tépte. Elveszett Észak-, Kelet-, Dél- és Nyugat-Magyarország, a tenger mellék, Fiume és a tenger. Fiumének világkikötővé építése 11.200 tonna ezüstünkbe került. A jugoszlávoknak és az olaszoknak átadott hajóink értéke 180.000 kg. aranyat tett ki.

A maradékországban tengerészeink állás nélkül tengődtek, vagy megkíséreltek idegen lobogó alatt hajózni. 1922-ben tiszasülyi Polnay Jenő megalapította az „Atlantica” Rt.-t 7 hajóval. Ezután lassan több apró vállalat alakult, mint a „Pannónia”, az „Angol-Magyar”, a „Neptun”, stb. A II. világháború kitörésekor hat óceánjáró tengerhajónk volt. Ezek – bár hazánk 1941. júniusáig semleges tudott maradni – a hadviselők által annyit szenvedtek, hogy tulajdonosaik kénytelenek voltak azokat idegen lobogó alá helyezni.

A trianoni bilincsek okozta nyomorúságban textiliparunk még csak nyersanyaghoz sem tudott jutni, mert az egyiptomi gyapotot a trieszti átrakás annyira megdrágította. Az alexandriai Páthy-cég segítségével, ifj. Horthy Miklós igazgatásával megalakult a Magyar-Egyiptomi Kereskedelmi Rt. Vitéz Bornemisza Félix sugalmazta egy közvetlen Budapest-Alexandria járat megindítását. A kormányzó az 1933. évi koronatanácsban elhatározta a megvalósítást, de előtte egy próbajárat elvégzését követelte. Kibérelték a 180 tonnás „Apollinaris” holland motorhajót, amely kalandosan Budapestre fel is jött. A hajót Kádár Ferenc h.j. tengerészkapitány vitte vissza Rotterdamba. Szakvéleménye alapján a kormány

megszavazott a hajó építésére 500.000 pengőt. A Ganz Hajógyárban egykori „Szent István” csatahajónk építője, Scharbert Gyula megépítette a „Budapest” első Duna-tengeri típusú tengeri hajót. Ez 1934-ben kezdte meg járatait. A Rákosi-rendszerben mártírhálált halt Roediger Miklós lett a M. Kir. Duna-Tengerhajózási Rt.” igazgatója. Vezetése alatt a vállalat az ország egyik legkiválóbb vállalata lett. Minden hajó megkereste testvérhajóját évente. A kommunista rendszerben nem szakmai érdekből beolvasztották a folyamhajózásba. Az idegen érdekeket néző és kiszolgáló, sőt szakszerűtlen vezetés alatt a vállalat helyzete mindinkább romlott, majd a Kádár rendszer alatt végleg megszűnt a nagyvilág szakértői által megcsodált remek vállalkozás. A magyar tengeri hajózás ma már csak – sajnos – 11 hajóval vegetál*, míg más, tengernélküli országok, pl. Ausztria tengeri hajózása a nullából kiindulva ma már 27 tengeri hajóval bizonyítja rátermettségét.

Tengerészetünk történetének további lapjait más fogja megírni. A jelen lehangoló állapota ellenére is reméljük, hogy a magyarság tengerképessége le fogja a nehézségeket küzdeni és történetének lesznek még lapjai.

* 2005-re már egy hajónk sincs. Az átmenet kormányai szinte elajándékozták. Szerk.

Nádasy T. Jenő (London)

ÖSTÖRTÉNELMÜNK REÁLPOLITIKAI FONTOSSÁGA

Negyvenhét évi távollét után, alázatos szívvel, meghatottan, de a legmélyebb szeretet hangján szólok ma itt először szülőhazám földjén, édes anyanyelvünkön mindazokhoz, akikkel egy élet szenvedései kötnek össze. Amikor 1944. december 23-án a M. Kir. Honvédség kötelékében Pozsonynál elhagytuk a határt, ösztönösen megéreztem, hogy hosszú útra indulok, mert a keleti front tapasztalatai csalhatatlanul mutatták, mi fog történni, ha hazánkon átsöpör a vörös burána. Így történt, hogy még Stettinnél is, még mindig Magyarország határait védjük.

Sajnos a történelem nekem adott igazat. A két karpaszományos ezredből tudtommal csak tizenhatan értünk át a nyugati megszállók biztonságot ígérő zónájába. Halott bajtársaim hekatombája fölött esküdtem meg arra, hogy csodásan megőrzött életemet hazám és népem szolgálatára fogom rendelni, s ezt a fogadást drága nejem segítségével mindmáig sikerült is betartanom.

Angliában közhírré vált, hogy addig nem megyek haza, amíg egyetlen szovjet megszálló katona is tartózkodik őseim földjén. Ezt is hűen betartottam, bár töménytelen víz folyt le azóta a Dunán, az Oderán, az Isaron és a Themzén. Honvágyam orvoslása könnyű volt: a 3 saját lapomon kívül 16 más emigráns újság levelező munkatársa és néha belső szerkesztőségi tagja lettem, résztvéve a 44 éves "hidegháború" minden fázisában, azt remélve, hogy a cca. 18.000 oldalt kitevő munkám vége szülőhazám felszabadulására vezet. Köszönöm a sorsnak, hogy vágyam beteljesülhetett.

Mondjátok, ma már szabad az ország és íme, megtértem keblébe. Tacitus szavaival élve: - "Sine ira et studio"; nincs lelkemben tüske, előítélet, vagy gyűlölet. Ma is, mint mindig csupán egy irányt és célt látok: a magyar hon integritását. Mert hiszem és vallom, hogy magyarság csak egy van és ez oszthatatlan. Hiszem, hogy kulturkincseinkkel és harcos kiállásunkkal biztos helyet vívtunk ki magunknak Európa szívében egy második évezredre is, és hogy Európa és a világ, hihetetlenül szegényebb lenne a közép-európai magyar ethosz nélkül. Mert mi, Atilla örökösei, a fehér hunok tettük Hungáriát haditetteinkkel Európa egyik legszámottevőbb nagyhatalmává a középkorban, s lettünk a több évszázados germán elnyomatás ellenére is a modern világpolitika európai katalizátora, amellyel számolni kell a 2000-ik év utáni nagy kontinentális egyesítési törekvések során.

Amikor a nagy németországi káoszról nejemmel és kisfiammal 1948 őszén átértünk Angliába, első dolgaim egyike volt, hogy felmérjem a magyarság itteni hitelképességét. Tanulmányom eredménye leverő volt. Jóllehet maga Churchill

ígérte meg gr. Teleki Pál öngyilkosságát követő reggel a Parlamentben, hogy a háború végén egy helyet fenn fog tartani Anglia nagy magyar barátja népének a békeszerződés zöld asztalánál, Yalta után erről kényelmesen megfélemedezett, s a közvélemény is háborús bűnösökké könyvelt el. Sorsunk 1956-ig senkit sem érdekelt, s azután is csak pár képviselőt és főrendi házi tagot sikerült megnyernünk támogatóként.

Ilyen rideg, barátságtalan környezetben a magyar emigráns élet is nehezen indult. A valláson kívül egyetlen összekötő kapocs a kultúrigény volt, s ennek kielégítésére alapítottam meg 1949 őszén az Angliai Magyar Szellemi Központot, amelynek keretében 5 éven át szabadegyetemi előadás sorozatokat tartottunk a heti összejövetelek mellett.

Legnagyobb érdeklődésnek a *Zajti Ferenc: "Magyar Évezredek"* című műve alapján tartott előadás sorozatom örvendett. Sikerült professzor MacCartney ajánlásával belépőt kapnom a British Múzeum belső olvasó termeibe, ahol négy lelkes munkatárssal *sikerült ellenőriznünk mindazon angol forrásmunkák eredeti szövegét, amikre Zajti a könyvében hivatkozik*. Csak később ébredtem rá, hogy mennyire áldásos volt ez az előadás sorozat a hallgatóság szempontjából. Egy vesztes háború után, az emigráns élet gondjai-bajai között szükségünk volt öntudatunk és önbecsülésünk visszaállítására.

Teltek-múltak az évek, s már jóformán meg is feledkeztem az ősmagyar történelmi kutatásról, amikor hírért vettem, hogy dr. Csihák György barátom Zürichben megalapította történelmi egyesületét és őstörténeti találkozókat rendez. Nagy örömmel csatlakoztunk nejemmel együtt ehhez a szervezethez, mert megtudtuk, hogy sok hazai szakember is résztvesz a munkában. Évek során rengeteg hihetetlenül értékes anyag gyűlt be, de engem folyvást a praktikus felhasználás problémája foglalkoztatott.

Bocsássanak meg, hogy most megint ezt a problémát hozom fel, de a körülöttnünk zajló események azt követelik, hogy minden eszközt felhasználjunk hazánk érdekeinek védelmére. Látjuk, hogy a szomszédos utódállamok mindegyike felbomlóban van, darabjaira hull, s most lenne alkalmunk igényeink foganatosítására, illetve elszakított véreink sorsának biztosítására. Mi látjuk külföldön a legjobban, hogy egykori ellenségeink még mindig milyen erős propaganda hadjáratot viselnek ellenünk a mérvadó nagyhatalmaknál. A románok Magyarország további felosztását követelik sajtójukban, s arról beszélnek, hogy Románia északnyugati határát a Fertő tónál kellene megvonni; ugyanakkor a tótok a Csehszlovákiától történt elszakadás után egyszerre magyar-ellenes politikát kezdenek folytatni, és sajtójukban Magyarország megszüntetését követelik mondva: - "Európa ezen szégyenfoltját le kell törölni a térképről!" -

Felszabadulás ide, gazdasági gondok oda, de hazánk léte nagy veszélyben van. Ma semmit sem lehet "természetesnek" vennünk: ősi jussunkat kell állandóan

bizonyítanunk történelmi tényekkel meghazudtolva kapzsi szomszédaink valótlán állításait. Elő kell ásnunk honfoglalásunk és évezredes kárpát-medencei államiségünk minden tényét fennmaradásunk biztosítása érdekében. Itt kapcsolódik a ZMTE munkája mai problémáink megoldásába. Ősi múltunk kutatása feltárása és idegen nyelveken való publikálása ma igenis reálpolitikai szükségszerűség. Látván a környező országok erőfeszítéseit az Egyesült Államok, Anglia és Franciaország diplomáciai berkeiben, be kell látnunk, hogy mi sem ülhettünk tétlenül múltunk babérjain mondván: – az igazság úgyis a mi oldalunkon van! Sajnos a külföld mit sem tud, illetve eltájtoltan tud a magyar történelemről, kultúráról, nemzeti aspirációinkról, s mindig is hajlandóbb volt elhinni ellenfeleink rólunk terjesztett valótlanságait.

Gr. Széchenyi István írta egykoron: “Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak.” Szavai még 143 év múltán is aktuális frissességgel csengenek fülünkbe, viszont ugyanakkor megállapításából az is következik, hogy ezentúl hungarocentrikusan kell gondolkodnunk. Ne féljünk a sovinizmus üres vádjától, mert ma az egész világon mindenki sovinszta a maga módján. *Pozitív eredményt csakis az ősiségre, kulturális és szellemi értékekre való hivatkozással lehet elérni a világ közvéleménye előtt.* Ha a románoknak megéri a dákó-román fércelméletet lépten-nyomon publikálni, nekünk is meg kell érje pl. Erdély valódi történetének világnyelveken való kiadása. A csehek nemrég “Great Moravian Exhibition”-t rendeztek Londonban és katalógusukban a magyarokat Nagy-Morvaország gyilkosainak minősítették. Ráadásul kiállították egy Árpád-kori magyar vezér fegyverzetét és tarsolylemezét, stb. mondván, hogy ez egy morva vitézé volt. Bizony nem ártana, ha hivatalos magyar körök felfigyelnének ilyesmikre és készen állnának a cáfolatra, illetve helyesbítésre. Jegyezzük meg: nekünk csak akkor lesz igazunk, ha minden magyar-ellenes rágalmat és elferdítést betűről-betűre megcáfolunk alapos ellenérvekkel. Jóllehet ez hatalmas munkát igényel, de megéri jövőnk biztosítása érdekében.

Londonban gyakorta fáj a lelkem, amikor újságot olvasok, vagy a televíziót nézem. A minap is egy afrikai bennszülött azzal dicsekedett, hogy az európai kultúra tőlük származott. Az indus emigránsoknak már évek óta játsszák a Mahabráta filmjét a saját nyelvükön, a muzulmánok egymás után építik a mecsetjeiket, a japánoknak rendszeresen vetítik a hazai birkózó bajnokságaikat, kultúrfilmeket mutatnak be majdnem minden államról, csak Magyarországról nem lehet sem olvasni, sem látni semmit. Ez vajon kinek a hibája? Semmiképp sem a külföldieké.

A magyar évezredek kutatása és bemutatása tehát elsődleges érdekünk, mert ezáltal válik az ásatási lelettár, a nyelvészet, a rovásírás, a zeneköltészet és a népművészet valódi honvédelemmé, amikor bizonyítanunk kell melyik terület mi-kortól tartozott hozzánk. A túlnépesedés és természeti katasztrófák miatt beállt

újkori népvándorlás mindenütt támad. A történelmi lakosság jogait a nincstelenek az emberi jogok alapján ostromolják az önellátó országok határait. Persze a lokális háborúk sem könnyítik a problémát. Tudjuk, hogy az állatvilágban minő nagy fontossága van a területiális jognak. Nos a történelem kutatás is körülbelül ezt a célt szolgálja az emberek világában. Jóllehet kis nép létünkre tanácsos a leggyengébb ellenállás vonalán haladnunk, de ez még nem jelenti azt, hogy ne harcoljunk ősi jussunkért minden rendelkezésünkre álló eszközzel.

A régmúlt dicső évezredek visszatekintenek ránk és jaj nekünk, ha méltatlanokká válunk hozzájuk.

Kiránduláson (Nádasy a kép jobb szélén)

Nagy Kálmán (Budakeszi)

A FEJEDELMEK KORÁNAK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

Engedjék meg, hogy ma egy rendhagyó történelmi előadást tartsak. Idősebb hallgatóim, kortársaim emlékezhetnek rá, hogy a II. világháború előtti időben milyen volt történettanításunk.

Negyedik gimnazista korunkban latin eredetiben olvashattuk Julius Cézár galliai hadjáratának történetét, a "Commentarii de bello Gallice-t" s annak kezdő sorait tán még idézni is tudjuk: "Imitemur nostros Brutos, Mutios, Horatios..." A fegyvereiket bérbeadó tízezer görög zsoldos kisázsiai perzsa hadjáratának egész útvonalát és minden eseményét megtanították nekünk Xenophon Anabasis-a alapján. Részletesen foglalkoztak tankönyveink Hannibál itáliai hadjáratával, a híres átkeléstől az Alpeseiken át a Cannae-i csatáig... Ez idáig nem lett volna baj, hiszen ezeknek az eseményeknek a tudása az általános műveltség alapjain kívül a latin nyelvben való jártasságot mozdította elő.

A furcsaság az egészben csak az volt, hogy ugyanakkor a magyar történelem, hadtörténelem oktatásában az Etelköztől a szentistváni államalapításig tartó első másfélszáz évről alig-alig valamit, a magyar nagyfejedelmek jelentős hadieseményeiről pedig egészen különös módon emlékeztek meg. A maga korában Európa legjelentősebb haderejét képező kb. 20.000 lovas őseink kitűnően megszervezett és végrehajtott, nagyszabású és döntően sikeresen végződő, a feudális Nyugat-Európa kialakulását befolyásoló hadműveleteit közönséges rablóhadjáratoknak, kalandozásoknak tüntették föl, amelyekről csak annyit kellett tudni és ez ma is a közismeret róluk, hogy végül is 933-ban Merseburgnál és 955-ben Augsburgnál katasztrofális vereséget szenvedtek.

Ez utóbbiról még azt is tudnunk kellett, hogy a csata után az elfogott magyar vezéreket, Bulcsut és Leheldt szégyenteljesen felakasztották, tetemeiket az augsburgi dóm tornyára húzták, a magyar sereget teljes egészében lemészárolták, s mondáink szerint a büszke hadból hét, fülét orrát levágott, megvakított, megcsonkított "gyászmagyar"-t küldtek haza, figyelmeztetésül, nehogy még egyszer megpróbálkozzanak támadni a németek ellen azok a pusztákon kóborló barbár magyarok!

A dologban az a furcsa, torz sőt félelmetes, hogy erről a korról rendkívül nagy mennyiségű magyar és idegen forrásanyag, leírás és adat áll a történettudomány, a történettanításnak is a rendelkezésére. És ezeknek az összegezése és részletei egészen más képet adnak erről az időszakról és történelmi egyéniségeiről, mint ez a néhány szégyenteljes adat, amit ifjúságunknak, népünknek bemagyaráztak.

Ezekkel a gondolatokkal kezdte a nemrég elhunyt nagy magyar történész, Pa-

dányi Viktor Vérbulcsu című művét, amelyet 1955-ben az akkor Németországban nagy lelkesedéssel ünnepelt Augsburg-i győzelem ezredik évfordulója alkalmából – az ünnepésre válaszul – írt és adott ki Ausztráliában.

Magam is emlékszem arra, hogy a IV. gimnáziumban – anno 1922-23 – azt olvastam a történelemlétkönyvemben, hogy I. Ferenc József a legalkotmányosabb királyunk volt. Persze akkor mit is várhattunk erről a korról, amely a magyar dicsőségről, a magyar nép fölényes európai katonai képességeiről és teljesítményeiről volt nevezetes. Tudományunk és oktatáspolitikánk akkor is egy idegen birodalom befolyása és nyomása alatt állt. Ekkor nyerte kiváltságos egyeduralmát nyelvtudományunkban az Őstörténetünket is meghatározni akaró finnugor elmélet. A 955-ös augsburgi “Ungarschlacht” és a kalandozásoknak nevezett fejedelmi hadműveletek rablóhadjáratoknak csúfolása mind az idegen nagyság és a magyar törpeség hangsúlyozását, egy általános magyar kisebbségérzés kialakítását és fenntartását akarta és sajnos sokszor tudta is elérni.

Mindezekhez még azt fűzöm hozzá, összehasonlításul, a magyarságnak a Kazár Birodalomból való törzsi, majd törzsszövetségi kiválása és a keresztény Európa államrendszerébe nemzetként és önálló államként való beilleszkedése által megjelölhető időszakában végrehajtott európai hadjárataiból, azok jellemzésére Bulcsu és Lehel kivégzését az augsburgi és merseburgi veszített csatát kiemelni és az ötvenhat év alatt /899-955/ folytatott harmincnyolc hadjárat győzelmes kimenetelét elhallgatni annyi, mintha Hannibálról csak azt tanítanánk, hogy az emigrációban is kérlelhetetlenül üldöző római hatalom elől az öngyilkosságba menekült, Napóleonról pedig csak a waterloo-i elvesztett csatát említenék meg, végül száműzetését Szt. Ilona szigetére.

Mert a fejedelmi kor hadjáratairól és Bulcsu győzelmes hadműveleteiről így emlékezett meg a magyar történettudomány és tanítás.

47 év után a másik birodalom hatása – a kimúlt hatalmi szörny büze sajnos még hosszú ideig megüli nemcsak társadalmunk politikai, szellemi légkörét, de tudományos életünk egészére is kihat, s ennek következtében a nemzeti önismeret, öntudat, azonosságérzés, a nemzeti eszme és közszellem egészséges kifejlődését akadályozza, mérgezi.

Néhány ide vonatkozó adat: A Magyar Tudományos Akadémia által /1971/ kiadott Magyar Értelmező Kéziszótár a fejedelmek korát “zsákmányoló, portyázásokról nevezetes korszaknak” nevezi (637. o.).

A színvonalatlan, a kor tudományos életére jellemző, deheroizáló, elferdítő, hamisításokban hemzsegő Új Magyar Lexikon így jellemez: “Kalandozások, 898-961: a magyarok 10. századi rablóháborúinak általánosan elterjedt elnevezése. A magyarok a honfoglalást közvetlenül követő időkben rendszeresen megtámadták szomszédaikat zsákmány és rabok szerzése végett.” (Budapest, 1962. IV. Köt. 13. o.) Még Györffy György professzor is ezt írta róluk: “minden szépí-

tő kísérlettel szemben le kell szögeznünk, hogy zsákmányoló célzatuk volt”. (István király és műve, Budapest, 1977. 41-43. o.)

Végül ki kell pellengéreznem a budapesti Zrínyi Katonai Kiadó 1989-ben a Hadtörténelem fiataloknak” c. sorozatban megjelentetett “A magyar Kalandozások” c. művet. Szerzői: Kordé Zoltán és Petrovics István. Kristó Gyula lektorálta. Ebben a magyar fejedelmek hadjáratai fosztogatás, rablás, harácsolás, gyűlevész bandák garázdálkodása, kegyetlenkedés, tömeges gyilkolás, valóban egy kalandor népség égbekiáltó bűneinek a felsorolásából áll. A leírásokból kizárólag a korabeli ellenséges, elfogult krónikások egyoldalú, túlzó megállapításai tükröződnek vissza.

A legújabb kutatások pl. Vajay Szabolcs, Bakay Kornél, Padányi, Györffy, Kovács L., László Gyula eredményei, de még Gombos Albin 60 évvel ezelőtti részben helytálló megállapításai se találhatók, még utalások formájában sem. Az ilyen szöveg csak arra alkalmas, hogy az ifjúság, így félrevezetve, megutálja a saját népe történetét és még azt is szégyelli, hogy magyarnak született.

Az egyetlen jót a könyvben az illusztrációk alkotják – ez Pandula Attila összeállítása. De ez meg semmiképp se illik bele, mert hogyan tudta volna ez a gyűlevész, barbár rablóbandának feltüntetett magyarság ezeket a csodálatos kovács- és ötvösművészeti alkotásokat előállítani, amelyek a ruházat, nyeregfelszerelés és fegyverzet díszítésében, a rézzel és ezüsttel berakott kengyelekben, tarsolyokban, a tökéletes visszacsapó íjakban, övdíszekben megnyilvánult, amikor a szerzők szerint csak mások kifosztogatására volt alkalmas?

Az elmúlt korszak más, “ügynevezett” történészeinek ezen a téren elkövetett bűntetteiről sokat lehetne beszélni, de talán elég már a negatívumokból!

Felsorolásom célja is az volt, hogy a hibákra rámutatva az elvégzendő feladatokat vázoljam föl, s felkérjek, felszólítsak minden olyan östörténetünk iránt érdeklődő barátunkat, tagtársunkat, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület vezetőségét, hogy sürgősen és mindent megelőzve forduljanak a fejedelmek kora felé, foglalkozzanak annak a fontos részét alkotó hadjáratai, hadműveletei részletes történetével, keressék meg adatait, gyűjtsék össze a rendelkezésünkre álló forrásanyagot – hiszen nyugat felé kinyíltak a magyar kapuk és a forrásanyag alapján dolgozzák föl, s vonják le belőlük a helyes következtetéseket.

Hogy miért tartom mindezt sürgősnek? Nos elsősorban azért, mert három és fél év múlva, 1996-ban készülünk megünnepelni a honfoglalás 1100-ik évfordulóját és legfőbb ideje volna különben is, hogy végre a maga valójában megismerje elsősorban ifjúságunk, de népünk és egész Európa is, hogy a magyar fejedelmek korában, ami Európa egész fejlődését befolyásolta, milyen is volt az igazi története. És ezt kellene a készülő EXPO világkiállításon is méltó módon bemutatni, ahogy 1908-ban a párizsi világkiállításon a magyar huszár ismertetésére egy egész külön pavilon épült!

Meg kell tudnia végre a világnak, hogy ez a tehetséges nép, számarányát messze meghaladóan annyi sok, nagy tudóst, művészt, író, költőt, feltalálót, élsportolót adott a világnak, az emberiség kultúráját oly sok, színes népművészeti alkotással, eredeti pentatonikus zenéjével, dalaival, oly változatos, remek táncművészetével páratlanul gazdag lírai költészetével, önálló népi egyéniségével gazdagította. Nem is beszélve arról a rettentően nagy véráldozatról, amelyet Európa fennmaradásáért áldozott ez a nép, ezer éven át minden megsemmisítő támadással szemben, különösen a 150-200 éven át tartó török invázió feltartásával! De mi adtuk a világnak a huszár fogalmát, szellemét, nevét, harcmódját is. Magyaros egyenruhája minden kis részletét ma is díszként hordja ország-világ sok katonája!

Visszatérve eredeti témánkhoz megállapíthatjuk, hogy a 9-10. század folyamán a magyarok törzsszövetsége a maga páratlan, 20'000 főnyi könnyű lovasával, egyből kora-középkori fejlődésének motorjává vált. Ez volt a maga korában az egész kontinens legütőképesebb katonai ereje. Nem is volt egyetlen olyan európai politikai-hatalmi változás, amelyben szövetségesként fel nem kérték ezt az erőt! Megkezdődött ez a Bizánc és a bolgárok közti viszályban, Szvatopluk és a keleti frankok küzdelmeiben, Arnulf és Berengár itáliai ellentéteiben, majd Berengár olasz király hatalmának megerősítésében, hogy csak a kezdeti időszak hadjáratainak az emlékét felidézzem. Mindezekre konkrét és megcáfолhatatlan bizonyítékok és adatok állnak rendelkezésre és az itáliai első magyar hadjárat történetével magam is a helyszínen foglalkoztam és még szeretnék foglalkozni, ha időm és korom megengedi.

Természetesen tudománytalan, nevetséges és ostoba minden olyan feltételezés, amely úgy képzel el, hogy 5-10, vagy 15 ezer lovas kétszer, háromszor, vagy ötször annyi lóval – mert így mentek –, csak úgy átabotában nekimegy Európának kalandozni ismeretlen, idegen országokba, soha nem látott vidékekre, idegen népek közé és akkor egyszer csak eljut a messze óceánig!? Ha ezt megtették volna egyszer, mint a tatárok-mongolok, két-háromszor, mint a hunok, az is nagy és emlékezetes teljesítmény lett volna. A magyarok azonban csak Nyugat-Európában öt-hat évtizeden át – amennyiről csak tudunk! – 38 olyan hadjáratot, hadműveletet hajtottak végre, amelyek közül alig néhány végződött vereséggel, legnagyobb részüket győzelmesen fejezték be, s közben az Elbától és a nyugati határainktól nyugatra Európa egész területét végig száguldották az Atlanti-óceánig, a spanyol Andalúziáig, Itáliát Otrantóig, dél felé Bizáncig és a Korinthuszi öbölíig. Az nem hannibáli, vagy napóleoni méretű katonai teljesítmény volt, és nem az arabokhoz és a vikingekhez hasonló, hanem mindezeket messze felülmúló politikai, diplomáciai, vezetési, katonai és lovas-csúcsteljesítmény volt, ami páratlan a maga nemében.

Ezek a megállapításaim nem elfogult, túlzó, szélsőséges, talán délibábos ábrándozás vagy sovíniszta érzések eredményei, hanem meghatározott, konkrét, hite-

les tényeken, korabeli források eredeti adatain alapulnak. Ezt vallja Vajay Szabolcs, Diesnes István, László Gyula és mások.

Megpróbálom ezek után körvonalmazni, mire gondolok javaslatomban:

1) Feladat lenne: kiadni magyarul a fejedelmi hadjáratok első részét magába foglaló alapvető művet – 933-ig feldolgozta Vajay Szabolcs „Der Eintritt des ungarischen Stammesbundes in der europäische Geschichte (862-933) címen. (Mainz, 1968).

2) Összegyűjteni a korra vonatkozó magyar és külföldi műveket, egész terjedelmükben, vagy kivonatosan (a külföldieket lefordítva) és kiadni sorozatban.

3) A korabeli felhasználható, fontosabb forrásműveket, azok részleteit, (kódexek, feljegyzések, stb.) lefordítani és gyűjteményben kiadni.

4) Munkacsoportot alakítani a kimagasló kutató történészek vezetésével, fiatalabb történészekből, hadtörténészekből. Az egész munkának megnyerni a Hadtörténeti Intézet vezetőit és dolgozóit.

5) Ez a munkacsoport végezne el lehetőleg záros határidőn belül az előzőleg felsoroltakat, a források, új kutatások alapján megírná a fejedelmek korának hiteles történetét, továbbá kidolgozná ezt az anyagot egyetemek, közép- és általános iskolák tankönyvei és népszerű kiadványok formájában.

Ismétlem az 1996-os esemény sürgeti ezt a munkát!

Ehhez a munkához a magam részéről szívesen hozzájárulok eddigi kutatásaim eredményeivel:

Így:

- 1) Az első magyar itáliai hadjárat előzményei, lefolyása, részletei;
- 2) E hadjárat forrásai, külföldi feldolgozásai, azok mérlegelése, a belőlük levonható következtetések;
- 3) A modenai ima (899-900) keletkezése, irodalomtörténeti jelentősége, magyar történeti forrásértéke, következtetések;
- 4) A magyar lovascsapat modenai tartózkodása (900. I. 26.) részletei, a város személyi és anyagi sértetlenül hagyása, okai, következtetések;
- 5) A nonantolai kolostor következő napi teljes feldúlása, okai. Nagy Károly alapította, az avar kincsek visszaszerzésének feltételezhető bizonyítéka, következtetések;
- 6) A meghiúsult velencei támadási kísérlet (900. VI. 29.) a támadás oka, végrehajtása, következtetések;
- 7) A brentai csata (899. IX. 24.) helye, lefolyása, a korabeli források, leírások alapján, hadtörténeti következtetések;
- 8) A magyar főserég táborozási helyei a Brenta partján Padova és Vicenza között. Ötezer fő, kb. 15-30'000 ló, 14-15 hónap időtartammal, kb. 4 fő táborhelyen. Táborok egymástól kb. 8-10 km-re feltételezhető, helyszíni szemle és topográfiai adatok alapján.

9) Az itáliai hadjáratból levonható hadtörténelmi katonai általános elvek, a könnyűlovasság vonatkozásában:

- a) A hadjáratok katonai előkészületei,
- b) a hadjáratok végrehajtása.

Felderítés, a menetek megszervezése, egy vagy több oszlopban, azok erői, besorolása, menetcélok, pihenők, éjjelezések, hosszú pihenők, táborverés, portyázó harcok, ütközet, üldözés, vagy ostrom, általános visszavonulás, az üldözés elhárítása, lesbe csalás, egységes koncentrikus támadás, üldözés, zsákmányszerzés és szállítás, hazamenet.

- c/ Harci szellem, fegyelem,
- d/ kiképzés, oktatás, nevelés,
- e/ lovak és lovasok lovaglási és harci oktatása,
- f/ biztosítás, összeköttetés megszervezése,
- g/ a parancsok közvetítése, jelek, jeladások,
- h/ anyagi ellátás megszervezése, élelem, lótap, itatás,
- i/ folyóátkelések, velencei átkelés megkísérlése,
- j/ általános következtetések levonása.

A felsoroltakról Az első itáliai magyar hadjárat és a modenai ima címmel Felsőőrön az őstörténeti találkozon már beszéltem. Ezek részleteinek kibontása és Pádova s környékén végzett helyszíni kutatásaim alapján az eredményekről be fogok számolni.

Adja Isten, hogy dicső honfoglaló és magtartó őseink kimagasló európai hadjáratainak igaz története végre teljesen ismertté váljék és minden részletét sikerüljön mielőbb felderíteni.

Ismételten felkérem a jelenlevőket és Egyesületünk tisztelt vezetőit, tegyék magukévá javaslataimat!

Radácsi Imre (Budapest)

A JOHANNITA-LOVAGREND MAGYARORSZÁGI TÖRTÉNETE A TATÁRJÁRÁSIG

A jeruzsálemi korszak főbb magyar vonatkozásaival

I. Alapítási előzmények

Az eddigi kutatásokból megállapítható, hogy a Johannita lovagrend kialakulása egy ún. szállóházhoz, menhelyhez ill. kolostori menedékházhoz köthető.

603-ban Nagy Szent Gergely a Sinai hegyen egy menedékházat létesített, ami a megfáradt zarándokok befogadása és ellátása céljából épült.

A zarándokokról való gondoskodás kiterjedt az ételmezésre, az elszállásolásra és a betegek kórházi ellátására.

Létezett Jeruzsálem városon belül is hasonló funkciójú épület, amelyről az értesülés al-Hakin egyiptomi kalifa (1014 körül) regnálása idejéből származik. Ekkor Amalfiból kivándorolt dél-itáliai kereskedők Szűz Máriának szentelt bencés kolostor és menhely restaurálására szereztek engedélyt. Mivel a személyzet latin volt, ezért a rendházat a későbbiekben „Latinok Szűz Máriája” néven illették.

A szükség igényelt egy újabb, nagyobb, csak az ellátásra specializálódó épületet. Ezt az intézményt is bencés szerzetesek vitték. A szállóház és ispotály saját templommal rendelkezett, amely Alamizsnás Szt. János alexandriai pátriárka tiszteletére szentelődött. A későbbiekben elnevezésük megváltozott és Keresztelő Szt. János néven vált ismertté. Ez tekinthető a Johannita-lovagrend formálódási színhelyének.

1060-ban keletkezett az első okleveles említés a Szt. János rendről. 1070-1078 között az egyiptomi fatimidák és a szeldzsukok támadásai gyötörték az intézményt. Az efféle atrocitások eredményezték az önvédelemről történő gondoskodást, amely védőfal építésében és fegyverkezésben nyilvánult meg. Megjelent az egyházi és karitatív feladatvállalás mellett a katonai funkció is, igaz ez kezdetben csak védelmi jellegű.

Jogviszony tekintetében kezdetben az intézmény függő helyzetben volt a bencés rendtől, mivel rectorját (és még nem Mesterét) a „Latinok Szűz Máriája” bencés közösség apátja nevezte ki. 1099 után a bencés regula helyett Szt. Ágoston rendtartását kezdte követni. A bencésektől való elkülönülési szándéknak tekinthető a saját öltözet kialakítása: fekete színű ruházat, baloldalon (ekkor még) fehér latin kereszttel.

A formálódó rend 1113 előtt kiterjedt birtokokkal rendelkezett Európa bizonyos részein, így Itáliában, spanyol területeken és Dél-Franciaországban. 1113 a Johannita-lovagrend jogi születésének dátuma. Ekkor II. Paszkál pápa hivatalosan is elismerte a szerzetesrendet. Megerősítette a rend birtokában európai tulajdonait, amelyek a Mester irányítása alá tartoztak.

II. A rend közigazgatási kerületei Európában

A lovagrend európai tulajdonai ill. földbirtokai kommandatúrákra, komtúrságokra oszlottak. Mindegyikük egy egységet képezett: egy falut, egy ispotályt és egy földbirtok csoportot más típusúval övezve. Minden komtúrság tehát a rend szeretetházát és gazdasági létesítményeit tartalmazta. A komtúrságokat kommandátor ill. komtúr irányította. A komtúrságok priorátusokba, káptalani várnagyságokba ill. káptalani komtúrságokba tartoztak. Élükön a perjel, várnagy és a kommandátor állt.

Ezeket a rend generális káptalani gyűlése nevezte ki. Az európai tartományokba a nyelvek szerinti megoszlás csak a 13. században vált gyakorlattá.

A korszakban a földterületszerzéssel, párhuzamosan priorátusok formálódtak. Európában az első a St. Gilles-i. A 12. század folyamán a következő priorátusok alakultak:

- messinai szicíliai tulajdonok igazgatása a feladata
- barlettai
- lombardiai
- velencei
- pisai
- navarrai
- kasztilliai és leoni
- portugáliai
- angliai
- írországi
- csehországi
- magyarországi.

A felsorolást, azért tartottam szükségesnek, mivel a magyarországi johannita megjelenés egyik eleme volt a térségben jelenlévő Occidens fogalmának és szellemének.

III. A magyarországi priorátus története a tatárjárásig

A korszakban nagy számú zarándoklat zajlott Európából a Szentföld irányába. Ebben Magyarország is tevékeny részt vállalt. Petronilla asszony 1135-ben Jeruzsálemben a magyar zarándokok számára 350 bizánci aranyért házat vásárolt. II. Géza király 1158 körül összevonva a Petronilla-féle zarándokházzal Szűz Mária

és Szt. István tiszteletére templomot és szállóházat építtetett. Ez tekinthető a magyar alapítású Szt. Király Keresztes-lovagrend formálódási színhelyének. Ez kapcsolatban állt a Johannita lovagrenddel, úgy mint egy független szerzet. Megállapítható, hogy itt egy különálló lovagrendről van szó, amelyet a rendtörténet korábbi vizsgálói tévesen a Johannita-lovagrenddel azonosítottak. Az újabb kutatások ismeretében sikerült bővebb adatokhoz jutni a két rend birtokviszonyait, komtúrságait illetően. Eszerint a következő rendházakkal rendelkeztek a Szt. Király Keresztesek:

1. Esztergom külvárosában a Kis Duna mellett Abony környékét II. Géza adományozta.
2. Székesfehérvárott Szt. István király tiszteletére Martyrius esztergomi érsek kezdeményezésére 1156-1158 között építkezésbe kezdtek. Az érsek 1158-ban bekövetkezett halálakor e munkálatok rövid időre megszakadtak.
3. Az 1187-ben kiadott pápai megerősítő oklevél tanúsága szerint az esztergomi konventhez a következő fiókházak tartoztak: Vejte, Tát, Szokoly, Budafelhévíz. Sajnálatos módon eddig még nem sikerült részletesebb ismeret birtokába jutni a Szt. Király Keresztesek rendi közigazgatására és szerkezeti felépítésére vonatkozólag.

A Johannita-lovagrend az alábbi komtúrságokkal rendelkezett:

1. 1186-ra Magyarország kivált az addig cseh-magyar közös rendtartományból és önálló priorátust alkotott. Első priorja Márton lovag (Martinus perceptor) 1186-1193 között.
2. A priorátus központja Székesfehérvárott volt. Ehhez Somogy, Tolna, Zala és Fejér vármegyében 56 birtok tartozott pl. Csurgó (Somogy), Újudvar (Zala), Gyánt (Tolna). Abban az épületben székelt, amelyet Martyrius érsek kezdett építeni, csak korai halála miatt abbamaradtak a munkálatok. Művét Eufrosina, II. Géza neje folytatta, amelyet elkészülte után 1158 körül a johanniták kaptak.
- III. István 1170-ben kiadott oklevelében a rendet és a házhoz tartozó alávetett népelemeket kiváltságos helyzetbe hozta. Mentésítette őket a vám és egyéb kötelességteljesítés fizetése alól.
3. III. Orbán pápa 1186. május 6-án Veronában kelt oklevelével pártfogásába vette a boiscei Szt. Péter komtúrságot. (Szlavóniában a nónai egyházmegyében található) Ez a tette Mátyás komtúr kérelmére adott válasz volt.
4. A Szt. Margit tiszteletére emelt harchai (Charca) egyház a 13. század elején önállóvá lett, komtúrsággá alakult. IV. Béla királytól 1238-ban birtokadományozásban részesült.
5. 1190 táján már főnnállott a Szt. János komtúrság. Helyileg Bihar vármegye területén, a Sebes-Körös jobb partján, Nagyvárad közelében létesült. 1249-ben a tatárjárást követően a cisztercita rend vette át, mivel a Szt. János-i ház a tatárjárás alatt elpusztult.

A Somogy vármegye területén elhelyezkedő rendi birtokok, valamint a megyén belül birt egyéb egyházi érdekeltségek között viszály keletkezett. A pereskedő felek a szent-mártoni bencés főapát és a johannita prior volt.

A perlekedés a 13. század első évtizedeiben zajlott. Fő oka: a 1/10 fizetése, mivel ez alól a lovagrend mentességet szerzett.

6. A XIII. század eleji alapítás (kb. 1215 körül) a kesztölci Szt. György komturság Tolna vármegyében.

A rend hazai történetében jelentős állomás II. András 1217-es szentföldi keresztes hadjárata. András király a johanniták szolgálatait jelentős adományokkal honorálta. Így pl. a Szentföldön küzdő lovagoknak a király évenkénti 500 márka ezüstöt adományozott a szalacsi (Saloch) sóbányák jövedelméből, ami érintette a hazai és a nemzetközi johannitákat egyaránt.

A jeruzsálemi házban a hadjárat alkalmával hosszabb időre megszállt. A Mester szívességét magyarországi adományokkal viszonzotta:

- soproni (babóti) kapuvám,
- királyi kanászok földjét adományozta,
- kikötötte, hogy a magyar királyi család minden férfisarja született tagja legyen a rendnek és ennek jelvényeit is viselhessék,
- a lovagrendnek alávetett minden hazai népelemet az urasági és egyházi joghatóság alól kivette és közvetlenül a királyi bíróság alá rendelte. Továbbá felmentette őket a füstpénz fizetés és a beszállásolási kötelezettség alól.

A királyi adományokat 1218. június 25, 26 és 27-én III. Honorius pápa Rómában kiadott bullájában megerősítette. A belső ill. magyarországi zavarok és a királyi kincstár helyzete miatt II. András az adományok jó részét nem teljesítette, ezért a pápa és a magyar király között hosszantartó nézeteltérés, jogvita keletkezett.

A 13. század elején újabb komturságok létesültek:

7. A 30-as években tűnt fel a déli komturság Bács vármegye területén Bács, Bácsujfalu és Tovarisoa helység határában.
8. A győri komturság III. Ince pápának 1209-es okleveles említésekor jelentkezett először. Győr külterületén a Rába és Rábca folyó által határolt szigeten, Szt. Katalinnak szentelt ispotályi központtal helyezkedett el.
9. A városi polgárság közreműködésével 1214-ben alapított a soproni komturság. 1225-ben már terjedelmes birtokaik voltak a vármegye, valamint a vasmegyei Gyirót területén. A tatárjárás előtt építették fel kórházukat.
10. A 13. sz. első évtizedeiben épült ki a sziráki komturság Nógrád vármegyében, amelyről a Váradi Regestrum 1219-ben közzé tett levele emlékezik meg.
11. 1193-ban III. Béla egyik oklevele az ujudvari házat a fehérvári komturság részeként említi. 1236-ra komtursággá fejlődött.
12. A 13. században az esztergomi Szt. Kereszt templom és ispotály a fehérvári

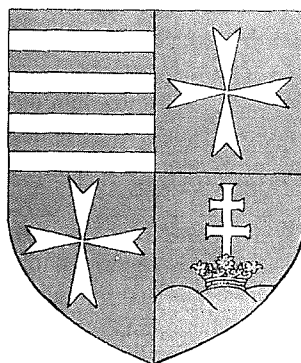
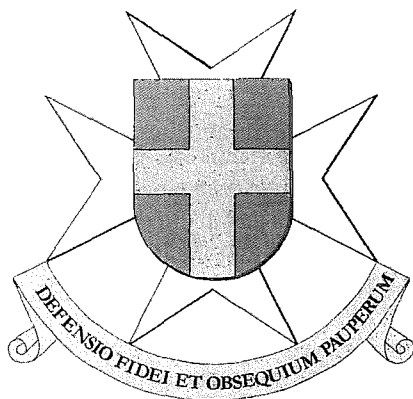
komturság részeként működött. Idővel a kórház mellé egy rendház is épült, amelyről 1230-ban II. András tett említést. Ekkorra formálódott komtursággá.

13. Az esztergomi komturság részeként működött az erdélyi Aranyos-Vinc, Felvinc helység közelében. Erről szintén II. András 1219-es adományozásából értesülünk.

Végezetül a következők állapíthatók meg:

A tatárjárás határkő volt a rend hazai történetében. A keleti országrészben elhelyezkedő johannita birtokok nagyrésze megsemmisült, így pl. a Szt. János komturság Bihar vármegye területén.

Megállapítható, hogy a szerzet főként karitatív feladatvállalásával így kórházak, menhelyek működtetésével vált Magyarországon ismerté. Kielezett politikai helyzetben – gondolok itt elsősorban ellenséges betörésekre és hódításokra – a középkorban gyakran igényelték harcászati részvételüket is. Erre okot a jól szervezett, ütőképes katonai erejük adott. Kiemelkedő események a korszakban az 1217-es szentföldi hadjárat és a tatárok elleni küzdelem. Betegápoló, karitatív tevékenységük a hazai középkor folyamán úttörő, kijelölő szerepkörnek tekinthető. Jelentőségük részletesebb ismertetése, azonban további kutatást igényel.

*A Szent János (Máltai) Lovagrend címere
és
a Johannita-rend magyar tagozatának címere
(Gömbös Tamás: Szerzetes és lovagrendek címerei és viseletei)*

Szekeres István (Budakalász)

ÍRÁS ÉS TÖRTÉNELEM

A *paleográfia vagy írástörténet*¹ az írások kialakulásával, fejlődésével, elterjedésével, a régi írások megfejtésével és átírásával foglalkozó tudomány. Feladata az íráshoz használt eszközök történetének vizsgálata is. Emellett a paleográfia mind bővebb forrásává válik a művelődés- és az oktatástörténetnek.

A paleográfia a történettudomány szakágaként keletkezett és vált önálló tudományággá. Segítségével az emberiség legkorábbi, íráskultúrával rendelkező műveltségeit sikerült megismerni. Így több – addig ismeretlen, vagy kevésbé ismert, – kihalt nyelvet, köztük az egyiptomit és a sumért. A nyelvi és a történelmi kutatások (egyik) legfontosabb eszköze. Régmúltunk hiteles feltárásának új, sajátos módszerét kínálja, amikor az egyéb lehetőségek már jórészt kimerültek.

Nyelvrokonságra épült őstörténet-kutatásunk – régmúltú nyelvföldrajzi adatok híján – megrekedt nyelvünk történeti összehasonlító eredményeinél, így nyelvföldrajzi szempontból jobbra történeti feltevésekre épül. Nem tud általánosan elfogadható választ adni – a nyelvtörténeti adatokkal nehezen összeegyeztethető – antropológiai, népzenei, néprajzi, és egy sor más, népünket jellemző adatra. Így némelyeket mellékesnek tekint, vagy különböző vélelmekkel pótol. Szinte „rendhagyó”, hogy e felfogás szerint *minden kultúrát másoktól átvevő* népünk nyelvében – épp a lótarásra vonatkozóan nincsenek (vagy alig vannak) jövevény elnevezések, s így megállapítható, hogy régmúltú ősnépünk régebben lovas nép, mint a török népek. Vagy népünk dallamvilága, embertani képének meghatározó típusai, amelyeknek hazánkban, a Kárpát-medencében már nincs sok közülük az uráli, ugor népekhez. Turáni, pamíri, kaukázusi és keleti mediterrán legfőbb összetevői egyértelműsítik történeti „ötvöződésünk” antropoföldrajzi, genealógiai összetevőit, régmúltunk történelmi kapcsolatait.

Nyelvünk finnugor rokonsága példaértékűen bizonyított a szavak és a szóelemek egyes hangjainak szabályos megfeleléseivel, a közös nyelvi jelenségek létével. Újabban finnugor nyelvészek is vitatják e nyelvek létrejöttének csupán szétvándorlással feltehető módját. Talán nem is alaptalanul. Mindamellet a történeti összehasonlító nyelvtudomány bizonyítékait semmibe venni – épp úgy a módszeres tudomány határvonalának túlsó oldalán van, mint ragaszkodni kellően nem bizonyított nyelvföldrajzi (őstörténeti) feltevésekhez. Vagy egyes nyelvrokonsági bizonyítékokat úgy kiemelni, hogy más hasonlókról hallgatunk.

Nyelvünk létrejöttének színtereit és régmúltú használatát régészeti kultúrák feltételezett kapcsolatához kötni – eléggé tudománytalan eljárás, mivel tárgyak és

eszközök nem tudnak megszólalni, csak feltevésekhez köthetők. *Népek egykori nyelvét feltárni csak akkor lehetséges, ha egyértelműen olvasható olyan feliratokat, vagy olyan ideogrammákat, szimbólumokat találunk rajtuk, amelyek nyelvi kötődése – a megfelelő szakmai eszközökkel feltárható.*

Ugyanígy félrevezető a nyelvek közelmúltú, ismert nyelvföldrajzi helyzetéből kiindulva, a még régebbi használatukat (vagy használatuk kizárását) visszavetíteni egy feltételezett, koncepciók területre, minden nyelvhasználati bizonyíték nélkül.

Népek (és nyelvek) ma ismert elhelyezkedése (többnyire) nem azonos létrejöttük helyszínével. Belátható, hogy a steppe lovas népeire ez fokozottan érvényes, mivel életterük, helyváltoztatási képességük (és erre készítő, vagy kényszerítő körülményeik) az egész eurázsiai steppére kiterjedtek, a Góbi-sivatagtól a Kárpát-medencéig. Írásjeleik és szimbólumaik nyelvi és kultúrtörténeti adatait, Euráziát átívelő távolságokra, bizonyoságként eljuttatták.

Betűhangértékű írásjelekkel (betűkkel) rögzített nyelvi emlékeinknek a Kárpáttól keletre eső előkerülésére – jelenlegi ismereteink szerint – már aligha számíthatunk. Csak az írástörténetben azt megelőző, piktogramokkal, ideogrammákkal rögzítettek, amelyeket felismerés és kellő szakismeret híján – eddig senki nem keresett. Ha csak nem tart meglepetéseket a „nyugati türk“, vagy „kelet-európai“-nak nevezett ábécék jeleinek módszeres, nyelvi adatokra épülő, hiteles hangérték-megállapítása. Addig is – módszertani gyakorlatként – egy eddig még el nem végzett kutatás lehetősége marad: *a székely betűk történeti előzményeinek – piktogramjainak és ideogrammáinak – a betűk hangértékeivel összefüggő nyelvi feltárása; az írástörténeti kapcsolatok történeti összehasonlító jeltörténeti vizsgálata az „írástörténeti rokonság“ körében.* Majd in situ azonosításuk a Kárpát-medencében letelepült néprészeink régészeti leletein fellelhető írástörténeti anyaggal, történetük (történelmünk) azonosítható tényeivel. Minden eddiginél mélyebbre hatolva a nyelvföldrajzi (történelmi) múltba.

A régészeti kultúrák (olykor) gyorsan, divatszerűen változnak, nem mindig csak egy néphez kötődnek. Néhány emberöltő, vagy évszázad elteltével pedig minden esetlegessé válik. Törött cserepek, csontok, – bár fontos következtetéseket lehet belőlük levonni, – nem tudnak megszólalni. Nem tudjuk népünket (nyelvünket) hitelesen visszafelé követni a régmúltba. Nem így népünk szellemi és nyelvi hagyatékát őrző szimbólumait, piktogramjait és ideogrammáit, a betűjelek előzményeit, amelyek ellenállóbbak az idő múlásával szemben, s az egykori írás és kultúrtörténeti „rokonságban“ máig fennmaradtak. Történeti összehasonlító feltárásuk lehetősége adott. Különösen fontos a legősbibb, termékenységi szimbólumok történetének feltárása, mert máig jelen vannak népünk jelképrendszerében és nyelvhasználatában.

A betűk „időtállósága“ már korántsem így jelentős, – ha csak nem „kiforrt“,

elterjedt, általánosan használt jelrendszer alkotói. A piktogramok és ideogrammák betűjelle alakításával, e képzetek rajzát létrehozó, azzal egységet alkotó jelentésüket veszítik (vesztették) el. Minden egyszerűsítő, „rontó“ hatás érvényesül rajtuk, mivel egy hangérték már nem úgy kötődik a jel rajzához, mint egykor a jelentését megnevező nyelvi tartalom. Kultúrkör váltáskor, vagy más, történelmi ok következményeként – mint a régi kultúra részei – óhatatlanul veszendőek. Csak a jogrendjében kiváltságos, hagyományörzésben különösen erős autonóm azonosságtudat mentheti (menthette) át az utókorba, mint a székel rováírás jeleit.

Csak a genetikus néptörténeti mélységben rögzült ősi jelképek éltek tovább sajátos életüket a népi kultúrában és a nyelvhasználatban akkor is, amikor írásjelként használt változatukat már rég elfeledték.

Azok a népek, amelyek csak díszítő elemként vették át ezen ősi (termékenységi) jelképeket, de nem kötődött hozzájuk „genetikus mélységű“, nyelvi, műveltségi szimbólumként, könnyen „kiürült“ kultúrájukból is, mert nem is volt mélyen rögzülve benne. Csak az alkotó, vagy e szimbólumokat még ősnyelvi szemléletben rögzítő, s így saját nyelvi és kultúrtörténeti múltjával hordozó nép(ek)nél élnek (többnyire) változatlanul, vagy alig változva tovább. S ez igen fontos, minősítő körülmény!

A szimbólumok, jelképek rendszere, – viszonyuk a más nyelvű „rokon“ jelkép és írásjel rendszerekkel, – mindent a „helyükre rendez“, ami velük kapcsolatos. Nem lényegtelen, hogy e szimbólumok, jelképek miképp vannak (ma is) jelen egy nép kultúrájában. Ezért az írás és történelem összefüggése teljes (külső és belső) kapcsolatrendszerében vizsgálható.

Egy eredeti írás jelrendszere olyan különleges „régészeti anyag“, amely hűen tükrözi létrejöttének szellemi és anyagi körülményeit, alkotó „anyaga“ a képzetek rajzában megjelenő, egykor beszélt nyelv.

Ez érthető, hiszen a közösség jelalkotója, aki szemléletébe idézte a világ számára (számukra) fontos dolgait, és *jelképek, szimbólumok, piktogramok, ideogrammák* rajzába rögzítette, – e szemléleti képzetek rajzában egyértelműen megjelenítette a rajzokat megnevező nyelvet. Szemléletében azonosult vele, s ez szemléleti értéket² jelentett mindazoknak, akik a rajzot (rajzokat) saját szemléletükkel összevetve, közmegegyezéssel elfogadták. Szabályos átvételnél az átvevő a képzet rajzát és jelentését saját nyelvén (szemlélve) nevezi meg. Olykor pedig csak rokon értelmű, szinonimája az eredeti jelnek.

A betű és szótagírás előtti jelrendszerek kapcsolatai sokrétűek lehetnek. Alapjuk a népek földrajzi közelsége (szomszédsága), az ebből fakadó (részben) közös kultúrkör, a hasonló ősvallási, kozmológiai és kozmogóniai elképzelések, az anyagi és a szellemi kultúra egyezései.

Írástörténeti jelentősége azoknak a kapcsolatoknak van, amelyek írás- és néptörténeti szempontból is – „fogékony“ korszakban jöttek létre. Az írás iránti szük-

séglet kialakulása egybeesett kielégítésük történelmi lehetőségével, akár (kölcshős) átvétel útján is. A jelek formai azonosságán túl jelentésük is azonos, vagy az átvevő nyelv sajátossága miatt esetenként analógiája. Az egyik nép (szükségleteinek megfelelően) átveszi és nyelvéhez „igazítja” a másik nép piktogramjait, ideogrammaikat. Vagy: – átvételkor azonmód betűket alkot belőlük. A rontott, vagy szinonim jelentéssel átvett képjelek és ideogrammák ismerethiányra utalnak. A betűátvétel már csak alkalmazás, a jel rajzának és hangértékének átvételén alapul.

Két, különböző nyelven alkotott betűjelrendszer (ábécé) „írástörténeti rokonságának” legfontosabb ismérve: a jelek rajzainak és jelentéseinek kép, vagy ideográfikus múltú egyezése, amely esetenként az átvevő (nép) nyelvének sajátosságait megjelenítő szinonimákban is jelentkezhet, függetlenül attól, hogy szótag, vagy betűhangértékű jellé (betűvé) alakították át az írástörténet egyetemes (és sajátos) törvényei szerint. Ez egyben azt is jelenti, hogy egyazon jelnek különbözőek a hangértékei, mert nagyon véletlenszerű és ritka, hogy különböző nyelveken ugyanazon jelentésű szó azonos hangzóval (akrofoniával) kezdődjön, vagy véghangzó hangérték esetén végződjön. S ekkor még a nyelvek időrendben felvázolható hangtörténeti változásait nem is vettük figyelembe. Az „írástörténeti rokonság”-ban lévő jelek rajza és jelentése az alkalmazóknak közös szemléleti értéket jelentenek. Az átadók-átvevők a piktogramok, ideogrammák értelmezése kapcsán szükségszerűen történeti (történelmi) kapcsolatban (is) álltak egymással. Saját nyelvű szemléleti értékkel csak a jel eredeti jelentését ismerő rendelkezik.

Betűk már nem rendelkeznek szemléleti értékkel, mivel a hang rajzban történő jelölése veszi át a „szemléleti érték” szerepét, ezért a neve is: hangérték. Ekkor a betűk piktogram, vagy ideogramma előzményű rajzával csak a jelentés szókezdő hangja (akrofoniája), vagy véghangzója, a hangot jelölő megnevezés, a hangérték marad kapcsolatban. Ekkor a betű rajza már nem kötődik a jelentés rajzban történő megjelenítéséhez, így ki van téve minden egyszerűsítő (ésszerűsítő) rontásnak, romlásnak.

Szerencsés esetben a betűk története – rajzuk és hangértékük alapján – piktogram, vagy ideogramma előzményükig visszakisérhető, ha a romlás még nem nagymértékű. Rontott betűk esetében a tévedés lehetősége nagy. A betűjelek ismételt, távolabbi átvevőjének már nincs kapcsolata a jelrendszer alapjait alkotó ősi kultúrával.

De ennek a fordítottja is igaz: azonos írástörténeti kultúrkörben a közös piktogramok, ideogrammák, jelalkotási módszerek, és a belőlük alkotott betűjelrendszerek (ábécék) – történelmi kapcsolatokat is igazolnak. És nem csak azért, mert az államközi kapcsolattartás írással rendelkező népeknél már levélváltásokkal, vagy más írásos üzenetekkel valósult meg. *A jelalkotás, az ábécé alkotásának azonos módszere, a „rokonság”, a közös kultúrkör legfontosabb bizonyítéka.*

Betűátvételekkel létrejött egyezések egyazon írástörténeti kultúrkörön belül

sem jelentenek közvetlen (közeli) írástörténeti „rokonságot“, mivel az átvevők csak közös örökség (távoli) használói. A különböző írástörténeti kultúrkörből származó bármilyen jeleknek, betűknek pedig akkor sincs közük egymáshoz, ha rajzuk és (netán) hangértékük is egyezik. A véletlen egybeesés ritka példái. A „rokonság“ közös kultúrkör azonos rajzú és jelentésű piktogramjain, ideogram-máin alapul.

Az egyező jelentéssel történő átvétel a kép- és ideográfikus-írásokra jellemző, s az átmenetre, amikor az átvett ideogrammból azonn mód betűjeleket alkottak.³

Egy piktogramból, vagy ideogrammból, különböző nyelveken alkotott betűk hangértékeiben ott „rejlik“ a jelentés nyelvek szerint különböző szavainak akro-fóniája, vagy véghangzója, – az alkotás időpontjában (időrendjében) létező hangállapotuk (hangtörténetük) szerint.

Az eredeti (kép és ideográfikus) írások jeleiből alkotott betűk (vagy szótag-jelek) között a kapcsolatokat igen jól lehet vizsgálni jelentéseik feltárásával, egymással összevetve. Milyen jelentést igazoló hangértékkel jelenik meg ugyanaz a jel – betű vagy szótagjelként – a másik (átvevő) nép jelrendszerében, függetlenül attól, hogy köztük mennyi időtávolság van. Az egyezésekből és az eltérésekből megállapítható, hogy melyik a primer, melyik a szekundér – átvett (analóg) változat. Az egyazon nyelven alkotott betűjelrendszerek hangértéki egyezéseiből és eltéréseiből – egyes jelek jelenlétéből, vagy hiányából – megállapítható a jelrendszert alkotó „néprészek“ történeti összetartozása. A hang-értékek hangtörténeti eltéréseiből az időrendi eltérések, vagy egy nagyobb nép szétválása esetében a szétvált néprészek külön nyelvi fejlődésének hangtörténeti („tájnyelvi“) eltérései, amelyekben megjelennek a más nyelvű népekkel történő érintkezés és keveredés nyelvtörténeti következményei.

Egy piktográfikus, vagy ideográfikus írás jelállományából merített, két különböző nyelven létrehozott betűsor esetén legfontosabb a jelek eredeti jelentésre visszamenő összehasonlító vizsgálata, akrofóniás, vagy kivételként sajátos (véghangzó) hangértékeik alapján. Az átvétel körülményeinek tudományos alapposszággal történő vizsgálata. Ebből igen sok írástörténeti (és történelmi) tény megállapítható. A felvázolt írástörténeti összefüggések és törvények alapján beláthatjuk, hogy téves és laikus felfogás, amely az írásjelek rokonságának kutatását csupán betűjelként, rajzolati hasonlóságok és hangérték megfelelőségek megállapítására egyszerűsíti, minden lényeges előzmény alapos vizsgálata nélkül. Kellő szakismeret híján felszínesen, csupán betűjelek átvételében gondolkodva, mintha a jéghegy látható részét tekintené teljes tömegének.

Nem az egyező hangérték, hanem a betűk egykor közös piktogram, ideogramma előzménye a meghatározó a különböző nyelveken létrehozott betűjelek „rokoni“ kapcsolatában.

Ezért az általánostól eltérő: két, különböző nyelven létrehozott ábécében

néhány azonos rajzú és hangértékű betűjel sajátos, vagy különleges fontosságú (történelmi) okokat (okozatokat) jelenthet. Az ábécék (betűrendszerek) közötti tömeges formai és hangértékegyezés pedig már olyan átvételekre utal, amikor az átvevő, de többnyire az átadó sem ismerte eredeti jelentésüket. Ez a helyzet a fejlődésükben kiforrt (és elterjedt), azonos írástörténeti kultúrkörhöz tartozó betűjel rendszereknél. Ilyenkor az átvétel már csak adaptáló alkalmazás, amelyhez saját gyökerű szellemi (és történeti) tevékenység nem társul. Példa rá: latin betűs írásunk betűinek átvétele.

Mi az írás? – Kéki Béla definíciója (4) a következő: „Nyelvileg kifejezett gondolatok maradáno rögzítésére szolgáló, kisebb-nagyobb emberi közösségektől elfogadott, egyezményes grafikai jelek rendszere.“

Az írás előzményeinek története az évezredek homályába vész. Csak annyi bizonyos, hogy előfeltétele volt az emberi közösségek, a társadalom fejlettségi szintjének olyan foka, amikor hiánya gátolni kezdte a kapcsolattartást, az emberi tevékenység és szervezettség mindennapjait. Szüksége hiányaként jelentkezett.

„Bizonyosnak látszik az, hogy az írás, a gondolatnak rögzítése nem találmány. Nem olyan, mint pl. a villanyégő vagy gőzgép, melynek az emberi fejlődés bizonyos szakaszában – igaz ugyan, hogy az előző időszakok ismereteit magába foglalva, de mégis – minden hasonlító előzmény nélkül születtek meg. Nem egyetlen ember, nem is az emberek egy csoportja találta föl, hanem az ember közösségi életének kialakulása és fejlődése során, az évezredek lassú evolúciós folyamatában alakult ki, mint szükséges dolog, mint a gondolatrögzítés, az emlékeztetés, a közlés eszköze. Együtt, legalábbis szinte egy időben keletkezett a beszéddel, a szóbeli közlést tehát követte, azt rögzítette. Fejlődése ugyanolyan mértékű, ütemű volt, mint az ember szellemi fejlődése: azt tükrözte változataiban, technikájában, eltéréseiben.“⁴⁵

Népünk igen nagy szerencséje, hogy e fejlődést az Urál hegységtől a Sárgafolyóig, a kezdetektől a kifejlődésig megőrizték sziklarajzaink.

Az írás kezdetei az emberi társadalmak ősmúltjának alig ismert mélységeibe vezetnek, s az emlékeztetőkben érhetőek tetten. Emlékeztetők előfordultak mindenütt, ahol az ember önmaga, vagy mások számára valamit, valamilyen kézenfekvő módon fel akart jegyezni. Az írás előzményei szoros kapcsolatban állnak az emberi gondolkodás és társadalom fejlődésével, attól elválaszthatatlanok. Létrejöttének és fejlődésének folyamatában jól meghatározható fokozatokat lehet megkülönböztetni.

Emlékeztető bármi lehetett a helyi viszonyok szerint. Véshtették, kirakhatták kövekből, ágakat tűztek le, stb. Lehetett két ember, vagy kisebb közösségen belüli megegyezés. (Ma is élő „általános“ változata: „Köss egy csomót a zsebkendődre!“) Lényege, hogy valamit, valamilyen módon rögzítsen, és ne lehessen összecserelni mással, más adattal. Az egyik közösség többnyire nem értette meg

a másik közösség egyezményes jeleit, jelképeit, ha azok nem „beszélő” jel(zés)ek (jelképek) voltak.

Az írás közvetlen előzményének a *csomóírás* tekinthető. Legfejlettebb formáját a perui inkáknál érte el, ahol a különböző színek, a csomók nagysága és elhelyezése volt a közlés módja. Sajátos, „zsinórirás” változatát találták fel a kínaiak (Pa-kua). Az inkák az államigazgatásban is használták e kipuknak nevezett csomójeleket. Számadatok feljegyzésére szolgáltak. A főzsinórra kötött, különböző színű mellékfonatokból állt, amelyen a különböző színek, különböző adatokat jelentettek.

A csomókötés szerte e világon elterjedt eszköze volt az írást megelőző emlékeztetésnek. Vele rokon eljárás volt a kagylófüzerek alkalmazása, amely a nyugat-afrikai négek és az észak-amerikai indiánok körében volt elterjedve. A kagylók színe, elhelyezkedésük helyzete hordozta az üzenet tartalmát.

Az emberiség első, folyóparti kultúráinak alapvető igénye volt, hogy a fontos adatokat, államigazgatási tevékenységet (pl. adók, törvények, vallási és egyéb események) fel tudják jegyezni. Az információk szervezett összegyűjtése és rögzítése – szervező, hatalmat szolgáló és növelő tényező volt. Az írás segítségével összegyűjtött „tudás” erősítette, hiánya gyengítette a létrejövő közösségi szerveződéseket. Erős államok, birodalmak immár nem léteztek íráskultúra nélkül.

Az *írás* tette lehetővé a megszerzett ismeretek összegyűjtését és tárolását, az emberiség robbanásszerű, fejlődését. Évszázadok alvó csirája hirtelen szárba szökken. Alkotó része lett minden ősi kultúrnépnek.

Az, hogy az írás előzményeiből további írástörténeti fejlődés következett, vagy megrekedt valamilyen szinten, a társadalmi és történelmi fejlődés jellege határozta meg, amelyben az életforma, a termelési mód, valamint a kultúra milyensége, sajátossága, képviselőinek nagyságrendje, stb. – meghatározta a fejlődés lehetőségét, módját és irányát.

Ezért tartalmát és belső rendszerét tekintve is eltérő jellegű *kép-* és *ideográfikus-*írás alakult ki a különböző folyóparti kultúráknál. A földművelők államigazgatásával kialakult a széleskörű hivatalnok rendszer, s ez minden lényeges adatot, eseményt rögzítő, sajátos írásmódot fejlesztett ki Egyiptomban, Mezopotámiában, Kínában és az Indus mentén. A steppei népek írása különbözőképpen kötődött a folyóparti kultúrákhoz.

Újkőkori „sziklarajz irodalmunk” vizsgálata szerint – az Uráltól Dél-Szibérián át a mongóliai Csulutig s az ókori Kínáig – a nomadizálók szerveződéseiben is volt egyféle „rajzos piktográfia”, amely az ősök, a termékenység, a Nap és a szarvas kultikus tiszteletéhez kötődő rajzokban, a vadászat, az ijas-katonás életmód és környezete megjelenítésében maradt fenn a késő utókorra. Sajátságos szerepet töltöttek be ősi termékenységi jelképeink (az ágyékháromszög s a nem-

jelző rombusz fej), amelyeket később a hun, az avar és a magyar régészeti leletek szimbólikus díszítő elemeiként láthatunk viszont. A hun és az avar „felíratos” csontrajzokon – miként sziklarajz előzményein is – piktogramokkal, ideogrammákkal jelölték a rajzok szereplőit és környezetüket. A rajz és az ideogramma egymás informatív kiegészítője.

A steppei népek – bár földrajzi és kulturális helyzetük sok tekintetben perifériális volt, – a folyóparti kultúrák műveltségének közvetítői voltak. Hol lazább, hol szorosabb gazdasági és műveltségi „szimbiózis” alkottak e műveltségek népeivel. Nem csak átvettek, de át is adták saját műveltségük szellemi és anyagi termékeit. Ez tetten érhető az újkőkori sziklarajzokon már előforduló kínai piktogramok történeti előzményeként.

Gazdasági téren e „kapcsolatok” – többnyire – erőszakoltan egyoldalú kezdeményezésen alapultak. Céljuk a mezőgazdasági termelést folytató népek termékeinek és egyéb javainak megszerzésére irányult, amiből hiányt szenvedtek, vagy csupán luxus jellegűek voltak. Ez békés (vagy erőszakolt) cserekereskedelemmel, számos esetben pedig az erősebb fegyverek (és fegyveresek) jogán ment végbe.

Kiváló alkalmat adtak rá az egymással „veszekedő”, alkalmi szövetségest kereső kínai államok, vagy később Európa egymással versengő, feudális uralkodói. Ezen államközi kapcsolatok következményeként juthattak el a kínai írástörténeti kultúrkörből írásjelek a Kárpát-medencébe.

A még korábbi időben (ágyékháromszög vizsgálatokkal jól követhető) egészen más irányú népesség-áramlás figyelhető meg. Ez Mezopotámia és Kis-Ázsia felől irányult a steppén át az északi erdőhatár, az Urál felé, és Dél-Szibérián át keletre, az ókori Kínáig.

Ősi kultúrák (és nyelvek) sohasem tűntek el nyomtalanul, hanem rokonítható újak alkotóivá lettek. Ez megfigyelhető később a vulgáris latinból létrejött újlatin, és más fiatal európai nyelvek esetében is. Mezopotámia, s az Aral-tó felől – még a presumér korban elvándoroltak a ritkán lakott, új életteret kínáló ligetes steppei területekre, s e „perifériákon” érvényre juttatták fejlettebb műveltségüket. Különösen az Irbít-parti és a Tom-menti, majd a mongóliai Csulúti sziklarajzokon érhetők tetten (Kínáig kísérve), a sumérral közös előzményű termékenységi szimbólumaink.

Ennek valamilyen nyelvi vonatkozású nyoma is kellett, hogy maradjon. Talán „felülírtegeztek” az addig ritka lakosságú területen az egymástól eltérő, vagy rokon csoportok nyelvét. Alapvető változásokat mégsem okozhattak, mert annak ellentmondanak a finnugor nyelvlánc szabályos hangmegfelelésekkel és a közös nyelvtani rendszerrel bizonyított, egyező alapjai. *Vagy éppen e déli hatás hozta létre a finnugor nyelvláncot, mármint azt, ami közös bennük.* S ebben nincs szerepe annak, hogy a magyar nyelvnek ezer évre, a többi finnugor nyelvnek

pedig csak néhány száz évre visszamenően vannak írott feljegyzései. A hangmegfelelés – akkor is hangmegfelelés, függetlenül a köztük lévő időtávolságtól.

Gyűjtögető, halász-vadász életmódban olyan nagy tömegű népesség viszonylag kis területen nem jöhetett létre, hogy túlnépesedés miatt szétvándorolt volna, mivel – az állatvilághoz hasonlóan – primitív körülmények között még működik a természet önszabályozó képessége, amikor a helyben élő, túlszaporodott populáció az átlagosnál nehezebb időszakokban (különlegesen hosszú, hideg tél, vagy egyéb ok miatt) visszacsökken az eltartó képesség alá. Túlnépesedés okozta szétvándorlás csak a terület eltartó képességének jelentős növekedésével, a fejlettebb és mozgékony, déli eredetű népesség által közvetített életmódváltással köthető össze.

Az Urál felől kelet felé vándorolva, termékenységi szimbólumainkat jelentéstörténeti változásaikban (fejlődésükben) kísérhetjük.

Minden eredeti keletkezésű írás létrejöttének hátterében ott található egy nép kultúrájának, hiedelemvilágának, életmódjának, társadalmi fejlődésének „élménye“, azonos kulturális, nyelvi egységbe szerveződése. Ez kultúrtörténeti határt von a már „kultúrált“ és a még „kultúrálatlan“ népek közé. Az írás létrejötté csak a látható felszín. Történeti hátterében jelentős szellemi, kulturális, társadalomszervező teljesítmény áll. Írás és történelem összefüggése szerencsés eset(ek)ben nagy időméliségekbe, (szinte) a „gyökerekig“ követhető, ősi jelképeinkben tetten érhető. A mongóliai sziklarajzokon értékelhetjük az említett fejlődést, amikor az ágyékháromszög új jelentéssel telítődik, távolodva az uráli „élethűtől“ a sematikus felé. E nőket ábrázoló rajzok már hordozzák az átmenet jellegzetességeit, amelyek a kínai és a hun „anya, nő“ rajzához vezetnek.

A *képirás*, vagy a *piktográfia* jelei – a piktogramok – tárgyakat, élőlényeket ábrázolnak. Primitív változatának olvasásához nem feltétlenül szükséges ismerni a jelalkotó (alkalmazó) nyelvét, mert az egymás után sorakozó rajzokból (kis gyakorlattal) „megfejtethő“ a közölni kívánt tartalom. *Egy rajz egy szót, de akár egy rövid mondatban elmondható tartalmat is jelölhet.*

Amikor a piktográf rajzok (jelek) telítődni kezdtek elvonatkoztatott, jelképes tartalommal, vagy új jeleket alkottak direkt ilyen tartalmak közlésére, – kezdett kialakulni a *fogalomírás*, vagy *ideográfia*. Az ábrázolt tárgy már nem csak a tárgyat, hanem az azzal összefüggő fogalmat is jelölte. Például két láb a menést, két fa az erdőt jelentette. A piktogramok is néha már a felismerhetetlen sémáig egyszerűsödnek, így azok jelentését ismerni kell. A fogalomírásjeleket *ideogrammáknak* nevezzük. Az ideográfia azért jelentős fejlődés a piktográfiához képest, mert az addig képjelekben nem megjeleníthető fogalmak képzetei is rögzíthetővé váltak. A jelek értelmezésében már egy elvonatkoztatott, bonyolultabb közmegegyezés létezik, mivel a jelek egy része nem képszerűen kifejező, jelentésüket ismerni, tudni kell. Ezért az ideogrammak szorosabban kötődnek alkalmazóik

nyelvéhez. Ez nagyon fontos a történeti összehasonlító jeltörténet módszertani alkalmazásában (és a történelemkutatásban), mert az átadás-átvétel is nyelvekhez kötődik.

Ideogrammák átvételekor jelentésüket az átvevő közvetlen nyelvi érintkezéssel veszi át, vagy hosszú egymás mellett élése folytán ismeri meg. A két nép és nyelv – a történelemben (néptörténetben) igazolható kapcsolatban áll (állt!) egymással. Az ideogrammák jelentése az átvevő nép nyelvének azonos (vagy hasonló) jelentésű szavaival kötődik az új alkalmazóhoz. A jel (a képzet rajza) és annak megnevezése (hangteste) az átvevőnél is egységes egészet alkot. Amennyiben az átvevő nyelvében nincs a jelentésnek pontosan megfelelő szó, a nyelv sajátosság, vagy szinonim kifejezésével veszi át. S ez igen fontos mind az írástörténet, mind a történelem kutatása szempontjából. Az eredeti jelentéstől (vagy származtatástól) eltérő jelentésű (hangértékű) jel, vagy annak szinonim megfelelője – minden esetben csak az átvevő sajátja, csak az átvevőhöz tartozhat!

Ha egy nép (részben) eredeti, azaz: saját nyelvi és kulturális alapokon fejlődött írással rendelkezik, – ezen piktográfikus (ideográfikus) alapokra visszamenő feltárással, történeti körülményeinek (kapcsolatainak) megismerésével – előttünk áll, egykori szomszédainak (rokonainak) írás- és kultúrtörténeti környezetébe ágyazódva.

Az egymással szomszédos népek – a fejlettség közelítően hasonló fokán – átvehetik (és át is veszik) egymás írásjeleit és műveltségük átfedése kapcsán egymás jelalkotó szemléleti forrásait, amivel aztán egymástól függetlenül, de módszertani szempontból jól összevethetően alkotnak saját piktogramokat, ideogrammákat. Az átadás-átvétel irányából – analógiákból, rontásokból – a történelmi összefüggések jól megállapíthatók. Ezen eszközök teszik lehetővé, hogy a piktográfikus (ideográfikus) alapokra visszamenő jeltörténeti kutatással, mint tudományos eszközzel – ott, ahol a szerencsés körülmények adottak – nép és nyelvtörténeti kutatásokat lehet folytatni.

Újabb minőségi „ugrást” jelentett a **szótagírás**, amikor hosszú szavakat egy-szótagú szavak hangalakjaival, és e szavak (csak szótagként használt) jeleivel jelölték. A jelek „hangteste” függetlenítette magát a jel eredeti jelentésétől, – és mint szótag volt csak az írásképpen jelen. Így, szótagonként rakva össze a hosszabb szavakat. Szótagot hosszabb szavak kezdő szótagjával és másként is képezték.

Később rájöttek, hogy még egyszerűbb, ha a piktogramok, ideogrammák jelentéseinek szókezdő hangjait alkalmazzák a szavak leírására. A jelek jelentésének kezdőhangjait összeolvasva kapták meg a szavak hangalakját, „hangtestét”. Így még kevesebb jel használatára volt szükség. A szó, vagy fogalomírás jeleinek a kezdőhangok leírására való felhasználását *akrofonianak* nevezzük. A szókezdő hang, az *akroфонia* által jutott el az ember a hangokat jelölő *betűíráshoz*, a *fonog-*

ráfűdhez. A szó, szótag és betűhangértékű jelek – átmenetként, együtt alkalmazva – *vegyes rendszerű írást* is alkothattak.

A szótag, majd a betűírás kialakulásával már csak annyi írásjelre volt szükség, amennyi az adott nyelv hangállományának lejegyzésére elegendő. A jelek száma a lehető legkevesebbre csökkent, így könnyebben lett elsajátítható.

A kép- és ideográfikus-írásoknál, s ezek sajátosságos változatainál, a jelek sokaságát kellett megtanulni azok alkalmazásával együtt. Ezért az írni tudó emberek, az írások kiemelt fontosságú egyedei voltak koruk társadalmának. Hosszú évekig tanulták mesterségüket. Csak sikeres vizsgák után juthattak hivatalhoz. Ezzel bekerültek társadalmuk kiváltságos, fizikai munkától mentesült (uralkodó) osztályába.

A kínaiak, akik nyelvük sajátossága folytán megmaradtak a piktográfia máig fejlődő változatánál, több ezer jel és jelösszetétel alkalmazásának elsajátítására kényszerülnek, s ez sok energiát elvon más dolgok megtanulásától. Ugyanakkor: írásuk a kínai állam és kultúra egységének (egységesítésének) eszköze – volt, és maradt.

Ahol egymástól függetlenül, az írás fejlődése eljutott a betűírásig, történetük több közös törvényszerűséget mutat. A betűk hangértéküket szinte mindenütt akrofoniával (szókezdő hanggal) kapták. A székely és az ótűrk ábécé esetében – hangtörténeti okok miatt – néhány jel „véghangzó” hangértékű. A székely-hun hangértékképzésben az egyszótagú szó második hangjával: mássalhangzójával nyerte el hangértékét: **eb** (bé), **eg** (gé), **ak** (ká). Az ótűrk jelek hangértékképzését meghatározta, hogy nem minden hang létezett szókezdő hangként. Egyes piktogramok és ideogrammak vélhetően fontosabbak voltak más piktogramok és ideogrammak jelentésénél. Az ábécék „összetétele” hűen tükrözi népe értékrendjét, életmódját.

Az emberiség írástörténetével foglalkozók abban általában egyetértenek, hogy az első történelmi jelentőségű írás a Mezopotámiában létrejött *ósumér* (vagy *ószumir*) *képirás* volt a Kr. e. 4. évezred utolsó századaiban. Itt hangsúlyozni kell a történelmi jelentőséget, amely fejlődőképességében és abban állt, hogy jelentős hatással volt közelebbi és távolabbi környezetére is. Jelei tényleges tárgyak, élőlények, fogalmak egyszerűsített rajzai voltak, – s mivel a sumér nyelv egyszótagú tövekből állt, ezek a rajzok hol fogalmi jelentéssel bírtak, hol pedig egy-egy szótag hangalakját jelentették. Így a képirás fokozatosan kevert szó és szótagírássá változott, ami általános jellegű (egyetemes) törvényszerűségnek tekinthető.

Meghatározó volt fejlődésére, hogy korlátlan mennyiségben fellelhető íráshordozója az agyag volt, amely sajátos, egyedi tulajdonságokkal rendelkezik. Ennek következtében ékírássá fejlődött, mivel rájöttek, hogy a jelek agyaglapokra rajzolásánál könnyebb egy fapálcával (ékszerűen) belenyomkodni a rajzokból egyszerűsödő sémákat, amelyek nagy vonalakban követték az eredeti rajzok vonalait.⁶

Az ékírás kialakulásának fontos előzménye volt, hogy a jeleket 90°-al balra elforgatták. A képirásból az ékírásba történő átalakulás már a suméroknál megtörtént. Az agyagtáblákat kiégették, így megmaradtak napjainkig. A legfontosabb ékírási emlékek közül való a Gilgames-eposz, valamint Hammurabi (babiloni király) törvénygyűjteménye. Ez utóbbi tábláin a Babilóniában kialakult rabszolgatartó társadalmi és gazdasági rend szabályai vannak rögzítve.

A sumér ékírás átvételéből alakult a sémi akkádok írása, miként a sumér képirással összefüggésben az *óelámi* képirás, majd a Kr. e. 3. évezredben az akkádból importált *középelámi* ékírás is. Jellegzetes, ékírás formájú elemekből áll a mássalhangzókat rögzítő *ugariti* és *óperzsa* írás. Ez utóbbi megfejtését Grotenfeld kezdte el, s Rawlinson fejezte be a régebbi szójeles ékírási emlékek feltárásával a 19. század közepén. Az akkád-sumér szótár vezetett el a sumér nyelv megismeréséhez.

Az *egyiptomi hieroglifikus* írás (görög: szent vésés) jelei valóságúhien kidolgozott rajzokból állnak.⁷ Jelölésmódja és értelmezése igen bonyolult. Jelölhetnek mássalhangzó csoportot, vagy egész szót. Létrejöttének idejét Kr. e. 2900 körüli időpontban határozták meg. Ekkor erősödött meg Egyiptomban a központi hatalom, s az írás az állam működésének fontos eszközét alkotta. Több mint 500 jelből állt. Többnyire kőbe vésték, embereket, állatokat, növényeket, testrészeket, tárgyakat ábrázoltak. Voltak olyan jelek is, amelyek azt határozták meg, hogy milyen csoportba tartoznak a jelek. Elsősorban történeti eseményeket, sírfeliratokat rögzítettek vele. Amint ecsettel és tintával bőrre, papiruszra kezdték írni a jeleket, formáik egyszerűsödtek. Kialakult a hieroglifikus kurzikus változata, a *hieratikus* (papi) írás.⁸

Az egyiptomi írás jellegzetes hordozója volt a papirusz, amely a nílusi sás beléből készült úgy, hogy szeleteket vágtak belőle, egymásra helyezve, keresztbe-hosszába, több réteget összetömörítettek. A hieratikus írást a mindennapi életben használták, később már csak vallásos szövegek lejegyzésére szolgált.

További egyszerűsödéssel jött létre a szintén kurzív *demotikus* (népi) írás, amit több mint egy évezredig használtak.⁹ A kereszténység felvételével áttértek a görög írásra, így a jelek értelmezése feledésbe ment. A francia J. F. Champollionnak sikerült megfejteni 1882-ben. 1904-ben fedezték fel a Sínai-félszigeten a *protosínai* írást,¹⁰ amelyet az ottani bányákban dolgoztatott „ósémik” alkottak hieroglif jelekből. Alan Henderson Gardiner fejtette meg az itt talált feliratokat, s megállapította, hogy ez az írás mindössze 32 jelből áll, s minden jel mássalhangzót jelöl. Magánhangzót nem jelöltek, mivel azok a szavak hangrendjéből következtek. E törvényszerűség – egymástól függetlenül – szintén általános a legrégebbi betűírásoknál, ahol a nyelv hangrendje lehetővé teszi.

Az egyiptomi hieroglif jeleket saját nyelvükön megnevezték, s az akroponia szabályait alkalmazva saját hangértékkel bíró jeleket: betűket alkottak. Úgy gondolják, hogy mindez az Kr.e. 2. évezred közepe körül történhetett.

A *föníciaiak* a protosinai írás hatására alakították ki saját írásukat; ezt más néven *északsémi* írásnak is nevezik. Ők szintén az egyiptomi hieroglifikus írásból, a protosinai írás mintájára, akrofoniával alkották meg saját jelrendszerüket.¹¹ Tőlük vették át az *arámiak*. E folyamat jól követhető.¹²

Az arámi nyelv egy évezreden át összekötő nyelv volt, így az *arámi* (aramaeus) írás (és nyelv) Elő-Ázsiában igen elterjedt. A jelek neve sémi nyelven azonos az eredeti egyiptomi jelek jelentésével. Az átvétel tehát bizonyítottan első fokú, belőle származik az arab írás is.

Az ótürk írást – csupán alaktani hasonlóságokra és a sorvezetésre hivatkozva – tévesen, az arameusból eredeztetik. A felszínes, csupán formai hasonlításokra alapozott írástörténeti kinyilatkoztatások nem felelnek meg a történeti összehasonlító jeltörténet módszeres vizsgálatainak.

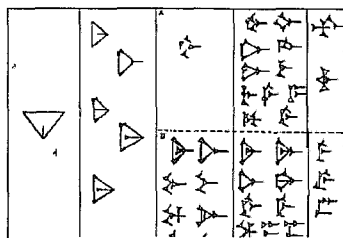
Egy másik, az egyiptomival több jel esetében is (szintén csak formai) egyezést mutató írástörténeti kultúrkör a görögök megjelenése előtt a műkénéi kultúra képirásos jellegű írása Krétán, amelyet *minoszi hieroglifáknak* is szokás nevezni. Ez Kr. e. 2100 és 1900 között létezett, majd a fejlődés második szakasza Kr. e. 1450-ig tartott. A képjelek vonalas jellegűvé egyszerűsödtek. A hieroglifikus képirást „*képirás A*”¹³ és „*képirás B*”¹⁴-re osztották fel, majd a vonalas jellegűvé fejlődő jeleket „*lineáris A*” és „*lineáris B*”¹⁵-nek nevezték el. Balról jobbra írták! A lineáris írás már szótagírás volt, s az utóbbit már a görög nyelv lejegyzésére használták Kr. e. 1200 körül. A görögök végül a *föníciaiaiktól* vették át a *betűírást*.

Mivel a föníciai jelek csak mássalhangzókat jelöltek, azokat a jeleket, amelyekre a görög nyelvben nem volt szükség, magánhangzók jelölésére kezdték használni, – például az „alef”-et – amely nyomatékkjelző félhang volt – alfának nevezték el. A jelek megnevezéseit is átvették, így lett az alef alfa, a bét béta, a gimmel gamma, a dálef delta, stb. A rómaiak az etruszkoktól vették át az írást és csak a hiányzókat pótolták görög jelekkel. Később, némi változtatással e jelekből alakult ki a latin ábc, a betűk ma ismert sorrendjével.

Az írás története rendkívül gazdag és sokszínű, mint maga az emberiség. Néhány főbb hajtását és fejlődési folyamatát igyekeztünk röviden felvázolni, hogy alapvető írástörténeti ismeretekkel otthonosabban érezze magát az Olvasó a steppei népek írástörténeti kultúrkörének (részleges) feltárásánál. Ne csak értse, részese is legyen az írásjeleket alkotó emberi szellem gondolatvilágának.

JEGYZETEK

1. Szántóné Balázs Edit: Írástörténet és történelemtanítás.
2. Szemléleti érték: Emberek nagyobb csoportjának életmódját, kultúráját – jelképek, szimbólumok, piktogramok, ideogrammák közös értékrendjében szemléltető – képviselő látásmódja.
3. A kép és ideográfikus (jeltörténeti) alapon történő átadásokat, átvételeket igen jól lehet vizsgálni. A szabályos piktográfikus, vagy ideográfikus átvétel az átvevő nyelvén, többnyire azonos, vagy szinonim jelentéssel valósult meg. A nyelvi megfelelőségek, vagy nem megfelelőségek, a szinonim eltérések, pontatlanságok, mind olyan adatok, amelyekből első fokon (bizonyítva) állapíthatók meg írás- és jeltörténeti-összefüggések, adatok. Történelmi „események”.
4. Kéki Béla: Az írás története.
5. Petőcz Károly: Az emlékeztetőktől a nyomtatott betűig 11.
- 6.

„Labat No. 554. „GEME, MI sinništu femme; déterminatif précédant les noms de femmes” – A 'nő, asszony' ósumér jele az „ágyékháromszög”, amelynek rajza balra 90°-al el lett forgatva, mielőtt ékírásos jellé alakították. Két, egymásra fektetett ágyékháromszög alkotja a Dávid-csillagot, ilyenénképpen „jelképtörténeti rokonságban” vagyunk a zsidósággal:

7.

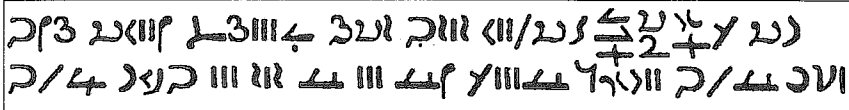
Egyiptomi hieroglifák (Petőcz 46)

8.

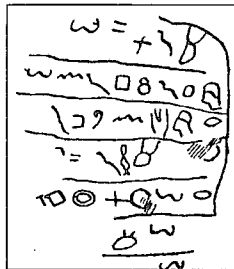
Hieratikus jelek (Petőcz 46)

9.

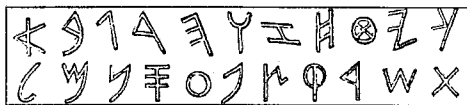
Demotikus jelek (Petőcz 46)

10.

Felirat sinai írásban (Friedrich: Jensen 225)

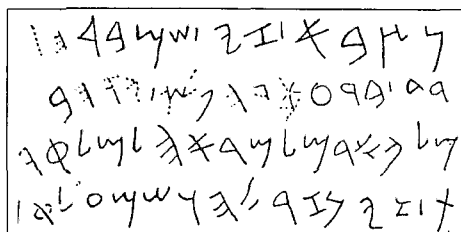
11. A föníciai (vagy északsémi) – jobbról balra haladó, mássalhangzókat jelölő írás. A paleográfia fejlődésének terméke. Folyamatosan írták, a szavakat nem különítették el egymástól. A későbbi ógörög írás modellje:

A föníciai alfabétum (Petőcz 51)

A föníciai írás előzménye a sinai írás volt. A hieroglifa nevét sémitára fordították, s a szó első hangja – akrofóniája – adta a betűjel hangértékét.

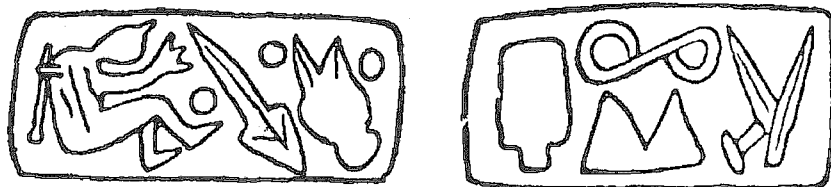
12.

Ó-arámi felirat (Friedrich 114)

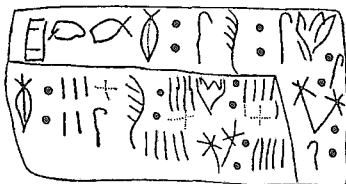
Többen az arámi írásból eredeztetik az ótürk írást, bár a két írás jelei közt azonosságokat felfedezni nehéz. Különösen, ha tudjuk, hogy az egyiptomi íráskörből származó írások jelei közt a fejlődési szakaszokat sikerült feltárni – egész a görög alfabetumig. Ha grafikai hasonlóságok akadnak is, az *ideográfikus jelentésekből fakadó* (akrofonias) hangértéki megfelelésekre ez nem áll. Különböző írástörténeti kultúrkörhöz tartoznak, tehát: – semmi közülük egymáshoz.

13.

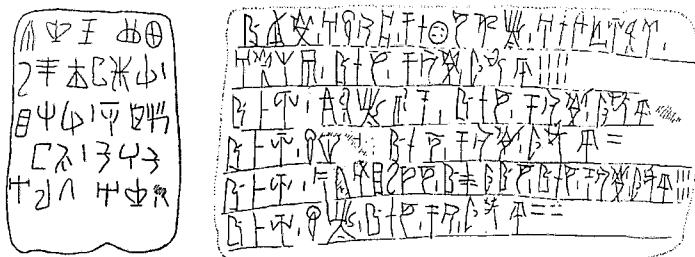

Pecsétek „krétai A“ képirással (Friedrich 73)

14.

„Krétai B“ képirás (Friedrich 74)

Táblák „lineáris A“ és „lineáris B“ írással (Friedrich 78 és 80)

Az egyiptomi és a krétai írásjelek fejlődését kísérve látható a folyamat, amely során a bonyolult rajzolatú képjelek egyszerűsödtek. Ez olyan általános írástörténeti törvény, amely alól – úgy tűnik – nincs kivétel. Igen jól látható a krétai képjelekből kialakult lineáris A és lineáris B jeleknél. A szótag hangértékűvé alakult jelek már elvesztették közvetlen szemléleti kapcsolatukat a jelek rajzolatával, így az egyszerűsödési folyamat Kr. e. 1550 körül viszonylag „gyorsan“ végbement. Ismételten ki kell hangsúlyoznunk: kép, vagy képszerűből az egyszerűbb (vonalas) formák felé igen, – egyszerűbb formákból a képszerű felé nincs bizonyítható jeltörténeti fejlődés! E törvényszerű, egyirányú folyamatokat jól láthattuk az idézett példáknál, miként látjuk a székelly és ótörök rovásírásnál is. Oka: a takarékos munkavégzésre törekvés, az elvonatkoztató gondolkodás, a szimbolika fejlődése. A mindmáig ideográfikus (piktográfikus) kínai írásnál ettől némileg eltérő, sajátos egyszerűsödési folyamat kísérhető végig. A korai változásokat később gyorsabb követi, aminek fő előidézője az íráshordozó (papírra) változása, valamint az ecset használatának bevezetése. Ez utóbbi arra ösztönzött, hogy a piktogramokat minél kevesebb, de „művészi“ vonallal rögzítsék. A folyamat felmérhető végeredménye, hogy a ma használt „modern“ jelek (olykor) már annyira különböznek a régiektől, hogy az összefüggés csak a tárgykörben otthonos szakember számára felismerhető. Párhuzamba lehet állítani e fejlődést az ékírás kialakulásával, ahol az íráshordozó agyagra változása volt az egyszerűsödés folyamatának ösztönzője, kényszerítője.

IRODALOM

A történelem segédtudományai. Szerkesztette Bertényi Iván. Pannonica – Osiris Budapest, 1998

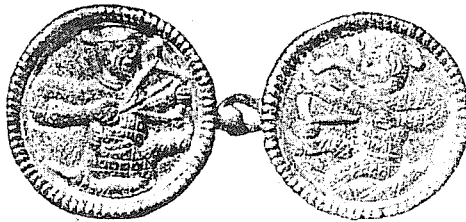
Johannes Friedrich: Geschichte der Schrift. Heidelberg, 1966. Carl Winter Universitätsverlag

Kéki Béla: Az írás története. Budapest

Labat, René: Manuel d' Epigraphie Akkádienne. Paris

Petőcz Károly: Az emlékeztetőktől a nyomtatott betűig. Békéscsaba, 1984

Szántóné Balázs Edit: Írástörténet és történelemtanítás. Tankönyvkiadó, Budapest, 1986

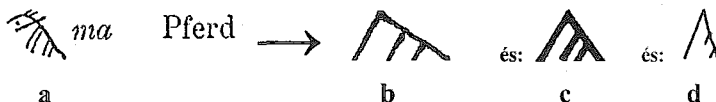
Szekeres István (Budakalász)

Hat jel a nikolsburgi ábécéből

'ló' pictogram

Karl Faulmann¹ Ku-wen (kínai óképírás) jelei közt feltűnt a 'ló' sajátos rajza, és a székely-hun ábécé I hangértékű jelei közt a jeltörténeti azonosság. Minden írásjel a képszerű bonyolultból az egyszerűbb, sematikus formák felé fejlődik, s ez mintaszerűen követhető a székely-hun betűjel esetében:

Az a Ku-wen pictogram; b nikolsburgi ábc; c—d: egyéb székely-hun I hangértékű betűjel.

A Ku-wen (óképírás) eredetét Karl Faulmann² még a 19. századvégi sinológia és a kínai hagyományok alapján fogalmazta meg:

„A kínaiak jelenlegi írása egy ó-képíráson (Ku-wen) alapul, amikor Tshan-ke nevű feltaláló élt Krisztus születése előtt 2650 körül, és egy minisztere vagy történetírója volt valószínűleg a Sárga Császárnak. A kínai archeológus Wei-tšan mondja róla: „A Sárga Császárnál volt valaha elszegődve, alkotónak és feltalálónak.” Továbbá: „A világhírű Kun-fu-tse (Confuciusz) Šu-kin -jában egy helyen, amit mi az V táblán különböző írásmódokban mutatunk, Tsan-ké -nak a neve sincs megemlítve, hanem (azt) mondta, „a szent emberek” az írást feltalálták, és valójában az ember nem tudja mérlegelés közben a meggyőződésnek minden körülményét lezárni, hogy a kínai képírás nem kitalált, hanem külföldről egy idegen dinasztia és idegen papi nemzetségen át lett bevezetve.”

Ez lehetséges, mivel a jelfejlődés, az átadás iránya több jel esetében a mongóliai kőrajzokról irányul a kínai írástörténet kezdeteihez, így a feltételezést igazolja. A dél-szibériai ligetes steppén a neolit-korban Kelet felé terjedő szimbolikus pictográfia kapcsolata a kínai írástörténet kezdeteivel az eddig előforduló példáink szerint nyilvánvaló. *A Ku-wen írásjelek a székely-hun írástörténet előzményeként arra utalnak, hogy egykor a hun pictográfiába tartoztak.*

Az időrendi összefüggések tisztázására a kínai írástörténetben több megoldás kínálkozik, amelyből az egyik valószínűtlen lehetőség, hogy (a modern sinológia

megállapításaival szemben) a Ku-wen valóban a kínai írástörténet kezdeteihez kapcsolódik, miként több más írásjegy is. Csakhogy – a korai Han-korban – a kínai írás fejlődése túlhaladta ezt az igen képszerű formajelleget.

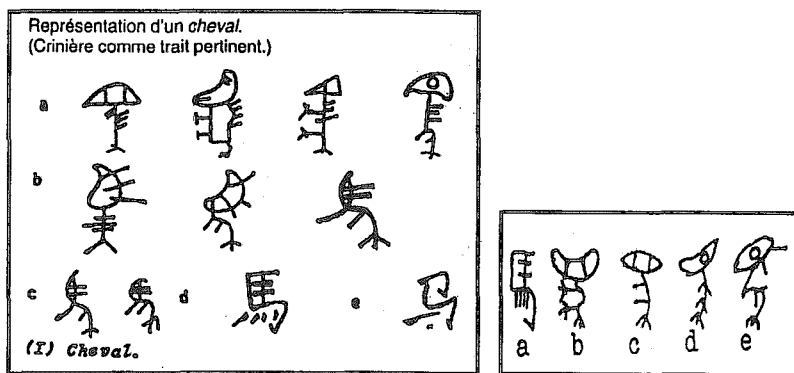
Egy másik – szintén kevésbé valószínű elgondolás szerint – a „koholt” (Ku-wen) írásjeleket a korai Han-korban átvették volna a hunok. Csakhogy – erre szintén kevés lehetőség volt, mivel nehezen elhíhető, hogy a kínai írnokok viszonylag rövid idő alatt közvetlenül befolyásolhatták volna a hunok írás- és jeltörténetét egy olyan jelrendszerrel, aminek használata időben korlátozott és megjelenése a kínai írástörténetben erősen vitás.

A harmadik, a legvalószínűbb, hogy *a korai Han-korban igen erős hun politikai és kulturális befolyás érvényesült a kínai írástörténetben*. Ez feltehető, mert semmi mással nem indokolható egy fejlődésében már túlhaladott képjelrendszer megjelenése (használata) a kínai írástörténetben. Ugyanekkor jelentek meg rombusz- és ágyékháromszög nemjelzőink is a kínai tárgyakon.

„A Han-korban rekonstruált Su-king szöveg hitelességének kutatása a mai napig sem fejeződött be. Kínai és európai filológusok (például Wang Kuo-wei, Kuo Mó-zso, B. Karlgren) megkülönböztetnek egymástól hiteles és Han-korban írott fejezeteket. A hiteles fejezeteket általában Konfuciusz működése előtti időre teszik.”³

Kyriil Ryjik fejlődésében mutatja be (No. (12) a 'ma; ló' piktogramot (a) jós-csont feliratokon; (b) rituális bronzokon; (c) kis pecsétírásban, a ma használatos, modern (d) változatig. Valamint (a jobboldali rajzon) B. Karlgren, 1957, No. 40. jeleként:⁴

Jeltörténeti bizonyításaink során minden esetben – ha módunkban áll – két sinológus véleményét ismertetjük.

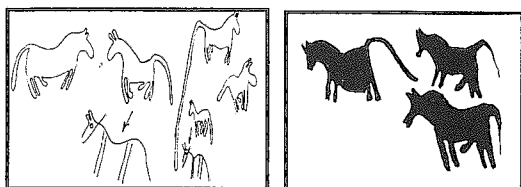

„a—e. *mā / ma: / ma ló (Shī). b. is Jin csont (A 2:n19,1), c. is Jin csont (A 4: 47,5), d. is Jin (inscr. 26), e. Csou I (inscr. 55). Az ábra egy rajz.”

A legfeltűnőbb e piktogram-rajzokban az, hogy – időrendben minél régebbiek, annál közelebb áll rajzuk a székely-hun nikolsburgi ábécé „l” hangértékű betűjének rajzához, valamint a Ku-wen (óképírás) rajzhoz, amelyen jól láthatók még a ló páros lábai, szeme és két füle.

A székely-hun jel rajzában a páros lábak egy vonallá vannak összevonva (egyszerűsítve), s ugyanezt látjuk Ryjik (a) és Karlgren Jin-kori (b, c) rajzán is. Észre kell vennünk a jelek közt a jeltörténeti megfelelést és azt is, hogy a két összevont páros láb a függőleges helyzetű lovak fején is jelölve van.

Mivel a *Ku-wen* rajz még igen képszerű, izgató a kérdés: hol lehet megtalálni azokat a kőrajzokat, amelyekkel a Ku-wen rajz a legjobban rokonítható? A közép-ázsiai, a dél-szibériai és a mongóliai sziklarajz-irodalom vizsgálata során arra a meggyőződésre jutottunk, hogy a mindenütt előforduló ló-ábrázolások közül a közép-ázsiai ⁽⁵⁾ és a hun-kori ⁽⁶⁾ mongóliai sziklarajzok állnak legközelebb hozzá:

A lovaknak mind a négy lába meg van rajzolva, farkuk hosszú, füleik is jól láthatók. A mongóliai hun-kori kőrajzok ugyanilyen típusú „zömök” négylábú lovakat mutatnak. A *ló* Ku-wen rajza egyértelműen az ilyen típusú sziklarajzokkal rokonítható.

Ló szavunkról: „Ősi örökség az ugor korból; vö.: vog. T. *no*, Szó. *luβ*; osztj. V. *lóχ*, O. *lau*, Ko. *taw* (PD.): 'ló'. Az ugor kori lótagás egyik nyelvi emléke. Az ugor alapalak **luβ* vagy **luβ* lehetett. E szó az ugorban valószínűleg jövevényszó: átadóként számításba jöhetnek kaukázusi, indoeurópai és török nyelvek, a kérdés azonban további vizsgálatot igényel.” ⁷ (TESz = A Magyar Nyelv Történeti-etimológiai Szótára)

A lótagás kialakulásáról régészeti adatokkal rendelkezünk: „A közelmúltban a Volga alsó szakaszán, kalibrált radiokarbonos kormeghatározás szerint a Kr. e. 5. évezred végétől származó sírban fedezték fel az eddig ismert legrégebbi olyan nyomokat, amelyek lótagásra utalnak. A sírban nagy mennyiségű löcsontot találtak, zoológusok megállapítása szerint: domesztikált lovak maradványait. A temető közelében elterülő áldozati berek területén Szjezsi mellett, két lókoponyát találtak. Ebből következik, hogy a Volga és az Urál között fekvő területen legkésőbb a Kr. e. 4. évezredben kialakult a lótagás, és virágzott egész a Kr. e. 2. évezredig (az Urál déli nyúlványainál, Szintasban a közelmúltban napvilágra került leletek). Itt kerülhettek érintkezésbe egymással a lótagasztó törzsek, s eredményezhette, hogy

a ló tartásra vonatkozó szavak átkerülhettek egyik nyelvből a másikba.”⁸

‘Ló’ a finnugor nyelvek közül csak az ugor nyelvekben van meg. Lótartásra és lószerszámokra vonatkozó szavaink között szinte nincs is török eredetű, így bizonyos, hogy a török (nyelvi) kapcsolatok előtt már nyelvünkben voltak. Viszont a török nyelvekbe sem kerültek át nyelvünkéből, így megállapíthatjuk, hogy a két népesség egymástól függetlenül lett ló tartó. Egyetlen nép nyelvében nincs annyi közmondás a lóval kapcsolatban, mint a mi nyelvünkben. Népünket különleges szimbiózis kötötte össze a lóval. Így nem véletlen, hogy rajza ott van az ordosi hun aranykoronán és a hun követek sírján is az ókori Kínában.

Nyelvünkéből a kínai ‘ma’ (‘ló’) szó „kikopott”, csak helynevek őrzik egykori létét: Mád, Mod, Macs, Mocs, stb, miként ‘magyar’ népnevünk és ‘megyer’ törzsnevünk is a ‘ma’ szóra megy vissza. A **ló** ideogramma székely-hun betűhangértéke: akrofóniás **I**. Az ótűrk jelrendszerekből hiányzik. Történeti összehasonlító jeltörténeti vizsgálatát a kínai írástörténetben végeztük el.

Eredmények

A székely-hun ‘l’ hangértékű betűjel előzményként a Ku-wen ‘ma’ rajzával azonosítható. A székely-hun betűjel rajzán a ló páros lábai összevontan egy vonallá egyszerűsödtek. A Jin-kori ideogrammak rajzain az összevont páros lábakat látjuk (a lovak fején is).

A Ku-wen rajz előzményeit a közép-ázsiai és mongóliai sziklarajzokon véljük rokoníthatónak a rajzok stílusa alapján. A Ku-wen írásjelek a székely-hun jeltörténetben arra utalnak, hogy egykor a Ku-wen írásjelek a hun piktográfiába tartoztak. A hun - kínai érintkezések írástörténeti bizonyítéka.

*‘Ló’ szavunk a finnugor nyelvek közül csak a vogulban és az osztjákhban van jelen. Lótartásra és lószerszámokra vonatkozó szavaink között nincs török eredetű, így bizonyos, hogy a török (nyelvi) kapcsolatok előtt már léteztek nyelvünkben. A török népelemek csak később jelentek meg a földrajzi térségben. Ló ideogrammank székely-hun betűhangértéke: akrofóniás **I**. Az ótűrk jelrendszerekből hiányzik.*

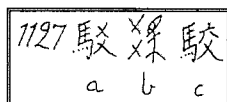
A jel más származtatása, vagy más (kultúrkörből való) átvétele téves feltevés.

A × ‘hóka’ piktogram

A nikolsburgi ábécé ‘h’ hangértékű betűjele két, függőleges elrendezésű ×-jelből áll oly módon, hogy köztük jelentős távolság van. Ez feltűnő és szokatlan betűjel esetében. Gyanúnk (egyik) felkeltője volt, hogy a székely rovásírás betűi piktogram és ideogramma előzményekre vezethetők vissza. Az egyetemes írástörténetben rendellenes és szokatlan, hogy egy betű, két (vagy több) egymástól elkülönült részből áll. Gyanúnkat erősítette, hogy később a két külön álló részt össze-

rótták: 𠂇 – vagy könnyebben róható (hasonló) jellel helyettesítették: 𠂇 Ez pedig már rontásnak minősül.

Bernhard Karlgren, 1957, No. 1127. jeleként a lóval együtt van rajzolva:⁹

„1127 a—b * *pők / pāk / po* ló kevert színekkel (e. g. barna és fehér) (Shī); kevert (Sün); l i u – p o egy válfaja a fának (Shī). Gls. 324, 391. b. is Yin csont (A 4: 47,3). A rajz 'ló' és kereszt vonalak. c. *id.* egy fajtája a legendás állatnak (Kuan); kölcsönzés egy fa kedvessége számára (Shī). A jelleg gyakran van alkalmazva, mint a fenti a. változata.” – B. Karlgren, 1957, No. 1167 a – c – szintén már a Jin - kortól 𠂇 'change; változatosság' jelentéssel (is) értelmezi.

Eric Grinstead külön választja a lótól és önállóan is értelmezi a két jegyet:¹⁰

horse	40	𠂇
piebald	1127	𠂇

(40) ló; (1127) tarkán foltos [ló]. Nyilvánvaló, hogy esetünkben (lóval párosítva) a „tarkán foltos ló” a pontos értelmezés. A „tarkán foltos”, „kevert” színű lovat, ahol a barna alapszínű ló fehér foltokkal tarkított, *hóka-kesely* lónak hívjuk. E jeltörténeti adat szerint a székelyek „üsti”¹¹ (ösi) színű lova – *hóka* ló volt. A *hóka*¹² „Olyan ló, melynek homlokán fehér folt (un. csillag v. hold van).” (MszFgrE. = A magyar szókészlet finnugor elemei. Akadémiai Kiadó, Budapest 1978.) A *hóka* szótörténeti párhuzama a „hódas ~ hódos, hódikós 'fehér foltos homlokú <ló>' ”.

Szótő a 'hó' ¹³ (hold) ¹⁴, amelyből a hódas, hódikós változat származik. Így: „1211: ? Holdus sz. szn., Huldus sz. szn.” (TESz)

Népünk régmúltjában a *hold*nak környezeti életérzetet befolyásoló „hangulati” jelentősége volt, s ez lószínnévként is megjelent leghűbb társa, a ló homlokán. A *fogyó hold*, a növekvő sötétség, szorongást és bizonytalanságot; a *növekvő*, a *telehold*, a világos, holdas éj, – biztonságot, reményteli életérzetet adott a természetben élő embernek.

A *telehold* „életérzete” még a 20. század magyar irodalmában is megjelent: „de hisz lehet talán még! a hold ma oly kerek! Ne menj tovább, barátom, kiálts rám! s fölkelek!” (Radnóti)

A *hóka* 𠂇 ideogramma betűhangértéke: akrofoniás **h**. Az ótörök jelrendszerek-ből hiányzik. Miért?

„Az í szókezdő meglétét még tagadni sem kellett, mert nem is volt mit tagadni. Valóban, semmiféle nyelvemlékben nem sikerült ennek a szókezdőnek a nyomára bukkanni. Elvileg ugyan fel lehet tenni, hogy esetleg olyan hangról van szó, melynek jelölésére a nyelvemlékek írásaiban nem volt megfelelő jegy. Ilyesmire valóban ismerünk példát, ha ritkán is. Így a szókezdő helyzetben jelentkező laryngális h-t nem tudja jelölni sem a rovásírás, sem az ujjur írás. Tibeti és kínai átírásban mégis ilyen török szavakat (és kifejezéseket) találunk: tib. ha-la yun log 'tarka lovú' (tör. ala yontluğ,) tib. ud ha-dag-leg 'tehén lábú' (tör. ud adaqlıy), kín. halan 'tarka(hegy)' (tör. ala-n); végül egyöntetűen huiyur népnévet (tör. uıyur) és hirkin méltóságnévet rögzít a kínai és tibeti átírás.”¹⁵

Történelmünket „igazoló” fontossága a többi hasonló jellel (pld.: 'jég') abban van, hogy a kínai írástörténeten kívül csak a székely-hun jelrendszerben fordul elő.

Eredmények

A nikolsburgi ábécé 'hóka' ideogrammából képzett akrofonias $\times$ h hangértékű betűjelének történeti összehasonlító jeltörténeti feltárása a kínai írástörténet segítségével történt, ahol a Jin-korban már a 'tarka (barna és fehér) ló' színét jelölte. Az őtűrk jelrendszerekből hiányzik.

A jel más származtatása, vagy más (kulturkörből való) átvétele téves feltevés.

Az 'ij' (feszítése) piktogram

Az 'ij' a bronzkortól jelenik meg a (mongóliai) csulúti sziklákon:

A felső sor vadászainak íja még ívelt rajzolatú¹⁶, az alsó sor két íja pedig már visszacsapó íj.¹⁷ A két (mongóliai) csulúti, ülő helyzetű íjas-vadász fejének rajza egyezik a két Tom-menti alak fejével:

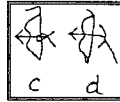
bizonyítva, hogy részük volt a hun etnikum létrejöttében. A sziklarajzok tanúsága szerint korábban egyszerű, íves *hajlatú* íjakat használtak, amelyet felváltott a több részből összetett „visszacsapó” íj, a megvalósított tökély, ami azért volt az előzőhöz képest „félelmetes” fegyver, mert ereje, hatótávolsága többszöröse volt a korábbinak. A több részből összeragasztott visszacsapó íjat tárolási „alaphely-

zetéből” használat előtt fel kellett „ajzani”, vagyis az íjat ellenkező oldalra áthajlítva az ideget (íjhúrt) be kellett akasztani az íj másik végébe. Ez igen komoly erőt igényelt, miként a már előfeszített íjnak lövéskor nyílvevesszővel együtt történő tovább feszítése, húzása lövéskor, (kb. 30-40 kg. húzóerővel).

Ősi fegyverünk (műszaki) fejlődése a faágból készített egyszerűen ívelt íjból az összetett (viSSzacsapó) szaru-íjig a rajzok tanúsága szerint a bronz-korban ment végbe. A hunokat követő „török”-korban a mongóliai sziklarajzok tanúsága szerint fejlődésbéli „viSSzaesés” látható, amennyiben az íjak (a jobbszélső rajz kivételével) ismét csak íves rajzolatúak, s nem viSSzacsapó íjak:¹⁸

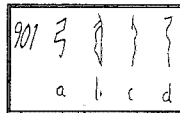

A kínai írástörténetben már csak viSSzacsapó íjak rajzait láthatjuk, így Karlgren 1957, No. 807 c, d: ⁽¹⁹⁾

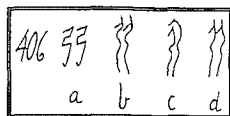
807 a—d **d'iāg / dz'ia-* / s h ê íjjal lő (Shī); íjász (Tso); * *d'iāg / dz'ia-* / s h ĩ eltalál íjjal és nyíllal” Továbbá: „c. Jin csont (A 6:3,4), d. Csou I. A rajzos ábrázolás, feszítése íjnak és nyílnak, néha kézzel együtt.” A rövid vonalak az íjak felső végén „feszítettséget” jelölnek, az *erőfeszítés* jelképei.

A **d.** rajzon a felajzott íj mögé van rajzolva a „feszítő” kéz is. A rajzok a felajzott íjat nyílvevesszővel együtt mutatják. De az íj nem csak fegyver, „méretadó” eszköz is volt. Karlgren 1957, No. 901:²⁰

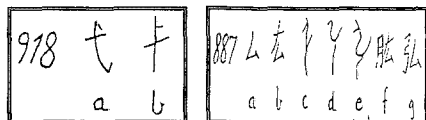

„**901 a—d** **kiūng / kiung* k u n g egy íj (Shī); egy (bizonyos) hosszúság méret (Jili). b. Jin csont (A 5: 7,2), c. Jin csont (B hia 13: 17), d. Csou I. A grafika egy rajz.”

A hosszúság méret *egysége* nem tűnik ki a fenti meghatározásból. De ilyen hosszúság „méret” volt, amikor eleink nyíllövésekkel, nyíllövés távolságokkal osztották fel egymás közt a földet, legelőt. A kettőzött íj ’egy erős íj’ jelentéssel bír: (Karlgren 1957, No. 406 **a – d**)²¹

„Shuowen mondja: 'erős', és Ts'ieyün mondja: 'egy erős íj',” Végül az íj felajzás és lövés „feszítő” „műveletének” rajzát látjuk a Csou I. korból: (Karlgrén 1957, No. 918)²²

„918 a—b. **t'iaək / iək / y* to shoot with arrow and string attached; b. is Chou I” „lövéshez nyilat és ideget hozzákapcsol; b Csou I” Továbbá: „The graph must be a drawing of some kind of arrow.” „A rajzos ábrázolás kell legyen egy húzás(a) (feszítés(e) valami fajta nyilnak.” Ez már a lövés műveletéhez tartozó feszítés. A székely-hun betűjel rajzát a 918 b és a 887 b 'kung' (íj) rajzon látjuk, utóbbin a felső karral együtt rajzolva. Ez egyezik a 887 g 'hung' (kitágít, növel; óriási, hatalmas, nagy) rajzával, ahol már a „modern” íj rajzát látjuk. A függőleges vonal (ideg) felső végén a feszítést (feszességet) jelző rövid vonalat, mint az előző íjakon. „Lövéshez nyilat és ideget hozzákapcsolni” nem más, mint feszítetlen helyzetéből előfeszített helyzetbe hozni, felajzani²³ az íjat.

Az 'ajz': „Származékszó a 'nyílás jelentésű *aj* főnévből alakult –z igeképzővel. Az *ajaz*, *ajz* eredeti jelentése 'nyílást csinál', 'nyílásba behelyez' lehetett.” Továbbá: „A 3. jelentés valószínűleg azon az alapon érthető, hogy az íj használatakor az ideget beillesztik az íj két végén lévő bevágásba. De lehetséges, hogy mivel a nyíl bevágott részét illesztették az idegre, a lövésre való előkészület során eredetileg ez a művelet volt az ajzás. A felajzás révén az íj és az ideg feszessé vált”. (TESz)

A 'feszül, feszes': „Ismeretlen eredetű szócsalád.” Továbbá: „Az eredeti jelentés a feszül, feszít, feszes esetében a 2. lehetett.” Továbbá: „2. 1513: 'feszes lesz; sich spannen | merevvé válik; sich straffen' # ” Továbbá: „– a fesz, feszeleg elavult szók; a feszély is elavult, csak származékaiban él.” (TESz) (Vö. No. 59.: *qurin* (ki-/húzás/feszítés).

Mint említettük, a nikolsburgi ábécé † í hangértékű betűjelét Karlgrén, 1957 918 b, és a 887 b rajzaként látjuk. Betűjellé választásához egykoron az is hozzájárulhatott, hogy íj szavunk nyomatékos, hosszú í-vel kezdődött. De a választás fő szempontja régmúltunkhoz kötődik. Ahhoz, hogy népünk legősibb

jelképe és neve a kínai *kung > hun(g)* és *(h)ung* 'ij', az 'ij' tágitása, feszítése' szavakban is megőrződött.

A **918 b** ideogramma a kínai írástörténetben a Csou I kortól adatolható. Az azonos „történeti gyökerekkel” rendelkező steppei írások összefonódása a kínai írással rendkívüli mélységű volt. A kutatás célját tekintve az egyezések és „hiányzások” szerencsésnek tekinthetők. A kínai írástörténeti irodalomban az időrendben feldolgozott írásjelek, s a hun és ötörök betűjelek között az azonosítás és bizonyítás (a történeti összehasonlító „keresztpróbák”) a rajzok és a hangértékek alapján jól elvégezhetők; egymáshoz való történeti (és történelmi) viszonyaik megállapíthatók. Ezen belül is kiemelt fontossággal bírnak részünkre azok az írásjelek, amelyek csak a kínai és a székely-hun írástörténetből adatolhatók, így az ötörök (és török) írás- és kultúrtörténettől és történelmi kapcsolatoktól (történelemtől) elhatárolhatók. Egyben értékrend-történeti „sűrítményeként” jelzik, hogy milyen anyagi és szellemi tárgykörbe tartozó dolgokat és fogalmakat tartottak fontosnak betűjelként is utódaiknak megőrizni. Ez vonatkozik az ótürk jelrendszerek betűinek piktogram és ideogramma előzményeire is.

Az 'ij', 'ijfeszítő' piktogramból képzett betűjel hangértéke: akrofóniás í. Az ötörök jelrendszerekből ez a rajztípusú jel hiányzik, de más rajzú változatban ott is jelen van.

Eredmények

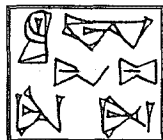
Az ij rajza a bronzkortól adatolható sziklarajzokon a mai Mongólia területén. A kínai írástörténetben az 'ij' rajzaival kapcsolatos egyik (918 b) piktogram az 'ijfeszítés' (a felajzás és a lövés, húzó, feszítő) műveletét ábrázolja. Jelenlegi ismereteink szerint az ijnek ez a típusú rajza csak a kínai és a székely-hun írástörténetből adatolható. Az ötörök jelrendszerekből hiányzik, de más rajzú változatban ott is jelen van. Az 'ij, ijfeszítő' piktogramból képzett betű hangértéke: akrofóniás í.

A jel más származtatása, vagy (más kultúrkörből való) átvétele téves feltevés.

Az 'ust (üst)' piktogram, – az ótürk   'üstün (felső)' és   'küžäč (üst)' ideogramma

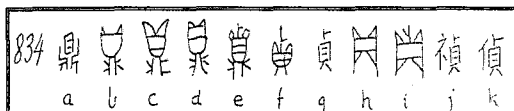
A székely rovásírás 'u' hangértékű betűjele egyike volt jeltörténeti kutatásaink „szondázó”, jeleinek. Hangérték jelölése: **v** a nikolsburgi ábécében. A korai székely feliratok készítői többnyire következetesen ragaszkodtak sajátos, hat vonallal róható rajzához. Később különböző rontott formái ismereteseek, mint pl. Telegdi János Rudimentájának „Hiszekegy” írásmutatványában: .²⁴ Ez már rontott rajza a jelnek, amikor jelentését már elfelejtették, így rajza nem „kötődött” jelentéshez.

Hasonló jel az akkád ideogrammák között is előfordul René Labat No. 562. egyik jelváltozataként:

de semmi köze a székely-hun jelhez. *Eklatáns példaként, hogy írásjelek között a történeti kapcsolator: csak az azonos (közös eredetű) jelre, jelentésre (történetre) visszamenő, történeti összehasonlító jeltörténet módszerével lehet hitelesen bizonyítani. A csupán formai összevetés félrevezet, így tudományos értéke nincs.* Az akkád jel jelentése: „egy állati kételtű”.²⁵ Hogy milyen állatról van szó, arra nem kapunk választ.

Miként a többi „szondázó” jelet, a székely rovásírás **u** hangértékű jelének rajzát, hangértékének megfelelő jelentését a kínai írástörténetben találtuk meg, az **’üst’** piktogramjaként. Először jócsontok tanulmányozása közben, majd B. Karlgren 1957, No. 834 **h** jeleként:

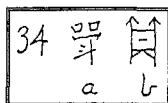
„**834 a—f.** * tieng / tieng: t i n g üst; kölcsönzés a cseng-bong nyugalomban ideogramma részére. **b.** Jin csont, **c.** Jin, **d.** Csou I, **e.** Csou I, **f.** Csou II. Az ábrázolás egy rajz. „**g—i** * tieng / tiäng / cheng” (Pekingi szabálytalan: chen) megerősít, olvas egy távoli jóslatot; jövődőlés érdeklődés; mélyebb fele egy hatágú csillagnak Ji király idején; őszintén nyílt, egyenes, tiszta, helyénvaló. **h.** Jin csont. A rajz valóban csak egy alkalmazása volt az **’üst’** -nek, mint kölcsönzés ’jövődőlő érdeklődés’ végett. De ebben az alkalmazásban a jelleg kevésbé kifejező, csökkentve néhány összefoglaló vonalra.”²⁶

Az **’üst’** valóságghú rajzai (**b—f**) a hun régészeti leletekből ismert talpas üst. A régi kínai edények is részben hasonló talppal, vagy három lábbal rendelkeztek.

Ahogy a kínai írástörténetben megjelentek a hun bronzüstök valóságghú rajzai, igen szoros kulturális érintkezésre vallanak a két népesség között már a Jin-korban. (Kr. e. 18-12. század). Az üst székely-hun írásjele a kínai **’üst’** (B. Karlgren 1957, No. 834 **h**) rajzából egyszerűsödött úgy, hogy a két középső párhuzamos vonalat eleink elhagyták belőle. A székely-hun és a kínai üst rajza csak a Jin-korban kapcsolható össze a hun írástörténettel, mert később az üstnek ezt a rajzát a kínai írástörténetben már nem használták.

Az **üst** az **’Ég’** (a **’T’ien > Ten’**) jelképe volt. Ezért használták a jócsont

feliratokon kérdezésre. Az üstöket áldó (áldozati) ételek főzésére (is) használták. Erre utal Karlgrén 1957, No. 34 **b** Jin-kori jegye is, amely az üst piktogram rajzának alsó fele két vesszővel:

Jelentése: „a kind of ritual vessel” – „egy fajtája a rituális edénynek”.

A mongóliai sziklarajzok gombafejű íjászaik „gombafejei” az üstök (egy részének) fülein és peremén is ott vannak. De nem csak „díszként”. Jelzik (a késő utódoknak), hogy az *üst* – Ég-hitünk (egyik) jelképe – az ősök megjelenített gombafejével egyféle szakrális egységet alkotott. Így áldoztak eleink az *ősök* emlékének, akik – hitük szerint – üdvösségre jutottak a mennyben. Ezért vannak ott az üstök fülein és peremén.

Az üstök anyaga általában a természetes réz és bronz volt a benne lévő szennyeződésekkel, így összefüggés mutatható ki az üstök anyaga és az érlelőhelyek (szennyeződései) között. Az Európában talált üstök előzményei nem a szkíta-szaka üstök voltak, hanem a kínai Nagy Fal vidékén és Mongóliában talált réz és bronzüstök.²⁷

Magasságuk 3 cm-től (Minuszinszk) 99 cm-ig (Törtel, Magyarország) terjed. A temetkezési üstök a lényegesen olcsóbb cserépből készültek.²⁸ De réz híján nem csak a temetkezési üstök.

Érdy Miklós 125 bronz, 98 kerámia és 35 sziklarajzról ismert hun üst adatait gyűjtötte össze múzeumokból, raktárakból és az irodalomból. A hun üstleletek nyomán megállapítja, hogy a hunok nyugat felé húzódása főként a steppe és az erdős területek határvidékén történt. Ott, ahol az üstleletek vannak, ott kellett legyenek hosszabb-rövidebb ideig egykori használói is. Az üstök hat térségben „sűrűsödnek össze”, valamint az Aral-tóba ömlő Szir-darja és Amu-darja* mentén.

A hunok az üstleletek által jelzett jekatyerinburgi átjárón vonultak át – legalább is részben – Európába, ahol a Transzszibériai expressz is áthalad az Urál hegységen. Egy másik lehetséges út – Érdy szerint – az Urál-folyó völgyében lehetett. Az Urál-hegység déli része és a Kászpi-tenger között nincsenek üstleletek.

Nyelvtudományunk az ’üst’ szót ismeretlen eredetű szónak tartja.²⁹ Írásmódjára – sajnos – csak kevés és késői adatunk van: 1395 k.: ýft; 1405 k.: wft; 1533: Ewst – üs. (TESz) A feljegyzésekből csak annyit tudunk megállapítani, hogy: 1395-ben: *ist*, 1405-ben és 1533-ban már *üst*-nek ejtették. – ott, ahol az „írnok” leírta. Az ’üs’ ’ös’ szavunk korábbi változata.

* Tchát a Turáni Alföldön. Szerk.

A nikolsburgi ábécében hangértéke **v** –betűvel van jelölve. Korai latin betűs írásunkban a hangok rögzítésének nem voltak még kiforrott szabályai. A szerzetesek származása szerint németes, franciás, latinos írásmódok léteztek, amelyekkel a különböző nyelvjárásokban előforduló magyar hangokat rögzítették.

„Tudvalevő azonfelül, hogy a latin betűsor elégtelen a magyar hangok leírására, elégtelen volt már a 11. században is, s ezen még az a változatosság sem segített, hogy a különböző nemzetek ejtése az egyes latin betűkhöz új, a latinban ismeretlen hangértékeket csatolt. Ezért 11. századi helyesírásunk úgy segített magán, hogy a latin hangrendszerben hiányzó hangokat, egy-egy hozzájuk közel álló hang betűivel jelölte, például az *ü*-t *u*-val (vagy *v*-vel, ez utóbbi azonban eredetileg csak alakváltozata az *u*-nak), pl. *cues* (olv. *kües*) ’köves’, *kurtuel* (olv. *kiürtwél*) ’körtvély’ stb.; az *ny*-et *n*-el, pl. 1055: *lean* (olv. *lěany*), *brokina* (olv. *brokinyá*) ’berkenye’ stb. Így egy-egy betűnek több hangértéke is volt, például az *u* betű jelölte az *u*, *ü*, *ü*, *w* (később *v*) hangot, a *g* betű a *g*, *gy* ~ *dzsj* hangot, a *z* betű az *sz*, *z* hangot, az *s* betű az *s*, *sz*, *cs* hangot, stb. Viszont ugyanazt a hangot e kiforrtalan helyesírási rendszerben több betű is jelölhette, például az *sz* hangot *z*, *s*, az *ny* hangot *gn*, *n*, a *ch* hangot *ch*, *h*, majd *c* is stb. stb.”³⁰

Az *ü* -hangot **v** -vel és **u** -val is jelölték. A nikolsburgi ábécében **v** -vel van jelölve a jel hangértéke, de **u** hangértékű jelként használták, mintha az ’üst’ kiejtésének korabeli akrofóniája **u** lett volna! Igaz, az **u** hangot is jelölték **v** -vel, pl.: „1138: *Vdvori*, *Vdvory* sz. hn.” (Udvary), vagy: „1229: *Vnica* szn.”, (Unoka), stb. Lehetséges, hogy szókezdő **u** -val is ejtettük ’üst’ szavunkat? Aligha.

A TESz ’üst’ szavunkat ismeretlen eredetűnek határozza meg. Mi nem így látjuk. Az „üst”-ről tudjuk, hogy az Ég jelképeként áldozati ételt főztek benne az elhunytak emlékére, akik – a mongóliai kőrajzokon látható gombafejeikkel – ott vannak az Ég szakrális jelképének fülén és peremén. Jelképezve, hogy lelkük üdvözülve az égbe távozott. Vizsgáljuk meg: hogy mi köze van ’üst’ szavunknak ’ös’ szavunkhoz?

’Isten’ szavunk jelentése ’ös-ég’. Az öröktől fogva létező ’f’ien > *ten* ’ (ég) jelzője: ös, amely szóösszetétel korabeli ’is’ (ös) szavunk kiejtésével (és írásmódjával: 1195 k.: *iften*) „rögzült” nyelvünkben a kereszténység felvételekor, szakrális fogalomként. Ugyanez történt (történhetett) ’üst’ szavunk esetében is, csak később. Az ’es > is > üs’ hangváltozás az *ü* hangnál „megállt”. Rögzült a szó „hangteste”, hangalakja. A szóvégi **t** kicsinyítő képző.

Ezért fontos az ’üst’ – ’üsti’ szavunkkal történő összevetése,³¹ mivel az utóbbi „szótöve” egyezik ’üst’ szavunkkal. Jelentése: ’ösi’: „1317/1329: „Quidam equus noster famosus Isty coloris” (Oklsz.) Továbbá: 1405 k.: *hwfti* (Schlszj. 1376.); 1460: *vsthy* (Oklsz.); 1500: *Ewschy* [ɕ: *Ewsthy*] (MNY. 13: 256 Ösi a.) (TESz) Az *Isty*, *hwfti*, *vsthy* változatban még „benne van” ’üst’ szavunk!

Időrendben is meglepő azonosságot mutat 'üst' és 'üsti' (ösi) szavunk írásmódja:

1395. k.: ýft – 1317/1329: Isty (ist – isti); 1405 k.: wſth – 1405 k.: hwfti (üst – üsti); 1533: Ewst – 1500: Ewschy [ɔ: Ewsthy] (üst – úsi [ɔ: üsti]. (MNY. 13: 256 Ösi a.). Az „1460: vsthy” írásmódjára nem találtunk szópárt 'üst' szavunk feljegyzései között.

1405 körül már 'üst'-nek és „üsti”-nek ejtettük e két szót. Márpedig, ha az 'üsti' szót 'ösi' jelentéssel használtuk, akkor az 'üst' sem lehet más, mint az *es > is > üs* (ös) szó *t* kicsinyítő képzős változata, amely szó ebben a „kicsinyítő-becézett” változatú használatában 'ös' jelentését megtartotta.

Vagyis: 'üst' szavunk nem más, mint *Isten* (ös-ég) szavunk *'is > üs > ös'* jelzőként szereplő előtagjának – az eget jelképező rituális edényre mutató *t* kicsinyítő képzővel megszemélyesített változata, amelynek kiejtése a szókezdő *e > i > ü* hangváltozás *ü* hangjánál „rögzült”, befejeződött.

A *t* kicsinyítő az *Ég*, a *Ten* kicsi „ösöcske” szimbólikus mására utal, amelynek cserépből készült változatait a halottak mellé is elhelyezték, mint később a keresztet. Ahogy Kosztolányi, nyelvünk nagymestere, a kivágott fák emléke mellé versben elhelyezte: „Az ég legyen tivéletek, Üllői-úti fák.” Így lett az *Ég*, a *Ten* rövidített neve: *ist*, *üst* (ösöcske). 'Ös' szavunk írásmódjára több adatunk van:

1002 k./1295 k.:? Ausi; 1138/1329: ? Eſu szn.; Ifedi szn.; 1150 k. / 13.—14. szd.: ? Esculeu hn.; 1195 k.: ifemucut; 1198: vf; 1211: vus szn.; 1395 k.: ez, dedeuz; 1416 u./1450 k.: ofi gr.; 1527: ewfeyöknek; 1566: esseid gr.; 1649: üstöl; 1784: ös. (TESz)

'Ös' szavunk példája mutatja, hogy nyelvünk hangtörténetében a hangváltozások nem minden hasonló hangalakú szónál egyszerre következtek be. A változó kiejtés (hangképzés) „kölcsonhatásban” volt a beszélők hangképzésére, kiejtésére. A hangtörténeti változások történeti néprészeink nyelvjárási különbségeinek szintjén terjedtek időben és területi összefüggéseikben elhúzódva a nyelvi „kiegyenlítődés” felé.

A feljegyzések szerint 1198: vf; 1211: vus szn. Tehát 1198-ban és 1211-ben már szókezdő *ü-* vel 'üs' -nek ejtettük 'ös' szavunkat, miként 1460 -ban *vsthy* (üsti) szavunkat is. Mindhárom esetben *v* -vel írták a szókezdő *ü* -hangot, amely „eredetileg csak alakváltozata az *u*-nak”. Ezért 'üst' ideogrammánk betűhangértéke a nikolsburgi ábécében úgy akrofonias *u*, hogy *v* betűvel az *u* és az *ü* hangot egyaránt jelölték. Arra nem sikerült tanúságot találni, hogy 'üst' szavunkat szókezdő *u*-val ejtettük volna.

A jel egyszerűsített változata a (jobbaldali jel) függőleges, jobbszélső vonalának elhagyásával (egyszerűsítésével) a kylveri gót jelrendszerben *p* hangértékkel látható. A mediterránumban és Észak-Európában jellegzetes rajzának előz-

ménye nincs, így más átvett jelekhez hasonlóan jelenléte a hun-gót kapcsolatok lehetséges bizonyítéka a gót jelrendszerben. Hangértéke (talán) a német Pauke (die) 'üstdob' szó gót 'üst' szavának előzményével kapcsolatos, de ez további szótörténeti vizsgálatot igényel.

Az ótűrök jelrendszerekből az 'üst' piktogram betűként hiányzik, de az átlósan kettéosztott jel *bal-felső felét* (részét) mind az orhoni   – mind a jeni-szeji   jelrendszerben *ü* és *ö* hangértékű betűjeként látjuk. Rajza alapján meg tudjuk állapítani, hogy az ótűrök „*üstün, üsdün* ober, oberer, oberhalb, mehr als *üstün, yukarda*” (felső, felső fél) (AlttGramm) szavak *ü* akrofonijával nyerte el hangértékét. A '*felső, felső fél*' jelentés vonatkozhat a piktogram felső felére, de a „világ” felső részére is, ha az 'ég' -re utalva, aljával felfelé fordítjuk az üstöt.

Az akrofonias *ö* hangérték az ótűrök – „*ötüg* Bitte, Gebet, Eingabe, Frage dilek, dua, istida, sual” (kérs, ima, beadvány, kérdés) (AlttGramm) – az 'Ég' -hez ('Ten' -hez) intézett *kérés, ima, kérdés* (jósláskor).

Az üst piktogram kettéosztott alsó fele az üstöt (mint „főzőedényt”) jelképezi az orhoni: és a jeni-szeji: változatban. Már az orhoni, de főleg a jeni-szeji változatnak igen rontott a rajza. Jelentésük: „*küzäc* (ö ?) Topf, Kessel çömlek, kazan” (fazék, üst) (AlttGramm). Hangértékük: akrofonias *q*.

Eredmények

A *székely-hun u* hangértékű betűjel a kínai írástörténet Jin-kori 'üst' piktogram néhány vonalra egyszerűsített változatának tovább egyszerűsített változata. A kínai írástörténetben a jóscsont feliratokon „jóslat-tudakozódás, kérdezés” céljára „kölcsonözték”. Később e sajátos rajzát a kínaiak már nem használták, így fontos bizonyítéka a Jin-kori hun–kínai írástörténeti kapcsolatoknak.

A TESz szerint „ismeretlen eredetű” 'üst' szavunkról megállapítottuk, hogy az nem más, mint Isten (ös-ten) szavunk *t* kicsinyítő képzővel ellátott '*is > üs > (ös)*' előtagja, amelynek kiejtése a szókezdő *i > ü* hangváltozás *ü* hangjánál rögzült, „befejeződött”. Az 'üst' piktogramunk hangértéke a nikolsburgi ábécében úgy akrofonias *u*, hogy *v* betűvel az *u* és *ü* hangot egyaránt jelölték.

A másodlagos ótűrök jelrendszerekből a (teljes) jel hiányzik. Átlósan kétfelé osztott *bal-felső részét* a '*felső, felső-fél*' jelentésű „*üstün, üsdün*” szó (szavak) akrofonias *ü* hangértékével látjuk. Az *ö* hangérték az *ötüg* (kérdés, kérés, imád-ság) szó akrofonija. Jobb alsó része „*küzäc, kazan*” (üst) jelentésű, hangértéke: akrofonias *q*. Ezen jelek rajza rovástechnikai okok miatt már igen rontott, romlott.

Az üst jel egyszerűsített változata, a jobbszélső függőleges vonal hiányával a kylveri gót jelrendszerben *p* hangértékkel látható. A mediterránumban és Észak-Európában jellegzetes rajzának előzménye nincs, így a többi átvett hun jellel

együtt a hun-gót kapcsolatok írástörténetben rögzült lehetséges bizonyítéka.

A jel más származtatása, vagy más (kulturkörből való) átvétele téves feltevés.

A M 'vas' (fém) ideogramma

„Fémneveink közül egyedül a 'vas' szó eredete nyúlik vissza az uráli korig. Eredeti jelentése 'valamilyen érc; irgendein Erz' volt. Mivel azonban a régészet tanúsága szerint az újkőkornak a bronzkorba torkolló szakasza a rézkorszak volt, feltételezhető, hogy az Urál vidékén természetállapotban is előforduló rézet ismerték meg a fémek közül elsőnek. Ez esetben szavunk eredetileg 'réz; Kupfer' jelentésű lehetett.

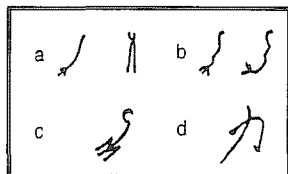
Az elnevezés azonban nem okvetlenül járt együtt az illető fém megmunkálásával. Így könnyen lehetséges, hogy az uráli ősnép lakóhelyének környékén, mo-csarakban, tavakban előforduló barnás vasréteget (gyepvasat) vagy az Urál vidék felszíni vasércét nevezte meg ezzel a névvel (...) – anélkül, hogy megmunkálásával foglalkozott volna.” Továbbá: „Az uráli alapalak *βaske.” (MSzFgrE. 677)

A *vas*³² legősibb jelentése valóban réz lehetett nyelvünkben, mert rajza az üst piktogram felső részének 'elvonással alkotott része, tehát rajzában is szoros kapcsolatban áll az üsttel:

A hun üstök anyagának elemzése során megállapították, hogy anyaguk tisztítatlan, természetes réz volt. A jel- és a nyelvtörténet egymást példázza. Az üstök réz, bronz anyagát 'vas' -nak neveztük.

Réz szavunkat nyelvtudományunk bizonytalan, talán kaukázusi jövevényszónak véli. „vö.: avar *rez* 'sárgaréz'.” (TESz) Vas szavunk ősi hangalakja 'vosu' lehetett, mert Belső-Ázsiában a kitaj nyelvi átvétel megőrizte a szóvégi 'u' végződést: *ho-szu*; kirgiz *qaša*. Így egészen biztos, hogy 'vas' szavunk jelentésváltozása a 'vas' fémre már Belső-Ázsiában végbement, mert a belső-ázsiai átvételek már 'vas' jelentésről szólnak. A kínai írástörténetben is felfedezhetjük a 'vas' ideogramját, ahol az izom rajzára van rárajzolva, s így együtt *izomerőt, fizikai energiát* jelent. Kyril Ryjik No. 153c:

Jelentése: „*un tendon, un fibre musculaire* – egy ín, egy izomrost” „*I. Force musculaire, vigueur, énergie physique*— izomerő, erősség, testi fizikai erő”.

B. Karlgren 1957, No. 928. jegyzékszám alatt foglalkozik a „strong, strength, force – izmos, erős, erő” jegyével, de nincs köztük Kyril Ryjik No. 153c rajz-összetétele.

A **c** rajzra tekintve rögtön eszünkbe jut „vasgyúró” szóhasználatunk, amikor gyermekünk izmosságát dicsérjük. Személynévként is: „1429: Georgius *Vasgyuro dictus*” (TESz)

Hangértéke: akrofoniás **v**. Jelölése a nikolsburgi ábécében: **ew**.

Az ótürk orhoni jelrendszerben a **M** 'vas' ideogrammának **lt** és **ld** hangértéke van. Csak szóközi hangjelölésre használták. Pld.: **boldi**, **qildi**, **yanildi**, stb. A **t** és a **d** a török 'vas' szó két változatának akrofoniája: „*tämir* eisern, Eisen || **demir**” (AlttGramm). Az **lt** és **ld** hangérték **l** tagját nem tudtuk meghatározni. Többnyire jövevényszavak kezdődnek **l** hanggal az ótörök nyelvben. További kutatásokat igényel.

A **M** jel a gót-germán jelrendszerben **e** hangértékkel van jelen. A gót 'vas': „*eisarn n. eisen*” (Friedrich Kluge: *Die Elemente des Gotischen*), tehát a gót betű hangértéke akrofoniás **e**. Bizonyítékként a hun-gót történelmi és kultúrtörténeti kapcsolatoknak.

Eredmények

*A székely-hun jel rajza az üst piktogramjának felső része, az üst fém (vas = réz) egykori anyagának (volt) ideogrammja. A kínai írástörténetben az 'in, izomrost' rajzával az 'izomerő, fizikai erő' megjelenítésére alkalmazták. Megfelel a „vasizom” kifejezésnek, miként az erős izomzatú gyermeke a „vasgyúró” kifejezést is használjuk. Előfordult személynévként is: 1429: „Georgius Vasgyuro dictus” (TESz). Betűhangértéke a nikolsburgi ábécében: akrofoniás **v**.*

*Az orhoni ótürk jelrendszerben **lt** és **ld** hangértékű, ahol a **t** és **d** hangérték összetevőt a **temir** és a **demir** (vas) akrofoniája adja, de nem ismerjük a hangérték **l** összetevőjének szavát. Az további kutatást igényel.*

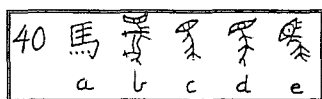
*A gót jelrendszerben akrofoniás **e** hangértékkel látjuk, mert a gót: 'eisarn / vas'. Bizonyítja a hun - gót történelmi kapcsolatokat.*

A jel más származtatása, vagy más (kultúrkörből való) átvétele téves feltevés.

JEGYZETEK

1. Faulmann, Karl: *Illustrierte Geschichte der Schrift*. Wien, Pest, Leipzig, 1880, 284
2. „Die gegenwärtige Schrift der Chineisen beruht auf einer alten Bilderschrift (*Ku-wen*), als deren Erfinder Thsañ-ke genannt wird, der um das Jahr 2650 vor Christi gelebt haben und ein Minister oder Historiograph (Vermerker) des gelben Kaisers gewesen sein soll. Der chineische Archäolog Wei-tsañ sagt darüber: „Es stand einst bei dem gelben Kaiser, Dinge zu bilden, einzurichten und zu erfinden.” *Továbbá*: „Im Šu-kin des weltberühmten Kun-fu-tse (Confucius) wird in der Stelle, welche wir auf Tafel V in verschiedenen Schriftarten geben, der Name Thsan-ke’s nicht genannt, sondern gesagt, „die heiligen Männer” hätten die Schrift erfunden, und in der That kann man sich bei Erwägung aller Umstände der Überzeugung nicht verschliessen, dass die chinesische Bilderschrift nicht erfunden, sondern vom Auslande durch eine fremde Dynastie und ein fremdes Priestergeschlecht eingeführt wurde.” (Faulmann, Karl: *Illustrierte Geschichte der Schrift*, 282)
3. Tökei Ferenc: *Kínai filozófia Ókor Első Kötet Szövegyűjtemény*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962. 31
- 4.

„a—e. *mā / *ma*: / *ma* horse (Shī). b. is Yin bone (A 2:n19,1), c. is Yin bone (A 4: 47,5), d. is Yin (inscr. 26), e. is Chou I (inscr. 55). The graph is a drawing.”

5. A. P. Okladnikov: *Petroglifi Centralnūj Ázii*. 232-233
6. Новгородова: Мир петроглифов Монголии. 117. Рис. 54. Петроглифы хуннского времени. Завсар (Южные Гоби) и Цагаан-гол
7. „16 1055: „indeque adaruk fee poft adluazu holma” sz. hn. (TA.); 1138/1329: ? *Lougudi* sz. szn. (MNY. 32: 133); 1193: *lovacol* hn., *Loaz* hýg sz. hn. (OMOlV. 57, 59); 1236: *Lowaz* sz. hn. (OkISz.); 1275: *Luuzaz* sz. hn. (OkISz.); 1297: *Luoul* hn. (OkISz.); 1395: k.: „ýpus: low” (BesztSzj. 936.); 1416 u./1450 k.: *qlauat* gr. (BécsiK. 62);” (TESZ)
8. Ivanov V. V.: *Nyelv, mítosz, kultúra*. 213-214
9. „1227 a—b. * *pők* / *påk* / *po* horse with mixed colours (e. g. brown and white) (Shi); mixed (Sün); *li u – p o* a kind of tree (Shi). Gl. 324, 391. b. is Yin bone (A 4: 47,3). The graph has ‘horse’ and crossing lines. – c. *id.* a kind

- of fabulous animal (Kuan); loan for. *id.* a kind of tree (Shī). The character is often used as a variant of. a. above.”
10. Eric Grinstead: Guide to archaic Chinese script
11. „**üsti** 1317/1329: „Quidam equus noster famosus *Isty* coloris” (Oklsz.); 1405 k.: *hwŋi* (SchlSjz. 1376.); 1460: *vsthy* (Oklsz.); 1500: *Ewschy* [ɔ: *Ewsthy*] (MNY. 13: 256 *Ösi* á.). **J:** 1317/1329: 'tarka <állat, különösen ló 1317/1329: 'tarka <állat, különösen ló>; scheckig, gefleckt <Tier, besonders Pferd>' (l. fent). Ismeretlen eredetű. Alakváltozatainak egymáshoz való viszonya tisztázatlan. – Az *üst* 'esüst' szóval való származásbeli összekapcsolása valószínűtlen. – Kihalt szó.” (TESz)
12. „**hóka** 1709: „megérdemli az *Hóka* az 3 vég posztót... micsudás az jó ló” [egy ló neve] (Pais-Eml. 589); **1764:** „Egy pej Kancza Csoka szemű. *hoka* fejű” (MNY. 50: 498); 1837: *Hókka* (Beke K.: Vegyes Tájsz. 5: NSz.). **J:** A) mn. 1. 1764: 'fehér foltos homlokú vagy orrú <ló, ritkábban kecske, juh, szarvasmarha, vadlúd stb.>' ” Továbbá: „Származékszó a 'hold' jelentésű *hó* főnévből alakult *-ka* kicsinyítő képzővel. Eredeti jelentése 'holdacska' volt. Párhuzamként kívánczik a *hold*-ból képzett N. *hódas-hódos, hódikos* 'fehér foltos homlokú <ló>', továbbá az, hogy a *csillag*-nak is fejlődött 'ló, szarvasmarha homlokán levő kerekded folt' jelentése.” (TESz)
13. „**hó**² 1372 u./1448 k.: „Mert netalamtal hatt *ho* nemuolt ež bezedek utan” (JókK. 63), de 1. *hold*¹; 1416 u./1450 k.: *hauaknac* gr. (BécsiK. 139);” Továbbá: „Ösi örökség az uráli korból; vö.: osztj. Kaz. *χuw* 'hónap' (Steinitz: FgrVok. 24), Ko. *χαω* 'ua.' (PD.); md. E. *kov, koŋ*, M. *kov* 'hold, hónap'; finn *kuu* 'ua.'; – szam. kam. *ki, ki, ki* 'hold, hónap'. Az uráli alapalak **kuŋe* lehetett. A szócsalád jukagir kapcsolata további vizsgálatot igényel.” (TESz)
14. **14. „hold**¹ 1152: ? „item Damacham et *Houodi* et Hudi liberas esse constituo” szn. (PRT. 1): 601); 1211: *Holdus* sz. szn., *Huldus* sz. szn. (Oklsz.); 1345: *Hodwylag* szn. (Oklsz. *Hold-világ* a.); **1372** u./1448 k.: „*hold* vilagofoyttuan kŋnek vylagoffaga bel megyenuala až hažba” (JókK. 43). **J:** 1. 1372 u./1448 k.: 'a Föld mellékbolygója; Mond' # (l. fent); 2. 1416 u./1466: 'holdhónap; Mondmonat' (MünchK. L); 3. 1510: 'állat homlokán lévő fehér folt; Blesse' (MNY. 10: 370);” Továbbá: „Származékszó: a *hó*² 'hold, hónap' főnévből alakult a *-d* kicsinyítő-becéző képzővel. Az eredetibb *houd* alakból a *hold* az *l* utólagos betoldásával keletkezett; vö. *ács*–R., N. *ács. boldog, old.* A 2. jelentés a hold szabályos időközönként ismétlődő változásaira vonatkozik, s annak az időnek emlékét őrzi, amikor a hónapokat a holdváltozások alapján számították. A 3. és 5. jelentés alaki hasonlóságon alapul.” (TESz)
15. Ligeti Lajos: A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van. 193

16. „**ij** 1372 u/1448 k.: „Nem panezelual ewltewzitetuen auagŷ tewruel nem jŷuet vŷfeleuen auagŷ hadŷ fegŷuereket” (JókK. 147); 1416 u./1450 k.: *y* (BécsiK. 191); 1416 u./1490 k.: *jiet* gr. (AporK. 34);” Továbbá: **J**: 1. 1372 u./1448 k.: ’nyilat kilövő kézfegyver’; Bogen als Schußwaffe, Handbogen’#” Továbbá: „Bizonytalan eredetű. Talán ősi örökség az uráli korból; vö.: vog. T. *jewt* (Steinitz: WogVok. 243); osztj. V., Vj. *iōyal*; cser. KH. *jaŋgež*; md. E., *jonks*, *jons*; finn *jousi*, *joutsi*; lp. Ko. *jiks*, *jūxs*; ” Továbbá: „— Az egyeztetés alapján a szónak eredetileg veláris hangrendűnek kellett volna lennie. Ennek azonban a korai magyar nyelvtörténeti adatok tömegesen ellentmondanak. A magyar szónak mind az esetleges rokon nyelvi megfelelők, mind a magyar nyelvtörténeti adatok alapján feltehető korábbi hangalakja *i*-féle magánhangzós-elemből állhatott; az *iv*, *ij*, *ih* alak mássalhangzója eredetileg hiátustöltő volt, és csak másodlagosan vonódott a tőhöz. Az építészeti jelentésnek az eredetibb l.-ből való kialakulására l. az *iv* szócikkét. Az *ijász* nyelvújítási alkotás.” (TESz) Továbbá: „*iv* 1653: *iv* (Keresztesi: Mat. 62). **J**: 1. 1653: ’félkör vagy többé-kevésbé szabályos görbe vonal; Bogen <im allgemeinen und in der Geometrie>’ # (l. fent); 2. 1790: ’boltozat, boltozat hajlata; Bogen <in der {aukunst>’ # ” Továbbá: „Szóhasadás eredménye. Az *ij* főnév régi *iv* változatából önállósult (l. az *ij* szócikkét is). Az ’*ij*’ → ’*iv*’ jelentésképződés hasonlóságon alapszik, így a magyarban, idegen minták nélkül is végbemehetett. Mégis lehetséges, hogy a lat. *arcus* ’*ij*, *iv*’ vagy esetleg a ném. *Bogen* ’*ua*’ hatására kezdték használni a szót ’*iv*’ értelemben is. Az *ij* és *iv* közti szóhasadás viszonylag későn fejeződött be. Az ’*iv*’ jelentésű ’*ij*’ még 1834-ben is felbukkant (Keresztesi: Mat. 62). A hasadás akkor vált teljessé, amikor az *ij* véglegesen vegyes hangrendű lett.” (TESz)
17. Новгоро́дова: Мир петрофилов Монголии. 59-124
18. Новгоро́дова: Мир петрофилов Монголии. 125-133
19. „**807 a—d**. **d’iäg* / *dž’ia-* / s h ê shoot with bow (Shĭ); archer (Tso); * *d’iäg* / *dž’iäk* / s h ĩ hit with bow and arrow (Lunyü); loan for * *d’iäk* / *iäk* yi be satiated with, dislike (Shĭ). Gl’s 9, 814. a. is the current form, b is a more old-fashioned version (that of Shuowen), c. is Yin bone (A 6:3,4), d. is Chou I. (inscr. 105). The graph is a drawing of bow and arrow, sometimes with hand added. The bow has been misunderstood and corrupted into s h e n ’body’, wich was somewhat similar in its archaic form.”
20. „**901 a—d**. *kiŷng / *kiung* k u n g a bow (Shĭ); a length measure (Yĭli). b. is Yin bone (A 5: 7,2), c. is Yin bone (B hia 13: 17), d. is Chou I (inscr. 88). The graph is a drawing.”
21. **406 a – d** „Shuowen says: ’strong’, and Ts’ieyün says: ’a strong bow’, which agrees with this.”

22. „**918 a—b.** **d'iæk / iæk / y i* to shoot with arrow and string attached (Shī); b. is Chou I (inscr. 100, sense here uncertain). The graph must be a drawing of some kind of arrow.”
23. „**ajz 1552:** „Igen hamar felájazák az ő száját” (Tinódi: RMKT. 3: 328); 1570: fel *aiozza* gr. (Helt: Háló.” Továbbá: **J:** 1. 1552: 'kifeszít, kipöcköl <főleg száját>; abspreizen <den Mund>' (1. fent); 2. 1708: 'felzaboláz; aufzäumen' (PP. *Ájz* a.); 3. [többnyire fel- ik.-vel] 1862: <íjat, ideget> lövésre előkészít; <den Bogen, die Sehne> spannen' # ” stb. Továbbá: „Származékszó a 'nyílás jelentésű *aj* főnévből alakult –z igeképzővel. Az *ajaz*, *ajz* eredeti jelentése 'nyílást csinál', 'nyílásba behelyez' lehetett. Az 1., 2., és 4. jelentésben nyílásokkal kapcsolatos tevékenységekre utal. A 3. jelentés valószínűleg azon az alapon értendő, hogy az íj használatakor az ideget beillesztik az íj két végén lévő bevágásba. De lehetséges, hogy mivel az íj bevágott részét illesztették az idegre, a lövésre való előkészület során eredetileg ez a művelet volt az ajzás. A felajzás révén az íj és az ideg feszessé vált, s ez a mozzanat szolgált alapjául az 5., és 6., névátvitellel létrejött jelentésnek. – A szó szláv rokonítása téves.” (TESz)
24. Forrai Sándor: Kűskarácsonról sülvester estig. 185
25. René Labat No. 562. „un animal amphibie”
26. „**834 a—f.** * *tieng / tieng: t i n g* cauldron (Shī); loan for *id. t i n g – t i n g* at ease, comfortably (Li). b. is Yin bone (A 5: 3,4), c. is Yin (inscr. 46), d. is Chou I (inscr. 61), e is Chou I (inscr. 80), f. is Chou II (inscr. 147). The graph is a drawing. **g—i** * *tiēng / tiāng / c h e n g* (Pek. irregularly: *c h e n*) verify, read off an oracle (Shu); divination enquiry (Chouli); lower half of a hexagram in Yi king (shu); straight (Yi); correct (Shu); pure, proper (Tso). Gls. 1354, 1550, 1752. h. is Yin bone (A 2: 45,2), i. is Yin bone (E 45: 3). The graph was really only an application of *tieng 'cauldron' as loan for *tiēng 'divination enquiry'. But in this application the character was mostly less explicit, reduced to a few summary lines. An interesting inscr. is A 5: 3,4 where there are both variants in one line, the *tieng 'cauldron' being a more realistic drawing than *tiēng 'divination enquiry'; i. has added rad. 25 to divine. – j. *id.* auspicious (Shī).”
27. „A talprésszel együtt eredetileg 35-100 cm (többnyire 50-60 cm) közötti magasságú, jórészt töredékes vagy töredék hun üstök formája keletázsiai eredetű. Az egy-két kivételtől eltekintve jóval kisebb méretű, széles szájú, gömbölyded hasú bronzüstök már a Krisztus születése előtti évszázadokban gyakori sírmellékletek voltak az eurázsiai szkíta-szaka kurgánokban, nem véletlen, hogy sokan sokáig szkíta kori emlékeknek tartották a hun üstöket is. A hengeres testű, általában nagyobb méretű hun üstök közvetlen előzményei azonban nem a századokkal korábbi szkíta üstök, hanem a Kínában a Nagy

Fal vidékén és Mongóliában talált réz- és bronzüstök, az egyik éppen a Nojon-ul/Noin Ula hegységben a hunok ázsiai „őseinek” fejedelmi kurgánte-metkezéséből (6 kurgán) került elő. Sajátos készítmódjuk – testüket a díszítményekkel és díszes fülekkel együtt két (a legnagyobb méretű törtelit s talán a szintén nagyméretű intercisait, celamantiait és benešovit is négy) rész-ben külön-külön agyagformában öntötték, a részeket utólag forrasztották össze, külön öntött hengeres talpukat pedig a végén szegecselték vagy forrasztották fel –, valamint különös díszítmódjuk – az üstök peremét sze-gélyező, testét függőlegesen mezőkre osztó, élesen kiemelkedő 1-3 lécből álló bordák – egytől egyig a kínai bronzművesség sajátosságai (14. rajz, 34-36. kép). Ez a technika és díszítés jellemzi azt a jelenleg már húsznál több üstöt-üstmaradványt, amely az Ob folyótól Troyes-ig – vagyis a mauriacumi csa-tatérig – félelmetes pontossággal jelöli azt a két végpontot, ahonnan a hun mozgalom kibontakozott, és ahová eljutott.” (Bóna István: A hunok és nagy- királyaik 131-132)

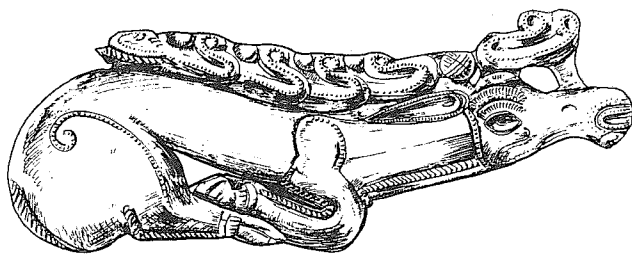
28. A hun üstök eddig legjobb összefoglaló ismertetését Érdy Miklós: „A hun lovastemetkezések magyar vonatkozásokkal” c. kötetének 123 – 171. oldalán: „A hun bronzüstök nyomán a Transzszibériai expresszsel” c. tanulmányban találjuk meg
29. „*üst* 1395 k.: „galdar [ɔ: caldar]: *ýft*” (BesztSzj. 1290.); 1405 k.: *wfih* (SchlSzj. 1890.); 1533: *Ewst* (Murm. 1845.); – *üs* (ÜMTSz.). J: 1. 1395 k.: ‘kondér; größerer, bauchiges Metallgefäß zum Erhitzen von Flüssigkeiten | bogrács; Kochkessel’ (1. fent); 2. 1683: ‘lepárló berendezés üsthöz hasonló része; kesselartiger Teil der Destillieranlage’ (HOKlSzj. 29); 3. 1831: ‘kazan; Dampfkessel’ (Horvát E.: Árpád 486: NSz.). Ismeretlen eredetű. Az *üs* alakváltozat mássalhangzó-kezdetű toldalékok előtt keletkezhetett. A 2. és a 3. jelentés az 1.-ből hasonlóságon alapuló névátvitellel magyarázható. – Alán származtatása, továbbá az *eziüst üst* változatával való azonosítása téves. Nem fogadható el a *vas* palatális hangrendű változataként való magyarázata sem.” (TESz)
30. Bárczi Géza: A magyar nyelv életrajza. Gondolat Kiadó. Budapest, 1975, 97
31. „*üsti* 1317/1329: „Quidam equus noster famosus *Isty* coloris” (OkISz.); 1405 k.: *hwfti* (SchlSzj. 1376.); 1460: *vsthy* (OkISz.); 1500: *Ewschy* [ɔ: *Ewsthy*] MNy. 13: 256 *Ósi* a.). J: 1317/1329: ‘tarka <állat, különösen ló> ;scheckig, geflect <Tier, besonders Pferd>’ (1. fent). Ismeretlen eredetű. Alak- változatainak egymáshoz való viszonya tisztázatlan. – Az *üst* ‘eziüst’ szóval való származásbeli összekapcsolása valószínűtlen. – Kihalt szó.” (TESz)
32. „*vas* 1138/1329: „In villa Bata: Gábiel Kehen, Ogus, *Wasas*” sz. szn., *Wosas* sz. szn.(MonStrig. 1: 91); 1300 k.: „*uos* feegegkel werwthul” (OMS.); 1395

k.: ? *vʒa* gr.(BesztSzj. 143.). **J**: 1. 1138/1329: 'szürke színű fém; Eisen | ebből az anyagból készült tárgy, eszköz alkatrész;" stb. Továbbá: „Ösi örökség az uráli korból; vö.: vog. T. *etküš*, FK. *oátþæš* 'ólom'; osztj. V. Vj. *uvχ*, O. *ōχ*, DN. *uāχ*, 'vas, fém (különböző fémnevekben);" Továbbá: „A vogul és permi szók elhomályosult összetételek. Az uráli alapalak * *ʃisike* lehetett. Mivel a régészet tanúsága szerint a kőkorszak után a rézkor következett, feltételezhető, hogy az Urál vidékén természetállapotban is előforduló réz volt. Ez esetben a szó alapjelentése 'réz' is lehetett. A magyar szó eredeti jelentése az 1.; ebből a 2-3., 5. érintkezési képzetársítással, a 4. belső hasonlóság alapján fejlődött. – A szócsaládnak hasonló jelentésű indoeurópai szavakkal való etimológiai egybevetése további vizsgálatot igényel. – Az *üst* idetartozása nem valószínű. Más finnugor egyeztetése, továbbá a szócsaládnak indoiráni származtatása téves." (TESz) Az *üst* szó valóban nem tartozik „ide”, viszont az *üst* 'vas fém' anyaga a korai hun-korszakban igen. A nyelv és a jeltörténet egymást példázza.

IRODALOM

- A Magyar Nyelv Történeti-etimológiai Szótára.** (TESz) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1970
- A Magyar Szókészlet Finnugor Elemei.** Budapest, Akadémiai Kiadó, 1978
- Bárczi Géza: A magyar nyelv életrajza.** Budapest, 1975
- Bóna István: A hunok és nagykirályaik.** Budapest, Corvina, 1993
- Braune, Wilhelm: Gotische Grammatic.** Max Niemayer Verlag, Halle, 1939
- Dorzs, D. - Novgorodova, Eleonora Afanaszjeva: Petroglifü Mongolii.** Ulan-Bator, 1975. Izdat ANMR (Insztitut Isztorii Akadémii Nauk Mongolszkoj Narodnoj Reszpubliki)
- Érdy Miklós: A hun lovastemetkezések magyar vonatkozásokkal.** Magyarorszáért, Édes Hazánkért Kiadó, 2001
- Faulmann, Karl: Illustrierte Geschichte der Schrift.** Wien, Pest, Leipzig, 1880
- Feist, Sigmund: Etymologisches Wörterbuch der Gotischen Sprache.** Halle (Saale). Verlag von Max Niemeyer, 1923
- Forrai Sándor: Kűskarácsontól sűlvester estig.** Műzsák Közművelődési Kiadó, Budapest

- Gabain, A von:* **Alttürkische Grammatik.** Otto Harrasovitz, Leipzig, 1950
- Grinstead, Eric:* **Guide to the archaic Chinese script** (from Bernhard Karlgren's "Grammata Serica Recensa"). Lund, Student Literatur 1972
- Ivanov V. V.:* **Nyelv, mítosz, kultúra**
- Karlgren, Bernhard:* **Grammata Serica Recensa.** Stockholm, 1957
- Labat, René:* **Manuel d' Epigraphie Akkádienne.** Paris
- Ligeti Lajos:* **A magyar nyelv török kapcsolatai, és ami körülöttük van.** Körösi Csoma Társaság, - MTA Kvta., 1977
- Novgorodova, Eleonora Afanaszjeva:* **Mir petroglifov Mongolii.** Moszkva, Nauka, 1984
- Okladnikov, Alekszej Pavlovics:* **Petroglifü Centralnűj Azii.** 1980. Leningrád, Nauka
- Ryjik, Kyril:* **L' idiot chinois, initiation élémentaire a la lecture intelligible des caracteres chinois.** Paris Payot, 1980
- Tőkei Ferenc:* **Kínai filozófia. Ókor.** Első Kötet. Szöveggyűjtemény. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962

Stamler Imre (Somogyjád)

AZ ELTAGADOTT 9-10. SZÁZADI MAGYAR ÁLLAMSZERVEZET

Jó lenne őstörténetünkben ködöt oszlatni és megtudni végre sok eldönthető kérdésben mi is az igazság.

Végre valódi magyarázat kellene arra, hogy Európa keleti felén a 9-10. században miért vált hirtelen közismertté a magyarság, honnét keletkezett benne annyi erő, amiből ettől kezdve, évszázadokon át jutott Európára, s talán legerősebben a 10. század elején, a honfoglalással az un. „kalandozó” hadjáratokkal, diplomáciai építkezésben, ezer kilométereket átfogó hatókörben.

Ezt az erőt mint szeizmográfok úgy regisztrálták az akkori idegen írástudók, bizonyára a magyarságé is, mert másképp a 11. századi gestában, a krónikában, legendákban nem maradtak volna ősi nyomok, emlékek, hagyományok. Az ősi dicsőségből a magyarság sokat írásba foglalt. Csakhát állítólag ezek az igazságok ma kétesek, még akkor is, ha más kútfőkkel egyezőket állítanak, ha megfelelnek a logika, az ésszerűség minden követelményének.

A magyar kútfők, források egyáltalán nem mutatják a honfoglaló magyarokat elmaradottnak, s állításaik mindinkább bizonyosakká válnak, velük sok kérdésre hiteles választ adhatunk, ha hitelt adunk nekik.

Arra is, hogy honnét keletkezett a 9-10. században a magyarságban a honfoglaláshoz, hódításhoz, birodalmi nagyság, hódoltatásához az erő. Miért tudták adózásra kényszeríteni a „fejlett” államokat, miért tudták az államhatárt nyugaton az Enns folyóig tolni, miért tudtak keleten, délen, nyugaton egyaránt a korszaknak megfelelő feudálisztikus hűbéri kötelezettségeket elérni.

Ez az elementáris erő, délre és nyugatra támadt, teljes indokkal, és keletre csak védekezett, annak ellenére, hogy a bizánci diplomácia mindent elkövetett, hogy együtt támadjanak a besenyőkre. A magyarok kitérő válaszát a mai történészek azzal magyarázzák, hogy a besenyőket a magyarok túl erősnek tartották, féltek tőlük, nem felelték az etelközi csapásuk rémítő emlékét. Ugyan! Sok idegen forrás is kimutatta, hogy a besenyők katonai ereje meg sem közelítette a magyarokét, későbbi hatásuk is igazolja jelentéktelenségüket...

Miért támadtak volna a magyarok a besenyőkre? A vállalkozás értelmetlen lett volna, a keleti területek vonzása, gazdagsága ekkor már nem volt vonzó, hűbéri függőségre nem volt alkalmas!

A viszonylag kis létszámú magyarság elementáris ereje szervezettségéből, hatékony műveltségéből származott, amelynek segítségével főképp önerőből,

saját tehetsége, vezető rétegének alkalmassága folytán a 9. században olyan államot szervezett, amelyben óriási erő volt, megújulási képesség s amelyben a magyarság akarata az államon belül és kívül egyaránt érvényesült.

Volt-e mintája ennek az államszervezetnek? Ismeretes, hogy a szteppén, türk típusú államok szerveződtek évezredbe, a délibb régiókban is még előbb, s utána is folyamatosan. A magyarság az onugor népek, így a bolgárok államával is bizonyára megismerkedett, a Kazár Birodalomnak pedig hűbéri függésben részese volt, de bizonyára az ekkor kialakuló arab világbirodalomról is tudomásuk volt, ha az arabok jártak náluk és feljegyzéseket készítettek róluk, akkor ez fordítva is így lehetett.

Bizánc államszervezetéről is lehettek a magyarságnak fogalmai.

Bizánc feljegyzései kölesönös kapcsolat eredménye. Nem véletlen, hogy Bizáncban jegyezték le a magyarság kezdeti államszervezéséről a legbecsessebb adatokat. Közülük most csak Levedi fejedelem és a kazár kagán beszélgetésére emlékeztetek, amikor öregségére hivatkozva Levedi kitér az állam átszervezésének feladata elől...

A magyar fejedelmi udvar vezetői bizonyára tanultak a kagán udvarában, talán Bizáncban is, hisz ősi módszer volt, már Rómában is alkalmazták, hogy a jövőendő uralkodót egymás udvarába hívták azzal, hogy egymás kultúráját megismertessék.

A hunokkal is ezt tették, így volt Atilla Rómában, így ismerte meg a római kultúrát, hadászatot...

Nem kellett a magyarságnak, a vezetőknek mindent maguktól kitalálni, bár bizonyára titkuk a tanulékonyság is. Megoldást azonban maguknak kellett találni, *államot egy nép csak a maga erejéből és tehetségéből szervezhet.*

Ez vonatkozik az etelközi állam megszervezésére, ami a Vérszerződés hagyományával és sok egyéb ténnyel igazolható. Ez Álmos és vezérkara munkája volt. A kárpát-medencei haza elfoglalása és megszervezése, Árpád fejedelem műve és ezt hitelesíti a Szeren tartott országgyűlés, vérszerződés, osztozkodás, az új tulajdonviszonyok, birtokviszonyok megteremtése, majd a különféle intézmények létesítése és működőképessé tétele. Árpád fejedelem a vezéreknek, fejedelmeknek és egyéb vezetőknek, a honfoglaláskor érdemet kivívóknak saját tulajdonba, hűbéri viszonyba egyaránt adott földet. A magyar nemesség évszázadok után is úgy tekintett erre a földosztásra, mint tulajdonlásának kezdetére. E földosztásról Anonymus egyértelműen ír.

Erről később részletesen szólók.

A katonai szervezettség, a hadászati teljesítmények, az államszervezet vitathatatlan egyéb tényei, a dinasztia kialakulása, a nemesi osztály tulajdoni viszonyainak kialakulása, az intézmények, beosztások méltóságok kétségtelen bizonyítékai mindmáig nem elégségesek történelemszeink számára ahhoz, hogy 1100 évnél távolibb magyar államiságról beszéljenek. A magyar köztudat mindmáig azt tudja,

hogy a magyar állam ezer éves, Szent Istvánnal kezdődött, az első magyar állam nyugatról jött lovagok, térítő papok segítségével, idegen hatásra és segítséggel jött létre. Ezt tanítjuk az iskolában, erről beszélnek politikusaink.

Szinte szentségtörés ezzel szembe állítani az igazat, hogy Szent István valójában a tulajdonviszonyokon alig változtatott, a kisajátítások alkalmával is régi hagyomány szerint adta, osztotta a földet, a nemesség később sem az ő „földosztását” tartotta a kiindulópontnak, e tulajdonlás kezdetének. Az istváni fordulatnál az ősi jogon birtoklók mégis megijedtek, hogy idegen újak kapják a „vérrel szerzett” földjüket. Pedig István tiszteletben tartotta az ősi tulajdont. Még akkor is hagyott az örökösöknek megfelelő mértékben birtokot, ha a szülő vétkezett.

István korában kész volt a szolgáltatást adó rendszer és maradt is. Változás másban történt. Változott a katonai szervezeti rend, s változott a kultúra, az állam eszmei alapja. Nem a származás hanem Isten akarata, és az egyház áldása, ceremóniája kellett ahhoz, hogy a királyi hatalom legitim legyen. A keleti kultúra, az állam keleties jellege, az úgynevezett pogány hagyományok változtak meg gyökeresen Géza és István működésével. Ez egy radikális változás volt, mondhatnám forradalmi. Ennek megfelelően csak az maradt meg és jeltelenül beépült az új rendszerbe ami az új eszme szerint is érték volt, ugyanakkor mindent tüzzel-vassal irtottak, ami a nyugati típusú feudális államszervezetnek nem felelt meg.

„Pogány” volt mindenki, aki a régi államszervezethez hű volt, még akkor is, ha egyébként keresztény volt. A múlt teljesítményeinek jelentőségéről, az előző állam alkotóiról, nagy személyiségeiről az ősi jogokról, mechanizmusokról, az ősi dicsőségről hallgatni kellett. Ugyanakkor ezek a nagy személyiségek a király ősei voltak és az uralkodó osztály ősei is. A birtokokat tőlük örökölték. Őket hogy lehet megtagadni és részben megőrizni is a múltból?

Ezzel az óriási feladattal, ellentmondással találták szembe magukat azok a krónikások, az első geszták írói, akik az új hivatalos nyelven a latinon le akartak írni valamit az előző államszervezetről és annak vezetőiről, a vérrel birtokot, földet szerző nemesekről.

Nem tudni arról, hogy István király idejében voltak-e feljegyzések. Latinul tudó magyarok bizonyára kevesen voltak akkor.

A Gellért legendából tudjuk, hogy a papképzés, így a latin tanítása megkezdődött, magyar iskolák létesültek. A papok képzett rétege és az államigazgatásba is bekapcsolódó magisterek bizonyára külföldi főiskolákon tanultak, nyugaton és délen. A bizáncban tanulók valószínűleg később inkább állami szolgálatba, királyi vagy főúri szolgálatba álltak. A bizánci tanítás megszakadt.

István király alapos indokkal választotta a római egyházat és szervezeteit, szerzeteseit, mert ezek hatékonyabbak voltak, mint a bizánciak. Ráadásul ezek neki köszönhették létüket, gazdagságukat és ezért mindent elkövettek királyi hatalmának növelése érdekében.

István államának fő jellemzője, hogy felszámolta a „pogány” magyar fejedelmi országokat, kizárólagos egyeduralomra tört a nyugati egyházi és világi mintának megfelelően. Ezt az egyeduralmat, ennek jogosságát, törvényességét az egyház szertartásaival, tanításával, joggyakorlatával, egész eszmei súlyával támogatta és a pápai koronával, a koronázással egyértelműen kinyilvánította. Ezzel István király a pogány Árpád dinasztia leszármazottja erkölcsileg, eszmeileg minden vonatkozásban egyenrangúvá vált az európai uralkodókkal.

Minden uralkodó el kellett ismerje az istváni királyságot jogos európai, független államnak, amely a hatalmat Istentől kapta.

István király valójában átszervezte, átalakította, kiegészítette korszerűsítette, a nyugati követelményekhez alakította a magyar államot, és a latin műveltség áramkörébe kapcsolta.

Nem kívánom vitatni ennek az átalakításnak, fejlesztésnek az érdemeit, a megyeszervezetet, az egyházi szervezetek kialakításának jelentőségét, mindazt a hatalmas munkát és teljesítményt amit István végzett. Szívesen beszélnek erről többet, de nem ez most a feladatom.

Én főképp az első államról akarok beszélni és azokról, akik erről tudósítanak. A legbecsesebb forrás P. magister, akit Anonymusnak neveztek.

P. magister azért írta a *Gesta Hungarorum**, mert meg kellett örökítenie az ősi jogon birtokló nemesek birtoklásának eredetét. Nyilván azért, mert ez a jog veszélybe került és akik bajban voltak, jogaikat írásba foglaltatták, lehetőleg olyan formában, hogy igazuk vitathatatlan legyen.

István király idején, majd Péter uralkodásakor az ősi jogon tulajdonló nemesek veszélyben érezték magukat a betolakodó idegenektől, lovagoktól, másoktól.

Akkora veszély soha nem volt az ősi tulajdonosokra, mint István és Péter idején. Megfigyelhető, hogy a későbbiekben is, a feudális földesurak akkor foglalták írásba jogaikat, amikor bajba kerültek, bizonyítaniuk kellett... Anonymus írása ilyen bizonyíték, dokumentum az ősi jogon uralkodó dinasztia, a hajdani vezetők és vezérek véren szerzett jogaira.

Béla király jegyzőjének talán királyi ígéretként, garanciaként kellett a vérral szerzett tulajdonlókat, nemeseket írással biztosítania. Ezért is „jóemlékű” Anonymus írásában Béla király.

Melyik Béla? Volt négy is. Anonymus bizonyára csak az első ismerte, mert ha későbbinek lett volna a jegyzője, akkor ezt feltűnteti. Éppúgy ahogy a későbbi születésű krónikások, történészeink teszik. Mindegyikhez odakötik Anonymust, mintha nem lenne elég indoka elhagyni a számozást, amiről nem tudott. Nem tudhatta, hogy lesz még három Béla király a későbbi korok történeteinek nagy öröme... Kétségtelenül mindegyik Béla idejében a viszályok következtében az ősi vérjogon birtoklók veszélybe kerülhettek és így volt alap arra, hogy érdekükben írjanak az ere-

* Amit P. magister írt, annak címe: *Gesta Hungarum*. Szerk.

detről, a kiinduló pontjáról, de ezek a veszélyek a 11-századival nem vetekedhettek.

Tehát P. magister, vagyis ahogy később nevezték Anonymus, a 11. században írta gestáját. Minden bizonnyal az „ösgesztát”, amelyikből azonban sajnos csak hírmondónak maradt egy 13. századi másolat. Az eredeti könyvet megsemmisítették, volt rá indok, éppúgy mint a védelmére. Megvédeni a Kun leszármazottaknak csak a kisebb írást, a másolatot lehetett, erre volt erejük, módjuk. Bizonyára azok az ősi jogon birtokló kun örökösök rejtegették, akik V. István idején kerültek ősi földjeikről nyugatra, ott kaptak cserebirtokot. A másolat innét került a Habsburgok irattárába, és így őrződött meg a 18. századig, amikor újra rátaláltak.

Eredeti szerepét ekkor már elvesztette.

A legtöbb kutató szerint a most ismert Gesta Hungarorum újraírás az eredeti szöveg ismeretében és más források alapján.

Ez sem lehetetlen, de én nem ezt vallom. Erről is szólhatok részletesebben. Miért nem lehet így? Mindenekelőtt azért, mert ha a másolat nagyon eltért volna az eredetitől, vagy teljes átalakítás történt volna az eredetihez viszonyítva, akkor az eredeti öröklési rend, épp az, amiért a mű született, hiteltelenné vált volna, nem bizonyította volna azt, amit bizonyítani kellett.

A 11. századi eredet mellett szól, hogy a királyok közül I. Endrét említi utolsóként (1046-1061), s későbbiekéről nem szól. E legkézenfekvőbb indok alapján sokan ezért voksolnak e korra, így Bárdosi János, Keresztúry J. Alajos, Szabó Károly, Vass József, Foltényi János legutóbb Canadában megjelent írásában Hollai István, s az elmúlt években kitűnő könyvében Berenik Anna.

Legalább ennyire perdöntőnek tartom, hogy Anonymus az ősi magyar vezérnévsort, Álmos és társai névsorát és a honfoglalásban résztvettek vezérnévsorát, Álmos és Árpád társait törökösen, ősi módon jegyzi. Méginkább döntő, hogy a Kijevnél csatlakozó kunok vezéri névsorát is hibátlanul jegyzi. Ezeket a török neveket, ezt a vezérnévsort évszázadokkal később lejegyezni nem lehetett, legfeljebb a 11. században! Lényegében ezt erősíti meg Németh Gyula is.

Anonymust Ő is e listák alapján elsőrangú, rendkívül fontos forrásnak, igaz kútfőnek tartja.

Sajnos e tények ellenére hihetetlen, hogy milyen leleményes módszerekkel próbálják Anonymust a magyar történészek hiteltelenné tenni, mesélőnek, hazudozónak, kitalálónak nyilvánítani. Főképp azok, akik a finnugor nyelvi rokonságot kizárólagosan vallják, és a finnugor származást, őshazaelméletet igazolni, bizonyítani akarják. Ezzel pedig Anonymus nem egyeztethető, tehát meg kell hitelességét semmisíteni. Nem vitatom kitűnő, nagyon felkészült, óriási tudásanyaggal rendelkező történészeink jószándékát, jóakarátát. Sokukat nagyra tartom, élükön Györffy Györggyel, de amit Anonymussal tesznek, azzal nem értek egyet.

Márcsak azért sem, mert P. magister öntudatosan állította, hogy amit leírt azoknak forrása tiszta valóság. Tudós barátjának ezt írja a Gesta prologusában:

„Ezért most már inkább az iratok biztos előadásából, meg a történeti művek világos értelmezéséből nemeshez méltó módon fogja fel a dolgok igazságát. Magyarország tehát boldog, jutott neki adomány sok, hisz örülhet minden órán deákjának ajándékán, mivel megvan íme neki királyai és nemesei származásának kezdete.”

Mi derül ki ebből az idézetből? P. magister történész, irodalomtanár aki iratokat, történeti műveket használt fel, bizonyára szóbeli tájékoztatásokat is meghallgatott, talán még élő regösöket is a 10. századból, hajdani vezetőket, tulajdonosokat akik ismerték az egész országot. A királyok és a nemesek származásának igazát bizonyítani tudták. Anonymus ezt sikeresen leírta, merte ajánlani a felülvizsgálatot, értékelést tudós barátjának és másoknak.

Abban az időben bizonyára nem tudta, hogy lesz majd finnugor őshaza-elmélet nyelvi alapon és ennek alapján kétségbe fogják vonni szándékait, hazafiságát, igazságait.

Bizonyára, sokan helyesen mutatták ki, hogy idegen források is erősítik P. magister igazát, állításai egyeznek orosz forrásokkal, Konstantinosz állításaival és másokkal is, nyugati forrásokkal is.

Ha kitűnő történészeink fele akkora erőfeszítéssel keresnék P. magister igazát talán kevesebbet írnának, mert Anonymus hazug voltát csak nyakatekerten, áttételesen, rendkívül bonyolultan hosszan lehet „bizonygatni”.

Szólni kell az Anonymus-ellenség nacionalista eredetéről. Közismert, hogy Anonymus létét, forrásértékét a környező népek elismerik, mivel a magyarok által legyőzött, hódoltatott, függésbe, feudális szolgálatra szorított népekben saját őseiket ismerik fel. Szerintük ez azt igazolja, hogy ők már a magyarok előtt a Kárpát medencében voltak.

Kézenfekvő, ha Anonymus nekik jó, akkor nekünk rossz.

Ezért Anonymus hazug, későbbi korszak népeit szerepelteti a honfoglalás idején, – állítják.

Mint ismeretes a környező népek nacionalista öntudata szinte teljesen azonos időben született a finnugor őshaza elméletével a Habsburg elnyomatás idején. A Habsburgok mesterien elősegítették, hogy a magyar öntudat, a magyar évezredes megújulási képesség kordákban maradjon. Nem csoda ha P. magister ellen a történészek jelentős részének cáfolatokat kellett írnia, s az sem csoda, ha nemzetiségekre való széthullás veszélye idején Anonymus igazságaitól egyesek megrettennek. Pedig az itt talált népekre van más magyarázat is. Egyrészt az, hogy a nevezett népek nem azonosak a maiakkal, Anonymus által közölt nevek mások. Másrészt az sem bizonyos, hogy ennek a népességnek a többsége, különösen azok akiket meg sem nevez, és a székelyek nem voltak-e magyarok, akik itt éltek ősi idő óta, netán őslakóként vagy a szteppékről jöttek ide úgy, ahogy a krónikák közlik, úgy ahogy László Gyula állítja.

A krónikák többszörös honfoglalást említenek, László Gyula és mások is lehetségesnek tartanak legalább kettő honfoglalást. László Gyula szerint volt egy honszerzés az avar időkben és ez adta a honfoglaló népesség alapnépességét, majd jöttek Árpád magyarjai a második honfoglalással, ők adták a nemességet, a vezető dinasztiával együtt. Ehhez hasonló a feltételezése másoknak, sokaknak. (Radics Géza)

A környező népek történeteinek feltevéseiről, észrevételeiről vitázni kell, de nem öngyilkos módon, nem úgy, hogy magyar kútfőinket, becses forrásainkat, kitűnő és első írásbeli emlékeinket mi tesszük értéktelenné. Nem is lehet! Szerencsére.

Jellemző, hogy azok az állítások, történelmi művek, amelyek e magyar forrásokkal tisztelettel bánnak, azok a történelmi művek és történészek, akik a hivataltól, másfél évszázad óta uralkodó szemlélettel szemben állnak, mindmáig nem kapnak Magyarországon publikálási lehetőséget, a könyvkiadásban támogatást. Így van ez a hazai kutatókkal és a külföldön élőkkel egyaránt. Padányi Viktor, Götz László csak a hátsó kapun jöhet be ma is, Berenik Anna így sem kap lehetőséget és mások sem.

Tanulságos ami László Gyulával amiatt történt az elmúlt évtizedekben, mert ki merte mondani, hogy a nyelvtudomány finnugor őstörténeti elmélete ellentétben van a történettudomány minden más segédtudományának eredményével, s nem hajlandó engedni azokból az igazságokból, amiket a források, a régészet, a néprajz, az antropológia és egyéb tudományágak bizonyítanak. Amit a hazai történészek a kettős honfoglalás elméletének megsemmisítése érdekében tettek hasonlókat azokhoz a hadjáratokhoz, amit Anonymus ellen, az ősi magyar források megsemmisítése érdekében évszázada tettek. Csoda, hogy meg tudta őrizni függetlenségét, csoda, hogy régész professzor lehetett, s hogy megtalálta a módját könyvei kiadására, terjesztésére, hogy derűvel viselte a mocskolásokat is. Amikor aktív ideje letelt, nyugdíjba zavarták, ezt személyes leveléből tudom, megértve, átérezve mindez milyen sértés volt számára és mekkora kár a magyar őstörténeti kutatók nevelésében. Tudom azt is, mit tett egy korszerű magyar régészet feltételrendszere, a régészek nevelése érdekében. Jól tudta, hogy a finnugor elmélet „győzelméhez” arra volt szükség, hogy az elmélet hívei nevelték a jövő történészeit. Tudom, mennyire fáj neki, amikor ügyes tanítványai a jellem próbáján elcsúsztak és méltatlanokká váltak. Sajnos tanítványai közül kevesen tudják azt tenni amit kellene. Az okokról nincs módom beszélni. Azokról az eredményekről sem, amik bizonyos reményekre jogosítanak...

Történelmi egyesületünk egyik fontos szerepe, hogy lehetőséget teremtsen azok megszólalására, akik egyébként még ma sem kapnak itthon erre módot, teret... Teret ad egyesületünk olyan vitákra, példát mutat olyan toleranciára, tiszteletre, amelyet a mai gyakorlatban nem lehet még tapasztalni.

A fordulat ellenére őstörténetünk kutatásában az állapotok, a körülmények

semmit nem javultak, inkább romlottak. Reménytelen vállalkozás belefogni olyan bizonyításba, mint Álmos és Árpád keleti mintájú feudálisztikus állásának igazolása, bizonyítani azt, hogy ez a maga korában legalább olyan fejlett és hatékony volt, mint Európa más működő feudális vagy feudálisztikus állama. Azt kutatni lehet, hogy mit vettünk át másoktól, mit tanultunk más népektől, ki mit adott nekünk, de hogy mit adott a magyarság Európának, mit adott az első államalapítással Álmos és Árpád, milyen alkotó energiák szabadultak fel ekkor a magyarságból, nem lehet.

„Erről ne beszéljünk, mert sérti mások nemzeti érzéseit, büszkeségét”...

Most sem aktuális erről szólni, ma is kizárólag a második magyar államalakulatról kell első magyar államként beszélni, mert ez nyugati típusú volt, mert ezzel csatlakoztunk Európához, ezzel váltunk Európaivá. Hogy ez mekkora tévedés, hogy a kelet és dél ekkor egyáltalán nem volt lemaradva Európától, az ma senkit nem érdekel.

Akit érdekel olvassa el Götz László, Padányi Viktor könyveit, és az arab világ-birodalom kialakulásáról Benke József kitűnő könyvét stb... Ismerje meg Bizánc hagyatékát... A magyarság Európába integrálódása Álmos és Árpád államával, birodalmi nagyságú államszervezetével kezdődött. Ekkor indultunk el a magunk választotta, magunk építette úton, ekkor kezdődött el az a tulajdonreform, életforma építés ami magyar is volt, Európai is. Ekkor alakult ki Árpád dinasztiaja, amely a magyar királyoknak is kiindulópontja és ekkor kaptak földet, szerveztek szolgáltató falvakat, különféle intézményeket, végeztek hűbéri jellegű hódoltatásokat, szolgálatba kényszerítéseket a nemesek, akik vérrel szereztek e hazát. Ekkor voltak az első országgyűlések, ide vezette vissza „hagyományait az államszervező, magát nemzetnek mondó magyar nemes nemzet”. Bár a magyarság nyelve, műveltsége, gondolkodásmódja akkor is, ma is sajátos volt, eltért a szomszédokétól, Európától, mégis tisztelték őket, mert volt miért, mert nem tehettek mást.

Másságunkat, sajtságainkat nem kell, nem szabad megtagadni, mert ezzel nemcsak magunknak, de Európának is ártunk.

Szerencsére Európához nem úgy integrálódtunk, hogy mindent meg kellett tagadnunk, ami magyar!

A civilizált Európa ma sem ezt várja tőlünk.

Épp ezért felesleges tagadni azt, hogy jól szervezett, törvényekkel, feudálisztikus tulajdonviszonyokkal, dinasztiaival, szervezett méltóságukkal, tanácsadó testülettel, parlamentarisztikus hagyományokkal, (főlovász, főszakács, kancellár, ispán, fővadász, főáltos, igricek, hősi énekmondók vezetője, vastermelés, vaskohászat irányítója stb....)

Feudális jellegű magyar állam működött Szent István előtt!

Jellemző, hogy amikor P. magister olyan vezetői megbízatásról, rangról ír, ami

István idejében vagy után ismert, akkor azt állítják ez előtte nem lehetett! Még a vérrel szerzett tulajdonosokat is megpróbálják István tulajdonosi osztályának beállítani ami teljes képtelenség, ésszerűtlenség!

Az igazság az, hogy István király működő, feudalisztikus rendszert szervezett át, intézményeket vett át, amit korszerűsített, gyökeresen átalakított és a múltat megpróbálták vele együtt teljesen kisajátítani a maguk dicsőségére, az ősök rovására. Ideje helyre tenni az igazságokat.

Kétségtelen, hogy az Álmos és Árpád szervezte állam katonailag Európa talán legerősebb, de mindenképp legjobban szervezett, legképzettebb hadserege volt. Diplomáciája is vetekszik mindegyik korabeli államéval. Ezt bizonyítja Vajay Szabolcs, Padányi Viktor. Nem idézem őket, csak ajánlom, így Padányi Vérbulcsuról írt nagyszerű dolgozatát. Vajayra már hivatkoznak is magyar történészek idehaza.

Padányitól legfeljebb eloroznak... Hasonlót tesznek Götz Lászlóval is...

Tény, hogy az István előtti állam ereje, dinamikája birodalmi méretű volt, hasonlatos az arab, iszlám állam dinamikájához. Kisugárzása, és lehetséges határai ezt bizonyítják, hisz területe nagyobb volt a Kárpát medencénél keletre is, nyugatra is, sőt északra is. Tagadhatatlan, hogy Géza és István idejében húzódtunk vissza a Kárpátok közé és alakult az államhatár úgy, ahogy 1918-ig volt.

Az új átszerveződés katonai dinamikája, függéseket, külső hódításokat is eredményező ereje majd az első században, László és Kálmán idejében vált újra láthatóvá és ekkor kezdődött az a középkori Magyar Birodalmi szerveződés, ami az Anjou, majd Mátyás birodalmában éri el tetőpontját. Ezután kezdődött a hanyatlás...

Elképzelhet-e birodalomteremtő energiát garantáló hadsereg, egy évszázadig szilárd államszervezet nélkül, szervezett politikai, gazdasági, eszmei, kulturális háttér nélkül? Mindegyik birodalmi szerveződésnek ez az alapja. A hadseregnek élelmezésre, lovakra, felszerelésre, szabadidőre, gyakorlásra, kiszolgáló személyzetre volt szüksége. Nemcsak a vezéreket, a fejedelmi udvarokat, az „uruszágok” (országok) vezetőit és nemeseit kellett élelmezni, ellátni mindennel a szolgáltató falvaknak, az ellátó szervezeteknek, hanem a katonaságot is. Bizonyára ezek a törzsnevű falvakban laktak, de laktak máshol is. A legősibb vastermelő telepelvek jelzik az ősi hatalmi, központokat, a katonaság létét.

Ha az ősi Somogyország, Biharország, Erdélyország, a karhászok országának zalai központjai körül, ha Árpád fejedelem baranyai központjában és másutt szisztematikusan kutatnánk a legfontosabb stratégiai anyag, a politikai hatalom, a gazdasági hatalom legfontosabb feltételnek a vasnak az ősi előállítási gyakorlata, szervezeti rendje után, akkor sok új ismeretre jutnánk, ősi magyar államunk dinamikájának okairól, a hatalom gyakorlásának módjáról. Korszerű vastermelés nélkül magyar hadseregek, az első magyar állam nem lehetett volna az, amivé vált. Nincs időm sorolni ennek bizonyítékait, talán nem is szükséges.

Kétségtelenül az első államszervezet nem volt nyugati értelemben keresztény

típusú államszervezet. Az viszont forrásokkal igazolható, hogy a magyarság már az első állam idején megismerkedett a kereszténységgel, erről tanúskodik a Círil és Metód legenda.

Bizánci források bizonyítják, hogy a magyarok közül már a 10. század közepén sok fejedelem keresztény és amikor Gyulát, vagy Bulcsut, Tormást és másokat Bizáncban a császár nagy kegyként személyesen keresztelte, ez valójában felért egy koronázással, különösen azzal együtt, hogy e fejedelmek kitüntetések, rangokat is kaptak, olyan címeket amiket Európa akkori más uralkodói is szerették volna...

Ezek a keresztelkedések nyilván nyitányai voltak e fejedelmek országukban lévő térítésnek, kereszteléseknek, – de lehetnek záró tényezői is! Vagyis csínján kell bánni hajdani „pogányságunkkal”, „elmaradottságunkkal”, „kulturálatlanságunkkal”! Vezetőinket, államunkat még ellenségeink sem kezelték így és a források közül több, szinte ámulattal emlékszik meg arról a toleranciáról, megértésről, figyelemről, ami egyes vezetőinket jellemezte. Utalok Metód találkozására valamelyik magyar fejedelemmel az Al-Dunánál...

Elgondolkodtató, hogy a Kazár Birodalomban mekkora tolerancia volt, milyen szabadság a vallásgyakorlásban. Az első magyar államban István királyig valami ilyesféle lehetett.

Mindezt régészeti leletek is bizonyítják, azok az egyes és a kettős kereszték amik a „pogány” magyarok sírjaiból előkerülnek lépten-nyomon...

Géza és István idején vagy a keleti, vagy a nyugati típusú egyház közül kellett választani. A nagy egyházszakadás István idejére már a döntés stádiumában volt. Választani kellett kelet és nyugat között.

A döntés ismert. Mit veszítettünk, mit nyertünk? A veszteségünk több, vagy a nyereségünk? Indokolt a kérdés.

Műveltségünk jelentős részét feladtuk, a latin nyelv irodalmi nyelvvé válásával a magyar nyelv használata háttérbe került, ősi írásunk, a görög nyelvű iratok, minden olyan kultúrtermék ami az új eszmének nem felelt meg, pusztulásra volt ítélve. A nyugat nem rajongott értünk, nem ölelt keblére bennünket és nemzeti létünk ellen volt a fordulat dacára... Majd a török veszély idején hagyott bennünket elvérezni őket mentve. 1918-ban pedig „megjutalmazott” bennünket Trianonban. Kíváncsian várjuk most mi lesz a jutalom az újabb rendszerváltás után. Mint eddig?

Egy biztos, ha egy nemzet mástól reméli felemelkedését nem önmagától, akkor emelkedést, fejlődést nem remélhet. Ez történelmünk nagy tanulsága. Egyébként nemcsak a miénk!

Dehát mit remélhet az a nemzet, amely önazonosságot, történelmi útját, küldetését nem ismeri, nem vállalja, meghazudtolja önmagát, elemésztí multjának értékeit? Mit remélhetünk, ha legmélyebb gyökereinket tépik, szaggatják szét azok, akiknek épp ellenkező lenne a feladata?

Nézzük tovább első államunkat, annak sajátosságait, jellegzetességeit, mindazokat a kérdéseket, amikre feleletet kell adni, mert várják a fiatalok, mindazok akik magyarnak tartják, vagy akarják magukat tartani.

Kik voltak a honfoglaló vezérek, a hódoltatók, az államszervezők? Magyarok voltak, vagy türkök? Milyen nyelven beszéltek?

P. magister magyarnak mondja a honfoglalókat*, akiket az idegenek hungváriaknak, hungvárusoknak. A korabeli források viszont türköknek nevezik a magyarokat és a vezérnevek szinte mindegyike az ősi türk nyelvből értelmezhető. Van amelyik másik nyelvből, így a magyarból is, például Álmos neve: a magyar értelme egyértelmű, álom, török nyelven is kitűnő az értelme a szónak, fenséges, hódító. A vezéri nevek elemzését most mellőzöm. Többen azt vallják, hogy az államszervezők nyelve, származása is türk volt és az itt talált köznép a „paraszt-ság”, a köznép, a székenység, az avarok maradványa volt a magyar.

Erre lehet következtetni abból, hogy Árpád magyarjai Anonymus szerint mindenütt magyar földrajzi nevet említenek. Bizonyára nem azért, mert akkor nevezték el a várost, a folyót, az erdőt, a hegyeket, az átkelőket, a síkságot stb...

A magyar neveket az itt talált köznép adta, azok akik évszázadok óta, netán évezredek óta itt éltek. (Magyar Adorján, Marjalaki Kiss Lajos, Nagy Sándor és mások.) Vannak akik azt mondják mindkettő magyar volt a hódoltató is és a meghódítottak többsége is. (A kettős honfoglalás híve, főképp László Gyula, Radics Géza és még sokan.) A hivatalos változat hívei Árpád népét tartják magyarnak, és szerintük a Kárpát-medencében kevesebb volt az őslakó, mint a hódító, ezért a hódoltatók adták a nyelvet, nem a meghódítottak.

A források az eltérésekre lehetőséget adnak, s a vitába most nem bonyolódok, nincs rá idő, egy azonban biztos, hogy államot, magyar államot Levedi, majd Álmos, Árpád szervezett először, keleti típusú, türk jellegű magyar államot. A magyar nevet ők hozták a Kárpát-medencébe, így mindenképp a legfontosabb elődeinek, megalapozásuk, elszakításuk történelmünkéből vétek, vétkes kísérlet. A köznép magyar voltát P. magister állításai alapján is feltételezhetjük. Ezt régészeti bizonyítékok is alátámasztják, így a vaskohászati kutatások eredményei, kormeghatározása, a honfoglaláskori „avar” temetők és a honfoglalók egymásra temetkezései több helyen, így Somogyban is. (Vörs, Pusztaberény.) Ezt bizonyítják azok a középkori temetkezések is, amelyeket tévesen szláv temetőknek vétek és határozta meg valaha, s Szőke Béla bebizonyította róluk, hogy magyar köznépi temetők...

Lehetek-e ezek a vezérek, feudális jellegű uralkodók, akik úgy szereztek meg a hazát, ahogy a nyugati feudális királyok tették, ahogy a frankok és más hódítók?

A magyar történészek többsége úgy felel, hogy Anonymus nem mond igazat, saját korát vetíti vissza a 10. századba. István előtt nincs feudalizmus!

* Jegyezzük meg: ebben a gestaban nincs „magyar”. Csak a magyar fordításban. A latin szövegben „hungar” van. Nincs Álmos - Almus van, aki dux. Szerk.

Dehát olyan hagyományok után, amit Álmos, Árpád a kazárok fennhatósága alatt és után, a Bizánci, az arab mintából jól ismertek és ismerték a nyugati rendet is, miért ne tehettek volna azt, amit e korszakban, előttük már mások megtettek? Miért ne hódoltathattak volna úgy mint a frank és más feudalista rendszert létesítők?

Azért mert magyarok, keleti barbárok, elmaradott finnugor, ősközösségekben élő népek voltak az Etelközből kivert „menekülők”?

Ez lenne az igazság? A legtermészetesebbnek kellene tartani, hogy a honfoglalók olyan teljesítmények alapján, amikről már beszéltem és amik bizonyíthatók, akik ismerték a kor politikai, gazdasági lehetőségeit, gazdagokká akartak válni, vagyont akartak szerezni, és ennek érdekében földhöz akartak jutni. Nem köztulajdont akartak, hanem érdem szerint magántulajdont, a földet és az rendelkezett a szétosztás jogával, aki a legtöbb érdemmel bírt, akit Szeren megválasztottak, akire Álmos átruházta a jogokat, az állam vezetését.

Ha P. magister igazat írt és azt írt, akkor a 9-10. században a magyarság önrőből szervezett államot, nem a szlávok, nem a németek nem a nyugatiak, még csak nem is az egyház segítségével, nem külső sugallatra, mások által.

Dehát ha ezt állítjuk, akkor nem sértjük más népek érzékenységét, főképp azokét, akik magukat tartják csak államalkotó, államszervező népek, a magyarokat pedig barbároknak és ki tudja minek!?!... A magyarságban nincs eredetiség, alkotóképesség, csak utánoz, átvesz, másoktól tanul, ha tanul?... Történezeink többsége a 10. században is vándoroltatná a nomád magyarokat téli és nyári szálláshelyekre, mígnem jönne István király a nyugatiakkal, a németekkel és a keresztény papokkal és megzabolazza a vad magyarokat, betöri őket az európai rendbe... A magyarságot törzsi, vérszerinti rendbe kellene elhelyeztetnie P. magisternek az üres Kárpát-medencében, ahol kedvükre halásznának, vadásznának és rabolnának a szegény védtelen nyugati gazdagokat!... Ezt kell és kellene ismételnünk, lényegében ezt kell tanítanunk az iskolánkban ma is és a köztudat is valami ilyet hisz a honfoglaláskori magyar időkről.

Hogy jöhet ezek után valaki ahhoz, hogy a magyarokról P. magisterrel együtt azt állítsa, hogy a honfoglaláskor feudális jellegű hódolttatás, földosztás, birtokreform, államszervezés volt?

Anonymus (P. magister) nem ír a törzsekről, a törzsek elhelyezkedéséről, mert ilyet nem is tehetett. Nem voltak a törzsek nomád módon letelepítve, nem választotta el őket egymástól gyepű, Magyarországon ezt nem lehetett csinálni, mint ahogy nomadizálni sem lehetett itt. Ezt az akkori növényzeti állapotok, a vizek helyzete, a népsűrűség, az állandó települések ősisége és sok egyéb ok is lehetett tette. Ez a föld ősi termelési tapasztalatokkal rendelkezett a régészeti leletek tanúsága szerint.

Árpád hódoltatói is legalább annyira kultúrált környezetből jöttek, mint amilyen ebben az időben a nyugati államokban volt.

Miért ne történt volna tehát feudalisztikus, hűbéri módszerekkel honfoglalás és az új állam megszervezése?

Egykor a törzsi szervezet már nem olyan primitív vérségi kapcsolat lehetett, mint ahogy tanítani kell. A valóságos rokoni kapcsolatok, a közös ős már mítikus távolságra lehetett és a törzsek legtöbb nemzetsége egyáltalán nem rokon a szó valódi értelmében. Szövetséges, mégpedig vérszerződészek által. Ezek a vérszerződések az akkori államokban jogforrást jelentettek, azok lehettek a teljes jogú nemzetségek, nemzetségfők a törzsekben, netán családfők, akik esküt tettek, akiket rituális módon, megfelelő szertartással, hagyományok szerint felvettek... A „hetüimoger”, a hét-magyar szövetség egy néppé olvasztotta a magyarságot, a hódoltatókat, akik minden valószínűség szerint a Honfoglalás céljából szerveződtek át az akkori hadi szervezeteknek legmegfelelőbb 7-es szervezeti rendbe. 3-3 törzs a szárnyakon, a legfontosabb középen. Ezt a szervezeti rendet P. magister megőrizte, mert a fejedelmi, vezéri sorrend 7-es rendszerű a magyaroknál éppúgy, mint a kunoknál. Ugyanez a hetes beosztás, a kettős vezerség másutt is tetten érhető a forrásokban. Köztudott, hogy a törzsi neveket Konstantinosz is így jegyezte. A helynevek őrzik a magyar és a többi törzs nevét a hajdani hatalmi központok körzetében, a hadjáratok gyülekező helyeinél.

A törzsi szervezeti rend nem primitívségünket bizonyítja, hanem egy nagyon észszerű stratégiai felállást bizonyít, a hadászati, ami nem érvényesülhet feudálisztikus gazdálkodásban, települések szervezésekor, a gazdálkodási rendben, ott ne is keressük!

Ha törzsi letelepedés, osztozkodás, gyepűrendszer jött volna létre, ilyen építenek ki a Honfoglalók, akkor P. magister és a többi legenda és krónikáiról ezt lejegyezi, különösen azok, akik a magyarság primitívségéről, vadságáról ettől sértöbbecket is ránhazudtak.

Anonymus igazat írt Árpád államszervezetéről, az első tulajdonszerzésről, tulajdonreformról, amelyet valójában István sem változtatott meg, még a bűnösöktől is a tulajdonnak csak egy részét vette el, a többi meg hagyta, mert elismerte azokat, akik „vérrel” szerezték a földet, akik Árpádtól kapták jogaikat. Ha el is vette az apa vagyonát, a gyerekeket kárpótolta, vagy részben meg hagyta az ősi birtokot. *A nemesség jogát ő is Árpádtól eredezteti, ezért a nemeseknek az a kötelességük, hogy védjék e hazát.*

A nemesség a magyar nemzet, eredetét, hagyományait visszavezette Álmosig, Árpádig. Rosszul őrizték az ősi hagyományt? Az elmúlt évszázad történései tévednek, vagy P. magisterrel együtt mindazok, akik jogaikat Árpádig vezetik vissza és nem István királyig?

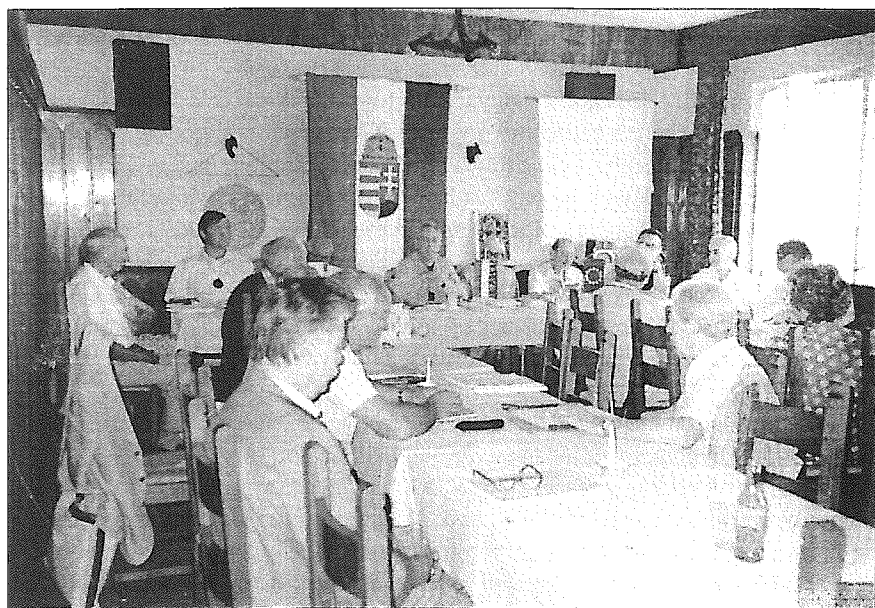
Állításaim bizonyítására kiírtam Anonymustól mindazt, ami bizonyíték. Döntsenek.

Mellékelem bizonyításul Barta Antal idei évben írt cikkét a Kazár állam és

őseink kapcsolatáról. Ebben a cikkben minden bizonyíték benne van, ami szükséges ahhoz, hogy világosan lássuk, a magyarság Álmos idején feudális államot szervezhetett, és nem mást!

Bartha Antal merőben másképp ír e cikkében, mint akkor, amikor Götz Lászlót vitára ingerelte a magyarság elmaradását igazoló, sértő őstörténeti írásával. Különösen érdekes. Van változás a „hivatalos” szemléletben.

Reménykedjünk!

A taggyűlés

Tomerle János (Budapest)

A MAGYAR NYELV TÖRTÉNELMI ALAKTANA

Elsődleges igeképzők

A téma részletes kifejtése előtt meg kell határoznunk a vizsgálat tárgyának, vagyis az elsődleges igeképzőnek a fogalmát. A magyar nyelvtudomány ugyanis a mai napig nem tesz különbséget elsődleges és másodlagos igeképzők között.

Én a magam részéről elsődlegesnek tekintem azokat az igeképzőket, amelyeknek a megjelenése eredményezte a nyelvfejlődés folyamán az igék és a névszók szófaji elkülönülését. Témánk vizsgálata tehát olyan régmúlt időbe visz, amikor a nyelvekben még nem voltak szófajok. Ebben az időben az egyes nyelvek szókincse még egységesen csak valamiféle verbum-nómenekből (igenévszók) állt.

Első látásra úgy tűnhet, hogy lehetetlen ilyen ősrégi nyelvi fejlődési változások felderítése, hiszen még legrégebbi írásos nyelvemlékeink kora sem haladja meg az egy évezredet. Szerencsémre nem kell csupán az írott nyelvemlékekre szorítkoznunk. A magyar nyelvnek van ugyanis egy rendkívül csodálatos sajátossága, mégpedig a szintetizáló jelleg, vagyis az a fontos körülmény, hogy a funkcionális elemek (képzők, ragok, jelek) toldalékok formájában hozzákapcsolódnak az egyes szavakhoz. Az idő múlásával aztán némely toldalék elveszíti funkcióját, elhomályosul és ezáltal vagy a szótőbe épül, vagy pedig hozzátapad más képzőkhöz és azokkal együtt képzőbokat alkot.

A magyar nyelvnek ez a csodálatos sajátossága azt eredményezi, hogy a szótőbe beépülő elhomályosult képzők úgy rakódnak egymásra, mint az üledékes kőzetekben az egymást követő földtani korszakokban keletkező rétegek. Így aztán a mai magyar nyelv szókincsének minden egyes szava valóságos információhordozó. Ha megfejtjük e sajátos információátírási kódját, akkor nyelvünk eredetét és fejlődését, illetőleg olyan nyelvi bizonyítékokhoz juthatunk, amelyek egyenértékűek bármilyen írásos nyelvemlékkel, sőt még azoknál is megbízhatóbbak, hiszen az írásos nyelvemlékekben előfordulhatnak a szerző tudásbeli hiányosságából adódó elírások is, amelyeket ki kell szűrnünk. A szavak felépítése viszont adott tény, más szóval maga a valóság, tehát tárgyi lelet értékű, amelynek a megléte nem vitatható.

Bár előadásom tárgya a magyar nyelv elsődleges igeképzőinek a vizsgálata, mégis kénytelen vagyok egyéb képzőkkel is foglalkozni, mégpedig főleg az igenvéképzőkkel, hiszen – mint már említettem – az elhomályosuló képzők egymás után beépülnek a szótőbe és a képzőbokorba, amiből pedig az következik, hogy az igenvéképző előtt igeképzőnek kell lennie.

Ma már nem vitatott állítás, hogy az olyan tőszavainkban, mint lenge, inga, kendő, ásó, véső, kerge, mese, rege, monda stb. a szővégi -e, -a, -ő, -ő nem más, mint a szótőbe beépült elhomályosult melléknévi igenévképző. Akkor pedig a fenti példákban az előttünk álló g, d, és s sem lehet más, mint igeképző. És valóban vannak is g-re, d-re, s-re végződő egyszótagú igéink: rűg, rág, sűg, bűg, tud, véd, ad, ás, vés, les, most. A g és a d képző voltát az a tény is bizonyítja, hogy ezek nemcsak a szótőbe épültek, hanem a -galom, -gelem, -dalom, -delem képzőbokorba is. Ez pedig azt jelenti, hogy ebben a képzőbokorban a középben található -al elem csak igenévképző lehet. Akkor pedig minden -alom, -elem képzőbokkal továbbképzett tőszó végébe elhomályosult igeképzőnek kellett beépülnie.

Ha az -alom -elem végződésű szavainkat megvizsgáljuk, olyan példákat találunk, mint hatalom, fürtelem, unalom, védelem, irgalom, kényelem, siralom. E példák bizonyossága szerint pedig a fentiekben feltárt g, d és s igeképzőn túlmenően az -n, az -ny és az -r is elhomályosult igeképző.

Meghökkenő az ősi igeképzőknek ez a nagy változatossága. Érdemes végződésük szerint csoportokba gyűjteni a magyar egyszótagú igéket, hiszen ezek nagy valószínűséggel a szótő végébe beépült és mára már elhomályosult elsődleges igeképzőt rejtene magukban.

Az egyszótagú magyar igék csoportosítása végződésük szerint

-t	-sz	-l	-d	-n	-r	-s	-k
vet	esz/ik/	él	véd	fen	fér	ás	lök
lát	isz/ik/	vél	szed	ken	fűr	vés	rak
fut	űsz/ik/	fél	tud	szán	kér	les	csuk
köt	tesz	mál/ik/	mond	bán	nyír	mos	bők
süt	vesz	műl/ik/		van	ver	nyes	lak/ik/

-g	-z	-p	-gy	-ny	-m	-f	-j	-b
rág	néz	kap	megy	hány	nyom	dőf	fáj	dob
rűg	ráz	lop	hagy	hűny	töm		fűj	szab
sűg	győz	tép	fogy				toj(ik)	
bűg	tűz	kop(ik)	fagy					

Ha figyelembe vesszük a nyelv fejlődési törvényszerűségeit és meggondoljuk, hogy az ismert példák tanúsága szerint a képzők önálló szavakból alakulnak, akkor minden további vizsgálat nélkül bátran nagy biztonsággal kijelenthetjük,

hogy egyetlen funkcióra, vagyis az igéknek az ige-névszóktól való megkülönböztetésére az elsődleges igeképzők ilyen garmadája nem keletkezhetett egyetlen alapnyelvben. Közelebb jutunk az igazsághoz, ha a mai magyar nyelv ősi előzményeiben annyi önálló nyelvet tételezünk fel, ahány elsődleges igeképzőt tudunk feltárni. Ez pedig azt jelenti, hogy a magyar nyelv nem valamiféle alapnyelvtől különült el, hanem legalább 15-20 különböző nyelvből integrálódott.

Ezért a továbbiakban a magyar nyelv előzményeinek az elemzése során a feltárt elsődleges igeképzőknek megfelelően -t, -sz, -l, -d stb. igeképzős nyelvekről fogok beszélni.

Most vizsgáljuk meg azokat az egyszótagú igéinket, amelyek két mássalhangzóra végződnek. Pl.: mond, oszt, oszl/-ik/, foszt, foszl/-ik/, metsz, látsz/-ik/.

A mond igével kapcsolatban nyelvészeink úgy vélik, hogy ez az ige a beszél jelentésű finnugor mon többől származik. Eddig egyet is lehet érteni ezzel a megállapítással. Hozzáteszik viszont, hogy a magyar nyelvben az eredeti -n igeképző valamilyen oknál fogva elhomályosult és ezért a mon tőhöz hozzákapcsolódott még a -d igeképző is. Ez az okfejtés azonban bármily tetszetős is, nem egyéb üres retorikánál és nélkülöz minden tudományos alapot.

De vizsgáljuk meg részletesen, hogy miről is van szó. Az igeképző csak akkor homályosodhat el, ha elveszíti funkcióját. Ha pedig ilyen funkció nincs, akkor semmi szükség nincs egy második igeképzőre, hogy betöltsünk vele egy nem létező funkciót. Ráadásul elkerülhetetlenül választ kellene adni arra a kérdésre is, hogy a mond igéhez hasonlóan a nyelvérzék miért nem tartotta szükségesnek a fen, ken, fon, szán, bán, van ige esetében az igei jelleg megerősítését a -d igeképzővel?

A fentiek alapján nyilvánvaló, hogy az elsődleges igeképzők összetapadását nem magyarázhatjuk az igeképzők elhomályosulásával. Sokkal egyszerűbb és kézenfekvő választ kapunk erre a kérdésre, ha felismerjük azt a tényt, hogy a vizsgált elsődleges igeképzők mindegyike más-más nyelvnek az igeképzője. Így az -n igeképzős nyelvet, illetve a -d igeképzős nyelvet beszélő népesség kapcsolatából már könnyen levezethető a mond ige alakulása is. Két különböző nyelvet beszélő népesség közti kapcsolat esetén mi sem természetesebb, mint hogy jövevényszavak áramlanak az egyik nyelvből a másikba és viszont.

Maradjunk még a mond iginél. Annyit már tudunk róla, hogy ez az ige -n igeképzős nyelvből származik, hiszen ezt bizonyítja az ige-tőbe beépült -nd igeképzők sorrendje. A magyar nyelv belső logikájából következően ugyanis az -n igeképző nem ékelődhetett be utólag a már meglévő -d igeképző elé, hanem csak a -d igeképző kapcsolódhatott utólag az -n igeképzőre végződő mon igehez.

Ebből két fontos tényre következtethetünk:

1) Az átadó nyelv az -n igeképzős nyelv, történetesen a cseremis nyelvnek valamilyen előzménye, az átvevő nyelv pedig a -d igeképzős nyelv, mondjuk a

magyarnak valamelyik előzménye, amely nyelvben a mond ige kétségtelenül jövevényszó volt.

2) Mivel a nyelvérzék még szükségét látta az igei jelleg determinálásának és ezért a mon alakú idegen szóhoz még hozzákapcsolta a saját nyelvre jellemző -d elsődleges igeképzőt, így nagy biztonsággal állíthatjuk, hogy ez a szóátadás abban az időben ment végbe, amikor még nem volt igeragozás, tehát a -d elsődleges igeképzőnek még megvolt az az eredeti funkciója, hogy megkülönböztesse az igéket a névszóktól. Ez pedig egybeesik a szófajok kialakulásának a kezdetével, vagyis abba a korszakba sorolható, amikor az igenévszók /verbum-nómenek/ szétváltak igékre és névszókra.

Jelentését tekintve a mond ige a -d igeképzős nyelvben eredetileg nyilván azt jelentette, hogy valaki előcseremisziül beszél. Mintha ma azt mondanánk magyar nyelvű társaságban egymás közt oroszul beszélő személyekről, hogy:

“Na tessék! Már megint govorittyolnak!” – azaz oroszul beszélnek.

A mond igével azonos felépítésű a gond főnév is. Ez azonban nem cáfolja az -nd képzőbokr voltát. A -d igeképzős nyelvben a gond ugyanolyan jövevényszó volt mint a mond ige és a -d igeképző tanúsága szerint szintén igeként használták. Annyi történt csupán, hogy a gond ige nem állapodott meg a -d igeképzős nyelvben, hanem tovább vándorolt /szintén jövevényszóként/ az -l igeképzős nyelvbe, ahol az igei jelleg determinálása céljából ejtéskönnyítő o hang közbeiktatásával hozzákapcsolták az -l igeképzőt.

Később, az igeragozás kialakulása után ez az -l igeképzős nyelv hagyományozta az integrálódó utódnyelvekre a gondol alakú igét és a gond főnevet is.

Ugyanez volt a helyzet az oszt, oszl/ik/, foszt, foszl/ik/, metsz, látsz/ik/ ige esetében is. Az oszt, oszl/ik/ és a foszt, foszlik/ igét az -sz igeképzős nyelv adta át a -t, illetve az -l igeképzős nyelvnek.

Az utóbbi nyelvekben ezek az igék idegen szónak minősültek és ezért igei jellegük determinálása céljából kiegészültek az illető nyelv -t, illetve -l igeképzőjével. A metsz és a látsz/ik/ igét viszont az -sz igeképzős nyelv vette át a -t igeképzős nyelvtől.

A jövevényszavaknak ez az áramlása egyik nyelvből a másikba olyan beszédhelyzetben megy végbe, amikor azonos anyanyelvű személyek egymás közti kommunikációban használnak idegen nyelvből átvett igéket, amelyekhez az igei determináltság végett toldalékként hozzákapcsolják saját nyelvük igeképzőjét. Az ilyen beszédhelyzetben kialakuló képzőbokokban minden esetben az utolsó elem szolgált az igei jelleg determinálására. Az ily módon kialakult képzőbokros igék aztán harmadik személyű, azaz személyrag nélküli alakban maradtak ránk.

Ilyen ige pl.: metsz, látsz/ik/, oszt, foszt, oszl/ik/, foszl/ik/, aszal, gondol, mond stb. A foszt és foszlik ige tanúsága szerint az -sz igeképzős nyelvű népességnek volt kapcsolata mind a -t, mind az -l igeképzős nyelvű népességgel, hiszen a foszt

és a foszlik igét mindkét nyelv az -sz igeképzős nyelvtől kölcsönözte. Ezért az -sz igeképzős nyelv a szárít jelentésű asz igt nemcsak az -l igeképzős nyelvnek adhatta át /aszal/, hanem a -t igeképzős nyelvnek is, ahol ahhoz hozzákapcsolták a -t igeképzőt és így kapták az ugyancsak szárít jelentésű aszt igt. A nyelv fejlődésének a későbbi szakaszában azonban ennek a cselekvésnek a kifejezésére a szárít ige terjedt el és kiszorította az aszt igt. Az eredetileg szintén szárít jelentésű aszal ige jelentésváltozáson ment keresztül és ennek következtében ma már a szárításnak egy speciális esetére, mégpedig a gyümölcszsárításra korlátozódik a jelentéstartalma. Ezáltal azonban megkülönböztethető funkciót kapott és ennek köszönheti, hogy az aszt igehez hasonlóan nem avult ki nyelvünkéből.

A szárít jelentésű aszt ige egykori meglétére lehet következtetni a ma már tőszónak számító asztal és asztag főnevünkéből is. Az asztal főnév ugyanis eredetét tekintve nem más, mint az egykori aszt igeből -al igeenvéképzővel képzett melléknévi igeenév volt, akárcsak a szárító melléknévi igeenév a mai magyar nyelvben. Most már könnyen belátható, hogy az asztag is az aszt igeből képzett főnév, annál is inkább, mivel analóg módon képzett főnév a hozag is.

Az elsődleges igekepzők nemcsak a fentebb említett beszédhelyzetben kapcsolódtak össze képzőbokrokká, amikor is minden nyelv a saját igekepzőjét toldotta hozzá az idegen nyelvből átvett igehez.

A különböző nyelvű népek közti kapcsolatok elmélyülésével egyre gyakoribbá váltak az olyan beszédhelyzetek, amikor az egyik nyelvű vendéglátók saját nyelvi környezetükben voltak kénytelenek kommunikálni valamelyik szomszéd néptől érkezett idegen nyelvű vendéggel.

Ilyen beszédhelyzetben gyakori, hogy a vendéglátók nem beszélnek az adott idegen nyelvet, de némi ismeretük azért van róla. Pl. tudják, hogy az illető idegen nyelvnek mi az igekepzője.

Ilyenkor a beszélők saját anyanyelvükön beszélnek a vendéghez, de igyekeznek megkönnyíteni a vendég számára a beszéd megértését azáltal, hogy saját igeikhez hozzátoldják még az idegen nyelv igekepzőjét is. Így tehát az idegen nyelvből vett igekepző használatának a szükségességét mindig a beszédpartner jelenléte váltja ki. Emellett ez az igekepző az adott nyelvi közegben, azaz a beszélők számára nem jelent igei determinánst, hiszen számukra az igei jelleget egyértelműen meghatározza a saját igekepző. Ennek következtében az adott nyelvi közegben az idegen igekepző fokozatosan második személyű személyraggá válik.

Vizsgáljuk meg ezt a kérdést konkrét példán is. Vegyünk pl. egy olyan esetet, amikor az -l igekepzős nyelvű környezetben beszélgetnek -l igekepzős nyelven -sz igekepzős nyelvű vendéggel. A vendéglátók igyekeznek megkönnyíteni a vendég számára a beszéd megértését azáltal, hogy saját igeikhez hozzákapcsolják még a vendég nyelvének az igekepzőjét is. Ennek eredményeként a kel, fél, szól

stb. igének a beszédpartnertől függő kelsz, félsz, szólsz stb. változatai is születnek, amelyek idővel második személyű személyragos alakká válnak.

Két nép kapcsolata soha nem egyirányú, hanem mindig kölcsönös. Éppen ezért a kölcsönösség elve alapján elvárható, hogy az -sz igeképzős nyelvet beszélő nyelvi környezetben viszont ugyanez a beszédhelyzet azt eredményezte, hogy az idegen -l igeképző kapcsolódjék toldalékként, mégpedig a beszédpartner jelenlététől függő toldalékként, az -sz igeképzős igékhez és ez váljon később az -sz igeképzős nyelvben második személyű személyraggá. És valóban így is történt. Bizonyosság erre, hogy -sz tövű igéink egyesszám második személyű személyragja rendre -l. Pl. úsz/ik/ – úszol, mász/ik/ – mászol, tesz – teszel, vesz – veszel stb.

A magyar nyelv elsődleges igeképzőinek az elemzéséből azt is meg lehet állapítani, hogy az egykori -sz igeképzős nyelvű népességnek csak az egyik része lépett kapcsolatba az -l igeképzős nyelvet beszélő népességgel.

Ugyanennek a népességnek egy másik csoportja (része) viszont a -t igeképzős nyelvű népességgel került kapcsolatba. Erre utal az a tény, hogy az -sz igeképzős nyelv igéi jövevényszóként nemcsak az -l, hanem a -t igeképzős nyelvben is megjelennek.

Pl.   asz   – aszal   – aszt
      osz   – oszl(ik)   – oszt
      vesz –   – veszt
      fosz – foszl(ik) – foszt

Ezek a szavak az elsőként említett beszédhelyzetnek megfelelően igei determinánsként egészültek ki az idegen nyelvi környezetben az -l, ill. -t igeképzővel. Éppen ezért harmadik személyű, azaz személyrag nélküli alakok a mai magyar nyelvben.

A második beszédhelyzet a -t igeképzős nyelvű környezetben szintén azt eredményezte, hogy az idegen nyelvi -sz igeképzőből második személyű személyrag kerekedett. Pl. lát – látsz, fut – futsz, köt – kötsz.

Ezzel párhuzamosan a kölcsönösség elvének megfelelően az -sz igeképzős nyelvet beszélő népességnek abban a részében, amelyik a -t igeképzős nyelvű népességgel állt kapcsolatban ki kellett alakulnia egy olyan nyelvjárásnak, amelyben viszont a szomszéd nyelvtől kölcsönzött -t vált második személyű személyraggá, vagyis a futsz, kötsz, látsz stb. második személyű alakok ellentétjeként -szt végződésű második személyű személyragos alakoknak kellett kialakulniuk.

A mai magyar nyelvben azonban nincs példa -szt végződésű második személyragos alakra. Ez a körülmény csak azzal magyarázható, hogy a második személyű személyragok kialakulását követő időben az -sz igeképzős nyelvet beszélő népességnek a -t-ző nyelvjáráshoz tartozó része elvándorolt az előmagyarság közeléből, a kapcsolatok megszakadtak és így ebből a nyelvjárásból az -szt vég-

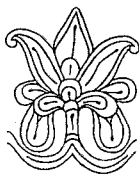
ződésű második személyű személyragos alakok már nem integrálódtak a magyar nyelvbe.

Ezek szerint kell a világon olyan nyelvnek lennie, amelyben az igék második személyű személyragos alakjai -szt-re végződnek. És nem is kell sokat keresgelnünk. Történetesen a német nyelvben az igék második személyű személyragos alakjai -szt végződésűek. Úgy tűnik tehát, hogy a második személyű német -szt személyrag ugyanabban a nyelvi kohóban készült, mint a magyar igék második személyű -sz és -l személyragja.

A személyragok kialakulása azt eredményezte, hogy az igék látok, látsz, lát, látunk stb. etimológiai sorokba rendeződtek. Ugyanakkor a különböző nyelvű népek integrálódásának az előrehaladtával az integrálódott nyelvben az igék végződése is egyre változatosabb lett, ami viszont csökkentette az igeképzők megkülönböztető képességét.

Ilyen körülmények között az igék egyre bővülő etimológiai sorainak a megléte már inkább determinálta az igei jelleget, mint az a nagyszámú igeképző, amely az integrálódás következtében felhalmozódott a nyelvben. Mindez oda vezetett, hogy az igei jelleg determinálásának a funkciója áttevődött nyelvi tudati szintre. T. i. az etimológiai sorok meglétének a tényére. Tehát az elsődleges igeképzők elvesztették funkciójukat, aminek következtében elhomályosultak. Az elhomályosuló elsődleges igeképzők részben beépültek a szótövekbe, részben pedig más képzőkhöz kapcsolódva különböző képzőbokrokat hoztak létre. Pl. -gat, -get, talan, -telen, -dalom, -delem, stb. Az elsődleges igeképzők egy része pedig új funkciót kapott és másodlagos igeképzővé vált. Ezeknek a vizsgálata azonban már nem tartozik előadásom tárgyához.

Köszönöm a figyelmüket.

Török Albert (Székelyudvarhely)

AZ ARANYOSSZÉKI HELYNEVEK ELROMÁNOSÍTÁSA

Minden tulajdonnév – legyen az személy vagy helynév – végső soron értelmes köznévből származik. A köznévi értelemmel bíró helynév, településnév jelentése az évszázadok során, a névadás indítékainak elhalványultával feledésbe merült. Így történt, hogy Erdélybe, esetünkben Aranyosszékre betelepülő románság számára, az itteni településnevek csak értelmetlen, puszta hangsort jelentettek, amelynek egyetlen szerepe van: azonosítani a településeket.

1918 után a román közigazgatás ezeket az „értelmetlen”, de ugyanakkor mégis magyaros hangzású népi román neveket használta. Idővel azonban a román politikusoknak, történészeknek, nyelvészeknek szemet szűrt a településnevek magyar jellege és az 1920-as és 30-as években újrakeresztelték szinte valamennyit.

Ezek ismeretében vizsgáljunk meg néhány példát Aranyosszék színeváltozott településneveiből. A történelmi adalékokat Suciú: Dict. Ist. Trans-Buc. 1952 tartalmazza.

Hidas-Hidus 1332, *Hijdas* 1538. Az eleve hidas, vámos hely jelentésű településnevet román lakói „Hidis” alakban vették át. A település új névadói nemismerve az alapszó eredeti értelmét tükörfordítással Podeni-re=hídlakók, keresztelték.

Sinfalva-Semfalva 1332, *Senfalva* 1587. A személynév+falva típusú településnév előtagjában a Simon név becézett, rövidített alakjára lehet ismerni. Az 1920-as években a hivatalos neve Somfalu. A még mindig magyarosnak hangzó névben azonban már körvonalazódik egy „értelmes”, tükörfordításra alkalmas szó: a som.r.corn és rövid időn belül megvan az új név: Cornesti=Somfalva.

Felvinc-Oronos Winc 1227, *Felvinc* 1345. Vintul de Sus. Az újabb román keresztségben az Unirea=1918-as egyesülés nevet kapta, név amire, tekintettel az 1848-as itteni eseményekre, egyesek szerint rá is szolgált.

Veresmart. A ma is közérthető településnevet különben a 16. század óta román lakói Veresmort alakban vették át. Ám itt egy kis bökkenő volt mert akik mindkét nyelvet ismerték, azoknak egy ilyen név morbidnak hangozhatott, ugyanis a név utótagja-mort-a románban halott embert jelent. Kézenfekvőbb nem lévén a szomszéd faluról Unirea 2-nek nevezték el.

Mészkö-Meskun 1332, *Mezkeww* 1343, *Mezkev* 1589. A Tordai hasadék szomszédságában fekvő település minden bizonnyal a mézskőhegyekről kapta nevét. A népiromán alakja, a magyar név átvétele: Mischiu /Miszkü/. Egy figyelmesebb nyelvésznek a településnév „kiu” vége nagyon is összecsengett a hasadék, szurdok jelentésű román „ocheia” (kejá) szóval és máris megvolt az új név: Cheia.

Szentmihály-Sancti Michaelis 1332, Szentmihályfalva 1589. A helyi templom patriciumát viselő helynév „sinmihaiu” alakban ment át a román népnyelvbe. Mihai Viteazu havasföldi vajda Torda melletti szereplését-megöletését 1601-ben, és a szintén Mihály nevű közeli falut mesterkéltén összefüggésbe hozták és lett: Mihai Viteazu az új falunév. A román államvasutak azonban nem tartottak lépést az új történelmi fejleménnyel. A falu vasútállomásán ma is az „anakronisztikus” – Sinmihaiu – felirat áll.

Hasonló kiigazításban részesült Csegez is -r. Ceagz. Köves talajáról ma „Piet-roasa” = köves hely-nek neveznek.

A fentebbi művi beavatkozások után már jelentéktelen az olyan módosítás mint Mohács esetében történt. Az erdélyi román nyelv szerint alakult nevét havasföldi településképzőre cserélték: Mahaciu – Mahaceni.

Vámos Tóth Bátor (Honolulu)

MAGYARORSZÁGI TAMANA NEVEK

Az ábécés sorrendbe szedett nevek mellett feltüntetett magánhangzókat és a harmadik oszlopban kigyűjtött betűket ábécés rendben írtuk. Ez a kimutatás elősegíti a TAMANA szerkezet kiértékelését és fényt derít a névadás múltjára.

A negyedik oszlop mássalhangzókkal, természetes sorrendben írja a neveket és így könnyen összevethető az "Ősmagyar Szótár" több min 9000 szavával. Például: BRK ebben a TAMANA szótárban a "Boroka" nevet jelöli, illetve írja, mássalhangzós rövidített írással. Az "Ősmagyar Szótárban" több szót találunk, amit a BRK-ból kiolvashatunk. (Természetesen több tízezer évvel ezelőtt, kevesebb ilyen szó létezett.) Az 1991-es kiadás 6. oldalán a (14)-es csoportban találjuk; BARAK, BEREK, BORÓKA, ABRÁK, BUKOK, BIRKA, BIRTOK, BORKÓ, BÜRKE, BÖRKE és BÁRÓ nevet. 11 magyarhoni név+szerkezet. Hosszabb neveket általában szavak összevonásával alkotjuk, ezeket részleteiben vizsgáljuk. Például: BIBA+VÁR+A BB je még 11 szóban megtalálható és a VR a +A-val 10 szó. Ezek az adatok külön is aláhúzzák a TAMANA törvényszerűségeket – a Tamana névadás hangzó illeszkedéseit illetően.

Hangsúlyozni szeretnők: a felsorolt név+szerkezetek mind ott vannak a Kárpátok alatt és azonos alak+szerkezeti párjai megtalálhatók a Föld különböző, jelesül annak elzártabb, csak újonnan feltárt területein. (Pl. ADA+LIN falu Kolozsban és Észak-Kelet Indiában, ARAN+KA: a még ma sem teljesen feltárt Gajánai Felföldön, Indiában, Nigerben is vizet jelöl, BAR+BATA nálunk Barsban, de falu Nepálban és Oázis Szudánban, CSÁN+GOTA patak nálunk, de falu Beninben és folyó(!) Zambiában is, abban a Zambiában, ahol 14 folyónak KÁL+ONGA a neve, nálunk 3 Kál+Onga van a Tiszaháton és Kál+Onga ott van a föld 23 országában, akárcsak TAMANA – az is ott lelhető a Föld 23 országában, MAG+URA nálunk 3 is van falu képében Erdélyben, de Magura ott van mind az öt földrészen, Bangladesben pl. 24 falunak Magura a neve. PER+ÉTE falu a Felvidéken, de Peréte falu Maláviában és folyó Kolumbiában, ott ahol PALÁNKA és Tamana társ-patak, de nálunk a Bácskában az ősi TAMANA várfalu helyén ma Palánka Község lelhető. SZALA+KUSZ: nyitrai falu, de ugyanaz a Szalakusz Egyiptomi város és az utolsó Asszír király neve is Szalakusz volt! TA+PIÓ nálunk folyó, Finnhonban 8 Tápió is van, de Tápió falu Új Guineában is! VÁR+ASZÓ elzárt falunk a Mátrában, de ugyanaz a Váraszó falu az INDUS Völgyi Pakisztánban ott a TÁTRA hegy táján, nálunk a TÁTRA régi neve TÚR-TÚR Sziget Indonéziában, TÚR-TÚRI pedig folyó Észak-Kelet Indiában a Himalája lejtőinél ott ADALIN, ARANKA társaságában, de ott van szomszédságukban az ÁRPÁD, BÉGA, GARAM SZATMÁRI folyó és a MAGAR törzs is...

Abádi	a-á-i	B-D	B-D	Ab-a-d-i
Abagácsi	aa-á-i	B-G-CS	B-G-CS	Ab-a-gács-i
Abaigar	aaa-i	B-G-R	B-G-R	Ab-a-igar
Abajka	aaa	B-J-K	B-J-K	Ab-ajka
Abalak	aaa	B-L-K	B-L-K	Aba-lak
Abara	aaa	B-R	B-R	Aba-ra
Abarúd	aa	B-D-R	B-R-D	Ab-a-rúd
Abaszó	aa-ó	B-SZ-	B-SZ	Ab-a-szó
Abódi	a-i-ó	B-D	B-D	Abód-i
Abofa	aa-o	B-F	B-F	Abo-fa
Abonyi	a-i-o	B-NY	B-NY	Abony-i
Acsakóta	aaa-ó	CS-K-T	CS-K-T	Acsa-kóta
Acsata	aaa	CS-T	CS-T	Acsa-ta
Adaboró	aa-oó	B-D-R	D-B-R	Ada-boró
Adacsi	aa-i	CS-D	D-CS	Adacs-i
Adalin	aa-i	D-L-N	D-L-N	Ada-lin
Ágboró	á-oó	B-G-R	G-B-R	Ág-boró
Ágbóta	áa-ó	B-G-T	G-B-T	Ág-bóta
Ágota	áa-o	G-T	G-T	Ágo-ta
Ágvári	áá-i	G-R-V	G-V-R	Ág-vár-i
Akada	aaa	D-K	K-D	Aka-da
Alamánd	aaá	D-L-M-N	L-M-N-D	Ala-mánd
Alamor	aa-o	L-M-R	L-M-R	Ala-mor
Aliga	aa-i	G-L	L-G	Al-i-ga
Aligna	aa-i	G-K-L-N	L-G-N-K	Alig-nak
Alinak	aa-i	K-L-N	L-L-K	Ali-nak
Apáli	aa-i	L-P	P-L	Apa-li
Apaton	aa-o	N-P-T	P-T-N	Apa-ton
Aracsa	aaa	CS-R	R-CS	Ar-acsa
Arácsi	aa-i	CS-R	R-CS	Ar-ács-i
Aradi	aa-i	D-R	R-D	Arad-i
Araki	aa-i	K-R	R-K	Arak-i
Aranka	aaa	K-N-R	R-NY-K	Arany-ka
Arankai	aaa-i	K-N-R	R-NY-K	Arany-ka-i
Arapa	aaa	P-R	R-P	Úr-Apa,-Ara+pa
Arcsana	aaa	CS-N-R	R-CS-N	Ar-csana
Arcsilla	aa-i	CS-LL-R	R-CS-LL	Ar-csilla
Arika	aa-i	K-R	R-K	Ari-ka
Árpavári	áaa-i	P-RR-V	R-P-V-R	Árpa-vár-i
Aszári	aa-i	R-SZ	SZ-R	A-szár-i
Aszúág	aa-u	G-SZ	SZ-G	Aszú-ág
Aszúra	aa-u	R-SZ	SZ-R	Aszú-ra
Aszúréti	a-é-i	R-SZ-T	SZ-R-T	Aszú-réti
Atádi	aa-i	D-T	T-D	At(y)ád-i

Ataki	aa-i	K-T	T-K	At(y)a-ki
Atakáma	aaá	K-M-T	T-K-M	At(y)a-káma
Atikameg	aa-e-i	G-K-T	T-K-M-G	Atika-meg
Atakpara	aaaa	K-P-R-T	T-K-P-R	Atak-para
Atila	aa-i	L-T	T-L	Atila,-Ati-la
Attala	aaa	L-TT	TT-L	Attala,-Atta-la
Avarvári	aaá-i	RR-VV	V-R-V-R	Avar-Vári
Avasi	aa-i	S-V	V-S	Avas-i
Avatag	aaa	G-T-V	V-T-G	Ava-tag
Babadag	aaa	BB-D-G	B-B-D-g	Baba-dag
Babari	aa-i	BB-R	B-B-R	Babar-i
Bábaszó	aa-ó	BB-SZ	B-B-SZ	Báb-aszó,-Bába-szó
Babati	aa-i	BB-T	B-B-T	Baba-ti
Babeka	aa-e	BB-K	B-B-K	Babe-ka
Báberke	á-ee	BB-K-R	B-B-R-K	Bab-er-ke
Babina	aa-i	BB-N	B-B-N	Bab-ina
Babinda	aa-i	BB-D-N	B-B-N-D	Bab-inda
Babócsa	aa-ó	BB-CS	B-B-CS	Bab-ócsa
Babola	aa-o	BB-L	B-B-L	Babo-la
Babóti	a-ó-i	BB-t	B-B-T	Babó-ti
Badúri	a-i-ó	B-D-R	B-D-R	Bad-úri
Bagara	aaa	B-G-R	B-G-R	Bag-ara
Bagbakó	aa-ó	BB-G-K	B-G-B-K	Bag-bakó
Bagerdán	aa-e	B-D-G-N-R	B-G-R-D-N	Bag-er-dán
Bagibócsa	aa-i-ó	BB-CS-D	B-G-B-CS	Bagi-bócsa
Bagola	aa-ó	B-G-L	B-G-L	Bago-la
Bagota	aa-o	B-G-T	B-G-T	Bago-ta
Bagúri	a-i-ú	B-G-R	B-G-R	Bag-úri
Baján-	aa	B-J-N	B-J-N	Baján-
Csongor	oo	CS-G-N-R	CS-N-G-R	Csongor
Bajkálló	aa-ó	B-J-K-II	B-J-K-L-L	Baj-kálló
Bakacsík	aa-í	B-CS-KK	B-K-CS-K	Bákacsík
Bakága	aaá	B-G-K	B-K-G	Bak-ága
Bákaló	aaó	B-K-L	B-K-L	Báka-ló
Bákató	aa-ó	B-K-T	B-K-T	Báka-tó
Bákamér	aa-é	B-K-M-R	B-K-M-R	Báka-mér
Bakonda	aa-o	B-D-K-N	B-K-N-D	Bakony-da,-Bak-onda
Bakondi	a-o-i	B-D-K-N	B-K-N-D	Bakony-di,-Bak-on-di
Bakota	aa-o	B-K-T	B-K-T	Bako-ta
Bakuta	aa-u	B-K-T	B-K-T	Bak-uta
Bala-Bala	aa-aa	B-L,-B-L	B-L-B-L	Bala-Bala
Balabán	aaá	BB-L-N	B-L-B-N	Bala-bán
Balamánd	aaá	B-D-L-M-N	B-L-M-N-D	Bala-mánd
Balankó-	aa-ó	B-K-L-N	B-L-N-K-	Balan-kó

Belenkó	a-e-ó	B-K-L-N	B-L-N-K	Belen-kó
Balánta-	aaá	B-L-N-T	B-L-N-T	Balán-ta
Belente	eee	B-L-N-T	B-L-N-T	Belen-te
Balassa	aaa	B-L-SS	B-L-S-S	Bal-assa
Baláta	aaá	B-L-T	B-L-T	Bal-áta
Balatán	aaá	B-L-N-T	B-L-T-N	Bala-tán
Bálaton	aa-o	B-L-N-T	B-L-T-N	Bála-ton
Baliga	aa-i	B-G-L	B-L-G	Bal-iga
Balika	aa-i	B-K-L	B-L-K	Bal-ika
Balinka	aa-i	B-K-L-N	B-L-N-K	
Balog-	a-o	B-G-L	B-L-G	Balog
Balog	a-o	B-G-L	B-L-G	Balog
Balogi	a-i-o	B-G-L	B-L-G	Balog-i
Balogúr	a-o-ú	B-G-L-R	B-L-G-R	Balog-úr
Balokán	aa-o	B-K-L-N	B-L-K-N	Balo-kán
Balota	aa-o	B-L-T	B-L-T	Balo-ta
Bambula	aa-u	BB-L	B-M-B-L	Bam-bula
Bánáti	áá-i	B-N-T	B-N-T	Bán-áti
Bánfacsak	aaá	B-CS-F-K-N	B-N-F-CS-K	Bán-fa-csák
Bánfahon	aa-o	B-F-H-NN	B-N-F-H-N	Bán-fa-hon
Bángola	aa-o	B-G-L-N	B-N-G-L	Bán-gola
Bánkókátó	áá-óó	B-KK-N-T	B-N-K-K-T	Bán-kó-kátó
Bánkota	aa-o	B-K-N-T	B-N-K-T	Bán-kota
Bánkútsík	á-í	B-CS-KK-N-T	B-N-K-T-CS-K	Bán-kút-csik
Bánkútszakon	aa-o-u	B-KK-NN-SZ-T	B-N-K-T-SZ-K-N	Bán-kút-szak-on
Bánszala	aaá	B-L-N-SZ	B-N-SZ-L	Bán-szala
Bánszusza	aa-u	B-N-SZSZ	B-N-SZ-SZ	Bán-szusza
Bántakácsa	aaáá	B-CS-K-N-T	B-N-T-K-CS	Bán-takácsa, -Bán-ta-kácsa
Bántamanó	aaá-ó	B-M-NN-T	B-N-T-M-N	Bánta-manó
Bántaton	aa-o	B-NN-TT	B-N-T-T-n	Bánta-ton
Bántava	aaá	B-N-T-V	B-N-T-V	Bán-tava
Bántavári	aaá	B-N-R-T-V	B-N-T-V-R	Bánta-vári
Bánvára	aaá	B-N-R-V	B-N-V-R	Bán-vára
Barabás	aaá	BB-R-S	B-R-B-S	Bara-bás
Baráka	aaá	B-K-R	B-R-K	Bara-ka
Barakasza	aaaa	B-K-R-SZ	B-R-K-SZ	Bara-kasza
Baranda	aaa	B-D-N-R	B-R-N-D	Barán-da, -Bar-anda
Baranka	aaa	B-K-N-R	B-R-N-K	Bárány-ka
Báránkó	áá-ó	B-K-N-R	B-R-N-K	Bárány-kó, -Baran-kó
Baranya	aaa	B-NY-R	B-R-NY	Bar-anya, -Bar-ana
Baraszó	aa-ó	B-R-SZ	B-R-SZ	Bar-aszó, -Bara-szó
Baratin	aa-i	B-N-R-T	B-R-T-N	Bara-tin
Baraton	aa-o	B-NN-R-T	B-R-N-T-N	Bara-ton
Barbakán	aaá	BB-K-N-R	B-R-B-K-N	Barba-kán
Barbata	aaa	BB-R-T	B-R-B-T	Barba-ta

Barina	aa-i	B-N-R	B-R-N	Bari-na
Bárkuti	á-i-ú	B-K-R-T	B-R-K-T	Bár-kút-i
Bartazuga	aaa-u	B-G-R-T-Z	B-G-R-T-Z	Barta-zuga
Bátakút	aa-ú	B-K-TT	B-T-K-T	Báta-kút
Batári	aa-i	B-R-T	B-T-R	Batár-i,-Ba-tár-i
Batiszta	aa-i	B-SZ-TT	B-T-SZ-T	Ba-tisz-ta
Báton-	á-o	B-N-T	B-T-N	Bát-on
Báton	á-o	B-N-T	B-T-N	Bát-on
Bátori	á-o-i	B-R-T	B-T-R	Bátor-i,-Bát-or-i
Bauszi	a-u-i	B-SZ	B-SZ	Ba-uszi
Bécibóka	a-é-i-ó	BB-C-B-K	B-C-B-K	Béci-bóka
Bécsvári	á-é-i	B-CS-R-V	B-CS-V-R	Bécs-vári
Bedege	eee	B-D-G	B-D-G	Bede-ge
Bedene	eee	B-D-N	B-D-N	Bede-ne
Békavára	aaa-é	B-K-R-V	B-K-V-R	Béka-vára
Bekenye	eee	B-K-NY	B-K-NY	Beke-nye
Bendola	a-e-u	B-D-L-N	B-N-D-L	Ben-dola
Benéte	eeé	B-N-T	B-N-T	Ben-éte
Berencsi	ee-i	B-CS-N-R	B-R-N-CS	Ber-encs-i
Berendi	ee-i	B-D-N-R	B-R-N-D	Ber-end-i
Berendia	a-ee-i	B-D-N-R	B-R-N-D	Beren-dia
Berénke	eeé	B-K-N-R	B-R-N-K	Berén-ke
Berente	eee	B-N-R-T	B-R-N-T	Berén-te
Bereta	a-ee	B-R-T	B-R-T	Bere-ta
Beréte	eeé	B-R-T	B-R-T	Ber-éte
Berettó	ee-ó	B-R-TT	B-R-T-T	Beret-tó
Beszterce	eee	B-C-R-SZ-T	B-SZ-T-R-C	Besz-ter-ce
Biakátó	aa-i-ó	B-K-T	B-K-T	Bia-kátó
Bibavára	aaa-i	BB-R-V	B-B-V-R	Biba-vára
Bihari	a-ii	B-H-R	B-H-R	Bihar-i,-Bi-har-i
Bikeri	e-ii	B-K-R	B-K-R	Biker-i
Bimbula	a-i-u	BB-L-M	B-M-B-L	Bim-bula
Bingola	a-o-i	B-G-L-N	B-M-B-L	Bin-gola
Biteli	e-ii	B-L-T	B-T-L	Bit-eli
Bitóci	ii-o	B-C-T	B-T-C	Bit-óc-i
Bobula	a-o-u	BB-L	B-B-L	Bob-ula
Boda-	a-o	B-D	B-D	Boda
Boda	a-o	B-D	B-d	Boda
Bodola	a-oo	B-D-L	B-D-L	Bodo-la
Bodolló	ooó	B-D-ll	B-D-LL	Bodo(l)-ló
Bodorgán	áoó	B-D-G-N-R	B-D-R-G-N	Bodor-gán
Bodormán	áoó	B-D-M-N-R	B-D-R-M-N	Bodor-mán
Bodószipa	a-oó-i	B-D-P-SZ	B-D-SZ-P	Bodó-szipa
Bodvadorkó	a-ooó	B-DD-K-R-V	B-D-V-D-R-K	Bod-vad-'ö'r-k'ö'
Bogoma	aoo	B-G-M	B-G-M	Bogo-ma

Bogota	a-oo	B-G-T	B-G-T	Bogo-ta
Bojásza	aá-o	B-J-SZ	B-J-SZ	Boj-ásza
Boróbia	a-oó-i	BB-R	B-R-B	Boró-bia
Bor-Dona	a-oo	B-R,-D-N	B-R-D-N	Bor-Dona
Boroka	a-oo	B-K-R	B-R-K	Boro-ka
Boronka	a-oo	B-K-N-R	B-R-N-K	Boron-ka
Borota	a-oo	B-R-T	B-R-T	Boro-ta
Botyáni	á-o-i	B-N-TY	B-TY-N	Bottyán-i,-Bot-ján-i
Bozóki	oó-i	B-K-Z	B-Z-K	Bozók-i,-Bo-zó-i
Bubola	a-o-u	BB-L	B-B-L	Bubo-la
Bubota	a-o-u	BB-T	B-B-T	Bubo-ta
Budai	a-i-u	B-D	B-D	Buda-i
Budalin	a-i-i	B-D-L	B-D-L-N	Buda-lin
Budamér	a-é-u	B-D-M-R	B-D-M-R	Buda-mér
Budavári	a-á-i	B-D-R-V	B-D-V-R	Buda-vár-i
Budbudak	a-uu	BB-DD-K	B-D-B-D-K	Bud-budak
Budoga	a-o-u	B-D-G	B-D-G	Bud-oga,-Bu-doga
Bufola	a-o-u	B-F-l	B-F-L	Buf-ola
Bujáki	á-i-u	B-J-K	B-J-K	Bu-ják-i
Bukibakó	a-i-ó-u	BB-KK	B-K-B-K	Buki-bakó
Buráki	á-i-u	B-K-R	B-R-K	Bu-ráki
Buránka	aá-u	B-K-N-R	B-R-N-K	Bu-rán-ka
Brum-	uu	B-M-R	B-R-M	Bur-um,-Bu-rum
Brum	uu	B-M-R	B-R-M	Bur-um,-Bu-rum
Búzamada	aaa-u	B-D-M-Z	B-Z-M-D	Búza-mada
Cecei	ee-i	CC	C-C	Cece-i
Cellári	á-e-i	C-LL-R	C-LL-R	Cellár-i,-Cel-lár-i
Cibere	ee-i	C-B-R	C-B-R	Ci-bere
Cica-	a-i	CC	C-C	Cica-
Gyántkari	aá-i	GY-K-N-R-T	GY-N-T-K-R	Gyán-t-kari
Cicelle	ee-i	CC-LL	C-C-LL	Cic-elle
Cickáma	aá-i	CC-K-M	C-C-K-N	Cic-káma
Cikola	a-o-i	C-K-L	C-K-L	Cikola,-Ci-kola
Cillei	e-ii	C-LL	C-LL	Cille-i,-Ci-le-i
Ciriján	á-ii	C-J-N-R	C-R-J-N	Ciri-ján
Csabina	aa-i	CS-B-N	CS-B-N-	Csabi-na
Csagara	aaa	CS-G-R	CS-G-R	Csag-ara,-Csa-gara
Csaira	aa-i	CS-R	CS-R	Csa-i-ra,-Csaj-ra
Csákpáli	áá-i	CS-K-L-P	CS-K-P-L	Csák-páli
Csákvaja	aaá	CS-J-K-V	CS-K-V-J	Csák-vaja
Csákvára	aaá	CS-K-R-v	CS-K-V-R	Csák-vára
Csalabél	aa-é	CS-B-LL	CS-L-B-L	Csala-bél
Csalakálla	aaaá	CS-K-LLL	CS-L-K-LL	Csala-kálla

Csalakánó	aaá-o	CS-K-L-N	CS-L-K-N	Csala-kánó
Csengellér	ee-é	CS-G-LL-N-R	CS-N-G-LL-R	Csen-gellér
Cserecsíra	a-ee-i	CSCS-RR	CS-R-CS-R	Csere-csira
Cserlaki	a-e-i	CS-K-L-R	CS-R-L-K	Cser-laki
Csévára	aa-é	CS-V-R	CS-V-R	Csé-vára
Csibabere	a-ee-i	CS-BB-R	CS-B-B-R	Csiba-bere
Csicsáki	á-ii	CSCS-K	CS-CS-K	Csi-csáki
Csicséri	é-ii	CSCS-R	CS-CS-R	Csi-cséri,-Csics-ér-i
Csicsinára	aa-ii	CSCS-N-R	CS-CS-N-R	Csi-csi-nára
Csifuta	a-i-u	CS-F-T	CS-F-T	Csi-futa
Csigari	a-ii	CS-G-R	CS-G-R	Csi-gari
Csigarvári	aa-ii	CS-G-RR-V	CS-G-R-V-R	Csigar-vár-i
Csigere	ee-i	CS-G-R	CS-G-R	Csi-gere
Csikaszó-	a-i-ó	CS-k-SZ	CS-K-SZ	Csik-aszó
Sikaszo	a-i-ó	S-K-SZ	S-K-SZ	Sik-aszó
Csikkálla	aa-i	CS-KK-LL	CS-KK-LL	Csik-kálla
Csikola	a-i-o	CS-K-L	CS-K-L	Csiko-la
Csikota	a-i-o	CS-K-T	CS-K-T	Csikó-ta
Csikvándi	á-ii	CS-D-K-N-V	CS-K-V-N-D	Csik-vánd-i
Csimasima	aa-ii	CS-MM-S	CS-M-S-M	Csima-sima
Csitári	á-ii	CS-R-T	CS-T-R	Csi-tári
Csobánka	aa-o	CS-B-K-N	CS-B-N-K	Csobán-ka
Csoboka	a-oo	CS-B-K	CS-B-K	Cso-boka
Csókakő	a-oo	CS-KK	CS-K-K	Csóka-kő
Csókás-	á-ó	CS-K-S	CS-K-S	Csókás,-Csóka-s
Tólap	a-ó	T-L-P	T-L-P	Tó-lap
Csokonya	a-oo	CS-K-NY	CS-k-NY	Cso-konya
Csomora	a-oo	CS-M-R	CS-M-R	Cso-mora
Csopak-	a-o	CS-K-P	CS-P-K	Csopak,-Cso-pak
Huszár	á-u	H-R-SZ	H-SZ-R	Huszár
Csorgó	oó	CS-G-R	CS-R-G	Csorgó
Csókatava	aaa-ó	CS-K-T-V	CS-K-T-V	Csóka-tava

Dalala	aaa	D-LL	D-L-L	Dala-la
Damaszku	aa-u	D-K-SZ	D-M-SZ-K	Damasz-ku
Darago	aa-o	D-G-R	D-R-G	Dar-ágó
Daragon	aa-o	D-G-R	D-R-G-N	Dara-gon
Darányi	aa-i	D-NY-R	D-R-NY	Darányi
Daraszon	aa-o	D-N-R-SZ	D-R-SZ-N	Dara-szon
Debrete	eee	D-B-R-T	D-B-R-T	Debre-éte
Dereske	eee	D-K-R-S	D-R-S-K	Dereske
Deszeda	a-ee	DD-SZ	D-SZ-D	Desze-da
Dévánúr	á-é-ú	D-N-R-V	D-V-N-R	Déván-úr
Déva-	a-é	D-V	D-V	Déva
Tisza	a-i	T-SZ	T-SZ	Tisza

Diakó	a-i-o	D-K	D K	Dia-kó
Diaszó	a-i-ó	D-SZ	D SZ	Dia-szó
Dinnyebita	a-e-ii	D-B-NNY-T	D-B-NNYB-T	Dinnye-bi-ta
Dobó-	oó	D-B	D-B	Dobó
Dobó	oó	D-B	D-B	Dobó
Doboka	a-oo	D-B-K	D-B-K	Dobc-ka
Dobolló	ooó	D-B-LL	D-B-LL	Dobo-ló
Dondorog	ooo	DD-G	D-N-D-R-G	Don-dorog
Dorozsma	a-oo	D-M-R-ZS	D-R-O-ZS-M	Dorozs-ma
Dubica	a-i-u	D-B-C	D-B-C	Dubi-ca
Dzsidarét	a-é-i	DZS-D-R-T	DZS D-R T	Dzsida-rét
Ecseta	a-ee	CS-T	CS-T	Ecse-ta
Egbeli	ee-i	G-B-L	G-B-L	Ég-beli
Egyedi	ee-i	G-D	G-D	Egyed-i
Egervára	a-ee	G-RR-V	G-RR-V	Eger-vára
Egri-	e-i	G-R	G-R	Egri
Huszár	á-u	H-R-SZ	H-SZ-R	Huszár
Enyedi	ee-i	D-NY	NY-D	Enyed-i
Eszkála	aa-e	K-L-SZ	SZ-K-L	Esz-kála
Esztéja	a-ee	J-SZ-T	SZ-T-J	Esz-téja
Farádi	aa-i	F-D-R	F-R-D	Farád-i
Fiata	aa-i	F-T	F-T	Fia-ta
Furuvári	á-iuu	F-RR-V	F-R-V-R	Furu-vári
Futaihát	aa-u	F-H-TT	F-T-H-T	Futai-hát
Futaján	aa-u	F-J-T	F-T-J-N	Futa-jány
Garabi	aa-i	G-B-R	G-B-R	Gabar-i
Gabata	aaa	G-B-T	G-B-T	Gaba-ta
Gacsiba	aai	G-B-CS	G-B-CS	Gacs-iba
Gaj-	a	G-J	G-J	Gaj
Gaja	aa	G-J	G-J	Gaja
Galántai	aaá-i	G-L-N-T	G-L-N-T	Galán-ta-i
Galáti	aa-i	G-L-T	G-L-T	Galá-ti
Galiba	aa-i	G-B-L	G-L-B	Gal-iba
Galigó	a-i-ó	GG-L	G-L-G	Gal-igó
Gáliguta	aa-i-u	GG-L-T	G-L-G-T	Gáli-guta
Ganádi	aa-i	G-D-N	G-N-D	Ganádi
Garaba	aaa	G-B-R	G-R-B	Gara-ba
Garabere	aa-ee	G-B-RR	G-R-B-R	Gara-bere
Garafia	aaa-i	G-F-R	G-R-F	Gara-fia
Garai	aa-i	G-R	G-R	Gara-i
Garamszeg	aa-e	GG-R-SZ	G-R-M-SZ-G	Garam-szeg
Garazán	aaá	G-N-R-Z	G-R-Z-N	Gara-zán

Gecemáni	á-ee	G-C-M-N	G-C-M-N	Gece-máni
Geleta	a-ee	G-B-R	G-L-T	Gele-ta
Gerébi	eé-i	G-B-R	G-R-B	Geréb-i
Geregye	eee	G-GY-R	G-R-GY	Gere-gye
Gereta	a-ee	G-R-T	G-R-T	Gere-ta
Giligó	ii-ó	GG-L	G-L-G	Gil-igó
Godoja	a-oo	G-D-J	G-D-J	Godo-ja
Golica	a-oo	G-C-L	G-L-C	Goli-ca
Gondványa	aa-o	G-D-N-NY-V	G-N-D-V-NY	Gond-ványa
Gotala	aa-o	G-L-T	G-T-L	Gota-la
Gudora	a-o-u	G-D-R	G-D-R	Gudo-ra
Gurabát	aa-u	G-B-R-T	G-R-B-T	Gura-bát
Guraró	a-ó-u	G-RR	G-R-R	Gura-ró
Guravaja	aaa-u	G-J-R-V	G-R-V-J	Gura-vaja
Gurgaúti	a-i-u	GG-R-T	G-R-G-T	Gurga-úti
Gutavári	aa-i-u	G-R-T-V	G-T-V-R	Guta-vári
Gyulakend	a-e-u	GY-D-K-L	GY-L-K-N-D	Gyula-kend
Hadadi	aa-i	H-DD	H-D-D	Hadadi
Hahóti	a-i-o	HH-T	H-H-T	Hahóti
Halajkó	aa-ó	H-J-K-L	H-L-J-K	Halaj-kó
Halápi	aa-i	H-L-P	H-L-P	Halápi
Halimba	aa-i	H-B-L-M	H-L-M-B	Hal-imba
Hamadi	aa-i	H-D-M	H-M-D	Hama-di
Hamara	aaa	H-M-R	H-M-R	Ha-ma-ra
Hamavára	aaaá	H-M-R-V	H-M-V-R	Hama-vára
Hámori	á-i-o	H-M-R	H-M-R	Hám-or-i
Hankicsák	aa-i	H-CS-KK-N	H-N-K-CS-K	Han-ki-csák
Hangalla	aaa	H-G-LL-N	H-N-G-LL	Han-galla
Hangáta	aaá	H-G-N-T	H-N-G-T	Han-gáta
Hanszava	aaa	H-N-SZ-V	H-N-SZ-V	Han-szava
Harabó	aa-ó	H-B-R	H-R-B	Hara-bó
Harakula	aaa-u	H-K-L-R	H-R-K-L	Hara-kula
Hargita	aa-i	H-G-R-T	H-R-G-T	Har-gita
Haricsa	aa-i	H-CS-R	H-R-CS	Hari-csa
Havaji	aa-i	H-J-V	H-V-J	Ha-vaj-i
Hubai	a-i-u	H-B	H-B	Huba-i
Húzigara	aa-i-ú	H-G-R-Z	H-Z-G-R	Húzi-gara
Ibafa	aa-i	B-F	B-F	Iba-fa
Iboda	a-i-o	B-D	B-D	Ibo-da
Igali	a-ii	G-L	G-L	Igal-i,-Ig-al-i
Ihari	a-ii	H-R	H-R	Ihari
Ilonka	a-i-o	K-L-N	L-N-K	Ilon-ka,-Il-onka

Imári	á-ii	M-R	M-R	Imár-i
Imola	a-i-o	L-M	M-L	Imo-la
Inacsi	a-ii	CS-N	N-CS	Inács-i
Inakod	a-i-o	D-K	N-K-D	Ina-kod
Inámi	á-ii	M-N	N-M	Inám-i
Inató	a-i-ó	N-T	N-T	Ina-tó
Inoka	a-i-o	K-N	N-K	Ino-ka
Inota	a-i-o	N-T	N-T	Ino-ta
Ipoji	ii-o	J-P	P-J	Ipoj-i
Irafa	aa-i	F-R	R-F	Ira-fa
Irázi	a-ii	R-Z	R-Z	Irázi
Iringó	ii-ó	G-N-R	R-N-G	Ir-ingó
Iszkai	a-ii	K-SZ	SZ-K	Isz-ka-i
Istára	aa-i	R-SZ-T	SZ-T-R	Ist-tára
Istipán	á-ii	N-P-SZ-T	SZ-T-P-N	Ist-ti-pán
Itágó	á-ó	G-T	T-G	It-ágó
Ittebe	ee	B-TT	TT-B	It-tebe
Jágónak	aa-ó	G-J-K-N	J-G-N-K	Jágó-nak
Jákókó	á-óó	J-KK	J-K-K	Jákó-kó
Jánota	aa-o	J-N-T	J-N-T	Ján-ota(uta)
Jarabó	aa-ó	B-J-R	J-R-B	Jara-bó
Jezera	a-ee	J-R-Z	J-Z-R	Jeze-ra
Jósika	a-i-ó	J-K-S	J-S-K	Jó-si-ka
Kaba-	aa	B-K	K-B	Kaba
Kaba	aa	B-K	K-B	Kaba
Kabala	aaa	B-K-L	K-B-L	Kaba-la
Kabarét	aaá	B-K-R-T	K-B-R-T	Kaba-rét
Kabató	aa-ó	B-K-T	K-B-T	Kaba-tó
Kabódi	a-i-ó	B-D-K	K-B-D	Kabód-i
Kaboja	aa-o	B-J-K	K-B-J	Kabó-ja
Kacura	aa-u	C-K-R	K-C-R	Kac-ura
Kacsora	aa-o	CS-K-R	K-CS-R	Kacsó-ra
Kacskora	aa-o	CS-KK-R	K-CS-K-R	Kacs-kora
Kadicsa	aa-i	CS-D-K	K-D-CS	Kadi-csa
Kahala	aaa	H-K-L	K-H-L	Kaha-la,-Ka-hala
Kajári	aa-i	J-K-R	K-J-R	Kajár-i
Kajáta	aaá	J-K-T	K-J-T	Kaja-ta
Kajetángáta	aaaá-e	G-J-K-N-TT	K-J-T-N-G-T	Kajetán-gáta,-Kaje-tán-gáta
Kakaró	aa-ó	KK-R	K-K-R	Kaka-ró
Kákavára	aaáá	KK-R-V	K-K-V-R	Káka-vára
Kak-	a	KK	K-K	Kak-
Karahama	aaa	H-K-M-R	K-R-H-N	Kara-hama,---hóma
Kakocsa	aa-o	CS-KK	K-K-CS	Kako-csa

Kakona	aa-o	KK-N	K-K-N	Kako-na
Kákonga	aa-o	G-KK-N	K-K-G	Kak-onga
Kakota	aa-o	KK-T	K-K-T	Kako-ta
Kalada	aaa	D-K-L	K-L-D	Kala-da
Kálai-	aa-i	K-L	K-L	Kála-i
Mór	ó	M-R	M-R	Mór
Kalakacs	aaa	CS-KK-L	K-L-K-CS	Kala-kacs
Kalakaján	aaaá	J-KK-L	K-L-K-J-N	Kala-kaján,-Kala-ka-ján
Kálalak	aaá	KK-LL	K-L-L-K	Kála-lak
Kalama	aaa	K-L-M	K-L-M	Kala-ma
Kalamár	aaá	K-L-M-R	K-L-M-R	Kala-már
Kalamici	aa-i	C-K-L-M	K-L-M-C	Kala-mici
Kalancsa	aaa	CS-K-L-N	K-L-CS	Kalan-csa
Kalános	aa-o	K-L-N-S	K-L-N-S	Kalán-os
Kalapát	aaa	K-L-P-T	K-L-P-T	Kala-pat
Kálári	aa-i	K-L-R	K-L-R	Kala-ri
Kalaszín	aa-i	K-L-N-SZ	K-L-SZ-M	Kala-szín
Kalavárda	aaaá	D-K-L-R-V	K-L-V-R-D	Kala-várda
Kalicsa	aa-i	CS-K-L	K-L-CS	Kali-csa
Kálíkút	á-i-u	KK-L-T	K-L-K-T	Kali-kút
Kalila	aa-i	K-LL	K-L-L	Kali-la
Kálinka	aa-i	KK-L-N	K-L-N-K	Kál-inka
Kálínkó	á-i-ó	KK-L-N	K-L-N-K	Kál-inkó
Kálista	aa-i	K-L-S-T	K-L-S-T	Kál-ista
Kálító	á-i-ó	K-L-T	K-L-T	Káli-tó
Kállai	aa-i	K-LL	K-LL	Kálla-i
Kallakú	aa	KK-LL	K-LL-K	Kalla-kú
Kálló-	á-ó	K-LL	K-LL	Kálló
Kálló	á-ó	K-LL	K-LL	Kálló
Kalobi	a-i-u	B-K-L	K-L-B	Kalo-bi
Kalocsa	aa-o	CS-K-L	K-L-C-S	Kalo-csa
Kalonda	aa-o	D-K-L	K-L-N-D	Kal-onda
Kálonga	aa-o	G-K-L-N	K-L-N-G	Kal-onga
Kalota	aa-o	K-L-T	K-L-T	Kalo-ta
Kámakán	aaa	KK-M-N	K-M-K-N	Káma-Kán
Kamara	aaa	K-M-R	K-M-R	Kama-ra
Kamocsa	aa-o	Cs-K-M	K-M-CS	Kam-ocsa
Kámori	á-o-i	K-M-R	K-M-R	Kám-ori
Kamúti	a-i-ú	K-M-T	K-M-T	Kam-úti
Kámvára	a-áá	K-M-R-V	K-M-V-R	Kám-vára
Kanakér	aa-é	KK-N-R	K-N-K-R	Kana-kér
Kanavári	aaá-i	K-N-R-V	K-N-V-R	Kana-vári
Kandai	aa-i	D-K-N	K-N-D	Kan-da-i
Kanda-	aa	D-K-N	K-N-G	Kan-da
Kanda	aa	D-K-N	K-N-D	Kan-da

Kandános	a-á-o	D-K-NN-S	K-N-D-N	Kan-dán-os
Kándia	aa-i	D-K-N	K-N-D	Kán-dia
Kanizsa	aa-i	K-N-ZS	K-N-ZS	Kan-izsa
Kanora	aa-o	K-N-R	K-N-R	Kano-ra
Kanota	aa-o	K-N-T	K-N-T	Kano-ta
Kantanya	aaa	K-N-NY-T	K-N-T-NY	Kan-tanya
Kantarét	aa-é	K-N-R-TT	K-N-T-R-T	Kan-ta-rét
Kantavári	aaa-i	K-N-R-T-V	K-N-T-V-R	Kan-ta-vári
Kányárvári	áaa-i	K-NY-RR-V	K-NY-R-V-R	Kányár-vári
Kányató	aa-ó	K-NY-t	K-NY-T	Kánya-tó
Kapiróna	aa-ió	K-N-P-R	K-P-R-N	Kapi-róna
Kapisó	a-i-ó	K-P-S	K-P-S	Kapi-só
Kaposi	a-o-i	K-P-S	K-P-S	Kap-osi
Karabuka	aaa-u	B-KK-R	K-R-B-K	Kara-buka
Karácós	aa-o	C-K-R-S	K-R-C-S	Karác-os
Karácsai	aa-i	CS-K-R	K-R-CS	Karács-i
Karádi	aa-i	D-K-R	K-R-D	Karád-i
Karahama,---*	aaaa	H-K-M-R	K-R-H-M	Kara-hama,-Hóma
Karahát	aaá	H-K-R-T	K-R-H-T	Kara-hát
Karancé	aa-é	C-K-N-R	K-R-N-C	Karan-cé
Karakacs	aaa	CS-KK-R	K-R-K-CS	Kara-kacs
Karakállai	aaaá	KK-LL-R	K-R-K-LL	Kara-kállai
Karakán	aaá	KK-N-R	K-R-K-N	Kara-kán
Karapó	aa-ó	K-P-R	K-R-P	Kara-pó
Karakas	aaa	KK-R-S	K-R-K-S	Kara-kas
Karakás	aaá	KK-R-S	K-R-K-S	Kara-kás
Karakó	aa-ó	KK-R	K-R-K	Kara-kó
Karakun	aa-u	KK-N-R	K-R-K-N	Kara-kun
Karánkállai	aaaá	KK-LL-N-R	K-R-N-K-LL	Karán-kállai
Karankó	aaó	KK-N-R	K-R-N-K	Karan-kó
Karapanca	aaaa	CS-K-N-P-R	K-R-P-N-CS	Kara-panca
Karassó	aa-ó	K-R-SS	K-R-SS	Karas-só,-Kara-szó
Karaszó	aa-ó	K-R-S	K-R-SZ	Kara-szó
Karatara	aaaa	K-RR-T	K-R-T-R	Kara-ta-ra
Kargalla	aaa	G-K-LL-R	K-R-G-LL	Kar-galla
Karika	aa-i	KK-R	K-R-K	Karika,-Kari-ka
Karikó	a-i-ó	KK-R	K-R-K	Kari-kó
Karikó-	a-i-ó	KK-R	K-R-K	Kari-kó
Varga	aa	G-R-V	V-R-G	Varga
Karingó	a-i-ó	G-K-N-R	K-R-N-G	Kari-ngó
Karkadia-	aaa-i	D-KK-R	K-R-K-D	Kar-ka-dia
Tisza	a-i	SZ-T	T-SZ	Tisza
Karkula	aa-u	KK-LR	K-R-K-L	Kar-kula
Kárpátos	aa-o	K-P-R-T	K-R-P-T-S	Kárpát-os-Kár-pát-os
Kartali	aa-i	K-L-R-T	K-R-T-L	Kartal-i-Kar-tál-i

*-hóma

Karuhatár	aaá-o	H-K-RR-T	K-R-H-T-R	Karu-határ
Kásapó	aa-ó	K-P-S	K-S-P	Kása-pó
Kassarét	aa-é	K-R-SS-t	K-SS-R-R	Kassa-rét
Kaszab- Tag	aa a	B-K-SZ G-T	K-SZ-B T-G	Kaszab- Tag
Kaszbia	aa	B-K-SZ	K-SZ-B	Kasz-bia
Kasziba	aa-i	B-K-SZ	K-SZ-B	Kasz-iba
Kászoni	á-i-ó	K-N-SZ	K-SZ-N	Kász-on-i
Kátai	aa-i	K-T	K-T	Káta-i
Kátakak	aaá	KKK-T	K-T-K-K	Káta-kak
Kataloka	aaa-o	KK-L-T	K-T-L-K	Kata-loka
Katapán	aaá	K-N-P-T	K-T-P-N	Kata-pán
Kátóji	á-o-i	J-K-T	K-T-J	Katoj-i
Katóváka	aaá-ó	KK-T-V	K-T-V-K	Kató-véka
Kaukáka	aaá-u	KKK	K-K-K	Kau-káka
Kávakút	aa-ú	KK-T-V	K-V-K-T	Káva-kút
Kavancse	aa-e	CS-K-N-V	K-V-N-CS	Kavan-cse
Kavanda	aaa	D-K-N-V	K-V-N-D	Kavan-da
Kávavára	aaáá	K-R-VV	K-V-V-R	Kava-vára
Kekebele	eee	B-K-L	K-B-L	Kebe-le
Kékonga	a-é-o	G-KK-N	K-K-N-G	Kék-onga
Kelebia	a-ee	B-K-L	K-L-B	Kele-bia
Kelémen	ee-é	K-L-M-N	K-L-M-N	Kelé-men
Kesztéte	eeé	K-SZ-T	K-SZ-T	Kesz-éte
Keve- Ugek	ee e-u	K-V G-K	K-V G-K	Keve Ugek,-Ügek
Kézai	a-é-i	K-Z	K-Z	Kézai
Kiava	aa-i	K-V	K-V	Ki-ava
Kikinda	a-ii	D-KK-N	K-K-N-D	Ki-kinda
Kilián	á-ii	K-L-N	K-L-N	Ki-li-án,-Kili-ján
Kiliti	iii	K-L-T	K-L-T	Kili-ti
Kinota	a-i-o	K-N-t	K-N-T	Ki-nota
Kirilla	a-ii	K-LL-R	K-R-LL	Kiril-la
Kiritó	ii-ó	K-R-T	K-R-T	Kiri-tó
Kis- Mancsa	i aa	K-S CS-M-N	K-S M-N-CS	Kis- Mancsa,-Man-csa
Kisvára	aa-i	K-R-S-V	K-S-V-R	Kis-vár-a,-Kis-vára
Kobari	a-i-o	B-K-R	K-B-R	Kobar-i, Ko-bar-i
Kodavászi	aa-i	D-K-SZ-V	K-D-V-SZ	Koda-vászi
Kódia	a-i-ó	D-K	K-D	Kó-dia
Kodola	a-oo	D-K-L	K-D-L	Kodo-la
Kohári	á-i-o	H-K-R	K-H-R	Ko-hári
Kokadi	a-i-o	D-KK	K-K-D	Kokad-i,-Ko-kad-i
Kokánkuk	á-o-u	KKKK-N	K-K-N-K-K	Kokán-kuk,-Ko-kan-kuk
Kokova	a-oo	KK-V	K-K-V	Ko-kova

Kolikó	i-óó	KK-L	K-L-K	Ko-li-kó
Kolinvári	á-li-o	K-L-N-R-V	K-L-N-V-R	Kolin-vári
Kolláta	a-á-o	K-LL-T	K-LL-T	Kola-ta
Koloka	a-oo	KK-L	K-L-K	Kolo-ka
Kolokán	á-oo	KK-L-N	K-L-K-N	Kolo-kán
Kolon-	oo	K-L-N	K-L-N	Kolon
Kolon	oo	K-L-N	K-L-N	Kolon
Kolontár	á-oo	K-L-N-R-T	K-L-N-T-R	Kolon-tár
Koloska	a-o	KK-L-S	K-L-S-K	Kolos-ka
Kolossó	ooó	K-L-SS	K-L-SS	Kolos-só,-Kolo-szó
Komádi	á-i-o	’D-K-M	K-M-D	Ko-mád-i
Komána	aa-o	K-M-N	K-M-N	Ko-mána
Komári	á-i-o	K-M-R	K-M-R	Ko-már-i,
Komárom	á-oo	K-MM-R	K-M-R-M	Ko-má-rom,-Ko-már-om/on
Komócsin	oó-i	CS-K-M-N	K-M-CS-N	Ko-mó-csin
Kamolló	a-oó	K-LL-M	K-M-LL	Kamol-ló
Komoró	ooó	K-M-R	K-M-R	Komo-ró
Kómunka	a-ó-u	KK-M-N	K-M-N-K	Kó-munka
Könyamára	aaá-ó	K-M-NY-R	K-NY-M-R	Kőnya-mára
Kopányi	á-i-o	K-NY-P	K-P-NY	Kopány-i
Kopaszker	a-é-o	KK-P-R-SZ	K-P-SZ-K-R	Kopasz-ker
Kopola	a-oo	K-L-P	K-P-L	Ko-pola
Korita	a-i-o	K-R-T	K-R-T	Ko-rita
Korompa	a-oo	K-M-P-R	K-R-M	Koron-pa
Koronka	a-oo	K-K-N-R	K-R-N-K	Koron-ka
Kosári	á-o-i	K-R-S	K-S-R	Kosár-i
Kotáni	á-i-o	K-N-T	K-T-N	Kotán-i
Kóvári	á-o-i	K-R-V	K-V-R	Kó-vár-i
Kucora	a-o-u	’C-K-R	K-C-R	Kucor-ra
Kucsera	a-e-u	CS-K-R	K-CS-R	Ku-csera
Kucsori	o-u-i	CS-K-R	K-CS-R	Ku-csori
Kukucsó	ó-uu	CS-KK	K-K-CS	Ku-ku-csó
Kukula	a-uu	KK-L	K-K-L	Ku-ku-la
Kukulló	ó-uu	KK-LL	K-K-LL	Ku-ku-(l)-ló
Kukutyin	i-uu	KK-N-TY	K-K-TY-N	Ku-ku-t(y)in
Kulipin	ii-u	K-L-N-P	K-L-P-N	Kuli-pin(tyó)
Kulkula	a-uu	KK-LL	K-L-K-L	Kul-kula
Kunágó	á-ó-u	G-K-N	K-N-G	Kun-ágó,-
Kunatúr	a-u-ú	K-N-R-T	K-N-T-R	Kuna-túr
Kuntúri	i-úú	K-N-R-T	K-T-R	Kun-túr-i
Kupavári	aa-i-u	K-P-R-V	K-P-V-R	Kupa-vár-i
Kurali	a-i-u	K-L-R	K-R-L	Kur-al-i
Kurmatúra	aa-u-ú	K-M-RR-T	K-R-M-T-R	Kur-mat-ura,-Kur-ma-tura

Kurupó	ó-uu	K-P-R	K-R-P	Kuru-pó
Kutafa	aa-u	F-K-T	K-T-F	Kuta-fa;-Kutya-fa
Kútágó	á-ó-ú	G-K-T	K-T-G	Kút-ágó
Kútbanka	aa-ú	B-KK-N-T	K-T-B-N-K	Kút-banka
Kutyina	a-i-u	K-N-TY	K-TY-N	Kutyi-na
Lakócsa	aa-ó	CS-K-L	L-K-CS	Lak-ó-csa
Lanika	aa-i	K-L-N	L-N-K	Lani-ka
Lankára	aa-á	K-L-N-R	L-N-K-R	Lan-kára
Lapanca	aaa	CS-L-N-P	L-P-N-CS	Lapan-csa
Latabár	aaá	B-L-R-T	L-T-B-R	Lata-bár
Leleszi	ee-i	LL-SZ	L-L-SZ	Lelesz-i
Leléte	eeé	LL-T	L-L-T	Lel-éte
Lendvári	á-e-i	D-L-N-R-V	L-N-D-V-R	Lend-Vár-i
Lesvári	á-e-i	L-R-S-V	L-S-V-R	Les-Vár-i
Libáka	a; i	B-K-L	L-B-K	Liba-ka
Libiszkóta	a-ii-ó	B-K-L-SZ-T	L-B-SZ-K-T	Libisz-kóta
Ligeti	e-ii	G-L-T	L-G-T	Liget-i
Likiboda	a-ii-o	B-D-K-L	L-K-B-D	Liki-boda
Liki-	ii	K-L	L-K	Liki-
Liki	ii	K-L	L-K	Liki
Lipina	a-ii	L-P	L-P-N	Lipi-na
Livádia	aa-ii	D-L-V	L-V-D	Livá-dia
Logata	aa-o	G-L-T	L-G-T	Lo-gata
Lopona	a-oo	L-N-P	L-P-N	Lo-po-na
Lubota	a-o-u	B-L-T	L-B-T	Lubo-ta
Lulubán	á-uu	B-LL-N	L-L-B-N	Lulu-bán
Lukafa	aa-u	F-K-L	L-K-F	Luka-fa
Mácsai	aa-i	CS-M	M-CS	Mácsa-i
Mácsa-	aa	CS-m	M-CS	Mácsa-
Mácsa	aa	CS-M	M-CS	Mácsa
Madácsi	aa-i	CS-D-M	M-D-CS	Madács-i
Mádai	aa-i	D-M	M-D	Máda-i
Madari	aa-i	D-M-R	M-D-R	Madari
Madarihát	aaá-i	D-H-M-R-T	M-D-R-H-T	Madari-hát
Madia	aa-i	D-M	M-D	Ma-dia
Magaré	aa-é	G-M-R	M-G-R	Maga-ré
Magari-	aa-i	G-M-R	M-G-R	Mag-ar-i;-Maga-ri
Bucsi	i-u	B-CS	B-CS	Bucsi
Magarifa	aaa-i	F-G-M-R	M-G-R-F	Mag-ar-i-fa
Magarikari	aaa-i	G-K-M-RR	M-G-R-K-R	Mag-ar-i-kar-i
Magocsa	aa-o	CS-G-M	M-G-CS	Mag-ócsa
Mágócsi	á-i-ó	CS-G-M	M-G-CS	Mágócs-i
Mágori	á-o-i	G-M-R	M-G-R	Mag-or-i

Magura	aa-u	G-M-R	M-G-R	Mag-ura
Magyarjó	aa-ó	GY-J-M-R	M-GY-R-J	Magyar-jó
Magyarlak	aaa	D-GY-L-M-R	M-GY-R-L-K	Magyar-lak
Maika	aa-i	K-M	M-K	Maj-ka
Majáta	aaá	J-M-T	M-J-T	Maja-ta
Majdáni	aa-i	D-J-M-N	M-J-D-N	Majdan-i,-Maj-dán-i
Makai	aa-i	K-M	M-K	Maka-i
Makara	aaa	K-M-R	M-K-R	Maka-ra
Makári	aa-i	K-M-R	M-K-R	Mak-ár-i
Mákimál	aaá	K-L-MM	M-K-M-L	Máki-mál
Makócsa	aa-ó	CS-K-M	M-K-CS	Makó-csa
Makófi	a-i-ó	F-K-M	M-K-F	Makó-fi
Makó-	a-ó	K-L	M-K	Makó
Makó	a-ó	K-L	M-K	Makó
Makórákó	aa-óó	KK-M-R	M-K-R-K	Makó-rákó
Maláka	aaá	K-L-M	M-L-K	Mala-ka
Maláta	aaá	L-M-T	M-L-T	Mal-áta
Mália	áia	L-M	M-L	Má-lia
Malimba	aa-i	B-L-MM	M-L-M-B	Má-limba,-Mal-imba
Máloki	á-i-o	K-L-M	M-L-K	Má-loki
Málomi	á-i-o	L-MM	M-L-M	Má-lomi
Malonya	aa-o	L-M-NY	M-L-NY	Má-lónya
Mámai	aa-i	MM	M-M	Máma-i
Mánató	aa-ó	M-N-T	M-N-T	Mána-tó
Mandaló	aa-ó	D-L-M-N	M-N-D-L	Manda-ló
Mándi-	á-i	D-M-N	M-N-D-L	Mánd-i
Kislak	a-i	KK-L-S	K-S-L-K	Kis-lak
Mándúri	á-i-ú	D-M-N-R	M-N-D-R	Mánd-úr-i
Mándruc = képzeletbeli párdúc				
Maniga	aa-i	G-M-N	M-N-G	Man-iga
Mányoki	á-i-o	K-M-NY	M-NY-K	Mányok-i
Márai	aa-i	M-R	M-R	Mára-i
Marcali	aa-i	C-L-M-R	M-R-C-L	Marcali
Marikó	a-i-ó	K-M-R	M-R-K	Mari-kó
Marosi	a-o-i	M-R-S	M-R-S	Maros-i
Maróti	a-i-ó	M-R-T	M-R-T	Marót-i
Maszáki	aa-i	K-M-SZ	M-SZ-K	Ma-száki
Maszári	aa-i	M-R-SZ	M-SZ-R	Ma-szári
Mátacsó	aa-ó	CS-M-T	M-T-CS	Máta-csó
Mátafa	aaá	F-M-T	M-T-F	Máta-fa
Mátakán	aaá	K-M-N-T	M-T-K-N	Máta-kán
Matala	aaa	L-M-T	M-T-L	Máta-la
Matáni	aa-i	M-N-T	M-T-N	Máta-ni
Mátapó	aa-ó	M-P-T	M-T-P	Máta-pó
Mátébóka	aaá-ó	B-K-M-T	M-T-B-K	Máté-bóka

Mátéurai	aa-é-i-u	M-R-T	M-T-R	Máté-ura-i
Matika	aa-i	K-M-T	M-T-K	Mat-i-ka
Matota	aa-o	M-TT	M-T-T	Ma-tota
Mátrakó	aa-ó	K-M-R-T	M-T-R-K	Mátra-kó
Mátralak	aaá	K-L-M-R-T	M-T-R-L-K	Mátra-lak
Matuka	aa-u	K-M-T	M-T-K	Ma-tuka
Mazáni	aa-i	M-N-Z	M-Z-N	Ma-záni
Mázató	aa-ó	M-T-Z	M-Z-T	Máza-tó
Mecseki	ee-i	CS-K-M	M-CS-K	Mecsek-i
Mecsérfa	a-éé	CS-F-M-R	M-CS-R-F	Mecsér-fa
Medina	a-e-i	D-M-N	M-D-N	Medi-na
Megyeri	ee-i	GY-M-R	M-GY-R	Megyer-i
Melléri	ee-i	LL-M-R	M-LL-R	Mell-éri
Ménaság	aa-é	G-M-N-S	M-N-S-G	Ména-ság
Menéte	eeé	M-N-T	M-N-T	Men-éte
Mérei	cé-i	M-R	M-R	Mére-i
Meréta	a-éé	M-R-T	M-R-T	Mer-éta
Meréte	eeé	M-R-T	M-R-T	Mer-éte
Mikola	a-i-o	K-L-M	M-K-L	Miko-la
Minola	a-o-i	L-M-N	M-N-L	Mino-la
Mocsila	a-i-o	CS-L-M	M-CS-L	Mocsi-la
Magori	a-i-o	G-M-R	M-G-R	Magor-i
Muhauk	a-o-u	H-K-M	M-H-K	Moha-uk
Mohora	a-o-o	H-M-R	M-H-R	Moho-ra
Monori	i-oo	M-N-R	M-N-R	Monor-i
Montági	á-i-o	G-M-T	M-N-T-G	Mon-tági
Mumori	i-o-u	MM-R	M-M-R	Mu-mori
Murafa	aa-u	F-M-R	M-R-F	Mura-fa
Múrkúti	i-úú	K-M-R-T	M-R-K-T	Múr-kúti
Muszula	a-uu	L-M-SZ	M-SZ-L	Mu-szula
Mutúri	i-uú	M-R-T	M-T-R	Mu-t-úr-i,-Mut-úri
Náborda	aa-o	B-D-N	N-B-R-D	Na-borda
Nacsa-	aa	CS-N	N-CS	Nacsa
Pereg	ee	G-P-R	P-R-G	Pereg
Nagoja	aa-o	G-J-N	N-G-J	Na-goja
Nánai	aa-i	NN	N-N	Nána-i
Nánási	aa-i	NN-S	N-N-S	Nána-s-i
Napoka	aa-o	K-N-P	N-P-K	Nap-oka
Naponga	aa-o	G-NN-P	N-P-N-G	Nap-onga
Nárai	aa-i	N-R	N-R	Nára-i
Naszipa	aa-i	N-P-SZ	N-SZ-P	Ná-szipa
Návarét	aa-é	N-R-T-V	N-V-R-T	Náva-rét
Návaszék	aa-é	K-N-SZ-V	N-V-SZ-K	Náva-szék
Názár-Rét	aa-é	N-R-Z,-R-T	N-Z-R -R-T	Náz-ár-rét

Nemere	eee	M-N-R	N-M-R	Neme-re
Omboji	i-oo	B-J-M	M-B-J	Om-boji
Ongalik	a-i-o	G-K-L-N	N-G-L-K	Onga-lik
Orgovány	á-oo	G-NY-R-V	R-G-V-NY	Or-govány
Oríta	a-i-o	R-T	R-T	Ori-ta
Orotva	a-oo	R-T-V	R-T-V	Oro-tava
Osztopán	á-oo	N-P-SZ-T	SZ-T-P	Osz-to-pán
Ozora	a-oo	R-Z	Z-R	Ozo-ra
Pacola	aa-o	C-L-P	P-C-L	Pac-ola
Pacsakúti	aa-i-ú	CS-K-P-T	P-CS-K-T	Pacsa-kút-i
Pacsalik	a-i	CS-K-L-P	P-CS-L-K	Pacsa-lik
Pacsamán	aaá	CS-M-N-P	P-CS-M-N	Pacsa-mán
Pákamára	aaáá	K-M-P-R	P-K-M-R	Páka-mára
Pakocsa	aa-o	CS-K-P	P-K-CS	Pak-ocsa
Pakora	aa-o	K-P-R	P-K-R	Pak-ora;-ura-*
Paládi	aa-i	D-L-P	P-L-D	Palád-i
Palandor	aa-o	D-L-N-P-R	P-L-N-D-R	Pal-andor
Palánka	aaá	K-L-N-P	P-L-N-K	Pa-lánka
Páligó	á-i-ó	G-L-P	P-L-G	Pál-igó
Palocsa	aa-o	CS-L-P	P-L-CS	Pal-ocsa
Palota	aa-o	L-P-T	P-L-T	Palota,-Palo-ta
Panitján	aa-i	J-N-P-T	P-N-T-J-n	Panit-ján
Pankára	aaá	K-P-R	P-M-K-R	Pan-kára
Pankota	aa-o	K-N-P-T	P-N-K-T	Pan-kota
Papágó	aa-ó	G-PP	P-P-G	Pap-ágó
Pápakál	aaá	K-L-PP	P-P-K-I	Pápa-kál
Pápanád	aaá	D-N-PP	P-P-N-D	Pápa-nád
Papéri	a-é-ii	PP-R	P-P-r	Pap-éri
Papikácsi	aa-ii	CS-K-PP	P-P-K-CS	Papi-kácsi
Parádvári	aaá-i	D-P-RR-V	P-R-D-V-R	Parád-vári
Paragát	aaá	G-P-R-T	P-R-G-T	Para-gát
Parászta	aaá	P-R-SZ-T	P-R-SZ-T	Parász-ta
Parászvár	aaá	P-R-SZ-V	P-R-SZ-V-R	Parász-vár
Pari-pa	aa-i	PP-R	P-R-P	Pari-pa
Patacsi	aa-i	CS-P-T	P-T-CS	Pata-csi
Patai	aa-i	P-T	P-T	Pata-i
Pataki	aa-i	K-P-T	P-T-K	Pata-k-i
Patala	aaa	P-L-T	P-T-L	Pata-la
Patalak	aaa	K-L-P-T	P-T-L-K	Pata-lak
Patalom	aa-o	L-P-T	P-T-L-M	Pata-lom
Pandula	aa-u	D-L-P	P-N-D-L	Pan-dula
Pataung	aa-u	G-N-P-T	P-T-N-G	Pata-ung
Patlangát	aaá	G-L-N-P-TT	P-T-L-N-G-t	Pat-lan-gát

* PAKURA folyó Guinea-Bissau-ban és Hunyad-megyében

Patona	aa-o	N-P-T	P-T-N	Pato-na
Penketó	ee-ó	K-N-P-T	P-N-K-T	Penke-tó
Pentele	eee	L-N-P-T	P-N-T-L	Pen-tele,-Pen-te-le
Perecse	eee	CS-P-R	P-R-CS	Per-ecse,-Pere-cse
Perenye	eee	NY-P-R	P-R-Nye	Per-enye,-Pere-nye
Peréte	eeé	P-R-T	P-R-T	Per-éte
Peretin	ee-i	N-P-R-T	P-R-T-N	Pere-tin
Perilló	a-i-ó	LL-P-R	P-R-LL	Peri-ló
Perkálla	aa-e	LL-K-P-R	P-R-K-LL	Per-kálla
Perkáta	aa-e	K-P-R-T	P-R-K-T	Per-káta
Perkátkun	á-eé-u	KK-N-P-R	P-R-K-T-K-N	Perkát-kun,-Per-kát-kun
Perváti	á-e-i	P-R-V-T	P-R-V-T	Per-vát-i
Pestere	eee	P-R-S-T	P-S-T-R	Pest-ere
Petele	eee	L-P-T	P-T-L	Pete-le
Pilató	a-i-ó	L-P-T	P-L-T	Pila-tó
Piricse	e-ii	P-R	P-R-CS	Piri-cse
Pirifa	a-ii	F-P-R	P-R-F	Piri-fa
Piriti	iii	P-R-T	P-R-t	Pirí-ti
Piritó	ii-ó	P-R-T	P-R-T	Pirí-tó
Piszidia	a-iii	D-P-SZ	P-SZ-D	Piszi-dia
Póhamara	aaa-ó	H-M-P-R	P-H-M-R	Póha-mara,-Pó-hamara
Pókabó	a-óó	B-K-P	P-K-B	Póka-bó
Pólaka	aa-ó	K-L-P	P-L-K	Pó-laka
Poreta	a-e-o	P-R-T	P-R-T	Po-re-ta
Porokta	a-oo	K-P-R-T	P-R-K-T	Porok-ta
Poronga	a-oo	G-N-P-R	P-R-N-G	Por-onga
Poszáta	aa-o	P-SZ-T	P-SZ-T	Po-száta
Potonyi	oo-i	NY-P-T	P-T-NY	Po-tonyi
Pozsega	a-e-o	G-P-ZS	P-ZS-G	Po-zsega
Rába-	aa	B-R	R-B	Rá-ba
Rába	aa	B-R		Rába
Radoma	aa-o	D-M-R	R-D-M	Ra-doma
Ragonya	aa-o	G-NY-R	R-G-NY	Ra-gonya
Rakata	aaa	K-R-T	R-K-T	Ra-kata,-Raka-ta
Rakate	aa-e	K-R-T	R-K-T	Raka-ta
Rakita	aa-i	K-R-T	R-K-T	Ra-kita
Ramocsa	aa-o	CS-M-R	R-M-CS	Ra-mocsa
Rangkúti	a-i-ú	G-N-K-R-T	R-N-G-K-T	Rang-kúti
Rekita	a-e-i	K-R-T	R-K-T	Re-kita
Rubeta	a-e-u	R-B-T	R-B-T	Ru-beta
Rucsungi	uu-i	CS-G-N-R	R-CS-N-G	Rucs-ung-i
Sági-	á-i	G-S	S-G	Sági
Bala	aa	B-L	B-L	Bala

Sákola	aa-o	K-L-S	S-K-L	Sako-la
Sápúri	á-i-ú	P-R-S	S-P-R	Sáp-úri
Sárbéla	aa-é	B-L-R-S	S-R-B-L	Sár-béla
Síkonda	a-i-o	D-N-K-S	S-K-N-D	Sík-onda
Sikotó	i-oó	K-S-T	S-K-T	Sík-otó
Sinkai	a-ii	K-N-S	S-N-K	Sinka-i
Sióboró	i-oóó	B-R-S	S-B-R	Sió-boró
Sióta	a-i-ó	S-T	S-T	Sió-ta
Sipula	a-i-u	L-P-S	S-P-L	Si-pula
Siraki	a-ii	K-R-S	S-R-K	Si-rák-i
Sokoró	ooó	K-R-S	S-K-R	Soko-ró
Somodor	ooo	D-M-R-S	S-M-D-R	Somod-or
Sukoró	oó-u	K-R-S	S-K-R	Su-koró
Supala	aa-u	L-P-S	S-P-L	Su-pala
Suskáli	á-i-u	K-L-SS	S-S-K-L	Sus-káli
Szabari	aa-i	B-R-SZ	SZ-B-R	Szabar-i,-Sza-bar-i
Szabaton	aa-o	B-SZ-T	SZ-B-T-N	Szaba-ton
Szaizsi	a-ii	SZSZ	SZ-SZ	Sza-iszi
Száka-	aa	K-SZ	SZ-K	Száka
Száka	aa	K-SZ	SZ-K	Száka
Szakmári	aa-i	K-M-R-SZ	SZ-K-M-R	Szak-már-i
Szalacsi	aa-i	CS-L-SZ	SZ-L-CS	Szala-csi
Szaládi	aa-i	D-L-SZ	SZ-L-D	Szalád-i,-Sza-lád-i
Szalai	aa-i	L-SZ	SZ-L	Szala-i
Szalajka	aaa	J-K-L-SZ	SZ-L-J-K	Szalaj-ka
Szalakta	aaa	K-L-SZ-T	SZ-L-K-T	Szalak-ta
Szalakula	aa-u	K-LL-SZ	SZ-L-K-L	Szala-kula
Szalakusz	aa-u	K-L-SZSZ	SZ-L-K-SZ	Szala-kusz
Szalamín	aa-i	L-M-N-SZ	SZ-L-M-N	Szala-min
Szalánka	aaá	K-L-N-SZ	SZ-L-N-K	Szalán-ka
Szálas	aa-i	L-S-SZ	SZ-L-S	Szálas-i
Szalmazán	aaá	L-M-N-SZ-Z	SZ-L-M-Z-N	Szalma-zán
Szalóki	a-i-ó	K-L-SZ	SZ-L-K	Sza-lóki
Szalonka	aaa	K-L-N-SZ	SZ-L-N-K	Szal-onka,-Sza-lonka
Szapári	aa-i	P-R-SZ	SZ-P-R	Sza-pári
Szponya	aa-o	NY-P-SZ	SZ-P-ny	Sza-po-nya
Szárkuta	a-á-u	K-R-SZ-T	SZ-R-K-T	Szár-kuta
Szatmári	aa-i	M-R-SZ-T	SZ-T-M-R	Szat-mári
Szegilong	e-i-o	GG-L-N-SZ	SZ-G-L-N-G	Szeg-i-ong
Szegvári	á-e-i	G-R-SZ-V	SZ-G-V-Á-R	Szeg-vár-i
Szekoja	a-e-o	J-K-SZ	SZ-K-J	Szeko-ja
Szelényi	ee-i	L-NY-SZ	SZ-L-NY	Sze-lény-i
Szelerét	eeé	L-R-SZ-T	SZ-L-R-T	Szele-rét
Szeleta	a-ee	L-SZ-T	SZ-L-T	Szele-ta

Szelinda	a-e-i	D-L-N-SZ	SZ-L-N-D	Szel-inda
Szemáni	á-e-i	M-N-SZ	SZ-M-N	Sze-máni
Szemere	eee	M-R-SZ	SZ-M-R	Szeme-re
Szempila	a-e-i	L-M-P-SZ	SZ-M-P-L	Szem-pila
Szenéte	aaé	N-SZ-T	SZ-N-T	Szen-éte
Szerémbán	á-eé	B-M-N-R-SZ	SZ-R-M-B-N	Szerém-bán
Szilágyi	á-ii	GY-L-SZ	SZ-L-GY	Szilágy-i
Sziláni	á-ii	L-N-SZ	SZ-L-N	Szi-láni
Szilota	a-i-o	L-SZ-T	SZ-L-T	Szilo-ta
Szinakán	aa-i	K-NN-SZ	SZ-N-K-N	Szin-a-kán
Szipahát	aa-i	H-P-SZ-T	SZ-P-H-T	Szipa-hát
Sziráki	á-ii	K-R-SZ	SZ-R-K	Szirák-i,-Szi-rák-i
Szirakó	a-i-ó	K-R-SZ	SZ-R-K	Szi-rakó
Szitia-	a-ii	SZ-T	SZ-T	Szitia } Szittyá
Szitia	a-ii	SZ-T	SZ-T	
Szobonya	a-oo	B-NY-SZ	SZ-B-NY	Szo-bonya
Szodonka	a-oo	D-K-N-SZ	SZ-D-N-K	Szo-don-ka
Szokoja	a-oo	J-K-SZ	SZ-K-J	Szo-koja
Szokola	a-oo	K-L-SZ	SZ-K-L	Szoko-la-
Szokoli	oo-i	K-L-SZ	SZ-K-L	Szoko-la-i
Szomita	a-i-o	M-SZ-T	SZ-M-T	Szomi-ta
Szamoján	aa-o	J-M-SZ	SZ-M-J-N	Szamo-ján
Szováta	aa-o	SZ-T-V	SZ-V-T	Szo-váta
Szumerán	á-e-u	M-N-R-SZ	SZ-M-R-N	Szu-merán
Tabadi	aa-i	B-D-T	T-B-D	Tabad-i,-Ta-ba-d-i
Tabalak	aaa	B-K-L-T	T-B-L-K	Taba-lak
Taba-	aa	B-T	T-B	Taba-
Taba	aa	B-T	T-B	Taba
Tabibuga	aa-i-u	BB-G-T	T-B-B-G	Tabi-buga
Tabi-	a-i	B-T	T-B	Tabi
Tabi	a-i	B-T	T-B	Tabi
Tábori	á-i-o	B-R-T	T-B-R	Tábor-i
Tahirét	a-é-i	H-R-TT	T-H-R-T	Tahi-rét
Takóta	aa-ó	K-TT	T-K-T	Takó-ta
Talabor	aa-o	B-L-R-T	T-L-B-R	Tala-bor
Taladia	aaa-i	D-L-T	T-L-D	Tala-dia
Talamér	aa-é	L-M-R-T	T-L-M-R	Tala-mér
Talfája	aaá	F-J-L-T	T-L-F-J	Tal-fája
Tálókon	á-o-ó	K-L-T	T-L-K-N	Táló-kon
Tamana	aaa	M-N-T	T-M-N	Tama-na,-Ta-mana
Tamankó	aa-ó	K-M-N-T	T-M-N-K	Taman-kó,-Ta-mán-kó
Tamáni	aa-i	M-N-T	T-M-N	Ta-máni
Tamánta	aaá	M-N-TT	T-M-N-T	Ta-mán-ta
Tápió	á-i-ó	P-T	T-P	Tá-pió

Tapolca	aa-o	C-L-P-T	T-P-L	Ta-polca
Taraba	aaa	B-R-T	T-R-B	Tara-ba
Tarabó	aa-ó	B-R-T	T-R-B	Tara-bó
Taracsa	aaa	CS-R-T	T-R-CS	Tara-csa
Tarakán	aaá	K-N-R-T	T-R-K-N	Tara-kán
Tatakó	aa-ó	K-TT	T-T-K	Tata-kó
Tarantó-	aa-ó	N-R-TT	T-R-N-T	Taran-tó
Mári	á-i	M-R	M-R	Mári
Taranyi	aa-i	NY-R-T	T-R-NY	Taranyi
Tarapa-	aaa	P-R-T	T-R-P	Tara-pa
Tarpa	aa	P-R-T	T-R-P	Tarpa
Tarapcsák	aaá	CS-K-P-R-T	T-R-P-CS-K	Tarap-csák
Tarata	aaa	R-TT	T-R-T	Tara-ta
Tarcsia	aa-i	CS-R-T	T-R-CS	Tar-csia
Tarjáni	aa-i	J-N-R-T	T-R-J-N	Tar-jáni
Tarkuta	aa-u	K-R-TT	T-R-K-T	Tar-kuta
Tarnaméra	aaa-é	M-N-RR-T	T-R-N-M-R	Tarna-méra
Taróki	a-i-ó	K-R-T	T-R-K-	Taróki,-Taró-k-i
Tatosi	a-i-o	R-S-T	T-R-S	Tat-ósi,-Tat-os-i
Tarvita	aa-i	R-TT-V	T-R-V-T	Tar-vita
Taszári	aa-i	R-SZ-T	T-SZ-R	Ta-szár-i
Taszárte	aa-e	R-SZ-TT	T-SZ-R-T	Ta-szár-te
Tatari	aa-i	R-TT	T-T-R	Tatár-i,-Ta-tár-i
Tatika	aa-i	K-TT	T-T-K	Táti-ka,-Tát-ika
Tavánkút	aa-ú	K-N-TT-V	T-V-N-K-T	Taván-kút,-Ta-ván-kút
Teleki	ee-i	K-L-T	T-L-K	Teleki
Temente	eee	M-N-TT	T-M-M-T	Te-men-te
Temeri	ee-i	M-R-T	T-M-R	Te-meri
Temesi	ee-i	M-S-T	T-M-S	Temes-i
Temesvár	á-ee	M-R-S-T-V	T-M-S-V-R	Temes-vár
Tényerakatya	aaa-eé	K-NY-R-T-TY	T-NY-R-K-TY	Ténye-raka-ta
Terecse	eee	CS-R-T	T-R-CS	Tere-cse
Terényi	ee-i	NY-R-T	T-R-NY	Te-rényi
Tetenke	eee	K-N-TT	T-T-N-K	Te-tenke
Tibamuka	aa-u-i	B-K-M-T	T-B-M-K	Tiba-muka
Tiboki	o-ii	B-K-T	T-B-K	Ti-boki
Tihanyi	a-ii	H-NY-T	T-H-NY	Ti-hanyi-i
Tikiván-	á-ii	K-N-T-V	T-K-V-N	Tiki-ván
Tikván	á-i	K-N-T-V	T-K-V-N	Tikván
Tilonka	a-i-o	K-L-N-T	T-L-N-K	Ti-lonka
Tírarét	á-é-i	RR-TT	T-R-R-T	Tíra-rét
Tiszai	a-ii	SZ-T	T-SZ	Tisza-i
Tiszmártéj	aa-é-i	J-M-R-SZ-TT	T-SZ-M-R-T-J	Tisza-mártéj,-Már-te(j)
Tiszanána	aaá-i	NN-SZ-T	T-SZ-N-N	Tisza-nána
Tiszavári	aa-ii	R-SZ-T-V	T-SZ-V-R	Tisza-vári

Tiszuka	a-i-u	K-SZ-T	T-SZ-K	Tiszuka,-Ti-szuka
Titeli	e-ii	L-TT	T-T-L	Titel-i,-Tit-el-i
Titiszán-	á-ii	N-SZ-TT	T-T-SZ-N	Titi-szán
Tyityiszán	á-ii	N-SZ-TYTY	TY-TY-SZ-N	
Tokaji	a-i-o	J-K-T	T-K-J	To-kaj-i
Tókalak	aa-ó	KK-L-T	T-K-L-K	Tóka-lak
Tókaléka	aa-é-ó	KK-L-T	T-K-L-K	Tóka-léka
Tókijó	i-óó	J-K-T	T-K-J	Tó-ki-jó
Tokodi	i-oo	D-K-T	T-K-D	Tokod-i
Tokvári	á-o-i	K-R-T-V	T-K-V-R	Toké-vár-i
Tomajkál	aaá-o	J-K-LL-M-T	T-M-J-K-LL	Tomaj-kál
Tomina	a-i-o	M-N-T	T-M-N	To-mina
Tomori	i-oo	M-R-T	T-M-R	Tomor-i,-Tó-mor-i
Topánka	aa-o	K-P-T	T-P-N-K	To-pánka
Topega	a-e-o	G-P-t	T-P-G	To-pega
Topoján	á-oo	J-P-T	T-P-J-N	Topo-ján
Topola	a-oo	L-P-T	T-P-L	To-pola,-Tó-póla
Topolhon	ooo	H-L-P-T	T-P-L-H-N	Topol-hon
Toronyi	i-oo	NY-R-T	T-R-NY	Torony-i
Tótoki	i-oó	K-TT	T-T-K	Tótok-i,-Tó-tok-i
Totola	a-oo	L-TT	T-T-L	To-to-la
Tóvári	á-i-ó	R-V-T	T-V-R	Tó-vári
Tukakáta	aaá-u	KK-TT	T-K-K-T	Tuka-káta
Tukakula	a-uu	KK-L-T	T-K-K-L	Tuka-kula
Tukamán	aa-u	M-N-K-T	T-K-M-N	Tuka-mán
Tukkáta	aa-u	KK-TT	T-K-K-T	Tuk-káta
Tula-	a-u	L-T	T-L	Tula-
Tula	a-u	L-T	T-L	Tula
Tulipán	á-i-u	L-P-T	T-L-P-N	Tuli-pán
Turabura	aa-u	B-RR-T	T-R-B-R	Tura-bura
Turaisa	aa-i-u	R-S-T	T-R-S	Tura-isa
Tura-	a-u	R-T	T-R	Tura-
Kislak	a-i	KK-L-S	K-S-L-K	Kis-lak
Túrjáni	á-i-u	J-N-R-T	T-R-J-N	Túr-jáni
Tutulló	ó-uu	LL-TT	T-T-LL	Tut-üllő,-Tut-ul-ló
Ugari	a-i-u	G-R	G-R	Ugar-i
Ungiúr	i-ú	G-N-R	N-G-R	Ung-i-úr
Ungvári	á-i-u	G-N-R-V	N-G-V-R	Ung-vári
Urakom	a-o-u	K-M-R	R-K-M	Ura-kom
Úrikán	á-i-ú	K-N-R	R-K-N	Uri-kán
Uriki	ii-u	K-R	R-K	Uri-ki
Úrmana	aa-ú	M-N-R	R-M-N	Ur-mána
Urola	a-o-u	L-R	R-L	Uro-la,-Ura-la
Úzúri	i-u	R-Z	Z-R	Uz-úri

Vágéte	á-eé	G-V-T	V-G-T	Vág-éte
Vágmagyar	aa-á	G-Gy-R-V	V-G-M-GY-R	Vág-magyar
Valla-	aa	LL-V	V-LL	Valla-Valla
Valla	aa	LL-V	V-LL	
Vámosvár	áá-o	M-R-S-VV	V-M-S-V-R	Vámos-vár
Ványa-	áá	NY-V	V-NY	Ványa-
Ványa	áé	NY-V	V-NY	Ványa-
Ványola	aa-o	L-NY-V	V-NY-L	Ványola,-Ványola,-Ványo-la
Váradi	áá-i	D-R-V	V-R-D	Váradi
Varadia	aaa-i	D-R-V	V-R-D	Vara-dia
Varana	aaa	N-R-V	V-R-N	Vara-na
Váraszó	áá-o	R-SZ-V	V-R-SZ	Vár-aszó
Varata	aaa	R-T-V	V-R-T	Vara-ta
Váralom	áá-o	H-M-L-R-V	V-R-H-L-M	Vár-halom
Várimán	áá-i	M-N-R-V	V-R-M-N	Vári-mán
Vármakó	áá-o	K-M-R-V	V-R-M-K	Vár-makó
Várvára	ááá	RR-VV	V-R-V-R	Vár-vára
Várváti	áá-i	R-VV-T	V-R-V-T	Vár-várti
Vaságó	áá-ó	G-S-V	V-S-G	Vas-ágó
Vasimba	aa-i	B-M-S-V	V-S-M-B	Vas-imba
Velemér	eeé	M-L-R-V	V-L-M-R	Vele-mér
Velicsi	e-ii	CS-L-V	V-L-CS	Veli-csi
Vinamár	áá-i	M-N-R-V	V-N-M-R	Vina-már
Vinári	á-ii	N-R-V	V-N-R	Vinári,-Vinár-i
Visegrád	á-e-i	D-G-R-S-V	V-S-G-R-D	Vi-seg-rád
Viszocsány	á-o-i	CS-NY-SZ-V	V-SZ-CS-NY	Viszo-csány
Visota	a-o-i	S-T-V	V-S-T	Víso-ta
Vízári	á-ii	R-V-Z	V-Z-R	Víz-ár-i
Víziba	a-ii	B-V-Z	V-Z-B	Víz-iba
Vízkaja	aa-i	J-K-V-Z	V-Z-K-J	Víz-ka-ja
Víztáji	á-ii	J-T-V-Z	V-Z-T-J	Víz-táj-i
Vízuraj	a-í-u	J-R-V-Z	V-Z-R-J	Víz-uraj
Vótavári	áá-i-ó	R-T-VV	V-T-V-R	Vóta-vári
Zabara	aaa	B-R-Z	Z-B-R	Zaba-ra,-Zab-ara
Zabola	aa-o	B-L-Z	Z-B-L	Zabo-la,-Zab-ola
Zádori	á-i-o	D-R-Z	Z-D-R	Zádor-i
Zákányi	áá-i	K-NY-Z	Z-K-NY	Zákány-i
Zakári	áá-i	K-R-Z	Z-K-R	Zakár-i
Zalaba	aaa	B-L-Z	Z-L-B	Zala-ba
Zalafa	aaa	F-L-Z	Z-L-N	Zala-fa
Zala-	aa	L-Z	Z-L	Zala-
Zala	aa	L-Z	Z-L	Zala
Zalán-	áá	L-Z	Z-L-N	Zalán-
Zalán	áá	L-Z	Z-L-N	Zalán

Zalányi	aá-i	L-NY-Z	Z-L-NY	Zalányi
Zaláta	aaá	L-T-Z	Z-L-T	Zalá-ta
Zámori	á-o-i	M-R-Z	Z-M-R	Zámor-i
Zápolya	aa-o	LY-P-Z	Z-P-LY	Zápolya
Zaroja	aa-o	J-R-Z	Z-R-J	Záro-ja
Zaráni	aá-i	N-R-Z	Z-R-N	Zarán-i
Zelenka	a-ee	K-L-N-Z	Z-L-N-K	Zelen-ka
Zempléni	e-é-i	L-M-N-P-Z	Z-M-P-L-N	Zemplén-i,-Zemp-lén-i
Zentana	aa-e	N-T-Z	Z-N-T-N	Zen-tana
Zetelak	a-ee	K-L-T-Z	Z-T-L-K	Zete-lak
Zimáni	á-ii	M-N-Z	Z-M-N	Zimán-i
Zimboró	i-oó	B-M-R-Z	Z-M-B-R	Zim-boró
Zobori	i-oo	B-R-Z	Z-B-R	Zobor-i
Zombori	i-oo	B-M-R	Z-M-B-R	Zombor-i,-Zom-bor-i
Zorkóta	a-oó	K-R-T-Z	Z-R-K-T	Zor-kóta
Zugbéga	a-é-u	B-G-Z	Z-G-B-G	Zug-béga
Zsibota	a-i-o	B-T-ZS	ZS-B-T	Zsibo-ta
Zsinota	a-i-o	N-T-ZS	ZS-N-T	Zsino-ta

Így írják a japánok

*HA ROSSZAT TESZEL BARÁTODDAL,
MIT CSELEKSZEL MAJD ELLENSÉGEDDEL?*

Köszmondás a Folyamközből

FÜGGELÉK

Nádasy T. Jenő előadása – elnököl Sándorfi György

Forrai Sándor előadása – elnököl Zichy Irén

JEGYZŐKÖNYV

Felvéve: Szentendre-Lajosforráson 1992. július 28-án a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület július 26 - augusztus 1. között megtartott Hetedik Magyar Östörténeti Találkozóján.

A Találkozó a Zürich-ben készített, majd kiküldött meghívók alapján jött létre.

A megnyitó ülésen megjelentek elfogadták az Egyesület 1986. február 10-én kiadott Nyilatkozatát és Házirendjét.

A megjelent 91 fő kutató-szakember és érdeklődő a következő tíz országból érkezett: Magyarország, Svájc, Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Ausztria, Cseh- és Szlovák Föderatív Köztársaság, Kanada, Németország, Románia, Svédország.

A Találkozón 19 szakember 23 előadást tartott, amelyek rövid kivonatát csatoljuk. A kerekasztal megbeszélések során, az „Államalapításunk” tárgykörében alakítottunk ki közös álláspontot. Sajtóközlemény is készült.

Az Elnök bemutatta a "Magyarok östörténete" - összefoglaló áttekintés című 48 oldalas könyvecskét.

Sok szó volt az Egyesület 1992-es szegedi nyári történelmi iskolájáról, illetve az 1993-ra tervezett siófoki iskolájáról is.

A következő östörténeti találkozó Kaposváron lesz 1993. július 11-17. között. Ennek előkészítésére és lebonyolítására a Titkárság kapott megbízást.

Szentendre-Lajosforrás, 1992. július 28.

Dr. Pandula Attila (*Budapest*)
a Találkozó elnöke

Társelnök:
Dúcz László (*Szentendre*)
DDr. Juba Ferenc (*Bécs*)
Nádasy T. Jenő (*London*)
Zichy Irén (*Stockholm*)

Dr. Csihák György (*Uster*)
a Titkárság vezetője

(Az eredeti aláírások a Titkárságon és az 1993. évi Találkozó helyszínén megtekinthető.)

Himnusz. Az Elnök és a Társelnökök megnyitója. Bemutakozás. Az előadások tartalmi kivonata.

AZ ELŐADÁSOK TARTALMI KIVONATA

DOLNICS ZOLTÁN *(Miskolc)*

A honfoglaló magyarok elődeinek kialakulása

Kr. előtti első évezred táján esik említés, kínai forrásokban, egy ting-ling nevű népről, amely a Szoján és az Altaj hegység közötti részben lakott, akiktől a honfoglaló magyarságot meghatározó legnagyobb néprész származik – feltevésem szerint. A ting-lingek voltak a türk, (török) népek ősei, de a türk nevet valójában csak Kr.u. 552-ben említi először egy kínai forrás, mint akik nagy birodalmat hoztak létre Belső-Ázsiában. A Kr.e. 2 század táján, 176 körül, a Xing-nu (hun) seregek nagy birodalmat hozva létre kiterjesztették hatalmukat számos körülöttük élő népre, így a ting-lingekre is, akiknek egy része három népre szakadva leereszkedett az Altaj és a Tarbagatáj hegyoldalairól és hun uralom alá költöztek a nyugati szeppe erősebb szegélyeire. Feltehetően ez a három nép, az ogur, az onogur, és a szabír, amelyeket nyelvészetileg agur néven foglaltak össze, főleg ez a három nép vett részt a honfoglaló magyarság kialakulásában. A tinglingek nagyobb részéből, akik a Szaján és az Altaj hegység körüli területeken maradtak, alakultak ki később az ogur, és a kipszak-török nyelvű népek.

A belső-ázsiai hun uralom felbomlása után, az ogur, az onogur és a szabír nép még mindig az Altaj hegység nyugati oldalán és a Tiensan-hegység észak-nyugati része között élt, míg Kr. u. 463 körül a Belső-Ázsiából előretörő avarok, akik a var és a chunni népből tevődtek össze, megtámadták a szabírokat, akik rátörtek az ogurokra és az onogurokra, és maguk előtt üzve őket eljutottak a Kaukázus fölötti Kubány és Don folyó vidékére. A Don és a Kaszpi-tenger észak-nyugati része között telepedett meg az ogur, az onogur és a szabír nép. Az avarok pedig átvonulnak felettük és elfoglalták a Kárpát medencét 567 táján, majd kiterjesztették hatalmukat az onogurokra az Azovi tenger felett.

630 táján Kovrat onogur kagán függetlenítette népét az avaroktól, de 660 körül a Belső-Ázsiai türk birodalom egyik népe, a kazár, elfoglalta a Don, a Kaukázus és a Volga folyó közötti területeket és fősége alá hajtotta az ott maradt népeket, az ogurokat, a szabírokat és az onogurok 5 részre szakadt népéből az egyiket Batbaján – Bezmer népét. 750 körül a besenyők keletről támadták a Kazár Birodalmat, amelyet délről az arabok is támadtak ez idő táján és az ogurok három felé szakadtak, egyik részük helyben maradt, míg másik részük felvonult az un. Magna-Hungáriába, a Volga, Káma, és Bjelája folyó vidékére, – (őket találta meg Julianus barát 1235-36-ban.). A másik ogur néprész levonult a Kaukázus déli oldalára, ők a Szavárd-magyarok. A harmadik, amelyik helyben maradt a Kubány folyó mellett, kb. 830 táján kivonult a kazár függés alól és Etelközbe vonult. Majd onnan már 861-ben és 882-ben is jártak csapataik a Kárpát-medencében. Közben a kabarok is csatlakoztak hozzájuk.

895-ben megindultak Árpád magyarjai elfoglalni a Kárpát-medencét, ahol ott találták a székeleyeket.

DÚCZ LÁSZLÓ *(Szentendre)*

Új fény születik

Hagyományaink, népszokásaink a naptári ünnepeink köré csoportosulnak. Ezen ünnepek kiemelkedő eseménye a karácsony. A ma már családi ünnep, korábban az új év ünnepe volt. Az új év a Nap (a fény) újjászületésének pillanata. Ez az ünnep ugyanis arra az időszakra esik, amikor a nappal a legrövidebb és a sötétség a leghosszabb. Ettől az időszaktól hosszabbodnak, növekednek a nappalok. Ez a pillanat a fény újjászületése. A kárpát-medencei népszokások rendkívüli finomsággal és sokrétűséggel jelzik ezen pillanatot. Az eseményt különösen figyelemre méltóvá teszi, hogy ekkor született Jézus – amit fénycsóva jelez – és ezen időpontban koronázták meg első királyunkat Szent Istvánt is. A bemutatott képek elemzése során láthatóvá válik, hogy a karácsonyi asztal terítése és a király koronázásakor történő felöltöztetése szerkezetében és jelrendszerében azonos.

Elgondolkoztató, hogyan lehetséges mindez? Hiszen a király koronázása nem olyan mindennapos esemény, amely népszokásainkban gyökeret verhetett volna. Fordítva viszont igen könnyen elképzelhető.

FORRAI SÁNDOR *(Budapest)*

Javaslat a Vérszerződést megőrző emlékmű felállítására Ópusztaszeren

A vér az emberiség történetében ősidők óta fontos szerepet játszott, jelképpé is vált, mint a különböző szövetségek, szerződések kötésének vérrel való megpecsételésével is. Ennek történelmi háttérét ismertetve, párhuzamot vonhatunk Jézusnak az utolsó vacsórán a tanítványaival megkötött Újszövetségnek szkíta módra a borral – jelképesen vérrel – történt megpecsételése, és a Lebédiában a hét nemzetiség szövetségkötésének ugyancsak vérrel való megpecsételése között. Vérszerződésünkkel megtörtént a magyar nemzetté válás, Álmost vezérükké választották, államuk alaptörvényét öt pontban összefoglalták. Álmos halála után Árpád lett a fejedelem, aki már egységes nemzetként hozta be a Kárpát-medencébe a magyarságot. Első országgyűlésüket a SZER-t, a mai Ópusztaszeren tartották, mint Európa első olyan országgyűlését, amelynek határozata a fejedelemre nézve is kötelező volt. A Vérszerződésnek, történelmünk legfontosabb eseményének e helyen olyan emlékművet kell állítani, amely méltó módon jelképezi az örök magyar nemzeti egységet.

GALÁNTA-HERMANN JUDIT *(Montreal)*

Körösi Csoma Sándor ladakhi munkálkodása idejének politikai háttere

Az arabok által poétikusan Ázsia köldökének nevezett vidéken Körösi Csoma

Sándort egy rendkívül kavargó politikai vihar várta, ahol e “Terra Incognita”-ért folyó brit-orosz rivalizálásnak lett közeli szemlélője, tanúja és a brit birodalom oldalán aktív szereplője. Csoma végülis minden neves egyéniséget ismert, aki ezen a vidéken valamilyen oknál fogva a “zavarosban halászott”. Ám számára a még ma is titokzatos William Moorcroft-tal történt találkozás a sordöntő, hiszen Csoma eredeti céljától átmenetileg eltérve az ő biztatására fogott a tibeti nyelv- és irodalom, valamint a Budizmus tanulmányozásához. A kényszerűség avagy megalkuvás klasszikus háromszöge: Moorcroft, Csoma s a brit birodalmi érdekek kapcsolata; külső mozgató erők s belső reakciók.

GÖTZ LÁSZLÓ (*St. Pölten*)

Az uráli-finnugor nyelvek genetikus nyelvcsaládi elméletének ellentmondásairól

A múlt század derekán Hunfalvy és Budenz, A. Schlözer göttingai iskolájának finnugor-magyar leszármaztatási elképzelését magukévá tették. Ebből kiindulva született meg – szorosan a korabeli indogermán nyelvcsaládfa sémájához kötődve – az egységesnek gondolt “uráli” ősnép hipotézise a közös “uráli” nyelvcsaládi alapnyelv elképzelésével együtt.

Az azóta is alkalmazott módszer, a tárgyilagos tudós számára elfogadhatatlan, mivel a Grimm-féle “hangtörvények” és “szabályos hangváltozások”, a modellként szereplő indogermán nyelvekben sem érvényesülnek, noha három-négyezer éves nyelvemlékeiken tanulmányozhatják. A “finnugor” nyelvek legrégebb emléke alig ezer éves (magyar), de a legtöbb idesorolt nyelv legrégebb emléke alig háromszáz éves. A magyarban, a finnben egyetlen “szabályos” hangzóváltozást sem lehet kimutatni. A többi kis nyelv pedig eloroszosodott.

A modern indogermanisztikában N.S. Trubeckoj (1939) elmélete nyert fokozatosan teret, az indogermán nyelvek areális nyelvkiegyenlítődések útján való kialakulásáról, amely az utóbbi fél évszázad régészeti kutatásainak eredményeivel összhangban áll.

A finnugor nyelvészet még mindig a 19. században egyedül érvényesnek tekintett genetikus nyelvcsaládi elképzelésekben gondolkodik és a magyar nyelv finnugor rokonsága és finnugor eredete közé automatikusan egyenlőséget tesz – holott nyelvrokonságok más viszonylatokban is felléphetnek.

A nyelvészek által megrajzolt magyar őstörténeti képet a többi tudományág – elsősorban a régészet és az embertan – cáfolja. Így tehát arra a végkövetkeztetésre jutunk, hogy a finnugrisztika “uráli” ősnépe és alapnyelvi fokozata mindenestől a mesék világába tartozik, a “finnugor” ősnép és alapnyelv egykori létezése pedig olyan valószínűtlen, hogy semmi esetre sem lehet rá egy nyelvcsaládi elméletet alapozni. Ami viszont az “ugor” ősnépet és alapnyelvi fokozatot illeti, a finnugor nyelvcsaládi hipotézis ezen vetülete egyszerűen azon bukik meg, hogy az “ugor”

ősnéphez sorolt obi-ugorok és magyarok között olyan éles antropológiai különbség van, amely az obi-ugorok és a magyarok közös származtatását biológiailag kizárja.

GYÖNGYÖSSY JÁNOS (*Székelyudvarhely*)

A székelyzsombori rovásírásos felirat

A Kis-Honszód mentén fekvő Székelyzsombor feletti magaslaton egy vár állt, melyet a helybéli szász lakosság épített a 15. sz. végén vagy a 16. sz. elején. A falu a 16. századtól kezdődően fokozatosan elmagyarosodott, a szász elem háttérbe szorult, majd beolvadt a magyarságba. A vár eredetileg a falu szász lakosságának oltalmát szolgálta, de az etnikai változásokkal párhuzamosan a helybéli magyar lakosok tulajdonába került. A várat 1692-ben javították és bővítették. Ekkor vésték be a bejárat szemöldökgerendájába azt az öt névjegyet és az 1692-es évszámot tartalmazó feliratot, melynek első betűpárját rovásjegyekkel metszték.

JUBA FERENC (*Bécs*)

A magyar múlt és a tenger

Már régen feltűnt, hogy a magyar jó tengerész. Példaként felsorolásra kerülnek nagynevű tengerészeink, mint pl. Gyujtó, Semsey, Kalmár, László, Konek, Wulff, Peterdi, Rákos, Radán, Horthy, Kompolthy stb. Véleményünk szerint e tengerész-készség oka hosszú tengerparti tartózkodásunk a többezeréves ötvöződésünk során és a nemzet kb. 1/3-át kitevő mediterrán népesség örökölt adottsága. Az Árpádok tengerhez törekvését mutatják velencei- és horvát házasságaik, Horvát-Dalmát- és Szlavonország hazánkhoz csatolása. Nagy Lajos flottája a velenceivel vetekedett és csak akkor szűnt meg, amikor a török elfoglalta tengerpartunkat. A kiegyezés után Európa 6. és a világ 8. tengeri nagyhatalma lettünk Trianonig. Kereskedelmi tengerészetünk továbbra is volt.

LUKÁCS JÓZSEF (*Kassa*)

Árpád útja a Kárpát-medencébe

Ezen előadás témaköre foglalkozik egy újabb fogalmazás magyarozatával s bemutatja Árpád és népe útvonálát, amely vezetett a Dentu Magyáriából egészen a Kárpát-medencébe. A Denti Magyária terület ismeretes a Kézay Simon Krónikájából majd a későbbi kutatások révén bizánc, görög, illetve arab és perzsa forranyagokból.

Az említett térség a Meotisz (ma Azóvi tenger) partján terül el.

Ebbe a térségbe érkezett 739-ben Opos a szabirok vezetője, aki csatlakozott népével a már itt lakókhoz s később megszervezte az államot is. Vezetése alatt

rövid időn belül tekintélyt és elismerést szerez Dentu Magyária számára, ezért az ő személyétől számítjuk a magyar elődeink és a vezérek leszármazását. Ezek közül is foglalkozunk itt Ügek fiával – Álmossal és Árpáddal, aki Álmos fia.

Álmos 819-ben született mint Ügek fia, majd 839 és 850 között képviselte a vezéri törzset Kiewben, majd feleségül vette a legerősebb Nyék-Onogur törzs vezetőjének a lányát. Ebből a házasságból született Árpád vezér. Már 20 éves korában azaz 860-ban elindította a hadjáratok sorozatát a szövetségi rendszer megszilárdítása érdekében. Árpád személyesen vette fel a kapcsolatot a Duna medencében a hun, az avar és a székely népcsoporttal.

888-ban kiűritette Árpád Dentu Magyáriát s áttelepítette népét az Etelközbe, ahol a hét törzs vérszerződést kötött. Kivárva az alkalmas időt megindult s áttelepítette népét a Kárpát-medencébe. Ez átkelés sikerét úgy biztosította, hogy a bolgárok elleni hadjáratot a bizánci szövetkezéssel hajtotta végre. A harcokba belekapcsolódott Levente lovas hadteste, valamint a Nyék és Jenő tumányjai is.

Jó katonai vezetésre vall az a tény, hogy veszteség nélkül sikerült a magyar nép zömének átjutni a Vereckei hágón a Kárpát-medencébe.

M. NEPPER IBOLYA (*Debrecen*)

Honfoglalás és honfoglalók a bihari vár környékén

A Körösöktől északra, az Alföld keleti peremén sűrűsödnek a honfoglaló lelőhelyek. A Körösköz egyetlen szárazföldi kijárata Erdély felé vezet, melynek mértani középpontjában fekszik korai földváraink egyike, a bihari földvár. A természetes határu (folyók által lezárt) területen 1 honfoglaló temetőt ismerünk. Ezekről a lelőhelyekről a honfoglalók első nemzedékéhez tartozó pompás régészeti anyag került elő. A fent említett temetők nagy része a 10. század második felében megszűnik, amely véleményünk szerint a törzsek széttelépítésével hozható kapcsolatba. Az új temetők antropológiai vizsgálata feltárja Kelet-Magyarország benépesülésének módját. Az előkerült fegyver-, szerszám- és viseleti anyag pedig a társadalmi fejlődés előrehaladott formájának meglétére nyújt kétségtelen bizonyítékokat. Az előkerült szablyák, aranyozott ezüst övgarnitúrák, lószerszámok a meglevő ötvösművészetük magas fejlettségi fokáról tanúskodnak. Egyben archaikus motívumaik révén feltárják azt a kulturális örökséget, amely a 9. század végére – 10. század elejére összeötvöződve, semmi mással össze nem téveszthető módon honfoglaló eleink magyar stílusát jellemezte. E zárt tömbben levő temetők vizsgálata, esetünkben a bihari vár környékén, összehasonlítva például a Felső-Tiszavidék birtokbavételével (Bodroghöz) olyan sajátosságokat mutat, amely az új haza megszállásának taktikai lépésein kívül bizonyos had- és társadalomszervezeti sajátosságokra is fényt derít.

MÓDY GYÖRGY (Debrecen)

A Zovárd és Sártványvecse nemzetség 11-13. századi birtokai a bihari Sárréten

Bihar vára és földje Anonymus szerint Árpád trónörökösének, Zoltánnak a birtoka lett. A hercegek dukátusában találjuk a 11. század folyamán is. Eredetileg Bihar vár megyéjéhez tartozott a későbbi békés és Zaránd megyék területe is. Mint más dukátusi vármegyében, Biharban sincs nyoma az egész megyére kiterjedő magyar nemzetség uralmának. Az Esztergom megyei Zovárd, a vele vérrokonságban álló sártványvecse nemzetség Biharban illetve Békésben a 11. században jelent meg. A 13-14. század "ősi" birtokuknak nevezett falvak a 11. század második felében és a 12. században kerültek hozzájuk királyi adományból. A falvak nagy része a Sárrét vidékére esik. Az elnevezés csak a középkor vége felé szorította ki a Nagysár nevet s feltételezhető, hogy a 11-13. századi erekkel átszőtt egész mocsaras területnek az első neve az Anonymus által használt Szerep sár (lutum Zerep) volt.

A Zovárd nemzetség itteni központja Szerep volt, itt építették meg Szent György tiszteletére szentelt nemzetségi monostorukat is. Legkorábbi falvaik Biharban Aka, Atyás, Baj, Csekehida, Orod és Tancskereki, a későbbi Békésben Füss, Udvari. Valamivel későbbi szerzeményük Biharban Fugyj és Zsáka, Békés vármegyében Ösvény. Udvari kivételével – neve mutatja, hogy királyi udvarhelyhez tartozott – jelenleg nem állapítható meg, hogy a legkorábbi falvaik az adományozás előtt a királyi birtoktesthez, a bihari vagy később a békési várispánshoz tartoztak-e vagy valamelyik olyan nemzetség szállásbirtokán alakultak ki, melyeket a királyi hatalommal ellenszegülőktől vett el az uralkodó s juttatta a Zovárd nemzetségbeli ősök kezére.

Kutatott területünkön a Sártványvecse nemzetségből az az ős nyert először adománybirtokot, akitől a nemzetség un. Bajoni-Borsi ága származott. Központjuk a hol Bihar vármegyéhez, hol Békéshez számított Bajon (a későbbi Bajom, Nagy- és Kisbajom). Korai falujuk volt itt még Görbej.

A fent sorolt települések 13. századi birtoklás- és településtörténetét és életét mutatja be a szerző. Külön kitér az itt talált szláv népesség, majd a Sárrét vidékén megtelepedett besenyők szerepére.

NÁDASY T. JENŐ (*London*)

Östörténelmünk reálpolitikai fontossága

47 éves állandó külföldi tartózkodás folyamán végzett sajtómunkám és emigráns diplomáciai erőfeszítéseim meggyőztek arról, hogy hazánknak hihetetlenül nagy szüksége van a történelmi folytonosságra épített külpolitikai képviselőre.

Jóllehet, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tudományos kutatási programját csak 1301-ig bezáróan terjeszti ki, ősiségünk és az ennek alapján támasztható életjogok követelése a modern szabad magyar államiság egyik leghathatósabb fegyverévé válhat.

Mai világunk társadalmi földkerekség legtávolabbi pontjain is múltjukra hivatkozva kérnek önállóan kinyomdokolt helyet a nap alatt. Széchenyi két tézise mutat erre utat számunkra is: "Egy népnél sem vagyunk alábbvalóak" – és – "Ma minden csak a felsőbbrendűségnek enged!" – Mi ne akarjunk felsőbbrendűek lenni egyetlen népnél sem de ugyanakkor múltunk tudatával felvértezve védjük meg faji és kulturális élet-terünket Európa szívében, környező ellenségeink hasonló igényeket támasztó valótlan állításai ellenére is, amiknek sajnos a világ-hatalmi fórumok még ma is több hitelt adnak, mint a mi igazságunknak.

Szerintem a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tudományos munkája szerves kiegészítője kell legyen népünk és Hazánk második európai évezredének reálpolitikai előkészítéséért vívott harcának.

RADÁCSI IMRE (*Budapest*)

A Johannita-lovagrend magyarországi története a tatárjárásig

A Johannita-lovagrend kialakulásának főbb eseményei. A Rend szervezetének vázlata, a magyarországi priorátus.

Magyar zarándoklat a Szentföldön. A Petronilla-féle jeruzsálemi magyar zarándokház jelentősége. A magyar johanniták, illetve a Szent István lovagrend szétválásának, illetve összefonódásának problematikája.

A magyarországi johanniták komturságainak részletezése. A magyarországi lovagok birtokai, főbb privilégiumai, jövedelmei.

A magyar johanniták karitatív- és katonai tevékenységének áttekintése.

SEBESTYÉN LÁSZLÓ (*Budapest*)

Szkíták, hunok, magyarok

Az Azovi tenger és az Aral tó közötti füves szteppén élő nagyállat-tartó népeket szkíta, hun és turk néven nevezték egymást követő korszakokban az ókor és középkor írói, történészei, földrajzi leírói, s mindezekkel az elnevezésekkel a magyar népet is illették. Noha a mi esetünkben is megvan a különös és határozott oka ez elnevezéseinknek, mai történetírásunk csaknem jellemző gyűjtőnévnek tekinti mireánk ezeket a neveket. A múlt század közepéig a magyar történetírás egyik fő ága a szkíta eredet kutatása és megalapozása volt, attól fogva, hogy német nyelv-búvárok ó-iráni népnek állították a szkítákat, mi úgyszólván teljesen figyelmen kívül hagyjuk őket. A viszonylag igen kevés szó elemzése alapján ó-iráninak gon-

dolt népről a saját korukban ezt senki sem állította, emellett életmódjuk, kultúrájuk, hadviselésük, törvénykezésük, szerződéskötéseik módja, vallásuk, öltözködésük, hajviseletük s minden jellemzőjük a hunokkal és magyarokkal (megelőzően a turkokkal) teszi őket szinte azonossá és rokonná. Az Attila udvarában járt Priscos rétor az ott tapasztalt jelenségek és megnyilvánulások szerint szkítáknak nevezi őket, s ezt szüntelenül teszi. Ugyanígy a mi Árpád-házi törvényeinkben több helyen a magyarok szkíta vallásának eltiltásáról rendelkeznek, s szomszédaink, a korabeli írók, uralkodók a szkíta, hun és turk elnevezést felváltva használják ránk. Még Mátyás idejében is Bonfini szkíta nyelvnek tartja a magyart. Régészeti feltárásaink pedig ezernél több különféle szkíta tárgyat, fegyvert, nyilat, aranyszarvast, satöbbit hoztak felszínre abból az időből, amikor népünk elődeiként, a beköltözések első hullámaiban szkíták éltek és temetkeztek a Kárpát-medencében.

Az a valóság, hogy a szkíta, hun és turk néven adatolt magyar népi eredet nem mond ellent a mai hivatalos nyelvtudománynak, ha meggondoljuk, hogy a finneket és a csudokat, akik szintén finnek, az oroszok még a múlt században is szkítáknak nevezték. Az ó-orosz krónika a kazárokat is szkíta népként említi. – Újra fel kell vennünk a múlt század közepén, lényegében korabeli nyelvi divatok miatt elhajított fonalat a magyar múlt megismerésében.

STAMLER IMRE *(Somogyiád)*

Az eltagadott 9-10. századi magyar államszervezet

A 9-10. században megjelent Európa keleti felén egy szervezett, hatékony katonai és gazdasági erő, a magyar. A megjelenésről magyar és idegen források egyaránt hírt adnak. A Honfoglalás olyan erővel, annyi energiával történik, ami kiszárazik egész Európára, és ezért a források is délen, nyugaton egyaránt regisztrálják a magyar seregek jelenlétét, megemlítik a vezérek, rexek nevét, hírt adnak diplomáciai, katonai sikerekről, kitüntetésekről, dinasztikus kapcsolatok felvételéről, szövetségi kapcsolatokról, fontos találkozók, stb... A magyar krónikák is sokat őriznek a kezdeti államszervezés, a Honfoglalás utáni eseményekről, az első országgyűlésről, a berendezkedésről, osztozásról. A helynevek, régészeti leletek, a legutóbbi évtizedek kutatásai új adatokat és új rejtélyeket hoztak felszínre. A magyar államszervezés első nagy eredményeit, az első nagy szervezők sikereit, teljesítményeit Szent István és a diadalmas latin egyház elhomályosította, meg kellett tagadni az ősök közül mindazokat, akik az új rendre szellemükkel, példájukkal, életmódjukkal, szövetségi kapcsolataikkal veszélyesek voltak haló porukban is. A totálisan győzedelmeskedő új rend az ősi magyar hagyományok nagy értékeit is elpusztította, miközben képes volt új értékeket teremteni. Az európai civilizáció, szervezetség, termelési és együttélési kultúra éledezéséhez, újjászerveződéséhez a 9-10. századi magyar állam jelentős

mértékben járult hozzá, miközben a változásokhoz képes volt magát is változtatni, formálni. Miből táplálkozott ez az erő? Honnét volt a magyarságban az energia? Hogyan tudta a magyarság mindezt megtenni a Kárpát-medencében idegen nyelvű, más szokású, gyakran ellenséges és túlságosan is nagyinak látszó erők szorításában? Miből táplálkozott a szellemi kapacitás, miből a katonai erő? Milyen módon, módszerekkel lehetne még többet megtudni a honfoglalókról, a honalapítókról, az első államszervezőkről?

Ezekre a kérdésekre kívánok választ adni.

SZEKERES ISTVÁN *(Budakalász)*

Írás és történelem

Az írás története összefonódik az emberi társadalom fejlődésével, és hatalmi struktúrákba szerveződésével.

Az eredeti írások jelrendszerében láthatóvá válik az alkotó nyelv s az azonos nyelvet beszélők azon népi csoportja, akik életmódjukból fakadó és jellemző tárgyaikat és fogalmaikat e jelek rajaiban megnevezték. Az emberiség legősibb írásainak létrejötte és története egy-egy fejlődésében és kultúrájában általánosan fejlettebb nép legbensőbb szellemi terméke, amely hatásában mindig kisugárzott környezetére.

Az egymással kapcsolatban lévő jelrendszereket – ezért – a formai azonosságon (és hasonlóságon) túl – a saját nyelvű jelentésükben szükséges összevetni s a kapcsolatok fokozatait megállapítani.

Az első írások történetei – az egyetemes emberi kultúra legnagyobb értékei közé tartoznak.

SZEKERES ISTVÁN *(Budakalász)*

Hat jel a nikolsburgi ábécéből

A nikolsburgi (székely) hun ábécé további jelei – miként a “tekneus” jelcsalád is – az egykori nomád életmód világát tükrözik vissza a régműltből, szinte felsorolva tárgyi és műveltségi, szemléleti kellékeit. E további jelek – jelentős részben egyeznek, vagy “rokonságban” vannak a kínai írástörténet jeltörténetileg legősibb rétegével. De vannak jelek, melyek csak ideiglenesen tűnnek fel a kínai írástörténetben, szinte sugallva, hogy csupán alkalmi “jelkölcsonzésről” van szó. Az ősi Ku-wen óképíráshoz az urali sziklarajzokon, a közép-ázsiai és a mongóliai sziklarajzok íráskultúráján át vezetett egykor a kultúra útja.

A nikolsburgi jelrendszer Írástörténete a bizonyosság rá, hogy népünk egykoron sokkal közelebbi, kétoldalú kapcsolatban volt a kínai kultúrával, mint később a török népek. E kapcsolat feltárulása közben kultúránk és nyelvünk köznapjainkban fel nem ismert mélységei is a felszínre kerülnek.

TÖRÖK ALBERT (*Székeljudvarhely*)

Az aranyosszéki helynevek elrománosítása

Bevezető a helynevek születésének körülményeihez. Az aranyosszéki helységnevek keletkezésének kora. Történeti adalékok előfordulásukhoz.

A 18-19. század fordulója az aranyosszéki román helységnevek előfordulásának ideje, az 1918 utáni névelrománosítás pszichológiai és történelmi háttere. Az új román névadásban közkedvelt történelmi események amelyek az új névanyagban tükröződnek.

Aranyosszéki példák az új román település névadásra.

VARGA GÉZA (*Budapest*)

A magyar Szent Korona szimbolikája és az államalapítás

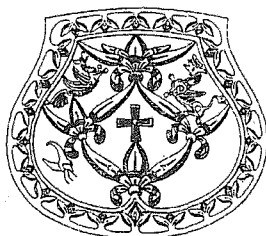
A magyar Szent Korona keletkezési helyének és idejének kérdése egyelőre megoldatlan, a kutatók általában homlokegyenest ellenkező álláspontokat foglalnak el a legfontosabb kérdésekben. A korona szimbolikájának vizsgálata (például a pártán ismétlődően és hangsúlyosan megjelenő hegyábrázolások értelmezése) lehetőséget nyújt a vita holtpontról történő elmozdításához. Ez az eddig figyelmen kívül hagyott motívum szerepel a magyar címerben hármashalomként, de felismerhető obiugor és szászánida ábrázolásokon, hun uralkodói fejdíszben is, sőt végső soron a sumér kur/hur "ország, hegy" képpel rokonítható. A jelentése kibontható a magyar nyelv orom, úr, ország, város és halom, him, ház szósorozatainak összefüggéseiből és egyéb adatokból, amelyek például a Sion hegyének nevéhez kapcsolódnak. Ezek a jórészt mitológiai gyökerű képzetek érthetővé teszik István király Intelmeinek néhány sajátosságát, sőt a Szent Korona-tant is, egyúttal valószínűsítik a magyar államszervezet István előtti alapozását, nomád, vagy éppen ókori gyökereit: és demokratikus jellegét.

VÁMOS-TÓTH BÁTOR (*Honolulu*)

Magyarországi Tamana nevek

Az elmúlt évben a Tamana segédtudomány a következő újabb felfedezéseket segítette történeti világ-összefüggéseik feltárásában: 1) a Kanári-szigeteken a most ott talált peremes, hétlépcsős piramisok földjén BÚZA+MADA, GARA+FIA falu, a BÁRÁN+KÓ fok és a TAMÁN+KA hegy – megannyi Kárpát-azonos név+szerkezet bemutatásával; 2) a tiroli SIMILA+ÚN mellett talált, 4000 évesre becsült, „jégember” esetében az ÚN Tamana szerkezet felsorakoztatásával (Nagy+ÚN nálunk, Ata+LÚ Baszkhonban, Buda+ÚN Indiában, Duna-ÚN a Fülöp-szigeteken, Száka+ÚN Új-Guineában, Katala+ÚN: Atilla csa-

tahelye); 3) a dél-franciaihoni, mintegy 70.000 éves vízalatti barlang-rajzok kapcsán 30 000 évvel ezelőtt egységes ún. Aurignaci-Szeletai eurázsiai műveltség közös név+szerkezeteinek tárgyalásával (ARANY+JÁK, ESZ+KÁLA, KABA+NAK, SZAVAR+TE, TÜR+NÁN); 4) Magyar Adorján, Stamler Imre, Szücs István ősiségünket igazoló adatainak Tamana név+szerkezetekkel való kibővítésével; 5) A texasi elzárt MÁR+FA hegyi falu mellett lévő "titokzatos fények" kapcsán MÁR+FA név+szerkezetének a baranyai, csádi, máltai, szintén elzárt-elszigetelt helyeken való előfordulása bemutatásával; 6) a magyar-dravida nyelvi összefüggésekről írott több külföldi cikk nyomán 30 Munda és tamilföldi Kárpát-azonos Tamana név+szerkezet világelemzésével; 7) a több mint 10 000 évesre becsült egyiptomi HU-Sphinx-et illetően a HUN+SZÉK+TAMÁN c. dolgozat összeállításával.

HÁZIREND

1. Az elhangzott és írásban közölt dolgozatok kizárólagos tárgya a magyar történelem és a magyar nyelv, valamint a szorosan kapcsolódó témakörök, különösen hangsúlyozandó, hogy semmiféle politikai, filozófiai vagy vallási közleménynek itt helye nincs.
2. Az itt elhangzott és/vagy ide küldött dolgozatok közlési joga kölcsönösen az Egyesület és a szerző tulajdona. Az Egyesület hasznot nem kereső társaság, így közleményeit önköltségi áron, vagy ingyenesen adja át az érdeklődőknek. Ugyanez vonatkozik a hangszalagra, filmre és minden egyéb információra.
3. Az Elnökség kéri a résztvevőket, hogy tárgyilagosságukat őrizték meg és jóhiszeműen hallgassák végig a legellentmondóbb nyilatkozatokat is és semmiféle személyi kérdést ne vessenek fel. Az előadókat, a hozzászólókat semmi módon ne zavarják.
4. Az előadók előadásukat az elnöknek mondják, illetve olvassák. A hallgatóság részéről közbeszólásnak, hangos megjegyzésnek helye nincs. Kérdések írásban feltehetők és kiigazítások ugyancsak írásban átadhatók az elnöknek. Az elnök csoportosítja mind a kérdéseket, mind a helyreigazításokat és a beszélgetés alkalmával felveti.
5. A vezetés a mindenkori elnök kezében van; megszólítása: Elnök Asszony! Elnök Úr! Az elnök a saját legjobb belátása szerint vezet.
6. Szerelmünk a magyar történelem és a magyar nyelv!

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Elnökség

NYILATKOZAT

Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületes gondolkodásmód jellemezzén bennünket, akik a magyar nép és a haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk.

Baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányban. Tevékenységünk politikától mentes, tisztán tudományos, baráti és ismeretterjesztő. Nincsenek sem anyagi, sem társadalmi céljaink szerelmünk a magyar nép és történelme, valamint nyelve. Mélyen tiszteljük tagjaink, barátaink és az érdeklődő egyének elkötelezettségeit, amelyek azonban semmiféle következménnyel nem járnak sem egyesületünkre, sem a többi tagjára.

Minden célunk pozitív. Külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben akarjuk tanulmányozni és kideríteni - mindenek előtt - a magyar nép, vagy népek igazi eredetét, őshazánkat vagy őshazáinkat, valamint a magyar nyelv eredetét, ma élő nyelvünk és népünk rokonait.

Nem utasítunk eleve vissza semmiféle elméletet, azonban elvárjuk, hogy a bizonyítékok és az érvek szigorúan tudományos alapon álljanak. Nem egyezünk bele, hogy bárki bármiről kijelentse, hogy az már megoldott és ezért mindenki köteles magáévá tenni.

Teljes tisztelettel vagyunk úgyszintén az emberiség nagy családjának többi tagja iránt, miközben elvárjuk tőlük ugyanezt a tiszteletet a mi népünkkel szemben. Meggyőződésünk szerint, jövőnk új, dicső temploma csak a tiszta erkölcs alapjára építhető; ennek előfeltétele egymás kölcsönös tiszteletben tartása és az erőszak minden formájának és következményének eltüntetése.

A jelen és a jövő kérdéseinek a történelemkutatással való összefüggésével tisztában vagyunk. A mi álláspontunkat ezennel teljes terjedelmében nyilvánosságra hozzuk.

Kelt Zürichben az 1986-os esztendő február havának 10-ik napján.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

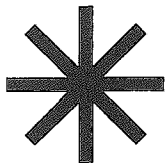
A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET HETEDIK MAGYAR
ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓJA, SZENTENDRE, 1992. JÚLIUS 26 - AUGUSZTUS 1

MŰSOR (TERVEZET)

Állandó szakmai könyvkiállítás

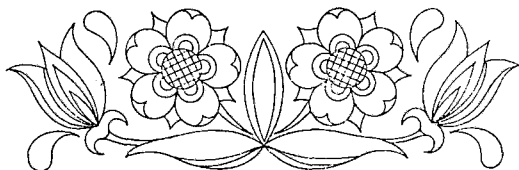
Nap	Óra	Előadó	Tárgysorozat	Elnök
26	10,00-12,00	Csihák	Ünnepélyes megnyitó. Bemutatkozás. A műsor és a Házirend megbeszélése	Pandula
V	12,00-12,15	Nádasy	Östörténelmünk reálpolitikai fontossága	Sándorfi
A	12,15-12,45	Götz	Az uráli-finnugor nyelvek genetikus nyelvcsaládi elméletének ellentmondásairól. Dr. Götz László utolsó írása, készült erre a Találkozóra (felolvasás)	Csihák
S			ZMTE Elnökségi ülése	Csihák
Á	14,00-16,00		Johannita lovagrend jeruzsálemi korszakának (1050-1187) főbb magyar vonatkozásai	Pandula
R	16,00-16,20	Radácsi	Javaslat a Vérszerződést megőrző emlékmű felállítására	Zichy
N	16,20-16,45	Forrai	Ópusztaszeren	
A	16,55-17,45	Szekeres	Írás és történelem	Nagy L.
P	17,45-18,10	Csihák	Rovásfelirat a svájci Pinsec-ben. Újabb vizsgálati eredmények	Szekeres
27	9,00- 9,25	Török	Az aranyosszéki helységnevek elrománosítása	Györfvári
	9,25- 9,50	Gyöngyössy	A székelyszombori vár és rovásírási felirata,	Kovács
H	10,00-10,15	Csihák	Államalapításunk. Meghatározás a ZMTE Magyar Östörténeti Találkozó számára	Pandula
É			Államalapításunk	Nádasy
T	10,15-10,45	Sebestyén	Államalapításunk	Györfvári
F	10,55-11,20	Magyar	Államalapításunk	Pandula
Ö	11,20-12,00	KEREKASZTAL	Államalapításunk. Résztvevő: Csihák, Gyöngyössy, Juba, Nagy K., Nádasy, Magyar, Sebestyén, Paposi, Stamler	
	12,10-13,00	Szekeres	Hat jel a nikolsburgi ábécéből	Lukács
	15,00-16,10	Szekeres	A magyar név és a magyar törzsnév etimológiája. Magyar néprészünk történelmi azonosítása	Dücz
	16,20-16,45	Zichy	A rovásírás betűi az Ura Linda krónikában	Varga
	16,55-18,00	KEREKASZTAL	Betűírásunk és östörténetünk összefüggései. Résztvevő: Dücz, Gyöngyössy, Lukács, Paposi, Szekeres, Tomerle, Török, Varga Zichy	Stamler
	20,00-20,30	Videofilm	Val d'Annivers titka. A Pisec-i írás	Almási
28	9,00- 9,25	Stamler	A korai magyar államszervezet, állami berendezkedés sajátosságai	Szász
K	9,25- 9,50	Györfvári	Óskori technikák kialakulása a Kárpát-medencében	Paposi
E	10,00-10,50	Sebestyén	Szkiták - hunok - magyarok	Magyar
D	11,00-12,20	KEREKASZTAL	Szkiták - hunok - magyarok. Résztvevő: Dücz, Gyöngyössy, Juba	Magyar
D	12,30-13,00	KEREKASZTAL	Államalapításunk. Résztvevő: lásd 27-én 11,20	Pandula
	15,00-16,00		Fogadás Szentendre város polgármesteri hivatalában. A Találkozó minden résztvevőjét szeretettel várjuk.	Dücz
	16,00-		Városnézés Szentendrén	

Függelék – Műsor (tervezet)

Nap	Óra	Előadó	Tárgysorozat	Elnök
29 SZ E R D A	9,00-13,00 14,00-16,00 16,00-16,25 16,25-17,15 17,25-18,10	Juba Lukács KEREKASZTAL	A ZMTE 1992. évi Taggyűlése A ZMTE kibővített elnökségi ülése. Az Iskolavezetőség ülése. Nyilvános A magyarság múltja és a tenger Árpád útja a Kárpát-medencébe Árpád útja a Kárpát-medencébe. Résztvevő: Gyöngyössi, Győrvári, Lukács, Paposi, Sebestyén, Szekeres, Török, Varga, Radácsi, Juba, Stamler Kőrösi Csoma Sándor végrendelete. Utazás Újgúriába	Csiahák Fejes Radácsi Módi
	20,00-20,30	Videofilm		Almási
30 C S Ü T.			Történelmi kirándulás egész nap. Költsége – ebéddel és vacsorával – a részvételi díjban bennfoglaltatik. Autóbuszunk 9,30 órakor indul a Lajos-forrás túristaháztól és 10 órakor Szentendre HÉV állomástól	
31 P É N T E K	9,00-10,00 10,10-11,10 11,20-12,00 12,10-13,00 15,00-15,40 15,40-15,55 16,05-16,30 16,30-16,55 17,05-18,30 18,30-19,00 20,00-20,25 20,25-21,00 21,00-22,00	Varga Dúcz Csomor KEREKASZTAL Magyar Szénási Nagy Módi Nepper KEREKASZTAL Tomerle Kováts Paposi	A magyar Szent Korona jelképrendszere Új fény születik. Koronázási szertartásunk tükröződése a népszokásainkban A magyar Szent Korona eredete és történelmi szerepe a szentistváni államszervezésben A Szent Korona szerepe a szentistváni államszervezésben. Résztvevő: Csomor, Dúcz, Juba, Magyar, Nádas, Paposi, Radácsi, Varga, Lukács, Gyöngyössi Legújabb eredmények a honfoglaló magyarsággal kapcsolatos kutatásokban Hunland és a vezéri család léte A fejedelmek korának időszerű kérdései A Zavárd Szántványvecse nemzetség 11-13. századi birtokai a bihari Sárréten Honfoglalás és honfoglalók a bihari vár környékén A Kárpát-medence Álmos-Árpád népének honfoglalása idején. Résztvevő: Magyar, Módy, Nagy, Nepper, Lukács, Gyöngyössi, Stamler, Szénási, Tomerle A magyar nyelv elsődleges íképzőinek és a magyar igeragozás jelen idejű egyszám második személyű személyragjának a kialakulása Egy őstörténeti bibliográfia TAMANA a világgörül	Nádas Csomor Juba Pandula Juba Zichy Nepper Magyar Nagy Juba Török Loewengreen Stamler
1 S Z O M B A T	9,00-9,50 10,00-10,50 11,00-12,00	Csiahák	A Találkozó iratainak elfogadása és aláírása Ökomenikus istentisztelet A Találkozó ünnepélyes befejezése	Pandula
	BEKÜLDÖTT ELŐADÁS: Galántha-Hermann Judit: Kőrösi Csoma Sándor ladokki munkálkodása idejének politikai háttere; Simon Endre (összegyűjtötte) Magyarországi Tamana nevek; Götz László: Az uráli-finnugor nyelvek genetikus nyelvcsaládi elméletének ellentmondásairól			

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Magyar Östörténeti Találkozókat Titkársága

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn

Association Historique Hongroise, Zürich
Societ' Storica Ungherese, Zurigo
Hungarian Historical Society of Zurich
Associación Histórica Húngara de Zurigo

8047 Zürich, Schweiz
Postfach 502

Telex: 822 882 tsk ch
Telefon: 01/941 40 39
Telefax: 01/493 55 38

Postcheckkonto:
Zürich 80-36214-1

SAJTÓKÖZLEMÉNY

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1992. július 26. – augusztus 1. között rendezte meg Hetedik Magyar Östörténeti Találkozóját Szentendre-Lajosforráson.

A Találkozó Elnöke: dr. Pandula Attila (Budapest), társelnökei: Dúcz László (Szentendre), ddr. Juba Ferenc (Bécs), dr. Nádasy T. Jenő (London) és Zichy Irén (Stockholm).

A Találkozón mindenki magánemberként vett részt, költségeit maga fedezte.

A 91 résztvevő a következő országokból érkezett: Magyarország, Svájc, Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Ausztria, Cseh és Szlovák Föderatív Köztársaság, Kanada, Németország, Románia, Svédország.

Az elhangzott 23 előadásban helyet kaptak az államalapításunkról, a korai magyar államról, a fejedelmek koráról, a Szent Koronáról, a hun-magyar kapcsolatokról, a vérszerződésről stb. szóló témák. Ismét kiemelten szerepelt a rovási problémaköre.

A kerekasztal beszélgetéseken megvitatták az "Államalapításunk", az "Árpád útja a Kárpát-medencébe", "A Szent Korona szerepe a szentistváni államszervezésben" tárgyköröket.

A Találkozó résztvevőit július 28-án fogadta Németh Gábor úr, Szentendre város polgármestere, ezt követően városnézésre került sor. Július 30-án egész napos történelmi kirándulás volt a Pilisben.

Elhatározták, hogy a Nyolcadik Magyar Östörténeti Találkozót 1993. július 11-17. között Kaposváron rendezik. Az előkészítéssel és lebonyolítással a Titkárságot bízták meg. Sok szó esett az Egyesület 1992-es szegedi és az 1993-ra tervezett siófoki történelmi iskolájáról is.

Szentendre-Lajosforrás, 1992. július 28.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
8047. Zürich, Schweiz
Pf. 502.

Ungarisch Historischer Verein Zürich

Dr. Pandula Attila
ELTE BTK
1052 Budapest Pesti Barnabás u. 1.

Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn A Magyar Östörténeti Találkozókön résztvevők száma

Ort Helyszín	aus Ungarn Magyarországról				aus anderen Ländern Más államokból				Total Összesen				Vorträge Előadások	
	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	Expert szakember	Gast vendég	Total összesen	davon gratis eből ingyen	persönlich személyesen	eingesandt beküldve
Benidorm 1986	4	1	5	3	9	4	13	-	13	5	18	3	15	3
Zürich 1987	8	5	13	8	13	22	35	-	21	27	48	8	35	3
London 1988	20	14	34	23	19	28	47	1	39	42	81	24	56	13
Felsőőr 1989	26	36	62	19	25	24	49	1	51	60	111	20	38	9
Altenberg 1990	13	4	17	13	11	12	23	4	24	16	40	17	23	8
St. Gallen 1991	20	14	34	12	21	44	65	5	41	58	99	17	32	8
Szentendre 1992	21	52	73	-	10	8	18	-	31	60	91	-	23	4
Kaposvár 1993	11	84	95	-	12	1	13	6	23	85	108	6	30	4
Tapolea 1994	24	31	55	-	15	2	17	9	39	33	72	9	30	5
Tapolea 1995	18	104	122	-	8	35	43	1	26	139	165	1	18	4
Tapolea 1996	12	121	133	-	13	32	55	2	25	153	188	2	15	2
Tapolea 1997	28	136	164	1	19	81	100	12	47	217	264	13	19	-
Tapolea 1998	11	67	78	1	15	153	168	1	26	220	246	2	19	3
Tapolea 1999	14	126	140	1	25	124	149	134	39	250	289	135	22	8
Felsőőr 2000	9	5	14	1	13	20	33	-	21	26	47	1	14	6
Szentendre 2001	21	84	105	-	35	154	189	82	56	238	294	82	34	12
Budapest 2003	18	60	78	1	2	43	45	1	20	103	123	1	28	5
Nyíregyháza 2004	16	49	65	1	9	49	58	1	25	98	123	1	20	3

Regionaltreffen der Historiker – Övezeti Történésztalálkozók

Ort Helyszín	Vorträge - Előadások		Teilnehmer - Résztvevők száma				
	persönlich- személyesen	eingesandt beküldve	Expert szakember	Gast vendég	aus Kontinent. világörz.	aus Land- ország	unter 30 Jahre in % 30 év alattiak %-ban
Szekelyudvarhely-Hofmarkti 1994. május	10	6	24	214	2	6	78
Komárom 1994. szeptember	14	-	23	133	1	5	65
Csikszereci - Szeklerburg 1995. június	22	5	25	112	3	7	71
Szekelyudvarhely-Hofmarkti 1996. május	9	1	16	151	3	7	42
Csikszereci - Szeklerburg 1997. május	12	-	21	84	1	5	38
Csikszereci - Szeklerburg 1998. május	15	1	18	270	2	5	82
Csikszereci - Szeklerburg 1999. május	18	2	16	62	2	6	35
Dees 2000. április	22	3	24	231	2	4	62
Rozsnyó - Rosennu 2000. június	19	1	27	111	2	5	39

Ungarisch Historische Schule

A Magyar Történelmi Iskolán résztvevők száma

Ort Helyszín	Total Teilnehmer Összesen			davon Referent Ebből oktató			% in Total Összesenből %-ban		Vorträge Elhangzott előadások száma
	Total fő	aus Kontinent világérszből	aus Land országából	Total fő	aus Kontinent világérszből	aus Land országából	Frauen nők	unter 30 Jahren 30 éves aluliak	
Szeged 1992	124	3	11	20	3	7	61	72	24
Tab 1993	178	4	13	28	4	7	65	66	41
Tapolca 1994	184	4	10	19	4	6	58	78	23
Tapolca 1995	186	2	12	12	2	7	38	70	10
Tapolca 1996	225	4	15	16	1	4	67	72	15
Tapolca 1997	298	3	15	18	1	5	57	79	16
Tapolca 1998	246	3	9	21	2	3	69	81	16
Tapolca 1999	289	4	13	21	1	6	62	68	23
Felsőőr 2000	47	4	12	21	4	12	26	15	20
Szentendre 2001	294	4	13	25	1	5	63	79	23
Budapest 2003	123	4	14	25	4	13	36	20	16
Nyíregyháza 2004	135	1	14	33	3	12	48	42	36

Nach Ländern - Országoként

Land Ország	Szeged 1992	Tab 1993	Tapolca 1994	Tapolca 1995	Tapolca 1996	Tapolca 1997	Tapolca 1998	Tapolca 1999	Felsőőr 2000	Szent- endre 2001	Buda- pest 2003	Nyíreg- háza 2004	Nyíregyháza 2004		
	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Total összesen	Teilnehmer résztvevő	Expert oktató	Total összesen
Anglia	1	-	-	-	4	6	3	2	1	1	-	4	3	1	4
Ausztrália	1	1	1	1	2	6	-	1	3	5	1	2	-	2	2
Ausztria	2	2	2	-	4	2	-	1	12	2	3	1	-	1	1
Csehország	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dánia	-	-	-	1	2	2	2	1	1	1	1	4	4	-	4
Jugoszlávia	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	9	8	1	9
Kanada	1	1	-	2	1	-	-	-	1	2	1	2	1	1	2
Kína	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fengyelo/Poland	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Magyarország	61	118	88	121	124	183	172	140	16	111	74	65	48	17	65
Németország	6	-	1	4	7	6	6	4	2	5	3	5	5	-	5
Olaszország/Itália	1	1	-	2	2	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Románia	20	14	36	22	50	44	45	57	2	107	3	16	13	3	16
Svájc	5	2	2	2	4	5	1	1	2	4	1	3	1	2	3
Svédország	-	1	1	4	1	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Szerb. M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	23	9	8	1	9
Szlovákia	23	29	51	21	19	28	14	61	5	29	11	13	11	2	13
Szlovénia	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Thaiföld	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-
Ukraina	-	1	-	2	3	3	-	15	-	24	1	1	-	1	1
USA	3	3	1	-	-	-	-	3	1	2	1	1	-	1	1
Összesen	124	178	184	186	225	298	246	289	47	294	123	135	102	33	135

MEGHÍVÓ

A NYOLCADIK MAGYAR ŐSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓRA KAPOSVÁRRA

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, mint rendező, immáron nyolcadszor hívja találkozójára mindazokat, akiket érdekel a magyar őstörténet és kutatásának helyzete.

A találkozó célja, hogy a külföldön élő és hazai szakembereket, valamint az érdeklődőket – akik a találkozón valamennyien mint magánszemélyek vesznek részt – összehozzuk, lehetőséget adjunk a nyílt vitára, amelynek során nézetek barátságos keretek között formálódhatnak és terjedhetnek.

Az előadások a következő fő témák köré csoportosulnak:

- 1) a magyar őstörténet;
- 2) a magyar nyelv történelmi fejlődésének egyes állomásai;
- 3) a magyar koronázási jelvények;
- 4) adalékok az előző témákhoz, pl. a régészet, a népművészet stb. tárgyköréből.

A találkozó fő témája: A 10. századi magyar államszervezet és Somogyország.

A történelmi témákat időben III. Endre koráig (1290-1301) vizsgáljuk.

Az előadásokat szakmai vita követi.

Tisztelettel kérjük szakembereinket, hogy jelentkezzenek előadásra, hozzászólásra. Írásbeli jelentkezésüket, mondanivalójuk rövid összefoglalását és időtartamát (lehetőleg nem több mint 25 perc), szíveskedjenek a Titkárság címére eljuttatni, ahol részletes felvilágosítás kapható.

Szereplést kívánunk biztosítani a jelentkezés sorrendjében minden szakembernek, ha témakörében legalább egy tudományos munka nyilvános közlését igazolja és elismeri őstörténetünk több százból való összefonódásának a lehetőségét.

A rendezők a meghirdetett ügyben személyüket, nézetüket és anyagi helyzetüket tekintve függetlenek és kézfogásra nyújtják a kezüket minden irányba. Sem személyi, sem politikai ügyekkel nem foglalkoznak és csak a jelen meghívóban foglaltakért kezkeskednek, a résztvevőktől pedig elvárják, hogy a találkozón a jelen meghívóban körvonalazott elveket tiszteletben tartsák.

A résztvevők (előadók, vendégek, stb.) saját költségüket maguk fedezik, a szókasos biztosításokról (betegség, baleset) maguk gondoskodnak.

Jelentkezési határidő: 1992. február 28.

A titkárság kívánságra gondoskodik az ellátásról:

- 1) szállodában napi 1.800-2.200 Ft étkezés nélkül;
- 2) lehetőség van kedvezményes elhelyezésre és ellátásra is.

A találkozón mint előadó csak az vehet részt, aki

- 1) a Titkárságon a jelentkezés határidejéig írásban jelentkezik;
- 2) előadásának legalább tartalmi kivonatát (maximum 30 gépelt sor) leadja;
- 3) a részvételi díj befizetését igazolja (konvertibilis elszámolású országból 100 svájci frank, más országból 3.000 magyar forint).

Aki nem kíván előadni, arra a 2. pont nem vonatkozik. Mint eddig minden alkalommal, ezúttal is kérhető a részvételi költségek részbeni, vagy teljes elengedése. Diákok további kedvezményeket kaphatnak. Az minden résztvevő saját feladata, hogy részvételének körülményeit határidőig tisztázza.

Aki a Titkárságtól válaszelevelet kér, az szíveskedjék a portó költségét mellékelni.

A találkozó helye: H – 7400 Kaposvár

Ideje: 1993. július 11-17.

Hivatalos és munkanyelv a magyar.

A Titkárság címe: Ungarisch Historischer Verein Zürich

CH 8047 Zürich, Postfach 502.

Számlaszám a svájci frank befizetésére: Postcheckkonto Zürich 80-36214-1;

Magyar forint befizetésére: OTP V. ker. Fiók, Bp. V. Deák F. u. 7-9. Dr. Sárkány Kálmánné, számlaszám: 130327 mindkét esetben "Kaposvár" megjelöléssel.

A jelen Meghívó a hozzá tartozó körlevél, továbbá az egyesületi Házirend és Nyilatkozat tartalmaz minden tudnivalót a találkozóval kapcsolatban.

Felkérjük a magyar szervezeteket, személyeket, lapokat, rádió és TV-adókat, hogy kezdeményezésünket támogassák, meghívóinkat terjesszék.

Kaposvár, 1992. augusztus hó

Dr. Csihák György (*Uster*)
elnök

Loewengreen Iréne (*Zürich*)
jegyző

Molnár László (*Sopron*)

Stamler Imre (*Somogyjád*)

Dr. Gyenesei István
Somogy Megyei Közgyűlés
elnöke

Szabados Péter (*Kaposvár*)
polgármester

JELEN MEGHÍVÓ AZ EREDETI ALÁÍRÁSOKKAL A TALÁLKOZÓ HELYSZÍNÉN MEGTEKINTHETŐ.

KÖRLEVÉL

**az egyesület Tagjaihoz, valamint
a Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó
(Szentendre, 1992. július 26 – augusztus 1.)
Résztevőihez**

Szeretettel hívjuk Egyesületünk Hetedik (Szentendrei) Magyar Őstörténeti Találkozó-jára, amellyel kapcsolatban a Találkozó meghívój, a jelen Körlevél, továbbá az Egyesület Nyilatkozata és Házirendje minden szükséges felvilágosítást megad.

1) *A Találkozó színhelye:* H 2000 Szentendre, Lajos Forrás Túrístaház. Telefon: 26/10683

2) *Műsor:* Kezddés vasárnap 9-kor, vége szombaton 13-kor; naponta 9-13-ig és 15-18-ig, valamint 20-22-ig. Részletes műsor a helyszínen. A Találkozó fő témája: Államalapításunk (a Kárpát-medencében). Ebben a tárgykörben előadásokat kérünk, amelynek alapján új egyesületi szövegünket megfogalmazzuk. (Eddig négy nyelven elkészült: Őstörténetünk, Őshazánk – Rokonaink, Honfoglalásunk, Magyar, Kalandozásaink). Ezen téma előadói fizetési kedvezményt kapnak. A Találkozón egy-egy előadásra legfeljebb 25 percet adunk. Elfogadunk hosszabb előadásokat is, de időigényét előre tisztázzuk a Titkársággal. Minden előadó joga, hogy saját előadási ideje terhére kérdésekre válaszoljon. A jelentkezéssel beküldendő az előadás teljes szövege és tartalmi kivonata, legfeljebb 15 gépelt sorban. A szöveg tisztán kell leírva legyen, lehetőleg géppel, európai A/4-es tükörbe (mint ez a levél), fehér papíron, erős fekete színnel, mert szándékunkban áll könyv formájában kiadni. Minden szövegen szerepeljen a szerző neve, címe és telefonja. A személyes megjelenés nem kötelező, a beküldött előadások felolvasását nem biztosítjuk, viszont a Találkozóóról készült beszámolóban szerepeltetjük, olvasásra kitesszük.

Egy nap kirándulás (ebéddel, vacsorával) és egy másik délután pedig mulatság lesz; költsége a részvételi díjban bennfoglaltatik.

3) *Jelentkezés:* 1992. február 29-ig írásban a Titkárságon. A részvételt illetően minden kérdésben kizárólag a Titkársággal írásban kötött megállapodás az érvényes. A jelentkezéshez mellékelni kell az előadás szövegét, összefoglalóját (előadás esetén), továbbá a részvételi díj befizetésének az igazolását. Kívánságra gondoskodunk szállásról és ellátásról.

Aki már jelentkezett, szíveskedjék jelentkezését 1992. május 31.-ig megismételni a jelen körlevél értelmében. Együttal szíveskedjék érkezése és elutazása pontos idejét is közölni. A turistaház az itt megadott árakkal rendelkezésre áll a találkozó előtt és után is.

4) *Felszereltség:* Van írógép, fotokópiázó, diavetítő, videolejátszó, kazettás magnó és felvevő. 220-as áram, telefon amely mindenütt aprópénzzel működik, folyamatos italellátás, kis terem megbeszélésekre.

5) *Utazás* Szentendrére egyénileg történik. Metróval a Batthyány térig Budapesten, onnan HÉV Szentendrére 48 Forintért (jegyet az állomáson kell venni), onnan busz jár a turistaházhoz. Taxi kb. 500 Forint.

Buszmenetrend: Szentendréről 6.25 és 16.05-kor, szombaton és vasárnap: 8.25, 11.05 és 16.05-kor.

Autóval Budapest felől Szentendrén a rendőrség épületéig (jobbról), ott balra kanyarod-

va Izbégen át, ahonnan táblák jelzik az utat, amely az erdön át, lekeskenyedve egyenesen a turistaházhoz visz.

6 Szállás, ellátás, költségek. Szállás a turistaházban, a Találkozó színhelyén, kedves, erdős környezetben. Sátorozás, lakókocsival való elhelyezkedés problémamentes.

A turistaházban kettő és négyágyas szobák vannak, három szintes az épület, lift nincs. (Előadások a földszinten.) Minden szobában van mosdó hideg és meleg vízzel, ágynemű, törölköző, és szappan. Emeletenként 1-1 női és férfi tusoló és WC. A ház egyszerű és tiszta. Egy ágyért naponta 300 Ft-ot kell fizetni, összesen 46 férőhely van. Aki igényesebb szállást igényel, részére foglalhatunk helyet a városban: házaknál kb. 600 Ft, négycsillagos szállodában kb. 1500 Ft naponta reggeli nélkül.

Étkezési igényünket naponta kell bejelentünk. Egyszerű reggeli kapható kb. naponta 50 Forintért, ebéd és vacsora 100-100 Forintért. A turistaházban állandóan működő konyha van, tehát ki-ki rendelhet étlap szerint is.

A szervezett ellátás kezdődik július 25-én a vacsorával és befejeződik augusztus 1-én az ebéddel. Nem kötelező résztvenni az ellátásban.

Résztvételi díj 200 svájci frank: illetve a nem konvertibilis elszámolású országban lakók részére 3000 magyar forint; fizetendő a jelentkezéskor.

A jelentkező részére a Titkárság fizetési kedvezményt adhat, elsősorban az Egyesület tagjainak, olyan kutatóknak akiknek állandó lakhelyük nem konvertibilis elszámolású területen van, valamint diákoknak. Minden résztvevő köteles betegségi és baleseti biztosítást kötni. Érkezéskor jelentkezni kell a turistaház recepciójánál, amely 7-től 22-ig van nyitva. Számláját itt mindenki maga rendezi (szállás és ellátás).

7) Aki az itt leírt rendtől illetve lehetőségektől bármely módon eltérni kíván, az szíveskedjék a Titkársággal, írásban, legkésőbb 1992. június 30-ig megállapodni.

Befizetéseket kérjük az Egyesület zürichi számlájára (megtalálható minden iratunk fejlécén), forintbefizetéseket pedig budapesti számlánkra: dr. Sárkány Kálmánné nevére, számlaszám: 13032 7, minden esetben "Szentendre" megjelöléssel.

További tájékoztatást lehet kapni a Találkozó Titkárságán (aki válaszelelet igényel, az szíveskedjen portót mellékelni), valamint az Egyesület állandó rendezvényein: Zürichben minden hónap második keddjén este fél nyolckor a Winterthurerstrasse 135 alatt, Budapesten minden hónap utolsó előtti csütörtökjén délután 5 órától a Gutenberg Művelődési Otthonban, Budapest, V., Kölcsey u. 2. és dr. Sárkány Kálmánnétól, 1053-Budapest u. 3. telefon: 1376 356.

Szabad legyen egyúttal felhívni figyelmét egyesületi kiadványainkra: Az eddig megrendezett 6 Östörténeti Találkozó mindegyikéről kiadtunk egy-egy sokszorosított beszámolót, az előadások tartalmi kivonatáról kb. 20-20 oldal terjedelemben. Kapható címeinken, az ár (Sfr 10 vagy Ft 60) + portó befizetésével. Megjelent továbbá az Első (Benidormi) Magyar Östörténeti találkozó teljes kiadása, amely mintegy kétharmad részben angol, német és francia ismertetést tartalmaz. Megrendelhető az ár (Sfr 25 vagy Ft 250) + portó befizetésével. A forintárak a nem konvertibilis elszámolású országban lakókra érvényesek.

A viszont látásra!

Zürich, 1992 március hó.

A HETEDIK (SZENTENDREI) MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ TITKÁRSÁGA

ELŐADÓK ÉS SZERZŐK

- DR. CSIHÁK GYÖRGY a ZMTE elnöke, Zürich
DOLNICS ZOLTÁN történész, a Miskolci Bölcsész Egyesület Egyetem tanára,
ZMTE
FORRAI SÁNDOR rovásírás kutató, Budapest, ZMTE
GALÁNTA-HERMANN JUDIT, a Montreali Rádió munkatársa
DR. GÖTZ LÁSZLÓ orvos, történész, St. Pölten, ZMTE
GYÖNGYÖSSY JÁNOS magánkutató, Székelyudvarhely, ZMTE
vitéz, DDR. JUBA FERENC tengerésztörténész, jogász, nyugalmazott tengerész-
kapitány, hajóorvos, Bécs, ZMTE
LUKÁCS JÓZSEF régész, Kassa, ZMTE
DR. M. NEPPER IBOLYA régész, kandidátus, Magyar Múzeumok Igazgatósága,
Debrecen
DR. MÓDY GYÖRGY régész, kandidátus, Megyei Múzeumok Igazgatósága,
Debrecen
vitéz, NÁDASY JENŐ történész, író, London, ZMTE
NAGY KÁLMÁN hadtörténész, nyugalmazott huszárezredes, Budakeszi, ZMTE
RADÁCSI IMRE egyetemista, (ELTE), Budapest
SEBESTYÉN LÁSZLÓ történész, újságíró, Budapest, ZMTE
STAMLER IMRE iskolaigazgató, Somogyjád, ZMTE
SZEKERES ISTVÁN írástörténet-kutató, Budakalász, ZMTE
TOMERLE JÁNOS magánkutató, Budapest
TÖRÖK ALBERT magánkutató, Székelyudvarhely, ZMTE
DR. VÁMOS-TÓTH BÁTOR történész, Honolulu, ZMTE

ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tagja

MEGHÍVÓ

Nyilvános előadás 1992-ben
minden hónap második keddjén

Helye: Szent István Központ CH-8057 Zürich, Winterthurerstrasse 135, tel.: 3623303
Kezdetre: 19,30 h. Az előadást vita követi

Január 14.

- A magyar parlamentarizmus ezer éve.
2. A magyar középkor története (Összefoglaló áttekintés)

Dr. Csihák György, Uster
közgazdász, a ZMTE elnöke

Február 11.

- Ursprung der Magyaren (német nyelven)

Fischer János, ZMTE
népismeretkutató, Zürich

Március 10.

- Die Heilige Stephanskronen als Verkörperung des Ungarischen
Staatswesens (német nyelven)

Dr. Endrey Antal, ZMTE
történész, Melbourne

Április 14.

- Münzgeschichte der Welt, mit Seitenblicken nach Ungarn
(német nyelven)

Hans-Ulrich Wartenweiler
Numismatiker, Zürich, ZMTE

Május 12.

- Das Leben und der Nachlass von Kardinal Mindszenty
(német nyelven)

Prof. dr. Mehrle Tamás
ZMTE, teológus, Friburg

Június 9.

- II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatala

Lukács József, ZMTE,
régész, Kassa

HETEDIK MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ OBERWART/FELSŐÖR
1992. JÚLIUS 26 – AUGUSZTUS 1. Jelentkezés 92. február 29.

Szeptember 8.

- Die Ostübet-Expedition des Grafen Béla Széchenyi von 1877
bis 1880 (német nyelven)

Prof. dr. Peter Lindegger
ZMTE, Historiker, Winterthur

Október 13.

- Quo vadis Mitteleuropa? (német nyelven)
KEREKASZTAL BESZÉLGETÉS. Meghívott vendég: Generalkonsul Agathon
Aerni, Bern, ZMTE; nt. Bán József, lelkész, Zürich, ZMTE; Gerold Bür-
gin, bankigazgató, Zürich; dr. Frantisek Braxator, szlovák exilszervezetek,
Zürich; nt. Csoma László, lelkész, Drahnov/Deregyő; prof. dr. Gajáry
Aladár a Churi teológiai főiskola rektora; prof. dr. Carsten Goehrke, törté-
nész, Zürich; Sergius Golowin, író, Allmendingen; Nationalrat Andreas
Herczog, Zürich; prof. dr. Révész László, történész, Bern, ZMTE; Sán-
dorfi György, történész, a Magyar Országgyűlés külügyi bizottságának
tagja, ZMTE

vezeti: Prof. dr. Ernst Kux

November 10.

- Egyesületi ünnepség. Részvétel csak erre az alkalomra kiadott meghívóval

December 8.

- Szentágotthay und die moderne Diagnostik am Gehirn (német nyelven)

Prof. Dr. med. Anton Valavanis
Universität Zürich

TÖRTÉNELMI KIRÁNDULÁS MINDEN HÓNAPBAN KÜLÖN TERV SZERINT
BARÁTI TALÁLKOZÓ minden hónapban, az előadást követő hét csütörtök napján: Restaurant Gasser,
Langensteinstr. 2, 8057 Zürich, Tel.: 361 30 03
Megjegyzés: ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület dísztagja
Az esedékes előadásunk hirdetése megtalálható az előadást megelőző héten hétfőn a Tagblatt der Stadt Zürich-ben
és pénteken a züri-tip-ben, valamint a Neue Züricher Zeitung heti műsorfüzetében

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Magyar Östörténeti Találkozók Titkársága

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn

Association Historique Hongroise, Zürich
Società Storica Ungherese, Zurigo
Hungarian Historical Society of Zurich
Associación Histórica Húngara de Zurigo

8047 Zürich, Schweiz
Postfach 502

Telex: 822 882 tsx eh
Telefon: 01/941 40 39
Telefax: 01/493 55 38

Postcheckkonto:
Zürich 80-36214-1

FESTVERANSTALTUNG

19,00 Eröffnung, Ehrungen
19,30 Festliches Nachtmahl
20,30 Festveranstaltung

Prof. Dr. DDr. h.c.
Johannes Duft
Päpstlicher Hausprälat
Gründungsmitglied des Ungarischen
Historischen Vereins Zürich

DIE UNGARN IN SANKT GALLEN

21,20 Wortmeldungen
22,30 Abschied

Zürich, 10. November 1992

MEGHÍVÓ

Nyilvános előadás 1992-ben
minden hónap utolsó előtti csütörtökjén

Helye: Gutenberg Művelődési Otthon, H 1085 Budapest, V., Kölcsey u. 2.

Kezdetre: pontosan 18 óra.

A belépés díjtalán

Az előadást vita követi

ELŐADÁS:

ELNÖK:

Január 23.

Dr. CSIHÁK György, közgazdász, Zürich, az Egyesület elnöke:
EGY KÖZÉPEURÓPAI RENDEZÉS TERVE

SÁNDORFI György, Buda-
pest, történész, ZMTE

Február 9.

Prof. dr. KÁLLAY István, tanszék vezető egyetemi tanár ELTE, ZMTE:
A MAGYAR NAGYBIRTOK TÖRTÉNELMI SZEREPE

Dr. PANDULA Attila, Bp.,
ELTE adjunktus, ZMTE

Március 19.

Dr. HENKEY Gyula, kandidátus, Kecskemét, ZMTE:
A MAGYARSÁG KONTINUITÁSA MAGYARORSZÁGI NÉPESSÉGEK ANTRO-
POLÓGIAI VIZSGÁLATA ALAPJÁN

VARGA Géza, Budapest,
történész, ZMTE

Április 23.

Dr. FRECH' Miklós, archeobotanikus, Keszthely, ZMTE:
AZ ÁZSIAI HUNOK NYOMÁBAN. AZ 1990. ÉVI MONGÓLIAI EXPEDÍCIÓ
ARCHEOBOTANIKAI EREDMÉNYEI

NOLNÁR László, Sopron,
múzeumigazgató, ZMTE

Május 21.

Dr. PANDULA Attila, Budapest, ELTE adjunktus, ZMTE:
A MAGYAR NEMZETI SZÍNEK KIALAKULÁSA ÉS TÖRTÉNETÉNEK FŐBB ÁLLOMÁSAI

Nagy Kálmán, Budakeszi,
történész, ZMTE

Június 18.

W. VITYI Zoltán, helytörténész, Vásárosnamény, ZMTE:
EGY ISMERETLEN SZABOLCSI MECÉNÁS A XVIII. SZÁZADBÓL. (CETINEI ÉS
KEBELESZENTIVÁNYI UKITYENITHY GÁBOR)

SEBESTYÉN László, Buda-
pest, történész, ZMTE

HETEDIK MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ: OBERWART/FELSŐÖR:

1992. JÚLIUS 26 - AUGUSZTUS 1. Jelentkezési határidő: 1992. február 29.

A ZMTE TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA: 1992. AUGUSZTUS 23-29. Jelentkezési határidő: 1992. május 15.

Szeptember 17.

Dr. TAUSZIK Tamás, kandidátus, Budapest, ZMTE:
GENETIKAI MARKER VIZSGÁLAT A MAGYARSÁG KÖRÉBEN

Dr. Darai Lajos, Budapest
egyetemi adjunktus, ZMTE

Október 22.

LUKÁCS József, régész, Kassa, ZMTE:
Ó-MAGYAR FEJEDELMI SÍR ZEMPLENBEN

VARGA Béla, Vaja, múzeum-
igazgató, ZMTE

November 19.

EGYESÜLETI UNNEPSÉG. RÉSZVÉTEL CSAK ERRE AZ ALKALOMRA KIADOTT MEGHÍVÓVAL.

Háznagy: Dr. DARAI Lajos, CSERNAI László, dr. SÁRKÁNY Kálmánné, MÉSZÁROS Lászlóné

Megjegyzés ELTE = Eötvös Loránd Tudomány Egyetem, Budapest
ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja

MEGHÍVÓ

EINLADUNG

Tisztelettel és szeretettel hívjuk a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Alapító Tagjait, Disztagjait, Rendes Tagjait és Barátaikat közvetlen hozzátartozójukkal az Egyesület 1992. évi záró előadására és bankettjére

Wir erlauben uns, die Gründungsmitglieder, die Ehrenmitglieder und die Ordentlichen Mitglieder und die Freunde des Ungarisch Historischen Vereins Zürich - samt Begleitung - zum Abschlussvortrag und Bankett 1997 herzlich und geziemend einzuladen.

Az előadás helye és ideje:

Ort und Zeit des Vortrages:

Hotel Benczúr, Benczúr u. 35, 1068 Budapest

pénteken, 1992. november 20-án 17 órakor.

Freitag, den 20. November 1992, um 17 Uhr.

Ünnepi előadás:

Festvortrag:

Dr. Farkas József etnográfus, a ZMTE Iskola Elnöke

Dr. József Farkas, Ethnograph, Präsident der Schulkommission UHfVZ

NÉPEK EGYMÁSRA TALÁLÁSA

A TÖRTÉNELMI SZATMÁR MEGVÉBÉN

DIE INTERETHNISCHEN BEZIEHUNGEN ANEINANDER ANGEWIESENER VÖLKER DES HISTORISCHEN KOMITATES SZATMÁR

Az előadás után az új tagok ünnepélyes beiktatása, majd a diszvacsora következik.

Nach dem Vortrag werden die neuen Mitglieder im feierlichen Rahmen aufgenommen und ein festliches Nachtmahl serviert.

A részvétel költsége (ital nélkül) 400,- Ft.

Preis ohne Getränke Ft. 400.

Helyfoglalás a menü árának befizetésével történeik 1992. október 31-ig.

Reservation mit Einzahlung des Menüpreises wird bis zum 31. Oktober 1992. erbeten.

Ünnepi öltözet, lehetőleg népviselet.

Festliche Bekleidung, Tracht erwünscht.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Elnöksége

Ungarisch Historischer Verein Zürich
Präsidium

Befizetés:

OTP. V. ker. Fiók, Budapest, V., Deák F. u. 7-9. dr. Sárkány Kálmánné, 130327 sz. „Benczur“ megjelöléssel

MEGHÍVÓ

Nyilvános előadás 1993-ban
minden hónap második keddjén

Helye: Szent István Központ CH-8057 Zürich, Winterthurerstrasse 135, tel.: 3623303
Kezdetre: 19,30 h. Az előadást vita követi

Január 12.

Die Geschichte der Anatomie in Ungarn

Prof. Dr. med. Kubik István
Zürich, ZMTE

Február 9.

Die Spuren der Ausserirdischen

Dr. Erich von Däniken, író
Feldbrunnen

Március 9.

Die St. Galler Heilige Wiborada und der Einfall der Ungarn im Jahre 926 Prof. Dr. Peter Ochsenbein,
ZMTE, a Stiftsbibliothek
igazgatója, St. Gallen

Április 13.

Wissenschaftliche Dendokronologie im Dienste der Geschichtswissen- Mathias Seifert, Zürich város
schaft. Die anschrift von Pinsec Archäológiai Hivatalának tu-
dományos munkatársa, ZMTE

Május 11.

Medizinsgeschichte im Semmelweiss Museum in Budapest
(német nyelven)

Prof. Dr. med. Beat Rüttimann
a Zürichi Egyetem Orvostör-
téneti Intézete és Múzeuma
igazgatója

Június 8.

Europa zwischen Ost und West

Prof. Dr. Ernst Kux, Küssnacht

NYOLCADIK MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ: KAPOSVÁR, 1993. JÚLIUS 11-17.

Jelentkezési határidő: 1993. február 28.

A ZMTE MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA II.: TAB, 1993. AUGUSZTUS 15-21.

Jelentkezési határidő: 1993. április 30.

Szeptember 14.

János Vitéztől a Szabin nők elrablásáig.
Zenés beszélgetés Dr. Holéczy Ákossal

Dr. Holéczy Ákos,
Arlesheim, ZMTE

Október 12.

A Pinsec-i (Val d'Anniviers) felirat értelmezése diavetítéssel

Prof. Dr. Fejes Pál, József Atti-
la Tudományegyetem, Szeged
ZMTE

November 9.

Egyesületi ünnepség. Részvétel csak erre az alkalomra kiadott meghívóval

December 14.

A magyar parlamentarizmus ezer éve
3. A magyar újkor története

Dr. Csihák György, Uster,
közgazdász, a ZMTE elnöke

TÖRTÉNELMI KIRÁNDULÁS MINDEN HÓNAPBAN KÜLÖN TERV SZERINT

BARÁTI TALÁLKOZÓ minden hónapban, az előadást követő hét csütörtök napján: Restaurant Gasser,
Langensteinstr. 2, 8057 Zürich, Tel.: 361 30 03

Megjegyzés: ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület disztagja

Az esedékes előadásunk hirdetése megtalálható az előadást megelőző héten hétfőn a Tagblatt der Stadt Zürich-ben
és pénteken a züri-típ-ben, valamint a Neue Züricher Zeitung heti műsorfüzetében

MEGHÍVÓ

Nyilvános előadás 1993-ban
minden hónap utolsó előtti csütörtökjén

Helye: MDF Budapest, V., ker. szervezet nagyterme, H-1051 Budapest, V., Arany J. u. 10. III. em.
Kezdetre: pontosan 18 óra. A belépés díjtalan Az előadást vita követi

---

ELŐADÁS:

ELNÖK:

Január 21.

Dr. Endrey Antal, történész, Hódmezővásárhely, ZMTE:
A MÁSÍK MAGYARORSZÁG. AZ ERDÉLYI FEJEDELEMSÉG TÖRTÉNETE

Prof. dr. Kállay István, ELTE,
egyetemi tanár. Bp., ZMTE

Február 18.

Dr. Beöthy György, történész, Budapest, ZMTE:
A LEHEL KÜRT TÖRTÉNETE HAZÁNKBAN EZER ÉV ALATT

Gódor József, Kecskemét,
ZMTE

Március 18.

Dr. Szili Ferenc, megyei levéltár vezetője, Kaposvár:
A SOMOGYI KIVÁNDORLÓK AMERIKA-KÉPE ÉS MAGYARSÁGTUDATA A
SZÁZADFORDULÓ ÉVTIZEDEIBEN

Dr. Darai Lajos, egyetemi ad-
junktus, Budapest, ZMTE

Április 22.

Dr. Szauter Lajos, egyetemi docens, Zrínyi M. Kat. Akadémia, Bp.:
A HONVÉDSÉG HIVATÁSOS ÁLLOMÁNYÁNAK TÖRTÉNELEMSZEMLELETE ÉS
NEMZETTUDATA, FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

Dr. Pandula Attila, ELTE
adjunktus, Budapest, ZMTE

Május 20.

Dr. Csihák György, a ZMTE elnöke, Zürich:
A MAGYAR PARLAMENTARIZMUS EZER ÉVE

Dragon Pál, Szentendre
országgyűlési képviselő

Június 17.

Szekeres István, írástörténet kutató, Budakalász, ZMTE:
BEVEZETÉS A SZÉKELY-HUN ÉS AZ ÖTÖRÖK ÍRÁS JELRENDSZERÉNEK
TÖRTÉNETÉBE

Dr. Beöthy György, Budapest,
történész, ZMTE

NYOLCADIK MAGYAR ÖSTÖRTÉNETI TALÁLKOZÓ: KAPOSVÁR. 1993. JÚLIUS 11-17.

Jelentkezési határidő: 1993. február 28.

A ZMTE MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁJA: TAB, 1993. AUGUSZTUS 15-21.

Jelentkezési határidő: 1993. április 30.

Szeptember 23.

Molnár László, múzeumigazgató, Sopron, ZMTE:
MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A MAGYAR MONTANISZTIKUM (BÁNYÁSZAT, STB.)

Nagy Kálmán, Budakeszi,
történész. ZMTE

Október 21.

Dr. Kálnási Árpád, egyetemi docens, kandidátus, ZMTE, Kaposvár,
ZMTE Debrecen:
CSONKA SZATMÁR VÁRMEGYE ÁRPÁD-KORI TELEPÜLÉSRENDSZERE

Dr. Magyar Kálmán, régész,
Kaposvár, ZMTE

November 19.

EGYESÜLETI ÜNNEPSÉG. RÉSZVÉTEL CSAK ERRE AZ ALKALOMRA KIADOTT MEGHÍVÓVAL.

Háznagy: Dr. Darai Lajos, dr. Sárkány Kálmánné, Szekeres István

Megjegyzés: ELTE = Eötvös Loránd Tudomány Egyetem, Budapest
ZMTE = a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Ein gemeinnütziger Verein im Kanton Zürich

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Magyar Östörténeti Találkozók Titkársága

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn

Association Historique Hongroise, Zürich
Societ  Storica Ungherese, Zurigo
Hungarian Historical Society of Zurich
Associación Histórica Húngara de Zurigo

valamint a

HONVÉDELMI MINISZTERIUM HADTÖRTÉNETI INTÉZETE ÉS MÚZEUMA KÖZÖS RENDEZVÉNYE 1993-BAN

8047 Zürich, Schweiz
Postfach 502

Telex: 822 882 tsk ch
Telefon: 01/941 40 39
Telefax: 01/493 55 38

Postcheckkonto:
Zürich 80-36214-1

Helye: a Hadtörténeti Múzeum előadóterme
1014 Budapest, Kapisztrán tér 2/4. Telefon: 156-9522
Időpont: Szerda, pontosan 14,30 óra.
A belépés díjtan. Az előadást vita követi.
Eln    : dr. R     Gyula f  igazgato

	TÁRGY	ELŐADÓ
Március 31.	A magyar könnyűlovasság kialakulása. Őstörténet, honfoglalás	Nagy K��lman hadtörténész, ny. huszárezredes, Budakeszi, a ZMTE dísztagja
��prilis 28.	A magyarság és a tenger őstörténet, korak��z��p��kor	Kapitány, v��t��z ddr. Juba Ferenc Bécs, a ZMTE ausztriai alelnöke.
Május 26.	Haditengerészetünk az 1867-es kiegyezés után	ddr. Juba Ferenc, a Nemzetközi Hajózástörténeti Egyesület tagja.
Szeptember 29.	Magyar huszárok a második világ- háborúban	Nagy K��lman hadtörténész, ny. huszárezredes, Budakeszi, a ZMTE dísztagja
Október 27.	A Szent Korona története (diavetítéssel)	Csomor Lajos aranyműves, P��koz��, a ZMTE dísztagja
November 24.	A Szent Korona menekítése a második világháborúban (diavetítéssel)	v��t��z Somorjai Béla történész, St. Gallen

Megjegyzés: ZMTE = Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

MEGHÍVÓ

EINLADUNG

Tisztelettel és szeretettel hívjuk a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Alapító Tagjait, Disztagjait, Rendes Tagjait és Barátaikat közvetlen hozzátartozójukkal az Egyesület 1992. évi záró előadására és bankettjére

Wir erlauben uns, die Gründungsmitglieder, die Ehrenmitglieder und die Ordentlichen Mitglieder und die Freunde des Ungarisch Historischen Vereins Zürich - samt Begleitung - zum Abschlussvortrag und Bankett 1997 herzlich und geziemend einzuladen.

Az előadás helye és ideje:

Ort und Zeit des Vortrages:

Zürich, Winterthurerstrasse 135

Kedden, 1993. november 9-én, 19 órákor.

Dienstag, den 9. November 1993, um 19 Uhr.

Ünnepi előadás:

Festvortrag:

Prof. dr. Révész László, történész, Bern a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület díszelnökségének tagja

Prof. Dr. László Révész, Historiker, Bern Mitglied des Ehrenpräsidiums des Ungarisch Historischen Vereins Zürich

EXISTIERI NOCH DER KLEINSTAATENIMPERIALISMUS IN OST-EUROPA?

Az előadás után az új tagok ünnepélyes beiktatása, majd a díszvacsora következik.
Ára itallal Fr. 60.

Nach dem Vortrag werden die neuen Mitglieder im feierlichen Rahmen aufgenommen und ein festliches Nachtmahl serviert.
Preis samt Getränke Fr. 60.

Postcheckkonto: Zürich 80-36214-1

Hellyfoglalás a menü árának befizetésével történeik 1993. október 31-ig.

Reservation mit Einzahlung des Menüpreises wird bis zum 31. Oktober 1993. erbeten.

Ünnepi öltözet, lehetőleg népviselet.

Festliche Bekleidung, Tracht erwünscht.

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Elnöksége

Ungarisch Historischer Verein Zürich
Präsidium

2005

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Magyar Őstörténeti
Találkozók Titkársága

ENCYCLOPAEDIA
HUNGARICA

Sekretariat der „Treffen zur
Frühgeschichte der Ungarn“

Közleményi Egyesület
Genelintimizing Verein

Hungarian Historical Society of Zurich
Association Historique Hongroise de Zurich
Société Storica Ungherese di Zurigo
Associação Histórica Húngara de Zürich
CH-8047 ZÜRICH

Postfach 502

Kapcsolati cím:

Sancz Klára Lujza

II-1117 Budapest, Hamzsabogi utca 20.

Telefon: 0036 (1) 209-5960

sancz.klara@gmail.com

Információ: www.zmt.hu, www.heraldikakiado.hu

Budapest
Meghívó

Nyilvános előadás 2005-ben

minden hónap utolsó előtti csütörtökjén

Kezdet: pontosan 17 óra

Belépés díjmentes

Az előadást vita követi

Hely: H-1051 Budapest, V. Arany János utca 10.

Telefon: 0036/1/311-2248 Fax: 0036/1/354-3404

(Arany János Ifjúsági Klub I. emeletén)

e-mail: aranytuz@aranytuz.hu - www.aranytuz.hu

Január 20.	dr. Zachar József egyetemi tanár, az MTA (a történelemtudomány) doktora, ZMTE, Budapest <i>Áruló vagy áldozat. Redl Alfréd ezredes történetéről</i>	Horváth Lajos ny. főlevéltáros, ZMTE, Veresegyház
Február 17.	dr. Szabó Péter hadtörténész, az MTA (a történelemtudomány) doktora, Budapest <i>Magyar huszárok a második világháborúban</i>	dr. Zachar József egyetemi tanár, az MTA (a történelemtudomány) doktora, ZMTE, Budapest
Március 24.	vitéz ddr. Juba Ferencz tengerészkapitány, hajóorvos, jogász, történész, ZMTE, Bács <i>A lovasság és a hajózás</i>	Nagy Kálmán ny. huszárezredes, hadtörténész, ZMTE, Budapest
Április 21.	dr. Vajda Gábor irodalom- és kultúrtörténész, az Aracs folyóirat főszerkesztője, az irodalom tudomány doktora, ZMTE, Szabadka <i>A magyar irodalom és kultúra története a Dél-vidéken 1945-től napjainkig</i>	dr. Pandula Attila a történelemtudomány kandidátusa, ELTE BTK docens, ZMTE, Budapest
Május 19.	Szekeres István írástörténet kutató, ZMTE, Budakalász <i>A nikolsburgi áhécé keltezése</i>	Dudás Rudolf nyelvész, ZMTE, Vancouver
Június 23.	dr. Csihák György a ZMTE elnöke, Zürich <i>Történelemtudományunk helyzete</i>	dr. Halabuk József történész, ZMTE, Budapest
Szeptember 22.	vitéz, dr. Herényi István jogász, a történelemtudomány kandidátusa, ZMTE, Budapest <i>Egy elfelejtett törzstörődék, a herények őrserege</i>	Horváth Lajos ny. főlevéltáros, ZMTE, Veresegyház
Október 20.	dr. Költő László vezető régész, osztályvezető, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár, ZMTE <i>Avar és honfoglalás kori lovastemetkezésekről (dia- és írásvetítő, projektor)</i>	Mesterházy Zoltán magyar ó-ker kutató, ZMTE, Budapest
November 11.	Egyesületi ünnepség	

Asztaltársaság A ZMTE budapesti asztaltársasága találkozik minden előadás után a Váci Utca Kávéház és Étterem, „R” CAFÉ PARTI SZERVIZ, H-1056 BUDAPEST, VÁCI UTCA 78-80. (00 36 (1) 267-6222, 267-6223

Könyvvásárlás • HERALDIKA KIADÓ, DR. TELÉR TIVADARNÉ H-1113 BUDAPEST, TAKÁCS MENYHÉRT U. 5.
☎ & 00 36 (1) 2096-078, E-MAIL: heraldika@heraldikakiado.hu & www.heraldikakiado.hu
• KIS MAGISZTER KÖNYVESBOLT H-1053 BUDAPEST, MAGYAR U. 40. (00 36 (1) 327-7796, 2 00 36 (1) 327-7797
• 8660 TÁB, VÁROSI KÖNYVTÁR, ADY ENDRE UTCA 5., (& 2 00 36 (84) 320-453, E-MAIL: bookstab@matavnet.hu

Megjegyzés Házmagy: Sancz Klára Lujza, Lányi Ernő

Secretariate for the conferences on the Early and Medieval History of the Hungarians
Secretariat pour les réunions traitant l'histoire ancienne et médiévale hongroise

Secretaria delle riunioni per la storia antica ed alto-medievale degli Ungheresi
Secretaría para reuniones de historia antigua y medieval de los Húngaros

A ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET 2005. ÉVI ELŐADÁSSOROZATA HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

*Nominert für den „René Descartes Prize 2002“ der Europäischen Union - Az Európai Unió „René Descartes 2002” díjra jelölt egyesület.
A belépés díjmentes. Az előadást vita követi.*

Helyszín: Petőfi Sándor Művelődési Központ, H-6800, Hódmezővásárhely, Szántó Kovács utca 7.,
Telefon: 62/241-750 Fax: 62/533-317, E-mail: peemka@vnet.hu igyomos@freemail.hu

JANUÁR 6. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

DANI PÁL történész London/Hódmezővásárhely, ZMTE
Az úgynevezett kulandozó háborúk jellege

FEBRUÁR 10. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

DR. KÖLTŐ LÁSZLÓ vezető régész, osztályvezető, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár, ZMTE
Avar és honfoglalás kori lovasmetekézésekről (dru- és írásvetítő, projektor)

MÁRCIUS 3. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

PINTÉR ISTVÁN történelem tanár, Hódmezővásárhely, ZMTE
Przenyśl ostruma, 1915. március 22

ÁPRILIS 7. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

SZEKERES ISTVÁN írástörténet kutató, Budakalász, ZMTE
A nikolsburgi áhécé keltetése

MÁJUS 5. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

DR. VAJDA GÁBOR irodalom- és kultúrtörténész, az Aracs folyóirat főszerkesztője, az irodalom tudomány doktora, ZMTE, Szabadka
A magyar irodalom és kultúra története a Dél-vidéken 1945-től napjainkig

JÚNIUS 9. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

DUDÁS RUDOLF nyelvész, Vancouver, ZMTE
A „hémgagyarok” nyelvjárási

SEPTEMBER 1. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

DR. CSIKÁK GYÖRGY a ZMTE elnöke, Zürich
ARTISURA - Legendák a 24 hun törzs szövetségéről

OKTÓBER 13. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

MESTERHÁZY ZSOLT magyar ó-kor kutató, Budapest, ZMTE
A magyar ó-kor (írás- és diavetítő)

NOVEMBER 3. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

ZÁHONYI ANDRÁS ősi íráskor kutatója, Budapest, ZMTE
A magyar műveltség szimbólumainak ókori párhuzamai (írásvetítővel)

DECEMBER 1. CSÜTÖRTÖK - 18 ÓRA

DR. SZABÓ PÉTER haditörténész, az MTA (a történelemtudomány) doktora, Budapest
Magyar huszárok a második világháborúban

ASZTALTÁRSASÁG

A ZMTE Hódmezővásárhelyi Asztaltársasága találkozik minden hónapban, az előadás után

ELNÖKSÉGI ELŐVÁLASZTÁS

Lord Extra Kft. „Petőfi” Könyvesboltjában: H-6800 Hódmezővásárhely, Andrássy út 5-7. sz.,
Telefon/fax: 62/241-553, E-mail: könyvesbolt.hmvhely@mailbox.hu

HÍRADGÓ

SOMOGYI RÓZSA, a Művelődési Központ népművelője, SZALKAI LÁSZLÓ vezető tanár. • *Feladatuk:* az előadók fogadása, kísérése, a kért eszközbiztosítás, szállás, vacsora megszervezése, telefonkapcsolat az előadóval, a levezető elnökkel

• *Megjegyzés:* ZMTE = Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja

Hungarian Historical Society of Zurich • Association Historique Hongroise de Zurich

Societă Storică Ungherese di Zurigo • Asociación Histórica Húngara de Zürich

CH-8047 Zürich, Schweiz, Postfach 502

Telefon: 0043/3352/31872 • Publfax: 0043/3352/3243620 (elnök) • PC-Konto Zürich: 80-36214-1 • E-mail: znte@freemail.hu

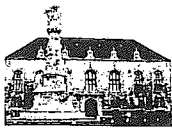
www.znte.hu • www.heraldika.lado.hu

Magyar Őstörténeti Találkozókat Titkársága • Sekretariat des „Treffens zur Frühgeschichte der Ungarn”

Secretariate for the conferences on the Early and Medieval History of the Hungarians •

Secrétariat pour les réunions traitant l'histoire ancienne et médiévale hongroise

Segreteria delle riunioni per la storia antica ed alto-medievale degli Ungheresi • Secretaría para reuniones de historia antigua y medieval de los Húngaros

Magyar Kultúra Alapítvány

MEGHÍVÓ

A Magyar Kultúra Alapítvány, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Magyar Emlékekért a Világban Közhasznú Egyesület,

a magyar könyvnap alkalmából szeretettel hív minden érdeklődőt az alábbi, könyvbemutatóval és dedikálással egybekötött

előadássorozatra

a Budai Várba, a Magyar Kultúra Alapítvány székházába (H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Telefon: 0036/1/224-8100; fax: 0036/1/375-1886; mka@mail.datanet.hu www.mka.hu)

Megközelíthető a Moszkva térről a kis busszal, megáll a ház előtt

2005. június 3-án, pénteken 9-22 óráig

M Ű S O R

- 09.00 *Bevonulás. Üdvözlés:* Badacsonyi Ildikó Magyar Kultúra Alapítvány, rendezvényszervező
- 09.10 *Bemutatók a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület (ZMTE):* dr. Csámpai Ottó C. Sc., etnoscziológus, habilitált egyetemi docens, a Trencsényi Egyetem tanszékvezetője, a ZMTE szlovákiai alelnöke és Tudományos Tanácsának titkára
- 09.30 *A magyarság és a tenger.* Dr. med. univ. és dr. jur. vitéz Juba Ferenc tengerészkapitány, a Nemzetközi Orvostörténeti és a Nemzetközi Hajózástörténeti Társaság tagja, mindkét Komáromi diszpolgára, a nevét viselő komáromi Magyar Tengerészeti Gyűjtemény létrehozója, a Templomos és a Szent Lázár Lovagrend tagja, a ZMTE ausztriai alelnöke, örökös disztágja és Tudományos Tanácsának tagja
- 10.30 *A magyar huszár és az Európai Unió.* Nagy Kálmán m. kir. huszárkapitány, nyugalmazott honvéd ezredes, Budakeszi diszpolgára, a Sárovari Huszár Múzeum Baráti Kör elnöke, a ZMTE örökös disztágja és Tudományos Tanácsának tagja
- 11.30 *Fejezetek a magyarság hadi történelméből.* Dr. habil. dr. phil. Zachar József, az MTA (történelemtudomány) doktora, egyetemi tanár, a Magyar Hadtörténelem Nemzeti Bizottságának elnöke, Zrínyi Miklós díjas, az Osztrák Tudományos Beosztalekereszt és a Nemzetközi Napóleon Társaság Érdemrendjének kitüntetettje, a ZMTE alapító örökös tagja és Tudományos Tanácsának elnöke
- 12.30 *Hazánk területi változásai 1938 és 1941 között.* Dr. Botlik József C. Sc. történeasz. főiskolai adjunktus, a ZMTE disztágja
- 13.30 *Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoscziológiába.* Dr. Csámpai Ottó C. Sc., etnoscziológus, habilitált egyetemi docens, a Trencsényi Egyetem tanszékvezetője, a ZMTE szlovákiai alelnöke és Tudományos Tanácsának titkára
- 14.30 *Egy tudomány - egy történelem.* Dr. Darai Lajos C. Sc. filozófus, főiskolai tanár, kutatóprofesszor, az MTA Filozófiai Bizottságának tagja, a ZMTE Tudományos Tanácsának titkára, oktatási felelőse
- 15.30 *Bemutatók a Magyar Emlékekért a Világban Közhasznú Egyesület (MEVE).* Dr. Messik Miklós jogász, okleveles műemlékvédő, a MEVE elnöke
- 16.00 *Tárgyi Emlékeink Európában I. Egy Corvina útja Rómától Buddháig.* Dr. Pócy Klára régész-történeasz. nyugalmazott múzeumi igazgató, a MEVE tagja
- 16.30 *Újabb adatok a magyarság genetikai kutatásában.* Dr. med. univ. Béres Judit C. Sc. népességenetikus, a ZMTE őstörténeti munkacsoport tagja
- 17.30 *A magyar nép eredete. Az uráli népek eurázsiai-amerikai őstörténete.* Dr. Szabó István Mihály a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, mikró-, illetve környezetbiológus, az ELTE nyugalmazott tanszékvezető egyetemi tanára, az Akadémia Általános Mikrobiológiai Bizottságának társelnöke, tagja a Subcommittee of Actinomyceales of the International Union of Microbiological Society-nek, a Magyar Környezetvédelmi Egyesület elnöke, alapítója a Magyar Szakírók Szövetségének, több kitüntetés (így Akadémiai-) nívódíj, a "Magyar Felsőoktatásért Emlékérem", a Fehér Dániel díj tulajdonosa, a ZMTE és a Tudományos Tanács tagja
- 18.30 *Forog a történelem kereké... Újra kell írni a magyar történelmet?* Dr. Csihák György a ZMTE elnöke
- 20.00-22.00 *Válasz kérdésekre. Beszélgetés az előadókkaal. Zárzó:* Badacsonyi Ildikó, Magyar Kultúra Alapítvány, rendezvényszervező

A belépés díjlatlan. Minden előadás után lehetőség van az előadókkaal való beszélgetésre. Az egész idő alatt a szerzők dedikálják könyvüket. A Heraldika Kiadó kiállítja és árulja a ZMTE könyveit és a szerzők egyéb kiadványait. www.heraldikakiado.hu

A rendezvényen érvényes a ZMTE nyilatkozata és házrendje.

Magyar Kultúra Alapítvány

MEGHÍVÓ

A Magyar Kultúra Alapítvány és a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
a Mesterségek Vására alkalmából szeretettel hív minden érdeklődőt az alábbi,
könyvbemutatóval és dedikálással egybekötött

előadássorozatra

a Budai Várba, a Magyar Kultúra Alapítvány székházába (H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Telefón: 0036/1/224-8100; fax: 0036/1/375-1886; mka@mail.datanet.hu www.mka.hu)
Megközelíthető a Moszkva térről a kis busszal, megáll a ház előtt

2005. augusztus 14-én, vasárnap 14-22 óráig

MŰSOR

TERVEZET

- 14.00 **Bevonulás. Üdvözlés:** Badacsonyi Ildikó Magyar Kultúra Alapítvány, rendezvényszervező
- 14.10 **Magyarok elei - korai keresztények.** Dr. habil. dr. phil. Zachar József, az MTA (történelemtudomány) doktora, egyetemi tanár, a Magyar Hadtörténeti Nemzeti Bizottságának elnöke, Zrínyi Miklós díjas, az Osztrák Tudományos Becsületkereszt és a Nemzetközi Napóleon Társaság Érdemrendjének kitüntetettje, a ZMTE alapító örökös tagja és Tudományos Tanácsának elnöke
- 15.10 **Csikomlyó titka - a Babba Mária. Mária tisztelet a néphagyományban.** Dr. Daczó Árpád (P. Lukács O.F.M.), Dées (Románia - Erdély)
- 16.10 **Szent István és a magyar államalapítás. A bambergi lovas.** Dr. Csihák György a ZMTE elnöke (diavetítéssel)
- 17.10 **A "Kassai Kódex" hitelességéről.** Horváth Lajos az Országgyűlési Levéltár ny. főlevéltárosa, a ZMTE dísztagja
- 18.10 **Mindszenty József bíboros és az erények hősiegy gyakorlása.** Nagy Kálmán m. kir. huszárkapitány, nyugalmazott honvéd ezredes, Budakeszi díszpolgára, a Sárvári Huszár Múzeum Baráti Kör elnöke, a ZMTE örökös dísztagja és Tudományos Tanácsának tagja
- 19.10 **Sacra Regni Hungarici Corona - Magyarország Szent Koronája és a közjogi rendezés kérdései ma.** Dr. Csihák György a ZMTE elnöke (diavetítéssel)
- 20.10 **Válasz kérdésekre. Beszélgetés az előadókkal. Zárzó.** Badacsonyi Ildikó Magyar Kultúra Alapítvány, rendezvényszervező

A belépés díjtalan. Minden előadás után lehetőség van az előadókkal való beszélgetésre. Az egész idő alatt a szerzők dedikálják könyvüket.

A Heraldika Kiadó kiállítja és árulja a ZMTE könyveit és a szerzők egyéb kiadványait. www.heraldikakiado.hu

A rendezvényen érvényes a ZMTE nyilatkozata és házirendje.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványai

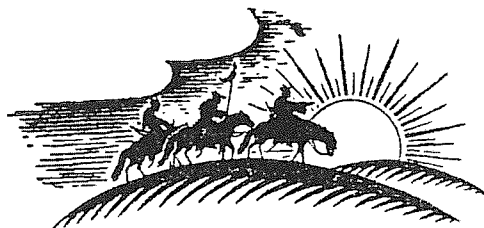
1. **Első (Benidorm 1986) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (151 oldal, ebből 60 oldal angol, francia és német nyelvű). Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1
2. **A Második (Zürich 1987) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (146 oldal, ebből 50 oldal angol, francia és német nyelvű). Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2
3. **Magyarok Őstörténete.** Összefoglaló áttekintés. (48 oldal). Írta a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület őstörténeti írói munkaközössége, Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3
4. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged 1992) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai.** (277 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor). Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X
5. **Magyar Történelmi Tanulmányok 1.** (136 oldal) Kiegészítő tanulmányok a Tabi iskola előadásaihoz. Zürich, 1993. ISSN 1217 4629
6. **Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve.** (92 oldal) Összefoglaló áttekintés. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3
7. **Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet.** Magyar Történelmi Tanulmányok 2. (124 oldal) Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8
8. **Képeslapok magyar történelmi motívumokkal.** 8 különféle, szimpla és dupla
9. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tab 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.** (416 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5
10. **Die Frühgeschichte der Ungarn.** Zusammenfassung. (54 Seiten) Geschrieben von der Arbeitsgruppe des Ungarisch Historischen Vereins Zürich. Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7
11. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolca 1994) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai.** (227 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85 274 12
12. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhely 1994) Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és Iratai.** (183 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0
13. **Csihák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról.** (68 oldal) Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 5 5
14. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komárom 1994) Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és Iratai.** (152 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9
15. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolca 1994) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (143 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2

16. **Csihák György: Ex Oriente Lux.** (249 oldal) Tanulmány a magyar múltról, jelenről és a jövőről. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1
17. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.** (258 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X
18. **Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum** (mit Farbbildern). **A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei** (kétnyelvű kiadvány színes képekkel 44 oldal). Előszó: Claudio Caratsch. Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8
19. **Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnopszichológiába.** (152 oldal) Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02
20. **Honfoglalásunk és előzményei. (Tapolca 1996)** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenegyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (173 oldal) 10 oldal angol-magyar-német-francia és orosz nyelvű őstörténeti fogalmak. **Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében.** Az Ötödik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (110 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0
21. **Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete.** (151 oldal) Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8 (Közösen a Szabadtér Kiadóval)
22. **Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról.** (102 oldal) Budapest-Zürich, 1999
23. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvár 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (140 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9
24. **Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság.** (114 oldal) Az előadások szövege. St. Gallen-Budapest, 1999. Kétnyelvű kiadvány a Magyar Nemzeti Múzeumban 1998-ban rendezett „Die Kultur der Abtei Sankt Gallen” című kiállítás alkalmával, az ELTE-n rendezett nemzetközi konferencia előadásai. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás ISBN 963 86100 8 5
25. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (London 1988) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (188 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 5 3
26. **Csihák György: A magyar nemzet múltja * Szent István király életműve és a magyar államalapítás * A bambergi lovas * Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma * Magyar - nép - kisebbség.** (94 oldal) Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1
27. **Fünfzehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999.** (50 oldal) Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X
28. **Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II.** (206 oldal) Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5
29. **Csihák György: Dunhuang barlangképei és a Sászi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről.** (64 oldal) Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 8 8

30. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történésztalálkozói (1995-1999) Előadásai és Iratai.** (312 oldal) Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6
31. **A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenharmadik Magyar Östörténeti Találkozója és Hetedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Tapolca 1998) (324 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0
32. **Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen.** Regény. (112 oldal) Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2
33. **Csihák György: Magyar nempolitikai írások.** (50 oldal) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 0 X
34. **Kiadványaink tartalom jegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht.** (44 oldal) Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86100 7 7
35. **Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhatodik Magyar Östörténeti Találkozó Előadásai és Iratai (178 oldal) **A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949).** Tizedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Szentendre 2001) (207 oldal). Az előadások szövege, jegyzőkönyv, műsor. Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 6 9
36. **Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizennyolc éve 1985-2002.** (58 oldal) Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86100 9 3
37. **Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról.** Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8
38. **Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre.** (169 oldal) A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Rozsnyó 2000) Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és Iratai. Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 2 6
39. **Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik Övezeti Történésztalálkozó Előadásai és Iratai. (Sárköz-Decs 2000) Decs-Zürich 2004. ISBN 963 9349 03 8
40. **Csihák György: Forog a történelem kereke...** (52 oldal) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 04 6
41. **A magyar műveltség gyökerei.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenötödik Magyar Östörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. **Az 1930-as évek magyar műveltsége.** Kilencedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Felsőőr/Oberwart 2000) (147 oldal) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4
42. **Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921)** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizennegyedik Magyar Östörténeti Találkozó előadásai és iratai (147 oldal) **Szent István és a magyar államalapítás.** A Nyolcadik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai. (Tapolca 1999) (195 oldal) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 02 X
43. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Östörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai.** (288 oldal) (Budapest 2003) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 06 2

44. **Zwanzig Jahre UHVZ - A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve 1985-2004.** (74 oldal) Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05 4
45. **A magyar huszárság története.** A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenkettedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (114 oldal) **A lovasműveltség sajátosságai.** Az Egyesület Tizennyolcadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (313 oldal) **Az első magyar huszártörténeti konferencia keretében.** (Nyíregyháza, 2004) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 07 0
46. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (296 oldal) **(Felsőőr/Oberwart 1989)** Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 10 0
47. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (295 oldal). **(Szent Gallen 1991)** Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 08 9
48. **Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom.** Bevezetés az etnopszichológiába. Második, bővített kiadás. Közösen a Heraldika Kiadóval. (280 oldal) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 38 2
49. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** (291 oldal). **(Altenberg 1990)** Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7
50. **Magyar út és nehézségei a nemzetállamtól az övezetek Európájába a huszadik század fordulóján.** (186 oldal) A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. **Avarok - onogurok - magyarok** (230 oldal). Az Egyesület Tizenkettedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. **(Tapolca 1997)** Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 11 9
51. **A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.** **(Szentendre 1992)** (215 oldal). Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7

**Kiadványaink megtalálhatók
minden nagyobb magyarországi könyvtárban
és további 70 ország 156 könyvtárában, tehát mindenütt,
ahol magyarok élnek vagy tanulnak**

Könyveink megvásárolhatók a **Heraldika Kiadó** könyvesboltjában:

1113 Budapest, Takács Menyhért utca 5.
Telefon/fax: +36 (1) 20-96-078 – Mobil: +36 (20) 97-36-120
heraldika@heraldikakiado.hu
www.heraldikakiado.hu

és terjesztőinél,

a

Két Hollós Könyvesboltban

1081 Budapest, Kenyérmező u. 3/a.
Tel.: +36 (1) 299-0032
kethollos@kethollos.hu
www.kethollos.hu

**Az Egyesület által kiadott könyvek,
a Magyar Köztársaság oktatási minisztere által
T 300730-1676/1999 számon kiadott alapítási engedélyünk szerint és
T 302460-780/1999 számon kiadott indítási engedélyünk szerint,
pedagógus továbbképzési programunk tankönyvei.
A továbbképzésről internetes honlapunkon részletes tájékoztató van:**

www.zmte.hu

**A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első
Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai
Szeged 1992
ISBN 963 8465 00 X
Tartalom**

Csihák György (Zürich)	Előbeszéd	5
Csihák György (Zürich)	A magyar parlamentarizmus ezer éve.....	7
Götz László (St. Pölten)	Keleten kél a nap.....	19
Sebestyén László (Budapest)	Szkiták-hunok-magyarok	39
Kálnási Árpád (Debrecen)	A finnugor elmélet érvrendszere. A nyelv- tudomány és a magyar őstörténet	55
Nagy Kálmán (Budakeszi)	A magyarok hadművészete a fejedelmek korában.....	73
Farkas József (Mátészalka)	A néprajz és a magyar őstörténet	87
Henkey Gyula (Kecskemét)	Az embertan és a magyar őstörténet	97
Farkas József (Mátészalka)	A magyar őstörténet írásos forrásai.....	109
Endrey Antal (Melbourne)	A Nimród-monda őstörténeti jelentősége.....	115
Pandula Attila (Budapest)	Magyar állami és közösségi jelképek.....	127
Pandula Attila (Budapest)	A magyar nemzeti zászló és lobogó történelmének főbb állomásai	145
Endrey Antal (Melbourne)	A Szent Korona-eszme	155
Szekeres István (Budakalász)	Írás és történelem.....	169
Fejes Pál (Szeged)	Az egyik tatárlakái tábla olvasata	181
Forrai Sándor (Budapest)	Egy középkori székely botnaptár	209
Juba Ferenc (Bécs)	A tenger a magyarság őstörténetében.....	219
Endrey Antal (Melbourne)	Erdély történelmének rövid összefoglalása.....	241

Függelék

Meghatározások	256
Őstörténetünk	256
Őshazánk	257
Őseink - rokonaink	257
Honfoglalásunk	257
Magyar	258
Kalandozásaink	258
Államalapításunk	259
Az Egyesület Házirendje	260
Az Egyesület Nyilatkozata	261
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első Magyar Történelmi Iskolája	262
Felhívás az Egyesület tagjaihoz és az Iskola Résztevőihez	262
Az Iskola Műsora	266
Jegyzőkönyv	272
Sajtóközlemény	274

Magyar Történelmi Tanulmányok 1.

1993

ISBN 1217 4629

Tartalom

Darai Lajos (Kápolnásnyék)	Előszó	5
Balás Gábor (Budapest)	Székelyek alakultak és alkottak	9
Balás Gábor (Budapest)	A magyar nyelv sorsa	85
Götz László (St. Pölten)	Keleten kél a nap	93
Stamler Imre (Somogyjád)	Somogyország ősi vastermelése	113
Vámos-Tóth Bátor (Honolulu)	Tab	127

Ajánlott irodalom	133
-------------------------	-----

**A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második
Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai
Tab 1994**

ISBN 963 04 4413 5 10

Tartalom

Darai Lajos (Kápolnásnyék)	Előszó: Két tudomány, egy történelem	7
Alexander Wittwer	(Bern) Megnyitóbeszéd és előadás a svájci- magyar kapcsolatokról	11
Jónás József (Kaposvár)	Beköszöntő	15
Farkas István (Tab)	Köszöntő	19
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	Megnyitóbeszéd	21
Az előadások teljes szövege		
Csihák György (Zürich)	A magyar őstörténet kutatásának jelenlegi helyzete. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület bemutatása	25
Érdy Miklós (New York)	A magyar eredetkutatás a történelmi társtu- dományok "rétegzett térképeinek" a tükrében	31
Kazár Lajos (New York)	Megjegyzések Érdy Miklósnak "A magyar eredet- kutatás a történelmi társtudományok rétegzett térképeinek a tükrében" című, 1993. 08. 15-én Tabon elhangzott előadásához	73
Érdy Miklós (New York)	A legősibb hun bronz üstök nyomában	75
Érdy Miklós (New York)	A hunok aranykincse - táltosló ábrázolásokkal?	87
Nagy Ákos (Adelaide)	A magyar őstörténet genetikai kutatásában a vércsoportok jelentősége	101
Kazár Lajos (Cambera)	Az ősi japán nyelv az urali és altaji népekéihez kapcsolható	125
Horváth Izabella (Chicago)	A fehérlófia mesetípus szerkezeti párhuzamai a magyar és török népmesékben	133
Du Yaxiong (Beijing)	A pentatonikus skálák csoportosítása	145
Rőczei György (Budapest)	Az ősi magyar kettős lélekhit emléke a Halotti Beszédben	149
Szekeres István (Budakalász)	Őstörténetünk írásjelekben. Egy kutatás módszerének eszközrendszere	157
Bárdi László (Pécs)	A kínai krónikák és a hun őstörténet	205
Horváth Izabella (Chicago)	Az előhun és a magyar honfoglaláskori temetkezési szokások párhuzamai	211
Juba Ferenc (Bécs)	Őstörténetünk és a tenger	215
Magyar Kálmán (Kaposvár)	Gondolatok a magyar őshazakutatással kapcsolatban	225

Nagy Kálmán (Budakeszi)	A magyar könnyűlovasság kialakulása a honfoglalás előtt	239
Fejes Pál (Szeged)	A szarvasi tűtartó felirata	247
Kováts Zoltán (Szeged)	A magyarság 8. századi Kárpát-medencében való nagytömegű megtelepedésének demográfiai bizonyítékai	279
Stamler Imre (Somogyjád)	Volt-e ősi magyar állam Szent István előtt?	287
Sebestyén László (Budapest)	A Kárpát-medence népei a hunok bejöveteleig	299
Cey-Bert R. Gyula (Bangkok)	A honfoglaláskori magyar fejedelmi konyha	307
Magyar Kálmán (Kaposvár)	Somogy megye központjai: Somogyvár, Segesd, Bodrog-Bú, Babócsa	315
Magyar Kálmán (Kaposvár)	A somogyi honfoglaláskori (895-1000) állam- szervezésről ... Miről vall a régészet?	331
Csihák György (Zürich)	A Szent Korona - a magyar közjog koronája	341
Szakály Sándor (Budapest)	A katonai elitünk a két világháború közti Magyar- országon és a második világháború időszakában	349
Nagy Kálmán (Budakeszi)	A magyar huszár a 20. században	355
Szili Ferenc (Kaposvár)	A somogyi kivándorlók Amerika-képe és magyar ságtudata a századforduló évtizedeiben	363
Radics Géza (Chicago)	A Kárpát-medence és a magyarság	383
Henkey Gyula (Kecskemét)	A somogy-megyei népesség etnikai embertani képe	391
Függelék		
	Jegyzőkönyv	399
	Az Iskola Műsora	401
	Az Iskola Tanterve	402
	Sajtóközlemény	403
	Az Egyesület Házirendje	404
	Az Egyesület Nyilatkozata	405
	Felhívás az Egyesület Tagjaihoz és az Iskola Részvevőihöz	406

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai

Altenberg 1990

Tartalom

Götz László	Megnyitó	6
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület öszinte története V.		7
AZ ELŐADÁSOK SZÖVEGE		
Cey-Bert R. Gyula (<i>Bangkok</i>)	Lélektani elemzés a magyar történelem tükrében	13
Darai Lajos Mihály (<i>Baracská</i>)	Többágú őstörténetünk értelmezéséhez	22
Tauszik Tamás (<i>Budapest</i>)	Genetikai marker (haptoglobín) vizsgálat a magyarság körében	30
Györfvári Ernő (<i>Sopron</i>)	Újabb preszkíta és szkíta lelőhelyek a Kárpát-medence nyugati területén	35
Simon Endre (<i>Roxboro</i>)	Válogatott egyiptomi szavak	
- Vámos Tóth Bátor (<i>Honolulu</i>)	egyiptomi-magyar szótára	38
Du Yaxiong (<i>Beinjing</i>)	Book and tea an approach to the origin Hungarian through two Chinese loanwords in Hungarian	76
Götz László (<i>St. Pölten</i>)	Az alsótátrálakai kőírási táblák keletkezése a környező régészeti műveltségek lelet- összefüggései tükrében	89
Juba Ferenc (<i>Bécs</i>)	A kárpát-medencei autochton magyarság tengeri vándorlásának lehetőségei	103
Szénási Gyula (<i>Budapest</i>)	Székelyek a Kárpát-medencében	111
Stamler Imre (<i>Somogyjád</i>)	Mit keresünk mi Somogyországban?	120
Németh Péter (<i>Nyíregyháza</i>)	Nomád népek Északkelet-Magyarországon a 10-13. században	126
Major Sámuel (<i>Sopron</i>)	Az árpád-kori magyar történet és a rábaközi, illetve kislétföldi helynevek sajátos összefüggésének vizsgálata	132
Molnár László (<i>Sopron</i>)	Szent István királyunk és a magyar montanisztikum	141
Gyöngyössi János (<i>Székelyudvarhely</i>)	Székely templomerődök	150
Farkas József (<i>Mátészalka</i>)	Kárpátalja néprajzához	156
Cserenyák László (<i>Budapest</i>)	Népi táplálkozás Magyarország észak-keleti peremvidékén, Szatmárban	164
Pandula Attila (<i>Budapest</i>)	Uralkodói és állami jelképek, szimbólumok az „Árpád-házi“ királyok korában	168

W. Vityi Zoltán (Budapest)	Mátyás király anyai rokonsága. Újabb adatok a Horogszegi Szilágiakról	179
Érdy Miklós (New York)	Az ordos-pusztai magyarok: valóság vagy legenda? Expedíció a korai Hun Birodalom területére	188

FÜGGELÉK

Jegyzőkönyv	229
Az előadások foglalata	230
Nyilatkozat	241
Declaration	242
Deklaration	243
Házirend	244
Conference Rules	245
Geschäftsordnung	246
„Kárpát-medence Alap“ közgyűlés jegyzőkönyve	247
Résztevők – szerzők	248
Műsor (tervezet)	250
Program (Plan)	252
Meghatározás: a magyar	254
Sajtóközlemény	256
Pressemitteilung	257
Press Release	258
Meghívó St. Gallenbe	259
Körlevél	261
Meghívó Altenbergbe	263
Meghívó a zürichi előadásokra	265
Einladung für die Vorträge nach Zürich	267
Meghívó a berni előadásokra	269
Einladung für die Vorträge nach Bern	270
Meghívó a budapesti előadásokra	271
Einladung für die Vorträge nach Budapest	272
Einladung zum Abschlussvortrag 1990 in Zürich	273
Festveranstaltung 11. Dezember 1990	274
Einladung zum Abschlussvortrag 1991 in Budapest	275
Festveranstaltung 10. Dezember 1991	276
A ZMTE 46. számú kötetének tartalomjegyzéke (Felsőőr 1989)	277
A ZMTE 47. számú kötetének tartalomjegyzéke (St. Gallen 1991)	279
Statisztika	281
ZMTE kiadványai	283
A kiadványaink megvásárolhatók	287
A ZMTE tudományos tanácsa	288
Ajánló	289
Asztaltársaságaink	290
Info	291

A ZÜRICH MGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET

MAGYAR TÖRTÉNELMI ISKOLÁI

- 1) *Szeged, 1992.* augusztus 23-29.
Szervező: Fejes Pál
A Magyar őstörténet-kutatás és írott forrásai, nemzeti szimbólumaink (ISBN 963 8465 00X)
- 2) *Táb, 1993.* augusztus 15-21.
Szervező: Darai Lajos
A történelemkutatás módszertana, magyar őstörténet, magyar ősműveltség.
Műveltségünk keleti kapcsolatai, középkori és újkori történelmünk (ISBN 963 04 44135)
- 3) *Tapolca, 1994.* augusztus 13-20.
Szervező: Pandula Attila
Helytünk és szerepünk a Kárpát-medencében, Közép-Dunántúl, Veszprém megye, Balaton-felvidék
(ISBN 963 85 274 12)
- 4) *Tapolca, 1995.* augusztus 13-20.
Szervező: Pandula Attila
A Kárpát-medence népei (ISBN 963 85274 8 X)
- 5) *Tapolca, 1996.* augusztus 11-18
Szervező: Pandula Attila
A keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében (ISBN 963 85684 1 0)
- 6) *Tapolca, 1997.* augusztus 10-17.
Szervező: Pandula Attila
A nemzetállamtól az övezetek Európájába a 20. században (ISBN 963 9349 11-9)
- 7) *Tapolca, 1998.* augusztus 1-8.
Szervező: Pandula Attila
Az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc (ISBN 963 86100 5 0)
- 8) *Tapolca, 1999.* augusztus 1-8.
Szervező: Pandula Attila
Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921) (ISBN 963 9349 02 X)
- 9) *Felsőőr-Oberwart, 2000.* augusztus 6-8.
Szervező: Pandula Attila
Az 1930-as évek magyar műveltsége (ISBN 963 86100 3 4)
- 10) *Szentendre, 2001.* augusztus 5-12.
Szervező: Pandula Attila
A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949)
(ISBN 963 86100 6 9)
- 11) *Budapest, 2003.* augusztus 3-9.
Szervező: Boda József
A magyar polgári rendvédelem a 19. és 20. században (magyar csendőrség, rendőrség, büntetés-végrehajtás, határőrség, vám- és pénzügyőrség, koronaőrség) (ISBN 963 9349 06 2)
- 12) *Nyíregyháza 2004.* július 25 - augusztus 1.
Szervező: Bene János, Nagy Kálmán, Pál János
A magyar huszárság fejlődéstörténete (ISBN 963 9349 07 0)

AJÁNLÓ

A KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA (KJF)
és a
ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET (ZMTE)

ajánlja, szervezi és lebonyolítja

A MAGYAR TÖRTÉNELEM TANÍTÁSÁNAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI MEGÚJÍTÁSA c. programot

*a Magyar Köztársaság oktatási minisztere
T 300730-1676/1999 sz. alapítási és
T 302460-780/1999 sz. indítási engedélyével*

általános- és középiskolai történelemtanárok számára.

Megszervezhető bármely településen, ahol megfelelő hely és legalább 20 hivatalos jelentkező van. A szomszédos országokban az oktatók költségének egy részét a két szervező intézmény vállalja.

A legjobb vizsgázók bekerülhetnek oktatóink közé, előadhatnak a ZMTE iskoláiban, történelmi találkozóin, előadásuk rangos kiadványba kerülhet.

A továbbképzés időtartama 120 óra, díja 58.600,- Ft/fő.

Előfeltétel: főiskolai vagy egyetemi végzettség.

Kérje ingyenes, részletes tájékoztatónkat és tantervünket:

DR. DARAI LAJOS PH. D.,
főiskolai tanár, a továbbképzés felelőse

KODOLÁNYI JÁNOS FŐISKOLA
*Cím: H-8000 Székesfehérvár, Szabadságharcos út 59.
Telefon: 00 36 (22) 543-311, Fax: 00 36 (22) 312-288
E-mail: lmdarai@mail.kodolanyi.hu – Internet: www.kodolanyi.hu*

ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET
Tudományos Tanácsa

Elnök:

ZACHAR JÓZSEF - D. Sc., történész, egyetemi tanár, Eszterházy Károly Főiskola, Eger

Titkár:

BÉRCZI SZANISZLÓ Dr. C. Sc., csillagász, fizikus, a földtudomány kandidátusa, ELTE, Általános Fizikai Tanszék (Kozmikus Anyagokat vizsgáló Úrkutató Csoport), Budapest

CSÁMPAI OTTÓ - C. Sc., etnoszociológus, habilitált egyetemi docens, tanszékvezető - Trencsényi Egyetem

DARAI LAJOS - C. Sc., filozófia történész, főiskolai tanár - Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár

SLAVIĆ MAGDOLNA - Mr. Sc. Ph. - Subotica/Szabadka

SZABÓ A. FERENC - C. Sc., politológus, egyetemi tanár - Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Politikaelméleti és Jogtudományi Tanszék

Vétőjogú tag:

CSIHÁK GYÖRGY - dr. u., közgazdász, történész, ZMTE elnök

Tag:

FÁBRI BÁLINT történelemtanár - Wesselényi Miklós Szakközép- és Szakiskola, Nyíregyháza
FRISNYÁK SÁNDOR - D. Sc., természettudományi doktor, tanszékvezető - Nyíregyházi Főiskola, Földrajz Tanszék

HALÁSZ TIBOR történelemtanár - Subotica/Szabadka

HARAI DÉNES dr. katona-pedagógus, egyetemi tanár, intézeti igazgató, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest

VITÉZ HERÉNYI ISTVÁN - C. Sc., jogász, történész, Budapest

VITÉZ CAPT. JUBA FERENC - ddr. u., tengerésztörténész, jogász, tengerészkapitány, hajóorvos, Béc

KIRÁLY VERONKA - Észak Bácskai Magyar Pedagógusok Egyesülete, elnök, Subotica/Szabadka

KÖLTŐ LÁSZLÓ - dr., u. régész, vegyészmérnök, osztályvezető, Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár

MIKLAUZIĆ ISTVÁN dr. u. közgazdász, Budapest

NAGY KÁLMÁN - hadtörténész, nyugalmazott huszárezredes, Budakeszi

SZABÓ ISTVÁN MIHÁLY D. Sc., mikro-, illetve környezet-biológus, az MTA rendes tagja, ny. tanszékvezető egyetemi tanár, Budapest

SZEDERKÉNYI TIBOR - D. Sc., a földtudomány doktora, egyetemi tanár, Pécsi Egyetem, Szeged

VIZI LÁSZLÓ TAMÁS - Ph. D. történész, főiskolai tanár - Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár

TORISCHER VERE

UNGARISCH

IN ZÜRICH

INFO

Ungarisch Historischer Verein Zürich
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn
Magyar Östörténeti Táfalókozók Titkársága
CH-8047 Zürich, Postfach 502
Postscheckkonto: Zürich 80 36214-1
Präsident/Elnök: Dr. György J. Csihák
Telefon: 0043/3352/31872
www.zmte.inf.hu
zmte@freemail.hu

Gemeinnütziger Verein. Svájci Közérdekű Egyesület

Kapcsolati cím Magyarországon

Sancz Klára Lujza
H-1117 Budapest,
Hamzsabégi u. 20.
T: 0036/1/2095960

Nyilvános előadás

minden hónap utolsó előtti csütörtökjén 17 órakor
H-1051 Budapest, Arany János u. 10. Telefon: 0036/1/3112248

www.aranytiz.hu
aranytiz@freemail.hu

Tafelrunde/Asztaltársaság:

*Adelaide / Budapest / Christchurch / Csikszereda / Felsőőr / Göteborg /
Hobart / Hódmezővásárhely / Kassa / Kolozsvár / Marosvásárhely / Melbourne /
Pozsony / Rozsnyó / Szabadka / Sydney*

ZÜRICH
MAGYAR
TÖRTÉNELMI
EGYESÜLET

NEM SOKASÁG, HANEM LÉLEK,
S SZABAD NÉP TESZ CSUDA DOLGOKAT.

Berzsenyi Dániel

SZENTENDRE